Octave
Mirbeau
ROMANAS

Octave Mirbeau

kambarinės dienoraštis

Octave Mirbeau

Octave Mirbeau

KAMBARINĖS DIENORAŠTIS

Romanas

Iš prancūzų kalbos vertė
VILMA LINAUSKIENĖ

baltų lankų
rinktinė proza

baltos lankos

UDK 821.133.1-31
Mi274

Versta iš:
Octave Mirbeau, *Journal d'une femme de chambre*, Editions Gallimard, 1998

Redaktorė
Inga Jankauskaitė

Serijos apipavidalinimo idėjos autorė
Agnė Dautartaitė-Krutulienė

Viršelio dailininkas
Zigmantas Butautis

Maketavo
Sigrida Juozapaitytė

ISSN 1822-6930
ISBN 978-9955-23-458-6

© Vilma Linauskienė, vertimas
į lietuvių kalbą, 2011
© Baltų lankų leidyba, 2011

Turinys

Ponui Žiuliui Jurė . . . 7

I Rugsėjo 14-oji . . . 9

II Rugsėjo 15-oji . . . 34

III Rugsėjo 18-oji . . . 52

IV Rugsėjo 26-oji . . . 68

V Rugsėjo 28-oji . . . 90

VI Spalio 1-oji . . . 101

VII Spalio 6-oji . . . 120

VIII Spalio 28-oji . . . 152

IX Spalio 25-oji . . . 165

X Lapkričio 3-ioji . . . 182

XI Lapkričio 10-oji . . . 205

XII Lapkričio 12-oji . . . 222

XIII Lapkričio 13-oji . . . 247

XIV Lapkričio 18-oji . . . 260

XV Lapkričio 20-oji . . . 273

XVI Lapkričio 28-oji . . . 321

XVII . . . 356

Didysis demaskuotojas . . . 376

Ponui Žiuliui Jurė

Brangus mano drauge,

dėl dviejų labai svarbių ir aiškių priežasčių norėjau, kad šios knygos viršelyje atsidurtų jūsų vardas. Pirmiausia, kad žinotumėte, kaip jį branginu. Antra, – tai sakau nuoširdžiai didžiuodamasis, – todėl, kad jūs pamėgsite šią knygą. Šia knyga, nors joje bus klaidų, jūs žavėsitės, nes joje nėra veidmainiškumo, nes ji apie gyvenimą, apie gyvenimą tokį, kokį jį suprantame mudu abu... Brangus Jurė, atmintyje išlikę tiek daug asmenybių, keistų žmogystų, lydėjusių visus ilgus socialinių ir literatūrinių studijų metus. Jos įkyriai persekioja mane. Niekas kaukėms nukritus geriau ir giliau nei jūs neįstengtų pajusti žmogaus būties rimtumo ir komiškumo... Šioje knygoje jūs rasite liūdesio, kuris verčia juoktis, komiškumo, pravirkdančio kilnias sielas...

Octave Mirbeau
1900 metų gegužė

Šią knygą, kurią aš pavadinau Kambarinės dienoraštis, *iš tikrųjų parašė kambarinė, panelė Celestina R... Manęs paprašė peržiūrėti rankraštį, pataisyti jį, perrašyti kai kurias dalis. Iš pradžių atsisakiau, pagrįstai manydamas, kad toks, koks yra, nesušukuotas, rankraštis nepraras originalumo, savito skonio ir kad pridėdamas savo ranką aš jį tik* *sugadinčiau. Bet panelė Celestina R... buvo tokia daili... Ji primygtinai prašė, ir galiausiai nusileidau. Ką padarysi, juk aš vyras!..*

Pripažįstu, jog neturėjau to daryti. Labai bijau, kad atlikdamas darbą, kurį nudirbti manęs paprašė panelė, tai yra pasiūlydamas jai keletą naujų akcentų, aš kiek sumenkinau teksto žavesį, susilpninau liūdesio jėgą, o dienoraščio puslapiuose aprašytus jausmus ir gyvenimą suliteratūrinau.

Pateikdamas šiuos samprotavimus, noriu užbėgti už akių garbiems kritikams, mokytiems ir kilmingiems žmonėms, kurie nepraleis progos pareikšti savo pastabų!..

O. M.

I

Rugsėjo 14-oji

Šiandien, pilką ir lietingą rugsėjo 14 dieną, trečią valandą po pietų aš atvykau į naują vietą. Tai dvylikta mano darbo vieta per dvejus metus. Savaime suprantama, aš nekalbu apie vietas, kurias pakeičiau ankstesniais metais. Negalėčiau jų suskaičiuoti. Ak, ir ko tik nesu mačiusi per tą laiką: ir situacijų, ir asmenų, ir purvinų sielų... O kiek dar pamatysiu... Po visų nepaprastų, svaiginamų klajonių, kai aš skrajojau iš vienos vietos į kitą, iš namų į audrą ir iš audros į namus, iš Bulonės miško į Bastiliją, iš Observatorijos į Monmartrą, iš Terno į Gobelenus, negalėdama niekur įsitvirtinti, tetrūksta, kad man ir čia būtų nemalonu tarnauti!.. Sunku tuo patikėti.

Reikalai pajudėjo, kai įdėjau trumpą skelbimą į *Figaro*. Su šeimininke net nebuvome susitikusios. Mes tik apsikeitėme laiškais, štai ir viskas; abejotinas būdas, nes abi pusės gali tikėtis siurprizų. Šeimininkės laiškai parašyti gerai, tai tiesa. Bet iš jų atsiskleidžia smulkmeniškas ir priekabus jos charakteris... Ak, ji paprašė, kad paaiškinčiau jai ir pakomentuočiau, kas, kaip ir kodėl... Nežinau, ar šeimininkė šykšti; kad ir kaip būtų, sprendžiant iš pašto popieriaus, tokia ir yra. Jis pirktas Luvre... O aš, nors ir nesu turtinga, mėgstu pakoketuoti... Rašau ant popieriaus, iškvepinto „Peau d'Espagne“, labai puikaus rožinės ir šviesiai mėlynos spalvos popieriaus. Prisirinkau jo pas buvusias savo šeimininkes... Turiu popieriaus net su grafienių karūnomis... Tai, matyt, ją labai nustebino.

Ir štai pagaliau aš Normandijoje, Menil-Rua. Šeimininkės valda, esanti netoli tos vietovės, vadinasi Priorė... Tai bemaž viskas, ką žinau apie vietą, kur dabar gyvensiu...

Su nerimu ir širdgėla galvoju, kodėl man šovė į galvą užsidaryti tame visų pamirštame provincijos kampelyje. Mintys apie tai, su kuo teks susidurti, nebaugina, tik svarstau, kas manęs laukia ateityje... Be jokios abejonės, nieko gero, nuobodybė, ir tiek... Nuobodulys – pats didžiausias mūsų, tarnaičių, pranašumas. Tik, deja, ir laimingosios, tai yra tokios, kuri išteka už šaunaus mažiaus arba prisigretina prie kokio senio, likimas dažnai sudūžta sukantis skurdo verpete. Bet svarbiausia, kad aš neturėjau kito pasirinkimo; vis geriau negu nieko.

Ne pirmas kartas, kai parsisamdau į provinciją. Taip man buvo nutikę ir prieš ketverius metus... Ak! Teisybė, neilgam... aplinkybės buvo išskirtinės... Prisimenu lyg vakarykštės dienos nuotykį... Jo detalės kiek nepadorios ir netgi siaubingos, papasakosiu apie tai... Kad ir kaip būtų, apgailestaudama įspėju visus savo skaitytojus, jog rašiau šį dienoraštį apsisprendusi būti iki galo atvira ir sau, ir kitiems. Netgi ketinau visiškai atsiverti, tiek, kiek įstengsiu, ir, jeigu reikėtų, nevengti brutalumo, kurio apstu mūsų gyvenime. Ne aš kalta, kad nukritus šydui apnuogintos sielos ima skleisti stiprią puvėsių smarvę.

O viskas buvo taip.

Tarnų samdymo kontoroje kažkokia apkūni ekonomė nusamdė mane kambarinės pareigoms Turene gyvenančiam ponui

Rabūrui. Kai sąlygos buvo aptartos, suderinome, kokiu keliu, kurią dieną, kuriuo traukiniu vyksiu, – viskas pagal planą.

Kai įeidama į stotį padaviau bilietą kontrolieriui, pamačiau įraudusį ir paniurusį karietos vežiką.

– Jūs? – paklausė jis. – Nauja pono Rabūro kambarinė?

– Taip, tai aš.

– Ar turite lagaminą?

– Taip, turiu.

– Duokite man bagažo kvitą ir palaukite aure ten...

Tai pasakęs, nuėjo į platformą. Jį apsupo patarnautojai. Draugiškai, bet labai pagarbiai kreipėsi į jį „pone Lui". Lui suieškojo tarp ryšulių mano lagaminą ir paliepė nunešti jį į anglišką dviratį krovinių vežimą, stovintį šalia barjero.

– Ką gi... sėskitės.

Klestelėjau šalia jo ant minkštasuolio, ir mes išvykome.

Vežikas stebėjo mane akies krašteliu. Aš irgi nenuleidau nuo jo akių. Iš karto supratau, kad tas valstietis – netašytas storžievis, niekada netarnavęs geruose namuose. Nusivyliau. Man patinka dailios livrėjos. Nieko nėra gražiau už baltos odos kelnes, aptempusias raiškius klubus. Jokios elegancijos! Lui nemūvėjo pirštinių, jis vilkėjo duksliu pilkšvai mėlynu kostiumu, ant galvos buvo užsidėjęs plokščią lakuotos odos kepurę, papuoštą dviem aukso spalvos galionais. Viskas, kuo jis puikavosi, gerokai sensteléję. Nors nepikto būdo, atrodė paniuręs ir net šiurkštus. Pažįstu tokius tipus. Iš pradžių, pirmomis dienomis, būna paniurę, paskui viskas stoja į savo vėžes.

Ilgą laiką nepratarėme nė žodžio. Vežikas laikė išdidžiai pakėlęs vadžias ir plačiai užsimodavo botagu... Atrodė komiškai!.. Nukreipiau akis į peizažą. Nieko ypatinga: laukai, medžiai, namai – kaip įprasta. Vežikas pristabdė arklį, pašnairavo į mane ir pašaipiai šypsodamasis paklausė:

– Tikiuosi, turite ir kitus batus?

– Be jokios abejonės! – atsakiau nustebinta ne tik netikėto klausimo, bet ir tono, kuriuo jis buvo užduotas. – Kodėl klausiate?.. Smarkuoli, ar bent suprantate, kad jūsų klausimas perdėm kvailas?..

Bakstelėjo alkūne, nužvelgė keistu, mano nuostabai, veriamai ironišku, nešvankiu žvilgsniu ir pajuokiamai pasakė:

– Na, na!.. Apsimeta, kad nieko nežino... Juokdarė... Tikra juokdarė!

Paskui pliaukštelėjo liežuviu, ir arklys paspartino žingsnį.

Šitai mane sudomino. Ką tai galėtų reikšti? Tikriausiai visiškai nieko... „Tas prasčiokas kiek trenktas, visai nemoka kalbėti su moterimis, net nerado kitos dingsties pradėti pokalbį“, – pamaniau. Nutariau šio pokalbio nebetęsti.

Pono Rabūro būstas buvo gražus ir didelis. Dailų šviesiai žalia spalva nudažytą namą supo žydinčios pievos, aplink augo sakų kvapą skleidžiančios pušys. Aš dievinu kaimą... Bet, keista, jis kelia man liūdesį ir migdo. Apkvaitusi žengiau į priebutį, kur jau laukė ekonomė, nusamdžiusi mane tarnų samdymo kontoroje Paryžiuje po, dievaži, daugybės nekuklių, įtarimų turėjusių sukelti klausimų apie intymius mano įpročius ir pomėgius... Kad ir kiek tektų patirti panašių nemalonumų, vis tiek nieko nepasimokai... Ekonomė ir kontoroje man nepatiko, o dabar tiesiog kėlė pasibjaurėjimą, buvo panaši į seną šlykščią sąvadautoją. Stora boba, stora ir žemo ūgio, žemo ūgio ir aptekusi gelsvais riebalais, žilstančiais sulaižytais plaukais, didele liumpsinčia krūtine, minkštomis, drėgnomis, liulančiomis kaip drebučiai rankomis. Iš pilkų jos akių sklido pyktis – atšiaurus, apgalvotas, ydingas.

Žvelgė ramiai ir negailestingai, skverbėsi į sielą ir kūną – kone vertė raudonuoti.

Nusivedė į nedidelę svetainę ir, pareiškusi, kad turi pranešti šeimininkui apie mano atvykimą, nes šis norįs pasimatyti su manimi prieš man pradedant tarnystę, išėjo. Prieš išeidama pridūrė:

– Juk šeimininkas jūsų dar nematė. Teisybė, pasamdžiau jus, bet reikia, kad jam patiktumėte...

Apžiūrėjau kambarį. Jis buvo pavyzdingai švarus ir tvarkingas. Kilimai, baldai, vaškuotas parketas, lakuotos durys – viskas tviskėjo kaip stiklas. Jokio pompastiškumo, jokių sunkių drapiruočių, dailių niekučių, kurių pilni Paryžiaus namai, priešingai, čia buvo justi solidus komfortas, savotiškas prabangus pasiturimo, pastovaus ir ramaus provincijos gyvenimo padorumas. Ko gero, turėtų būti nuobodu gyventi tokį gyvenimą. Po galais!..

Įėjo šeimininkas. Ak! Keistas žmogelis, net linksmiau pasidarė!.. Ar galite įsivaizduoti nediduką pagyvenusį, nepriekaištingai apsirengusį, ką tik nusiskutusį, rusvą lyg lėlė poną? Dievaži, labai tiesų, labai guvų, labai apetitišką. Ėjo strykčiodamas kaip žiogelis pievoje. Pasisveikino su manimi ir nepaprastai mandagiai paklausė:

– Mano vaike, koks jūsų vardas?

– Celestina, pone.

– Celestina... – pakartojo, – Celestina? Velniai rautų!.. Puikus vardas, man jis labai patinka... bet ilgas, mano vaikeli, pernelyg ilgas... Jeigu neprieštarausite, vadinsiu jus Marija... Turiu pasakyti, kad visas savo kambarines vadindavau marijomis. Pripratau, nuliūsčiau, jeigu tektų atsisakyti šio įpročio... Verčiau jau atsisakyčiau jūsų... – Jie visi turi keistą įprotį niekuomet nesikreipti tikruoju vardu... Toks pageidavimas manęs visai nenustebino, juolab man yra tekę vadintis kone visais kalendoriuje esančiais šventųjų vardais. Mygdamas perklausė: – Taigi neprieštaraujate, kad vadinčiau jus Marija? Vadinasi, nuspręsta?

– Taip, pone...

– Gera mergaitė... ir charakterio gero... Puiku, puiku!

Kalbėjo linksmu, itin pagarbiu tonu, nestebeilijo man į akis, nedėbčiojo gašliu žvilgsniu į korsažą ir sijonus, kaip įpratę daryti vyrai. Apskritai į mane beveik nežiūrėjo. Nuo tos akimirkos, kai įėjo į svetainę, visą dėmesį buvo sutelkęs į mano batus.

– Ar turite kitų?.. – po trumpos pauzės paklausė.

Kai sakė šiuos žodžius, akys degte degė.

– Kitų vardų, pone?

– Ne, vaikeli, kitų batų...

Keletą kartų kaip katinas ilgu liežuviu apliežė lūpas.

Atsakiau ne iš karto. Sutrikau, žodis „batai" man priminė nešvankų vežiko pasišaipymą. Matyt, tie žodžiai buvo pasakyti ne šiaip sau... Jo būta atkaklaus – pakartojo klausimą, ir aš atsakiau kimiu drebančiu balsu, lyg būčiau išpažinusi nuodėmę:

– Taip, pone, aš turiu kitus...

– Ar jie lakuoti?

– Taip, pone.

– Gerai... gerai lakuoti?

– Taip, pone.

– Puiku... puiku... Geltonos odos?

– Ne, tokių neturiu, pone...

– Reikės įsigyti... Aš tokius jums duosiu.

– Dėkoju, pone!

– Gerai... gerai... Nutilk!

Išsigandau pamačiusi, kaip užsidegė jo akys... kaip pasruvo krauju... kaip kakta ėmė ristis prakaito lašai... Pamaniau, kad jis tuoj nualps, ir jau ketinau šaukti, kviestis ką nors į pagalbą... bet priepuolis baigėsi, po kelių minučių jis jau kalbėjo ramiu tonu, tik putų dar buvo matyti lūpų kampučiuose.

– Nieko tokio... jau praėjo... Turėtumėte suprasti, vaikeli... Aš šioks toks maniakas... Mano amžiuje tai atleistina, ar ne?.. Pavyzdžiui, aš manau, jog nepriimtina, kad moteris pati valytų savo batus, o kad valytų manuosius – to negali būti... Marija, aš pernelyg gerbiu moteris, todėl negaliu šito leisti... Aš pats valysiu jūsų batus, jūsų batelius, brangius jūsų batelius... Prižiūrėsiu juos... Paklausykite... Kiekvieną vakarą prieš eidama miegoti atnešite savo batus į mano kambarį... padėsite juos prie lovos, ant nedidelio staliuko, ir kas rytą, atėjusi praverti mano langų... juos pasiimsite. – Matydamas, kokia aš nustebusi, pridūrė: – Na!.. Juk prašau tiek nedaug... galiausiai tai visiškai suprantamas dalykas... Ir jeigu jūs būsite meili... – Jis vikriai ištraukė iš kišenės du luidorus, padavė juos man ir pasakė: – Jeigu būsite meili ir paklusni, dažnai gausite iš manęs mažų dovanėlių. Ekonomė kiekvieną mėnesį mokės jums algą... O aš, Marija, dovanėles jums dovanosiu, kai būsime vieni. Ko iš jūsų reikalauju?.. Tikrai nieko ypatinga... Dieve mano, ir kas čia ypatinga? – Ponas vėl ėmė alpėti. Kai kalbėjo, jo vokai krito, krito kaip lapai per audrą. – Marija, kodėl tyli?.. Pasakyk ką nors... Kurių galų stovi vienoje vietoje?.. Paėjėk kelis žingsnius, kad matyčiau, kaip jie atgyja... tavo bateliai... – Jis atsiklaupė, ėmė bučiuoti mano batus, nervingai gniaužė juos ir glamonėjo, paskui atvarstė... Bučiuodamas, gniaužydamas, glamonėdamas maldaujamai vebleno verkšlenančio vaiko balsu: – O! Marija... Marija... mažyčiai tavo bateliai... tuojau pat duok juos man... tuojau pat... tuojau pat... man jų reikia dabar... duok...

Nebeturėjau jėgų... Buvau apstulbusi, suparalyžiuota... Nebesuvokiau, ar viskas vyksta tikrovėje, ar sapnuoju... Pono akys –

du balti rutuliukai, nusidažę raudonais dryžiais. Iš burnos veržiasi putos...

Paskui nusinešė mano batus į savo kambarį ir išbuvo ten dvi valandas...

– Jūs labai patikote ponui, – pasakė ekonomė aprodydama namus. – Stenkitės ir ateityje... Vieta gera...

Po keturių dienų, rytą, kai aš kaip visada įprastą valandą pravėriau langus, vos neapalpau iš siaubo... Šeimininkas buvo miręs!.. Gulėjo lovos viduryje aukštielninkas, kone nuogas; jau buvo pradėjęs stingti. Lengva mirtis. Antklodės tvarkingos, ant paklodžių – jokių kovos, blaškymosi, agonijos, bandymų nuvyti giltinę pėdsakų... Jei ne pamėlęs, siaubingai pamėlęs, veidas, jei ne niūrus violetinis nelyginant baklažano nelaimę pranašaujantis jo atspalvis, būčiau pamaniusi, kad miega. Bet ne veidas mane sukrėtė labiausiai... Šeimininkas dantimis buvo sukandęs vieną iš mano batų, sukandęs taip stipriai, jog pastangos jį ištraukti baigėsi tuo, kad turėjau atpjauti peiliuku gabalėlį odos...

Aš ne šventoji... gerai pažįstu vyrus ir iš savo patirties žinau, kokias beprotybes jie gali krėsti, po kokias atmatas kapstytis... Bet toks žmogus kaip šeimininkas?.. Ak, iš tikrųjų!.. Ar ne juokinga, kad apskritai esama tokių tipų?.. Jie randa daug būdų savo fantazijoms tenkinti, nors taip paprasta, taip gera mylėtis kaip visiems... kaip visiems žmonėms...

Esu įsitikinusi, kad čia man neatsitiks nieko panašaus... Matyt, tai kitas žanras. Bet ar geresnis?.. O gal blogesnis?.. Nieko nebežinau...

Mane kamuoja viena mintis. Galbūt reikėjo visiems laikams atsisakyti tų purvinų scenų ir be jokių dvejonių iš tarnaitės tapti meiluže, kaip padarė daugelis mano pažįstamų, mažiau pasitikinčių savimi nei aš (tai sakau ne todėl, kad norėčiau pasipuikuoti). Negalėčiau tvirtinti, kad esu gera, bet aš geresnė nei jos; nesigirdama galiu pasakyti, kad esu pikantiška moteris, šios savybės man dažnai pavydėdavo ir aukštuomenės damos, ir kokotės. Esu aukšta, bet lanksti, liekna, gerai sudėta... labai gražūs šviesūs mano plaukai, nuostabios tamsiai mėlynos akys – jaudinančios ir gundančios, įspūdinga burna... pagaliau ypatinga maniera būti originaliai, guvus ir pagavus protas – šitai taip patinka vyrams. Aš turėčiau pasisekimą. Dėl savo neapdairumo esu praleidusi keletą puikių progų susitvarkyti gyvenimą, progų, kurių tikriausiai nebepasitaikys mano gyvenime, be to, aš bijojau... Taip, bijojau, nes negali žinoti, kuo visa tai gali baigtis... Susidūriau su daugybe tokio pobūdžio nelaimių... prisiklausiau tiek siaubingų prisipažinimų!.. Dar tie tragiški kryžiaus keliai iš areštinės į ligoninę, jų ne visada gali išvengti!.. O ateityje – Šv. Lozoriaus ligoninės pragaras!.. Yra dėl ko susimąstyti ir krūpčioti... Ir kas gali garantuoti, kad man seksis, kaip sekasi dabar, kai esu kambarinė? Kad ir kokios geros būtume, žavesys, kuriuo pakerim vyrus, nėra vien mūsų pastangų vaisius... Esu įsitikinusi, kad labai daug lemia aplinka, kurioje gyvename... mus supanti prabanga, ydinga atmosfera, net mūsų šeimininkių troškimai... Jų paslaptys pasitarnauja tam, kad mus mylėtų.

Ir tai dar ne viskas. Kad ir kokia begėdiška mano egzistencija, aš, laimė, savo širdies kertelėje tebepuoselėju labai nuoširdžius religinius jausmus, jie saugo mane nuo nuopuolių, nuo kritimo bedugnėn... Ak! Jeigu nebūtų religijos, nebūtų galimybės pasimelsti bažnyčioje, vakarų, kai atgailaujama, kai išgyvenamas moralinis liūdesys, jei nebūtų Švenčiausiosios Mergelės, šventojo Antano Padujiečio ir visa kita, be jokios abejonės, žmonės jaustųsi kur kas nelaimingesni. Dievažin, kuo visa tai baigtųsi!..

Pagaliau, – o tai dar svarbiau, – esu bejėgė prieš vyrus... Aš – savo pačios nesavanaudiškumo ir jų gašlumo auka... Esu linkusi įsimylėti, taip, aš pernelyg myliu meilę, todėl neieškau naudos sau... Tai ne mano jėgoms, negaliu prašyti pinigų to, kuris padaro mane laimingą ir atveria man spindulingas ekstazės duris... Kai jie, tie monstrai, kalbasi su manimi... kai jaučiu ant savo pakaušio dygų jų barzdos prisilietimą, jų kvėpavimo karštį, suskystu!.. Kaip mazgotė... o jie, priešingai, gauna iš manęs, ko nori...

Taigi aš esu Priorė, ir kas manęs čia laukia? Dievaži, nežinau. Išmintingiausia būtų visai apie tai nebegalvoti, atsiduoti likimui, vedančiam mažos mūsų laimės link... Ko gero, tik tokiu keliu eidamas, ir gali ją rasti. Bet gali atsitikti ir taip, kad rytoj, paliepus šeimininkei, aš, iki šiolei persekiojama žiaurių nesėkmių, būsiu priversta palikti namus!.. Tai ima mane varginti... Jau kurį laiką jaučiu juosmens ir pilvo skausmus, pasilpęs visas kūnas... nesveikuoja skrandis, atmintis sumenkusi... darausi vis dirglesnė ir nervingesnė. Ką tik pažvelgiau į veidrodį, veidas pavargęs, jo gintaro atspalvį, kuriuo taip didžiavausi, pakeitė pelenų atspalvis. Nejau senstu?.. Dar nenoriu senti. Kai gyveni Paryžiuje, galvoti apie save visiškai nebelieka laiko. Gyvenimas ten pernelyg karštligiškas, pernelyg triukšmingas... nuolat susiduri su daugybe žmonių, daugybe daiktų, patiri gausybę malonumų, staigmenų... Visą laiką esi priverstas judėti... O čia taip ramu... taip tylu!.. Kvėpuoji sveiku, gaiviu oru... Ak, kad tik niekas nesutrukdytų man šiek tiek pailsėti... Panuobodžiauti.

Turiu pasakyti, kad jaučiuosi labai nedrąsiai. Teisybė, šeimininkė perdėtai maloni. Ji teikėsi pasakyti keletą komplimentų apie mano elgesį ir pasidžiaugti apie mane girdėtais atsiliepimais... Ir ką ji sau mano, juk žino, kad tie atsiliepimai arba apsimestiniai, arba pataikūniški... Bet didžiausią įspūdį jai daro mano elegancija. Beje, pirmą dieną tie piktavaliai žmonės kone visada būna malonūs... Viskas, kas nauja, – gera... Girdėta giesmelė... O rytojaus dieną – kita giesmelė, ją mes irgi jau esame girdėję... Juolab šeimininkės akys labai šaltos, labai rūsčios, visą laiką tik ir sekioja mane... šykštuolės akys, kupinos baisių įtarimų, lyg policininko... Man nepatinka jos lūpos – itin plonos, sausos, pasidengusios balsva plutele... man nepatinka jos įprotis kalbėti trumpomis kategoriškomis frazėmis, iš jos lūpų net meilūs žodžiai nuskamba kaip įžeidimas ar pažeminimas. Kai ji, klausinėdama šio bei to apie mano gabumus ar praeitį, stebeilijo į mane begėdišku, pasalūnišku, jiems visiems būdingu seno muitininko žvilgsniu, mintyse sakiau sau: „Aš ir vėl nesuklydau... Dar viena, kuri viską laikys užrakinusi, kas vakarą skaičiuos cukraus gabaliukus ir razinas, darys atžymas ant butelių... Nagi! Nagi! Kad ir kiek keistum šeimininkų, visur vienas ir tas pats."

Bet reikia luktelėti, nepasiduoti pirmam įspūdžiui. Kas žino, galbūt tarp gausybės su manimi kalbančiųjų, į mane žvelgiančiųjų, tarp tų, kurie kapstosi mano sieloje, kada nors atsiras tas, kuris pasakys draugišką žodį... pažvelgs gailestingu žvilgsniu... Reikia tikėtis, juolab kad tai nieko man nekainuoja...

Buvau ką tik atvykusi, dar nespėjusi atsigauti po keturių valandų kelionės trečios klasės vagone, o virtuvėje niekam net į galvą nešovė pasiūlyti man sumuštinio. Šeimininkė skubėjo aprodyti namą, – nuo rūsio iki palėpės, – kad tučtuojau stočiau į reikiamas vėžes. O! Ji taupo ir savo, ir mano laiką... Bet koks didelis namas! Kiek reikalų reikės sutvarkyti, kiek čia visokiausių užkaborių!.. Nuolankiai dėkoju!.. Ir keturių tarnų nepakaktų tvarkai jame palaikyti... Be labai erdvaus apatinio aukšto, kuris baigėsi dviem terasos formos paviljonais, buvo dar du aukštai, ir aš būsiu priversta visą laiką laipioti aukštyn žemyn, mat išradingai mano šeimininkei šovė į galvą drabužinę įrengti prie valgomojo, šalia mūsų kambarių. O kiek sieninių spintų, kiek spintelių, stalčių, podėlių; kur tik akys užmato – baisus chaosas... Niekuomet neįstengsiu visame tame susigaudyti...

Kaskart, ką nors rodydama, šeimininkė man sakydavo:

– Dukrele, reikės gerai visa tai prižiūrėti. Dukrele, šis daiktas toks gražus... Dukrele, jis toks retas... Dukrele, jis taip brangiai kainuoja.

Ji, matote, negali kreiptis į mane vardu, visą laiką tik ir girdėti „dukrele šen", „dukrele ten", ir dar tokiu užgauliu viešpatės tonu; toks elgesys žlugdo geriausius mūsų ketinimus, gilina prarają, verčia nekęsti vieniems kitų... Aš juk nevadinu jos mamyte... Iš šeimininkės lūpų nedingsta ir žodžiai „labai brangu". Tai erzina... Viskas, kas yra jos, net varganas keturių su vertės daiktas, jai „labai brangu". Galvoje netelpa, kad taip gali suvešėti namų šeimininkės tuštybė... Juokinga, kai ji, pavyzdžiui, aiškindama man, kaip reikia elgtis su žibaline lempa, lygiai tokia pat kaip ir visos kitos žibalinės lempos, ima ir pareiškia:

– Dukrele, turėkite galvoje, kad ši lempa labai brangi, ją pataisyti galima tik Anglijoje. Saugokite kaip savo akį.

Taip ir knietėjo jai atšauti: „Šit kaip! Sakyk, mamyte, o tavo naktipuodis... irgi labai brangus? Kai jis suduš, jį irgi siųsi į Londoną?"

Bet iš tikrųjų!.. Kokios jos akiplėšos, kaip darkosi dėl menkniekių. Kai pagalvoji, kad tai daroma siekiant mus pažeminti ir priblokšti!..

Namas ne toks jau ir geras... Iš tikrųjų nėra ko juo didžiuotis... Tiesą sakant, išorė – tankūs medžiai, prašmatniai supantys namą, sodas, besileidžiantis prie upelio nuolaidžiais šlaitais, kuriuos šen bei ten puošia plačios stačiakampės vejos, – atrodo gana patraukliai. Užtat namo vidus... viskas jame liūdna, sena, netvirta, visur trenkia pelėsiu... Neįsivaizduoju, kaip galima jame gyventi... Vien žiurkių urvai... kreivos medinių laiptų pakopos dreba, girgžda po kojomis, žiūrėk, kad sprando nenusisuktum... koridoriai žemi ir tamsūs, vietoj minkštų kilimų – prastai sudėtos itin slidžios, raudona spalva nudažytos blizgios plokštės... Perdžiūvusių lentų pertvaros labai plonos, dėl to kambariuose bet koks garsas skamba spigiai, lyg sklistų iš smuiko vidaus... Trumpiau tariant, provincija... Savaime suprantama, ir baldai ne tokie kaip Paryžiuje... Visuose kambariuose – senas raudonmedis, metingi kandžių apgraužti audeklai, nudėvėti, išblukę, palaikiai kilimėliai, šypseną keliantys kieti, be spyruoklių krėslai, kinivarpų išėstos kanapos klibančiomis kojomis... Net nugara įskausta, ir sėdynę gali įsidrėksti!.. Ten tvyrantis niūrus, viską persmelkiantis liūdesys slegia, mat man patinka šviesūs apmušalai, patinka plačios elastingos kanapos, kur gali išsitiesti, padėti galvą ant pagalvėlių rietuvės, patinka gražūs šiuolaikiniai baldai – prabangūs, puošnūs, nuotaikingi... Bijau, kad neįstengsiu priprasti prie tokio menko komforto, prie neskonybės, prie senų dulkių ir mirusių formų gausybės...

Šeimininkė ir rengiasi visai ne taip kaip Paryžiuje. Jai trūksta elegancijos, ji nesinaudoja gerų siuvėjų paslaugomis... Kaip sakoma, rengiasi neskoningai. Nors tualetuose ir esama arogancijos, nuo mados ji atsilieka mažų mažiausiai dešimt metų... O kokios tada būta mados!.. Jeigu ji būtų norėjusi, kaip puikiai būtų galėjusi atrodyti; mažų mažiausiai pakenčiamai... Blogiausias dalykas, kad ji nekelia simpatijos, kad joje nėra nė pėdsako moters... Bet veido bruožai taisyklingi, šviesūs plaukai – puikūs, natūralūs, graži oda... oda permatoma, galėtum pamanyti, kad šeimininkė sunkiai serga kokia nors vidaus liga... Pažįstu šį moterų tipą, todėl neklystu ir dėl švytinčios veido spalvos. Iš paviršiaus – rožė, viduje – puvėsiai... Tokios stovi, eina, gyvena tik todėl, kad juosi diržais, susiveržia bandažais, naudoja pesarus – turi daugybę šlykščių paslapčių, taiko sudėtingų mechanizmų sistemą... Visos šios priemonės netrukdo tokioms ponioms turėti pasisekimą aukštuomenėje... Priešingai! Jos koketuoja... patyliukais flirtuoja, išsidažo kūnus, vilioja akimis, nenustygdamos kraipo užpakalius, o iš tikrųjų jų vieta – būti užkonservuotoms spirito butelyje. Ak, bėda!.. Patikėkite, su tokiom nedaug malonumų patirsi, tarnauti joms ne visada patrauklu...

Gal tai lemia temperamentas, gal kokie negalavimai, būčiau labai nustebusi, jeigu paaiškėtų, kad klystu dėl savo šeimininkės... Iš veido išraiškos, iš šiurkščių gestų, iš nelankstaus kūno matyti, kad meilė dar nėra jos aplankiusi, kad ji dar nėra patyrusi geismo su visais jo apžavais, švelnybėmis ir kančiomis... Joje kaip toje skaistuolėje esama kažin ko prarūgusio, aitraus, kažko nuobodaus, inertiško, tai yra viso to, kas svetima šviesiaplaukėms... Mano šeimininkė – ne iš tų moterų, kurios, išgirdusios kurią nors gražią kaip Fausto melodiją, – ak, tas Faustas! – gali kristi dailiam patinui į glėbį... Ne, ji tikrai ne iš tų! Ne iš tų itin negražių moterų, kurių kūnai, patyrę sueities aistrą, įgyja tiek švytėjimo, tiek žavesio ir grožio... Pagaliau nereikia apsigauti dėl mano šeimininkės išvaizdos... Esu susidūrusi ir su dar griežtesnėmis ir atšiauresnėmis moterimis, kurioms, regis, mintys apie geismą ir meilę buvo svetimos, nors iš tikrųjų jos garsėjo kaip kekšės, rytą, vakarą sanguliaudavusios su savo tarnais ar vežikais...

Ir nors mano šeimininkė linkusi meilikauti, ji skiriasi nuo tų, su kuriomis esu daugybę kartų susidūrusi... Mano akimis, ji labai pikta, labai įtari, bjauraus charakterio ir kietaširdė... Ji negali kitaip, kaip tik gainioti savo tarnaitę, dėl niekų priekabiauti kiekviename žingsnyje... „Ar žinote, kaip tai padaryti?", „O šitai ar mokate daryti?" Arba: „Ar jūs vikri?.. Ar stropi?.. Ar gera jūsų atmintis? Ar jūs labai tvarkinga?" Ir taip be galo, be krašto... Apsisukusi ir vėl: „Ar jūs mėgstate švarą?.. Turiu jums pasakyti, jog man itin svarbu, kad būtumėte valyva... Daug ką galiu atleisti, nevalyvumo nepakęsiu..." Kuo ji mane laiko – mergina iš fermos, valstiete, tarnaite iš provincijos?.. Švaros mat užsimanė!.. Ak! Pažįstama giesmelė. Jos visos taip kalba... Ir dažnai, kai įsigilini į dalyko esmę, kai išverti į kitą pusę jų sijonus, kai pasirausi baltiniuose... kokie jie purvini!.. Keletą kartų iš pasišlykštėjimo net širdį supykino...

Aš abejoju dėl šeimininkės valyvumo... Kai ji rodė man savo tualeto kambarį, neišvydau ten nei bidė, nei tinkamos vonios – nieko tokio, be ko paprastai neapsieina nė viena tvarkinga moteris... Labai jau skurdus ir įvairiausių niekučių, flakonų, visų tų intymių, kvapnių daikčiukų, po kuriuos taip mėgstu raustis, pasirinkimas... Man smalsu pamatyti šeimininkę visiškai nuogą, galėčiau šiek tiek pasilinksminti... Tai bent būtų gražu...

Vakare, kai dengiau stalą, į valgomąjį atėjo šeimininkas. Buvo ką tik grįžęs iš medžioklės... Aukštas, plačių pečių, su juodais ilgais ūsais, oda matinės spalvos... Atrodė kaip nerangus drimba, bet šiaip visai nieko, panėšėjo į mielą vaiką... Žinoma, ne genijus kaip ponas Žiulis Lemetras, kuriam ne kartą esu patarnavusi, kai jis gyveno Kristupo Kolumbo gatvėje, ir ne toks elegantiškas kaip, pavyzdžiui, ponas de Žanzė – o, jis tai tikrai buvo! Bet ir šis simpatingas... Plaukai tankūs, garbanoti, kaklas kaip buliaus, blauzdos lyg imtynininko, mėsingos, raudonos šypsančios lūpos labai gražios – viskas byloja apie jėgą ir gerą charakterį... Kertu lažybų, kad jis karšto būdo. Aš iš karto tai pastebėjau iš jo judrios, jautrios ir gašlios nosies, iš itin blizgančių, švelnių ir pašaipių akių... Neprisimenu, kad kada nors būčiau mačiusi žmogų su tokiais nepadoriai tankiais antakiais, tokiomis plaukuotomis rankomis... Na ir apžėlęs tas dėdulė! Kaip daugelis ne itin inteligentiškų ištreniruotais raumenimis žmonių, jis buvo pernelyg drovus.

Žiūrėjo į mane šelmišku žvilgsniu, kuriame galėjai įžvelgti ir palankumo, ir nuostabos, ir pasitenkinimo... ir neakiplėšiško nešvankumo, ir švelnaus gašlumo. Buvo akivaizdu, kad šeimininkui dar nėra tekę susidurti su tokiomis kambarinėmis kaip aš, kad aš pribloškiau jį, padariau jam didžiulį įspūdį... Šiek tiek sutrikęs, jis kreipėsi į mane:

– Ak!.. Ak!.. Ar jūs nauja kambarinė?

Atstačiau krūtinę, nudūriau akis žemyn, paskui kukliai žaismingu, tyliu balsu be ceremonijų atsakiau:

– Taip, pone, tai aš.

Jis suvapėjo:

– Vadinasi, atvykote... Puiku... Puiku... – Norėjo dar ką nors pridurti... Ieškojo žodžių, bet nebuvo nei iškalbus, nei nuovokus, tad nieko taip ir nesumąstė... Mane prajuokino jo sumišimas... Kiek patylėjęs, paklausė: – Vadinasi, atvykote iš Paryžiaus?

– Taip, pone...

– Labai gerai... labai gerai... – Įsidrąsinęs ir vėl: – Kuo jūs vardu?

– Celestina... Pone...

Norėdamas atrodyti šaltakraujiškas, patrynė rankas ir tarė:

– Celestina!.. Ak! Ak!.. Puiku... Nepaprastas vardas... Dievaži, gražus!.. Kad tik žmona neverstų jo pakeisti kitu... ji turi tokį įprotį...

Oriai ir nuolankiai atsakiau:

– Aš pasiruošusi patarnauti šeimininkei...

– Žinoma... žinoma... Bet vardas žavingas...

Vos nepratrūkau juoku... Šeimininkas ėmė žingsniuoti po kambarį, paskui staiga atsisėdo ant kėdės, ištiesė kojas ir pažvelgė į mane taip, lyg būtų norėjęs atsiprašyti. Maldaujamu tonu pasakė:

– Ką gi, Celestina... aš visada vadinsiu jus Celestina... ar galite padėti man nusiauti batus?.. Ar tai nesukels jums rūpesčių?

– Žinoma, ne, pone...

– Matote, tik todėl... kad šie prakeikti batai... sunkiai nusimauna... jų oda labai slidi... – Atsiklaupiau priešais jį ant kelių – stengiausi tai padaryti kuo grakščiau ir vikriau, netgi provokavau jį. Visą tą laiką, kol aviau drėgnus purvinus batus, jutau, kaip jis, nosimi įsikniaubęs man į pakaušį, uodžia kvepalus, kaip susidomėjęs stebeilija į korsažo kontūrus ir į visa kita, kas ryškėja po mano suknele... Staiga sušnibždėjo: – Velniai rautų! Celestina... Kaip skaniai jūs kvepiate... jaudinantis, aistringas plėšraus žvėries kvapas, kuriam nesu abejingas.

Nepakeldama akių, stengdamasi atrodyti kuo nekalčiau, paklausiau:

– Ar aš, šeimininke?

– Na, žinoma... jūs, velniai griebtų, aišku, ne mano kojos!..

– O, šeimininke!

Tas „o, šeimininke" buvo ir protestas dėl kojų, ir draugiškas priekaištas dėl jo familiarumo... Ar jis suprato? Atrodo, suprato, nes ir vėl su dar didesne jėga ir netgi kažkokiu meilės polėkiu pakartojo:

– Celestina!.. Kaip skaniai jūs kvepiate... kaip skaniai... – O jis daug sau leidžia, tas storulis!.. Apsimečiau, kad esu kiek įsižeidusi dėl tokio atkaklumo, ir nutilau... Nedrąsus, nieko apie moteriškas gudrybes neišmanantis šeimininkas sutriko... Jis, be abejo, išsigando, kad nuėjo per toli, ir staiga pakeitė pokalbio temą: – Celestina, jūs jau apsiprantate su šia vieta?

Kas per klausimas? Ar apsiprantu? Čia esu lygiai tris valandas. Aš prikandau lūpą, kad nepradėčiau prunkšti. Keistas vyriokas... ir, tiesą pasakius, truputį pavėpęs.

Bet tai ne bėda. Jis man patinka, nors yra labai vulgarus. Ir patino kvapas... aitrus, šiltas laukinienos kvapas man nėra nemalonus.

Kai nuaviau batus, prieš išsiskiriant, norėdama padaryti gerą įspūdį, paklausiau:

– Matau, kad jūs, pone, esate medžiotojas... Ar šiandien medžioklė buvo sėkminga?

– Man medžioklės niekuomet nebūna sėkmingos, Celestina, – purtydamas galvą atsakė jis... – Tik pavaikštinėju... pasivaikštau, bėgu nuo nuobodulio...

– Ak! Pone, ar jums čia nuobodu?

Po trumpos pauzės galantiškai pasitaisė:

– Tai yra... buvo nuobodu... Bet dabar... pagaliau... jau! – Paikai, jaudinamai šypsodamasis kalbėjo toliau: – Celestina...

– Ką, pone?

– Gal galite paduoti šlepetes?.. Prašyčiau atleisti, kad to prašau...

– Bet, pone, toks mano darbas...

– Taip... iš tikrųjų... Jos po laiptais... tamsiame kambarėlyje... kairėje...

Manau, kad su tokio tipo ponais galiu daryti, ką tik panorėjusi... šis neklastingas, iš karto pasiduos... Ak! Su tokiu toli galėtum nueiti...

Gana kuklūs pietūs, patiekti iš vakarykščios dienos maisto likučių, praėjo be incidentų, beveik tyloje... Šeimininkas prisivalgė iki soties, paniurusi, niekinamai besivaipanti šeimininkė neturėjo apetito... Užtat šlamštė tabletes, gėrė sirupą, lašus, rijo piliules; kiekvieną kartą, prieš jiems sėdant valgyti, ant stalo, šalia jos lėkštės, reikėdavo sukrauti visą vaistinę... Jie kalbėdavo nedaug, ir vis apie ne itin mane dominančius vietinės reikšmės dalykus ar čionykščius žmones... Pasiklausius jų kalbų tapo aišku, kad jie mažai su kuo bendrauja. Beje, buvo akivaizdu, kad sako ne tai, ką galvoja. Stebėdavo mane kiekvienas iš savo varpinės, kiekvienas savaip smalsaudamas. Šeimininkė žvelgdavo griežtai ir reikliai, netgi niekinamai, kaskart vis priešiškiau, ausdama mintį, kokius nešvarius žaidimus dar galėtų su manimi pažaisti; šeimininkas patykomis, reikšmingai mirksėdamas akimis, spoksojo į mano rankas, nors ir bandė tai nuslėpti. Iš tikrųjų nežinau, kodėl vyrus taip jaudina mano rankos... Dėjausi nepastebinti jų gudrybių... Įeidavau ir išeidavau ori, santūri, guvi ir... nešališka... Ak, jeigu jie būtų galėję matyti ir girdėti, kas dedasi mano viduje, kaip kad aš matau ir girdžiu, kas dedasi jų sielose!..

Man labai patinka patarnauti prie stalo. Kaip tik tada geriausiai atsiskleidžia šeimininkų nepadorumas, tikrosios jų prigimties niekšiškumas. Iš pradžių apdairūs ir paisantys vienas kito, pamažu jie atsiveria, rodosi tokie, kokie yra iš tikrųjų, be grimo ir vualių, pamiršta, kad netoliese esama žmogaus, kuris viską girdi, mato jų ydas, supuvusią jų moralę, slepiamas egzistencijos žaizdas, visą bjaurastį ir negarbingus troškimus, kurių pritvinkusios garbingos sąžiningų žmonių širdys. Kaupti tuos liudijimus, juos klasifikuoti, įtvirtinti savo atmintyje ir laukti keršto valandos, kai tas siaubingas ginklas iššaus, – vienas iš didžiausių ir stipriausių mūsų džiaugsmų, puiki galimybė atsirevanšuoti už visus pažeminimus...

Pirmą kartą susidūrusi su naujais šeimininkais, negavau jokių aiškių ir tikslių nurodymų... Bet pajutau, kad šeimos čia nėra, kad čia svarbiausia šeimininkė, kad šeimininkas dreba prieš ją kaip vaikas... Ak, tam vargšui vyrui net juoktis galima ne kasdien!.. Visko jam yra tekę matyti, girdėti, dėl daug ko kentėti... Man regis, bus progų maloniai leisti čia laiką...

Kai buvo patiektas desertas, šeimininkė šnarpšdama stebeilijo į mano rankas, pečius, korsažą, paskui kategorišku, aštriu tonu rėžė:

– Man nepatinka, kai kvepinamasi... – Kai nieko neatsakiau apsimesdama, kad nesupratau, jog šie žodžiai skirti man, ji paklausė: – Ar girdite, ką sakau, Celestina?

– Girdžiu, ponia.

Slapčiomis mečiau akį į vargšą šeimininką, kuriam patinka kvepalai, bent jau manieji. Alkūnėmis atsirėmęs į stalą, nutaisęs abejingą miną, nors jautėsi pažemintas, jis sekė akimis skrydį vapsvos, besitaikančios tūpti ant vaisių vazos. Temo, valgomajame tvyrojo kapų tyla, šiuos du žmones slėgė neapsakomas liūdesys; mintyse klausiau savęs, kam jie reikalingi ir ką jie veikia šioje žemėje.

– Celestina, paduokite lempą! – sušuko šeimininkė. Tyloje ir tamsoje jos balsas nuskambėjo dar šaižiau. Krūptelėjau. – Juk matote, kad jau naktis... Kurių galų verčiate mane reikalauti lempos?.. Kad šis kartas būtų paskutinis!

Kai degiau lempą, tą garsiąją lempą, kurią galima pataisyti tik Anglijoje, taip ir knietėjo sušukti vargšui šeimininkui: „Luktelėk, storuliuk, nieko nebijok... nesisielok. Leisiu mėgautis taip tau patinkančiu mano kvepalų aromatu, juk šis malonumas atimtas iš tavęs... Pažadu, tu mėgausiesi jais, uosi jų kvapą nuo mano plaukų, nuo mano burnos, mano gerklės, mano odos... Mudu turėsime progų parodyti tai kvailei, kaip mėgaujamasi malonumais... Pažadu!.."

Norėjau materializuoti nebylų pono meldimą, tad, statydama lempą ant stalo, nežymiai prisiliečiau prie jo rankos, paskui išėjau...

Nelinksma tarnyba. Be manęs, čia yra tik du tarnai: pasipūtėlė virėja Mariana ir nė žodžio niekada nepratariantis sodininko bei vežiko pareigas einantis Žozefas, dar... kvėšos valstiečiai... O kokie pasipūtėliai!.. Mariana – aptekusi riebalais, suglebusi, ištižusi, apsivyniojusi kaklą trilinka purvina skarele, galėtum pamanyti, kad šluosto ja savo katilus; dvi didžiulės beformės krūtys liumpsi po mėlyna medvilnine, riebalų dėmėmis nusėta palaidine; sijonas toks trumpas, kad net nepridengia kulkšnių ir plačių pėdų, apmautų vilnonėmis pilkos spalvos kojinėmis. Jis – vienmarškinis, avi klumpėmis, užsirišęs darbinę prijuostę, nusiskutęs, liesas, nervingas, jo veidą nuo ausies iki ausies iškreipusi pagiežinga grimasa. Pėdina krypuodamas atsargiais kaip zakristijono žingsneliais... Taigi tokie du mano kompanionai...

Tarnų valgomojo tuose namuose nėra. Mes pietaujame virtuvėje, prie stalo, kur visą dieną plūša virėja: kapoja mėsą, valo žuvį, riebiais apvaliais kaip kraujingi vėdarai pirštais pjausto daržoves... Iš tikrųjų taip neturėtų būti... Nuo įkaitusios krosnies virtuvėje visada tvanku. Tvyro senų riebalų, apkartusių padažų kvapai. Kol valgome, iš katiliuko, kuriame verdamas viralas šunims, kyla dvokūs garai, jie graužia gerklę, verčia kosėti...

Ima vimdyti!.. Labiau gerbiami kaliniai kalėjimuose, šunys šunidėse...

Mums patiekė lašinių su kopūstais ir dvokiančio sūrio, gerti davė surūgusio sidro... Ir daugiau nieko. Keraminių lėkščių emalis nusilupęs, justi pridegusių riebalų kvapas. Šį puikų servizą papildo geležinės šakutės.

Buvau naujokė šiuose namuose, nenorėjau skųstis. Bet kišti į skrandį tą bjaurastį? Nuolankiai dėkoju!

– Kodėl nevalgote? – paklausė virėja.

– Aš nealkana, – oriai atsakiau.

Mariana sušvokštė:

– Gal, panele, pageidaujate triufelių?

Įsižeidusi, bet nesupykusi, ramiai atsakiau:

– Taip, aš iš tikrųjų esu valgiusi triufelių... O jūs negalėtumėte tuo pasigirti...

Jai ir užkando žadą.

Tuo metu sodininkas-vežikas, kimšdamas į burną didžiulius lašinių gabalus, vogčiomis dėbčiojo į mane. Nežinau kodėl, bet šio žmogaus žvilgsnis varžo... jo tylėjimas kelia įtarimą. Nors nebejaunas, stebina tai, kad jo judesiai vikrūs, lankstūs... kai eina, klubais ringuoja kaip roplys... Reikės įdėmiau į jį įsižiūrėti... Šiurkštūs žilstelėję plaukai, žema kakta, įkypos akys, išsišovę skruostikauliai, stiprūs ir platūs žandikauliai, ilgas, mėsingas, aukštyn pakeltas smakras – viskas byloja apie keistą šio žmogaus charakterį, kurio niekaip negaliu apibūdinti... Kvailys?.. Niekšas?.. Nežinau. Vis dėlto keista, kodėl tas vyras taip mane traukia... Bet pamažu šis įspūdis ima blankti. Prieinu prie išvados, kad ir vėl, kaip jau buvo atsitikę daugybę kartų, mane apgauna perdėm laki mano, romantikės, vaizduotė, kai daiktai ir žmonės ima rodytis arba pernelyg gražūs, arba, priešingai, itin bjaurūs.

Taigi ir tame nelaimingame Žozefe norisi žūtbūt įžiūrėti ką nors daugiau, nei iš tikrųjų yra vertas tas nerangus stačiokas, tas bukaprotis valstietis.

Pietums artėjant prie pabaigos, Žozefas, kaip ir anksčiau netardamas nė žodžio, išsitraukė iš prijuostės kišenės *La Libre Parole* ir susikaupęs ėmė skaityti, o Mariana, jau išgėrusi dvi sklidinas ropines sidro, atsipalaidavo ir tapo malonesnė. Sėdėjo išsidrėbusi kėdėje, pasiraitojusi rankoves ir apnuoginusi rankas, iš po pasmukusios kepurės kyšojo nesušukuoti plaukai. Paklausė manęs, iš kur aš kilusi, kur tarnavau prieš čia atvykdama, ar gerai ten buvo tarnauti, ar esu žydų priešininkė... Kurį laiką draugiškai kalbėjomės... Radusi progą ir aš ėmiau klausinėti apie šiuos namus, pasidomėjau, ar dažnai čia būna svečių, kas tie svečiai, ar šeimininkas kreipia dėmesį į kambarines, ar šeimininkė turi meilužį...

Ak, kad būtumėte matę, kaip keitėsi Žozefo veido išraiška. Išgirdęs mano klausimus, jis atsitraukdavo nuo skaitymo... Kokie jie buvo pasipiktinę, kokie juokingi!.. Sunku įsivaizduoti, koks atsilikęs gyvenimas provincijoje... nieko jie čia nemato... nieko nesupranta... paprasčiausi dalykai gali išversti juos iš koto... Ir nors jis atrodo nerangus, vertas pagarbos, dorybingų manierų, aš įsitikinusi, kad jie miega kartu... Ak, dievaži!.. Iš tikrųjų, reikia nusiblokšti į užkampį, kad pamatytum tokį tipą...

– Dabar visiškai aišku, kad atvykote iš Paryžiaus, tik kelmas žino, iš kurios jo vietos... – kandžiai pareiškė virėja.

O Žozefas, linguodamas galvą, trumpai pridūrė:

– Aha!..

Ir vėl ėmė skaityti *La Libre Parole*... Mariana sunkiai pakilo nuo kėdės ir nukėlė nuo krosnies katiliuką... Pokalbio nebeatnaujinome...

Prisiminiau paskutinę savo tarnystės vietą, poną Žaną, liokajų su įspūdingomis juodomis žandenomis, baltą rūpestingai kaip moterų prižiūrimą jo odą. Ak, koks gražus vaikinas buvo Žanas, koks linksmas, koks mielas, švelnus, guvus tais vakarais, kai skaitydavo mums *Fin de Siècle,* kai pasakodavo nešvankias jaudinamas istorijas arba kai įtraukdavo mus į šeimininko laiškų skaitymą... Dabar viskas kitaip... Kaip galėjo nutikti, kad aš užplaukiau čia ant seklumos ir atsidūriau tarp žmonių, tokių nepanašių į tuos, kuriuos myliu?

Vos neapsiverkiau.

Rašau šias eilutes savo kambaryje, nešvariame, vėjo perpučiamame pastogės kambarėlyje; žiemą jame gyventi šalta, o vasarą nežmoniškai karšta. Baldų nėra, tik geležinė vargana lova ir bėdina šviesi neužsidaranti medinė spinta, į kurią net netelpa visi mano daiktai... Kambarėlį apšviečia tik viena lajinė žvakė, lajus jai smilkstant teka varine žvakide... Viskas taip slogu!.. Jeigu aš norėsiu tęsti šį dienoraštį, skaityti atsivežtus romanus arba paburti kortomis, man teks pirkti žvakių už savo pinigus... juk nevalia deginti šeimininkės žvakių... „Krėsti kvailysčių!" – kaip sakydavo ponas Žanas... Ji žvakes laiko užrakinusi.

Rytoj pabandysiu suteikti savo kambariui bent kiek padoresnį vaizdą... Virš lovos pakabinsiu mažą kryželį su Nukryžiuotuoju, ant židinio pastatysiu Švenčiausiąją Mergelę iš dažyto porceliano, savo dėžutes, niekučius ir pono Žano nuotraukas. Pasistengsiu įsirengti jaukų ir linksmą kampelį.

Marianos ir mano kambarius skiria plona pertvara, aš girdžiu viską, kas ten vyksta. Maniau, kad Žozefas, kuris, be abejo, miega su Mariana, ateis pas ją... Bet neatėjo. Mariana ilgai krapštėsi savo kambaryje... Ji kosėjo, krenkštė, stumdė kėdes, rausėsi po savo daiktus... Dabar ji knarkia... Tikriausiai tuo jie užsiiminėja dieną!..

Labai toli loja šuo... Jau maždaug antra valanda, gesinsiu žvakę... Reikia eiti miegoti... Bet jaučiu, kad neužmigsiu...

Ak, aš susensiu tame name! Dieve mano!..

II

Rugsėjo 15-oji

Dar nė karto neminėjau savo šeimininkų pavardės. Jų pavardė juokinga, netgi komiška – Lanlerai... Ponas ir ponia Lanlerai... Pavardė prašyte prašosi juokingų palyginimų! O vardai, ko gero, dar juokingesni nei pavardė ir, galima teigti, jie papildo ją. Pono vardas – Isidoras, ponios – Eufrazija!.. Ką čia ir bepridursi.

Galanterininkė, iš kurios kartais pirkdavau šilko, suteikė man informacijos apie tuos namus. Gerų žinių nebuvo. Teisybės dėlei turiu pasakyti, kad niekada nesu sutikusi tokios šnekios moteriškės. Jei jau tiekėjai taip bjauroja mano šeimininkus, kaip dergia žmonės, neturintys su jais jokių komercinių reikalų?.. Vaje, kokie ilgi provincijos gyventojų liežuviai!.. Kad juos kur!

Taigi šeimininko tėvas buvo gelumbės fabrikantas ir bankininkas Luvjere. Jis paskelbė tyčinį bankrotą – ištuštino visas tos vietovės pinigines; už tai buvo nuteistas dešimt metų kalėti, bet bausmė tikrai per švelni, palyginti su tomis apgavystėmis, piktnaudžiavimu žmonių pasitikėjimu, vagystėmis ir kitais nusikaltimais, kuriuos padarė. Jis mirė Gajono kalėjime, atlikdamas bausmę. Bet spėjo sukaupti, regis, apie keturis šimtus penkiasdešimt tūkstančių frankų, kurie, saugiai paslėpti nuo bankrutavusių kreditorių, vėliau atiteko mano šeimininkui ir dabar yra jo nuosavybė. Štai matote!.. Bet tik tokiais klastingais būdais ir galima praturtėti.

Šeimininkės tėvo istorija dar baisesnė, nors jis nebuvo nuteistas kalėti ir iškeliavo iš šio pasaulio supamas padorių žmonių dėmesio. Tas vyriškis prekiavo žmonėmis. Galanterininkė man paaiškino, kad Napoleono Trečiojo laikais ne visi vyrai buvo kareiviai kaip dabar, turtingi jaunuoliai, jei likimas būdavo jiems palankus, turėjo teisę išsipirkti iš karo tarnybos. Jie kreipdavosi į agentūrą arba į poną, kuris už tam tikrą sutartą sumą – nuo tūkstančio iki dviejų tūkstančių frankų (tai priklausydavo nuo rizikos laipsnio) – rasdavo kokį vargšą neturtėlį, sutikdavusį tarnauti už juos septynerius metus ir, jei kildavo karas, net mirti. Taip Prancūzijoje vyko prekyba baltaisiais kaip kadaise juodaodžiais Afrikoje... Kaip esama gyvulių turgų, taip esama ir žmonių, skirtų siaubingoms skerdynėms, turgų. Tai manęs pernelyg nestebina... Ar ne tas pats vyksta ir dabar? Tarnų samdymo kontoros, viešnamiai – kas tai, jeigu ne vergų turgūs, žmogienos prekyvietės?

Pasak galanterininkės, tokia komercija buvo labai pelninga, o kadangi šeimininkės tėvas, plėtojęs savo verslą visame departamente, pasižymėjo išskirtiniu sumanumu, jis dėjo sau į kišenę didesniąją sumos dalį... Praėjo jau dešimt metų, kai jis – buvęs Menil-Rua meras, taikos teisėjo pavaduotojas, vyriausiasis patarėjas, fabriko pirmininkas, socialinės labdaros biuro iždininkas – mirė. Buvo apdovanotas ordinais. Paliko pusvelčiui pirktus namus Priorė ir milijoną du šimtus tūkstančių frankų; iš jų šeši šimtai tūkstančių atiteko šeimininkei, kiti – jos broliui, išklydusiam iš doros kelio, tad niekas nežino, kur tie jo pinigai prašapo... Na, ką gi... dabar manykite, ką norite... Pinigai nešvarūs... Aš šiuos reikalus suprantu labai paprastai, mat esu susidūrusi tik su nešvariais pinigais ir nedorais turtuoliais.

Taigi Lanlerai – argi ne atgrasu? – turi daugiau kaip milijoną. Jiems nereikia daryti nieko kita, tik taupyti... pragyvenimui jie išleidžia tik trečdalį savo įplaukų. Ribodami savo ir kitų reikmes, įnirtingai kovodami dėl sąskaitų, laužydami duotą žodį, nepripažindami aptartų, surašytų ir pasirašytų sąlygų, jie elgiasi taip, kad visi, kas tik turi su jais reikalų, privalo būti labai apdairūs, kad neįsiveltų į kivirčus. Radę progą, Lanlerai tuojau ja pasinaudoja, kad tik nereikėtų mokėti, ypač kai susiduria su smulkiaisiais tiekėjais, neturinčiais lėšų bylinėtis teismuose, ir varguoliais, suvis negalinčiais apsiginti... Žinoma, jie neaukoja nieko, nebent retkarčiais Bažnyčiai, nes abu labai dievobaimingi. O išmaldos prašantys vargšai gali mirti išsekę iš bado. Priorė vartai jiems užkelti...

– Aš netgi manau, – pareiškė galanterininkė, – kad jie be jokios sąžinės graužaties, pašėlusiai džiūgaudami galėtų paimti ką nors iš elgetos krepšio... – Ir, tarsi patvirtindama siaubingą savo numanymą, pridūrė: – Mes visi, nors verčiamės sunkiai, duodame elgetai pašventintos duonos, nuperkame jam sviestinę bandelę. Tai padorumo ir savimeilės dalykas... Kaip manote, ką duoda tie niekam tikę šykštuoliai?.. Duonos, brangioji panele. Bet ne baltos, ne pirmos rūšies duonos... Ne... prastos, darbininkams skirtos duonos... Ar ne gėdinga šitaip elgtis tokiems turtingiems žmonėms?.. O La Pomjė, kubiliaus žmona, esą kartą girdėjusi, kaip ponia Lanler taip švelniai vogravusi dėl jos gobšumo ją peikusiam klebonui: „Pone klebone, tiems žmonėms gera ir tokia duona!"

Bet reikia būti teisingiems, kai kalbame apie šeimininkus. Apie šeimininkę visi buvo vienos nuomonės, bet to negalėčiau pasakyti apie šeimininką... Jį žmonės mėgo... Visi sutarė, kad šeimininkas – ne pasipūtėlis, kad, jeigu galėtų, visiems būtų dosnus ir nuveiktų daug gerų darbų. Bėda, kad negali... Šeimininkas savo namuose – tuščia vieta... Jo vaidmuo net menkesnis nei tarnų, kad ir kaip šiurkščiai elgiamasi su pastaraisiais, menkesnis nei katės, kuriai leidžiama viskas... Po truputį ramybės dėlei jis atsisakė garbingo namų šeimininko vaidmens ir visas vadžias atidavė žmonai. Šeimininkė viskam diriguoja, viską reguliuoja, organizuoja, administruoja... Ji rūpinasi arklidėmis, paukštynu, sodu, rūsiu, malkine ir visur randa ką pakritikuoti. Niekuomet reikalai netvarkomi taip, kaip jai norėtųsi, ji be atvangos tvirtina, kad yra apvaginėjama... Ir kokia akyla!.. Neįtikėtina. Žinoma, niekas nė nebando jai meluoti, nes ji visus perpratusi... Pati apmoka sąskaitas, moka nuompinigius, pati sudaro sandorius... Ji sukčiauja kaip senas sąskaitininkas, negarbingumu lenkia nukvakusį teismo vykdytoją, kombinuoja genialiau už bet kurį lupikautoją... Sunku net patikėti... Suprantama, pinigų kapšelį ji atriša tik tada, kai į jį reikia įdėti pinigų, ir taip visada... Šeimininkui pinigų visai neduoda, vargšeliui vos užtenka tabakui nusipirkti. Supamas turtų, patiria didesnį nepriteklių nei visi kiti... Kad ir kaip būtų, jis labai pakantus, visada pakantus... Visuomet nusileidžia. Ak, koks kartais juokingas būna šeimininkas – kaip paikas paklusnus šuo... Reikėtų jį pamatyti, kai, šeimininkei išvykus, ateina tiekėjas ir pateikia sąskaitą, kai užsuka suvargęs elgeta, kai arbatpinigių paprašo komisionierius. Iš tikrųjų tokiais atvejais šeimininkas atrodo komiškai!.. Jis rausiasi kišenėse, čiuopia kur įmanydamas, raudonuoja, atsiprašinėja, gailaudamas teisinasi:

– Kad tave kur!.. Neturiu su savimi smulkių pinigų... Turiu tik tūkstančio frankų banknotų... Gal galite iškeisti tūkstantį frankų?.. Ne?.. Tuomet teks ateiti dar kartą...

Tūkstančio frankų vertės banknotą?! Bet jis neturi nė šimto su!.. Šeimininkė popierių laiškams laiko užrakintą spintoje, o rakto niekam nepatiki. Atkiša popieriaus lapą burbėdama:

– Prašom!.. Kiek popieriaus pradangini... Ir kam tu rašai, jei tiek jo sueikvoji?..

Būtų galima papriekaištauti nebent dėl to, kad jis nuolankus ir bejėgis, kad leidžiasi valdomas tos megeros... Visi tai žino, pati šeimininkė užtektinai apie tai kiekviename žingsnyje prirėkauja... Šeimininkas ir šeimininkė vienas kitam – tuščia vieta... Šeimininkė skundžiasi pilvu, ji negali turėti vaikų, tad apie jokį intymumą nė kalbos negali būti. Iš visko sprendžiant, šeimininkas dėl to kenčia... Apie tai čia pasakojama įdomi istorija...

Kartą per išpažintį šeimininkė išsipasakojo klebonui ir paklausė, ar ji galinti paišdykauti su savo vyru...

– Ką turėjote galvoje sakydama „paišdykauti", mano vaike? – pasmalsavo klebonas.

– Kad aš ir pati tiksliai nežinau, – atsakė sumišusi šeimininkė. – Pasimyluoti kaip visiems...

– Pasimyluoti kaip visiems!.. Bet, mano vaike, juk žinote, kad... myluotis... kad tai mirtina nuodėmė...

– Todėl, šventasis tėve, primygtinai prašau Bažnyčios leidimo...

– Taip!.. Taip!.. Mano vaike... Bet juk... myluotis kaip visiems... ar dažnai?..

– Mano vyras stiprus žmogus... geros sveikatos... Kokius du kartus per savaitę...

– Du kartus per savaitę?.. Daug... pernelyg daug... Tai jau ištvirkavimas... Kad ir koks būtų tvirtas žmogus, jam nereikia myluo... myluo... myluotis du kartus per savaitę... – Keletą sekundžių mąstė sutrikęs, galiausiai pareiškė: – Na, gerai... Aš jums leidžiu... kaip visiems myluotis... du kartus per savaitę... bet su sąlyga... pirma... jei myluodamasi nepatirsite nusikalstamo malonumo...

– Ak! Prisiekiu, šventasis tėve!..

– Antra... Jei kasmet aukosite du šimtus frankų... Švenčiausiosios Mergelės altoriui...

– Du šimtus frankų?.. – net pašoko šeimininkė. – Už ką? To tai jau nebus!..

Ir ji paliko kleboną ramybėje...

– Jeigu taip, – baigdama pasakoti pareiškė galanterininkė, – kurių galų ponas toks geras, toks atlaidus moteriai, ne tik neduodančiai jam pinigų, bet ir atsisakančiai suteikti pasitenkinimą? Būdama jo vietoje, paprotinčiau ją, ir gana šiurkščiai... Ir kuo visa tai baigiasi... Kai šeimininkas – energingas, nepaprastai aistringas ir šaunus žmogus – nori sumokėti už kokį nors meilės žaidimėlį arba paprasčiausiai sušelpti kokį varguolį, jam tenka griebtis juokingų kraštutinių priemonių, niekingų apgaulių, bristi į baisias skolas, o jeigu apie visa tai sužino šeimininkė, kyla siaubingų scenų, vaidų – tai nesiliauja ištisus mėnesius...

Kai taip nutikdavo, šeimininkas iškeliaudavo į laukus ir bastydavosi, sliūkindavo kaip pamišėlis, energingai gestikuliuodamas rankomis, kojomis spardydamas grumstus, burbėdamas kažką sau po nosimi vėjui pučiant, lietui pliaupiant, sniegui drebiant... Grįždavo į namus dar labiau sutrikęs, dar smarkiau susigūžęs, visas tirtantis, sugniuždytas...

Labiausiai šioje istorijoje stebina ir liūdina tai, kad, nepaisant galanterininkės kaltinimų, visų niekšingų aikštėn iškilusių faktų, gėdingų kiaulysčių, apie kurias pasakojimai sklinda iš lūpų į lūpas, iš krautuvės į krautuvę, iš vienų namų į kitus, aš jaučiu, kad visas miestelis ne tiek smerkia Lanlerus, kiek jiems pavydi. Nepaisant to, kad jie nusikalstamai dykaduoniauja, kenkia visuomenei, žemina visus atgrasiu savo milijonu, kaip tik tas milijonas kuria jiems respektabilumo, kone šlovės aureolę. Jiems lenkiamasi žemiau nei kitiems, jie priimami paslaugiau nei kiti... Vergiškai pataikaudami, net purviną lūšną, kur gyvena suteptasieliai Lanlerai, jie vadina... pilimi... Aš įsitikinusi, kad svetimšaliams, atvykusiems pažiūrėti mūsų šalies įdomybių, neapykantos pritvinkusi galanterininkė ir panašūs į ją taip porintų: „Pas mus yra graži bažnyčia... gražus fontanas... yra ir daugiau labai gražių dalykų...' Lanlerai... Lanlerai, turintys milijoną ir gyvenantys pilyje... Siaubingi žmonės, mes labai jais didžiuojamės..."

Jie garbina milijonus!.. Vulgarūs jausmai būdingi ne tik buržua, bet ir daugeliui iš mūsų – menkiems, nuolankiems, be grašio kišenėje žmonėms. Ir man, nepaisant mano elgesio, ketinimų atsiriboti nuo viso šito, tai nesvetima. Bet kurių galų aš, engiama turčių, aš, galinti tik juos kaltinti dėl savo širdperšų, savo ydų, savo neapykantos, baisių pažeminimų, nerealių svajonių ir kančių, kurių galų, kai tik susiduriu su turtuoliu, imu žiūrėti į jį kaip į išskirtinę, nepaprastą būtybę, kaip į įstabią dievybę, ir nejučia prieš savo valią ir sveiką protą pajuntu, kad iš visos širdies imu meilikauti tam dažnai negudriam, kartais net atgrasiam turtuoliui ir žaviuosi juo... Nei šis, nei tas! Ir kodėl?.. Kodėl?

Atsisveikinusi su bjauria keistos krautuvės galanterininke, apgailestaudama, kad man nepavyko išsirinkti šilko, išėjau į lauką. Galvoje sukosi mintys apie tai, ką išgirdau iš tos moters lūpų apie savo šeimininkus... Dulksnojo... Dangus buvo apniukęs kaip liežuvautojos prekeivės siela... Slidinėdama šlapiu gatvės grindiniu, širsdama ant galanterininkės, ant šeimininkų, ant savęs pačios, niršdama ant provincijos dangaus, ant purvo, kuriuo klampojo mano širdis ir mano kojos, ant neįveikiamo šio miestelio liūdesio, nepaliaudama kartojau:

– Ką gi! Štai ir įkliuvau... Tik to man ir trūko... Kaip žemai aš puoliau!..

O taip! Žemai puoliau... Pateiksiu pavyzdį.

Šeimininkė visuomet rengiasi viena ir šukuojasi ji viena. Užsirakina tualeto kambaryje – du kartus apsuka raktą... Vargu ar aš kada nors ten pateksiu... Dievas težino, ką ji ten veikia valandų valandas!..

Vieną vakarą neapsikentusi ėmiau ir – tuk tuk – pasibeldžiau į duris. Štai apie ką mudvi trumpai kalbėjomės:

– Kas ten?

Ak, koks šaižus balsas, koks spigus, taip ir norisi kumščiu sugrūsti jį atgal jai į kakarinę.

– Tai aš, ponia...

– Ko jums reikia?

– Noriu išvalyti tualeto kambarį...

– Jis išvalytas. Eikite iš kur atėjusi... Ateikite tik tada, kai paskambinsiu...

Kitais žodžiais tariant, šis kambarys nėra mano, kaip kambarinės, teritorija... Nežinau, kas aš čia esu ir kokios čia mano pareigos... Ir vis dėlto didžiausias man, kambarinei, malonumas – aprengti, nurengti, sušukuoti... Man patinka knebinėti naktinius marškinius, moteriškus drabužius ir kaspinus, patinka raustis po baltinius, kepures, nėrinius, kailinius, šluostyti rankšluosčiu išsimaudžiusias šeimininkes, jas pudruoti, gludinti joms padus, kvepinti krūtines, šviesinti plaukus, trumpiau tariant, pažinti jas nuo šlepečių iki šinjonų, matyti jas visiškai nuogas... Po viso šito jos tampa kažkuo kitu, ne tik šeimininkėmis, kone draugėmis arba bendrininkėmis, dažnai net vergėmis... Norom nenorom pasidarai jų reikalų, jų sielvarto, nedorybių, meilės nusivylimų, intymių santuokinių paslapčių, ligų patikėtine... Nereikia pamiršti ir to, kad, jei esi apsukri, sužinai daugybę smulkmenų, o jos apie tai nė neįtaria... Šiuo keliu einant galima iš jų išgauti kur kas daugiau... Tai ir naudinga, ir įdomu... Štai taip aš suprantu kambarinės darbą...

Niekas net neįsivaizduoja, kiek daug – kaip čia aiškiau pasakius? – kiek daug yra begėdžių ir nedorėlių net tarp tų, kurie aukštuomenėje vertinami kaip patys santūriausi, patys griežčiausi, patys dorybingiausi... O, kiek kaukių nukrinta tualeto kambariuose!.. Dulkėmis pavirsta, suskilinėja net patys didingiausi fasadai!..

Kartą dirbau pas vieną itin keistą ir juokingą ponią... Kiekvieną rytą prieš užsivilkdama marškinius ir kas vakarą, kai jai juos nuvilkdavau, ji penkiolika minučių stovėdavo nuoga priešais veidrodį ir įdėmiai apžiūrinėdavo save... Paskui atstatydavo į priekį krūtinę, smarkiai atsilošdavo, staigiu judesiu pakeldavo rankas taip, kad padribusios jos krūtys, varganos mėsos nuokaros, kilstelėdavo aukštyn... Ir tardavo man:

– Celestina... žiūrėkite!.. Jos vis dar standžios?!

Aš vos ištvėdavau nenusijuokusi... Juolab žvelgdama į šeimininkės kūną... O! Apverktina griuvena!.. Kai nusivilkdavo marškinius ir likdavo be savo šarvų ir atramų, atrodydavo, kad išsilies ant kilimo kaip glitus skystis... Pilvas, pasturgalis, krūtys – subliūškę odos maišai, sumenkusios padribos – ne kas kita kaip riebios plevėsuojančios raukšlės... Sėdmenys suvytę, suglebę, paviršius akytas kaip senos kempinės... Bet net ir po tokios formų deformacijos joje dar buvo likę... liūdno grakštumo... grakštumo pėdsakų... grakštumo moters, kuri kadaise galėjo būti graži ir kurios gyvenimą persmelkė meilė... Nesusivokdama – taip dažnai nutinka senstančioms būtybėms – ji nematė, kad nebeatitaisomai vysta... Griebėsi visų mokslo naujovių, ištobulino koketavimo meną – norėjo dar kartą prisišaukti meilę... Ir meilė atsiliepė į paskutinį jos šauksmą... Bet iš kur? Ak!.. Kokia liūdna istorija!..

Retkarčiais, prieš pat pietus, šeimininkė grįždavo pridususi, susigėdusi...

– Greičiau... greičiau... Aš susivėlinau... Nurenkite mane...

Iš kur ji grįždavo? Veidas pavargęs, po akimis mėlynuoja ratilai, išsekusi taip, kad susmukdavo kaip maišas ant tualeto kambario kanapos... Drabužiai netvarkingi!.. Marškiniai susiglamžę, susitepę, netinkamai skubomis surišti sijonai, pasisukęs korsetas atvarstytas, keliaraiščiai ir kojinės pasmukę... Plaukai išsidraikę, prisivėlę paklodžių siūlų ir pagalvių plunksnų!.. Kosmetiniu tepalu išdažytų jos lūpų, skruostų luobelė nuo bučinių sutrūkinėjusi, niūrus raukšlėtas veidas nusėtas dėmių ir rauplių nelyginant žaizdų...

Norėdama išsklaidyti mano įtarimus, ji vaitodavo:

– Nežinau, kas man nutiko... Mane netikėtai sučiupo... pas siuvėją... Netekau žado... Privertė nusirengti... Aš dar ir dabar blogai jaučiuosi...

Kaip dažnai darydavau iš gailesčio jai, apsimečiau, kad tikiu absurdiškais pasiaiškinimais...

Kartą rytą, kai buvau netoli šeimininkės, kažkas paskambino. Kadangi tarnas buvo išėjęs, durų atidaryti nuskubėjau aš... Į vidų įėjo jaunuolis... Buvo paniuręs, atrodė įtartinas, moraliai sugedęs žmogus... Gal darbininkas, gal valkata... Vienas iš tų dvilypių asmenų, kurių kartais gali sutikti šokių vakarėliuose – tokie gyvena dėl to, kad žudytų, arba dėl to, kad mylėtų... Išblyškęs veidas, juodi ūsiukai, pasirišęs raudoną kaklaskarę. Vilkėjo pernelyg plačiu švarku, krypavo niekuo nenusileisdamas patiems geriausiems klasikiniams pavyzdžiams. Pirmiausia nustebęs ir sutrikęs akimis tyrė prieškambario prabangą, kilimus, veidrodžius, paveikslus, apmušalus...

Paskui ištiesė mano šeimininkei skirtą laišką ir monotonišku gerkliniu, bet valdingu balsu pareiškė:

– Čia atsakymas...

Ar jis atėjo niekieno nesiunčiamas?.. O gal tarpininkauja?.. Aš atmečiau antrąją versiją. Žmonių, atvykstančių tvarkyti kitų reikalus, ir elgesys, ir kalbos maniera kitokia...

– Pažiūrėsiu, ar yra šeimininkė... – atsargiai tariau rankose vartydama laišką.

Jis paprieštaravo:

– Ji yra... Aš žinau... Ir kad nebūtų jokių išsisukinėjimų!.. Tai skubu...

Šeimininkė perskaitė laišką... Išblyško kaip numirėlė ir apimta siaubo užsimiršusi sušnibždėjo:

– Jis čia, pas mane?.. Jūs palikote jį vieną prieškambaryje?.. Kaip jis sužinojo mano adresą? – Bet greitai nusiraminusi abejingai pasakė: – Nieko tokio... Aš jo nepažįstu... Vargšas... Labai įdomus vargšas... Jo motina miršta... – Paskubomis drebančia ranka atidarė sekreterą ir ištraukė iš jo šimto frankų banknotą. – Nuneškite jam... greičiau... greičiau... Vargšas berniukas!..

– Ir vis dėlto!.. – neiškentusi iškošiau pro dantis. – Jūs, ponia, šiandien labai dosni... Vargšams sekasi.

Specialiai piktavališkai pabrėžiau žodį „vargšams".

– Eikite pagaliau!.. – įsakė ant kojų vos pastovinti šeimininkė.

Kai grįžau, šeimininkė, nemėgusi tvarkos, mat jos asmeniniai daiktai dažniausiai mėtydavosi ant įvairiausių baldų, dabar plėšė laišką į smulkiausius skutelius ir metė juos į židinį.

Taip nieko daugiau ir nesužinojau apie tą jaunuolį... Niekada jo nebemačiau... Bet tikrai žinau ir tikrai mačiau, kad tą rytą mano šeimininkė prieš vilkdamasi marškinius nebesistaipė nuoga priešais veidrodį... Ir nebeklausė manęs atkišusi apgailėtinas krūtis: „Jos vis dar standžios, ar ne?" Ji buvo susirūpinusi, nervinga, visą dieną nekėlė kojos iš namų, atrodė labai išsigandusi...

Nuo tada aš ėmiau nerimauti, kai šeimininkė vakarais pasivėlindavo grįžti namo – būgštaudavau, kad nebūtų nužudyta kokioje nors landynėje!.. Ir kai virtuvėje išsipasakojau apie savo baimes, metrdotelis – neaukštas, labai neišvaizdus ciniškas senukas su raudona dėme ant kaktos – supykęs pareiškė:

– Ir kas čia keista? Jeigu ne šiandien, tai rytoj jai taip atsitiks... O ko jūs tikitės? Užuot bėgiojusi pas sutenerius, ta sena kekšė verčiau susirastų kokį ištikimą vyrą ir leistų laiką savo namuose!

– Gal tas vyras būtumėte jūs?.. – pašaipiai paklausiau.

Metrdotelis atstatė krūtinę ir, griaudint aplinkinių juokui, pareiškė:

– O kodėl gi ne?.. Mielai sutikčiau už nedidelius pinigus...

Tas žmogus – tikras auksas...

Papasakosiu priešpaskutinės savo šeimininkės istoriją... Skaniai pasijuokėme vieną vakarą sėdėdami prie stalo besibaigiant vakarienei!.. Dabar matau, kad buvome neteisūs, nes toji šeimininkė – nebloga moteris. Priešingai, švelni, labai dosni, labai nelaiminga... Apipylė mane dovanomis... Turiu pasakyti, kad kartais būname itin žiaurūs... Dažniausiai dėl to nukenčia tie, kurie elgiasi su mumis padoriai.

Jos vyras, anava... kažkokios akademijos narys, visai nekreipė į ją dėmesio... Ne todėl, kad būtų buvusi negraži, nes, priešingai, jos būta dailios moters, ne todėl, kad būtų bėgiojęs paskui kitas, atvirkščiai, jis buvo iš santūriųjų... Nebejaunas ir, be jokios abejonės, nepakankamai vislus, tad viskam, kas su tuo susiję, visiškai abejingas, taigi!.. Mėnesių mėnesiais jis nesiteikdavo užsukti pas šeimininkę praleisti su ja nakties... Ponia sielvartavo... Kiekvieną vakarą rūpindavausi puikiu meilei skirtu jos tualetu... Permatomi marškiniai... kvaitinantys kvepalai... ir visa kita... Ji sakydavo man:

– Celestina, tikriausiai jis ateis šį vakarą?.. Kaip manote, ką jis dabar veikia?

– Ponas leidžia laiką bibliotekoje... Jis dirba...

Atsainiai mostelėdavo ranka, atsidusdavo ir tardavo:

– Amžinai savo bibliotekoje!.. Dieve mano! O gal vis dėlto jis ateis šį vakarą...

Baigusi ją puošti, didžiuodamasi jos apdarais, geidulį keliančiu grožiu, drovumu, – prie viso šito prisidėjau ir aš, – pakerėta žiūrėjau į šeimininkę. Išsakiau savo susižavėjimą:

– Ponas padarys didelę klaidą, jeigu neateis šiandien vakare ir neišvys jūsų, ponia. Šįvakar ponas tikrai nenuobodžiautų!

– Ak, nutilkite... nutilkite! – krūpčiodama sakydavo ji.

Žinoma, rytojaus dieną – liūdesys, skundai, ašaros...

– Ak, Celestina!.. Ponas neatėjo ir šiąnakt... Visą naktį jo laukiau... bet jis neatėjo... Jis niekuomet nebeateis!

Guodžiau, kaip mokėjau:

– Be abejo, ponas būna labai pavargęs po darbų... Mokyti žmonės dažnai netenka nuovokos... Balažin, apie ką galvoja... Ponia, gal vertėtų išbandyti graviūras? Juk yra tokių puikių graviūrų, į jas žiūrėdamas net pats šalčiausias vyras negali likti abejingas...

– Ne... ne... Kam to reikia?..

– O jeigu jūs, ponia, vakarais pasiūlytumėte ponui... pikantiškesnių dalykų... pavyzdžiui, vėžių?..

– Ne! Ne! – Ji liūdnai papurtė galvą ir kalbėjo toliau: – Jis nebemyli manęs, štai kur mano bėda... Jis nebemyli manęs... – Paskui nedrąsiai, be jokio pykčio, maldaujamai žvelgdama į mane tarė: – Celestina, būkite su manimi atvira... Ar ponas nebuvo įspraudęs jūsų į kokį kampą? Ar niekada nebuvo jūsų apkabinęs? Ar niekuomet?..

– Ne... Ir kaip jums tokia mintis šovė į galvą?!

– Kalbėkite, Celestina!..

Sušukau:

– Žinoma, ne, ponia... Ak! Tokie dalykai ponui nerūpi!.. Be to, ponia, nejaugi manote, kad galėčiau jus įskaudinti?..

– Turėtumėte man išsipasakoti... – maldavo ji. – Jūs išvaizdi mergina... Jūsų akys tokios gundančios... jūsų kūnas turėtų būti labai gražus!.. – Ji privertė mane liesti jos blauzdas, krūtinę, rankas, klubus. Be jokios gėdos užsimiršusi lygino savo kūno dalis su atitinkamomis mano kūno dalimis, o aš sutrikusi, išraudusi, mintyse klausiau savęs, ar tik šeimininkė nespendžia spąstų, ar, prisidengdama paliktos moters sielvartu, nejaučia slaptų geidulių man... Ji be atvangos aimanavo: – Dieve mano! Dieve mano!.. Ir vis dėlto... žiūrėkite... aš nesu sukriošusi moteris... Nesu bjauri... ir mano pilvas nedidelis, ar ne? Kūnas standus ir švelnus?.. Ir aš sklidina meilės... jeigu tik jūs žinotumėte... mano širdyje tiek meilės!..

Ji dažnai paplūsdavo ašaromis, griūdavo ant sofos ir, įsikniaubusi veidu į pagalvėlę, šnabždėdavo:

– Ak! Celestina, niekada nemylėkite... niekada nemylėkite... Tai baisi... baisi... baisi nelaimė!

Kartą, kai ji raudojo labiau nei įprastai, staiga pareiškiau:

– Ponia, būdama jūsų vietoje, susirasčiau meilužį... Ponia, jūs esate pernelyg graži moteris, kad susitaikytumėte su esama padėtimi...

Išklausiusi mano žodžius, šeimininkė pasibaisėjo:

– Nutilkite!.. Niekuomet daugiau man to nesakykite...

– Bet, ponia, jeigu jūs taip trokštate meilės!.. – Įžūliai ramiai ištariau jai vardą vieno neaukšto, labai elegantiško jaunuolio, kuris dažnai lankydavosi tuose namuose... Ir pridūriau: – Šis vyras moka mylėti!.. Koks jis turėtų būti guvus, švelnus su moterimis!..

– Ne... ne... Nutilkite... Jūs pati nesuvokiate, ką sakote...

– Kaip pageidaujate, ponia... Ponia, tai pasakiau turėdama kuo geriausių ketinimų...

Taigi, tuo metu, kai ponas, palinkęs po lempa bibliotekoje, rikiuodavo skaičius ir skriesdavo skriestuvu apskritimus, užsispyrusi svaičiotoja kartodavo:

– Galbūt jis ateis šią naktį?

Kasdien virtuvėje, prie pusryčių stalo, kalbos vien apie tai ir sukdavosi... Manęs klausinėdavo:

– Na ir kaip?.. Ar ponas pagaliau atėjo?

– Ne, kaip visada...

Galite įsivaizduoti, kaip ši tema tiko nešvankiems pajuokavimams, nepadorioms užuominoms, kandiems juokeliams... Netgi būdavo kertama lažybų, kurią dieną ponas galų gale teiksis ateiti.

Po vieno nereikšmingo ginčo, nors buvau neteisi, aš palikau šeimininkę. Palikau bjauriai išrėkusi jai į veidą, į pasigailėtiną nustebusį veidą, visas apverktinas jos istorijas, visas menkas intymias jos nelaimes, jos paslaptis, kurias buvo patikėjusi man atverdama savo sielą – užuojautos nusipelniusią, bejėgišką, vaikišką, nuostabią, meilės išsiilgusią sielą... Taip, viską kaip purvo gniutulą sviedžiau jai į veidą... Padariau dar blogiau... Apkaltinau bjauriu ištvirkavimu... žemomis aistromis... Tai buvo taip niekšinga...

Būna akimirkų, kai pajuntu poreikį užgaulioti, lyg būčiau pamišusi... tai tarsi manija, verčianti mane krėsti neatitaisomas kvailystes... Nepajėgiu tam priešintis net tada, kai suvokiu, kad veikiu prieš savo interesus, kad galiu prisišaukti nelaimę...

Tą kartą žengiau dar toliau – buvau visiškai neteisi, gėdingai įžeidžiau žmogų. Štai ką aš sugalvojau... Praėjus kelioms dienoms po to, kai išėjau iš šeimininkės namų, paėmiau atviruką ir sukurpiau įspūdingą laišką, kad visi tų namų gyventojai galėtų jį perskaityti... Turėjau įžūlumo parašyti:

„Ponia, pranešu, kad siunčiu jums (pašto siuntos išlaidos apmokėtos) dovanas, kurias esate man įteikusi... Aš neturtinga, bet garbinga ir labai mėgstanti švarą mergina, todėl neketinu pasilikti tų purvinų skudurų, kuriuos, užuot atsikračiusi, tai yra išmetusi į sąšlavyną, nes tik ten jų vieta, įbrukote man. Nemanykite, kad tik todėl, jog neturiu nė grašio, sutiksiu nešioti, pavyzdžiui, bjaurius sijonus, kurių medžiaga išvarpyta kandžių ir pageltusi nuo jūsų šlapimo... Turiu garbės su jumis atsisveikinti."

Tai buvo antausis, tebūnie!.. Bet tai buvo ir kvailas poelgis, juolab kvailas, nes, kaip jau sakiau, šeimininkė visada buvo man dosni, o aš visas dovanas, kurių iš tikrųjų nė nemaniau jai išsiųsti, rytojaus dieną pardaviau už keturis šimtus frankų drabužių prekeiviui... Tai tebuvo būdas išlieti apmaudą dėl to, kad praradau itin gerą vietą, – tokių nedažnai pasitaiko kambarinėms, – praradau namus, kuriuose buvo tiek atlaidumo, kur visko buvo į valias... gyvenau ten kaip princesė...

Bet, po galais, pakaks!.. Nėra kada būti teisingai savo šeimininkams... Juo blogiau, dievaži! Tegu geri atsilygina už negerus...

Ir ką aš čia veiksiu?.. Šiame provincijos užkampyje šalia tokios aikštingos moters, kokia yra nauja mano šeimininkė, nėra ko nė svajoti apie bent kokią naudą sau, viltis, kad čia bus pramogų... Užsiimsiu nuobodžia namų ruoša... siuvinėjimu, nors tai man atgrasu... Ir daugiau nieko... Ak! Kai mintyse sugrįžtu į tas vietas, kur tarnavau anksčiau, dabartinė mano padėtis rodosi dar nepakenčiamesnė, dar liūdnesnė. Ir kyla noras išeiti, visiems laikams atsisveikinti su šiuo laukiniu kraštu...

Šią popietę laiptinėje susitikau šeimininką. Jis ėjo į medžioklę... Nužvelgė mane gašliu žvilgsniu... Dar paklausė:

– Na, Celestina... ar jau spėjote apsiprasti?..

Iš tikrųjų, keistas įprotis... Atsakiau:

– Dar nežinau, pone... – Paskui įžūliai: – O jūs, pone... ar apsipratote?..

Šeimininkas pratrūko juoku... Šeimininkas suprato mano pajuokavimą... Šeimininkas iš tikrųjų šaunus vyrukas...

– Celestina, reikia, kad apsiprastumėte... Reikia, kad priprastumėte... po galais!..

Mane užplūdo įkvėpimas ir drąsa... Ėmiau ir atsakiau:

– Pasistengsiu, pone... jums padedant, pone...

Manau, kad šeimininkas ketino ką nors atkirsti. Jo akys blizgėjo kaip dvi žarijos... Bet laiptinės viršuje išdygo šeimininkė... Šeimininkas nuėjo savo keliais, aš savaisiais... Kaip gaila...

Vakare pro praviras svetainės duris girdėjau, kaip šeimininkė auklėjo (galite įsivaizduoti, kokiu švelniu tonu) šeimininką:

– Aš nenoriu, kad su mano tarnais būtų elgiamasi familiariai...

Su jos tarnais!.. Argi šeimininkės tarnai nėra ir pono tarnai?.. Beje, iš tikrųjų taip ir yra!..

III

Rugsėjo 18-oji

Šiandien, sekmadienio rytą, ėjau į mišias. Jau rašiau, kad religija man svarbi, nors nesu dievobaiminga... Kad ir ką sakytume ar darytume, religija visada išlieka religija. Turtuoliai gal ir gali be jos apsieiti, bet tokiems žmonėms kaip mes ji labai reikalinga... Gerai žinau, kad yra ir kita medalio pusė, kad daug kunigų ir vienuolių teršia jos garbę... Bet tai nesvarbu. Kai esi nelaimingas, o tarp mūsų profesijos žmonių tokių kur kas daugiau nei laimingų, yra tik viena priemonė palengvinti kančias... tik šita ir... meilė... Taip, bet meilė – kitoks paguodos būdas. Net tada, kai tarnaudavau bedievių namuose, niekada nepraleisdavau mišių. Pirmiausia mišios – tai proga išeiti iš namų, pramoga, galimybė atitrūkti nuo kasdienybės... Ten gali susitikti su draugais, sužinoti naujienas, užmegzti pažintį... Ak, jeigu tąkart, išeidama iš Marijos Dangun Ėmimo bažnyčios, būčiau norėjusi įdėmiai išklausyti, ką man į ausį kužda seni ponai, manęs tikriausiai čia nebūtų!..

Šiandien oras pasitaisė. Diena kiek apniukusi, bet vis tiek šviečia saulė, tokią dieną smagu pasivaikščioti pamiršus rūpesčius, nuvijus liūdnas mintis... Nežinau kodėl, bet mano širdis, veikiama mėlynai auksinio ryto, beveik prisipildė džiaugsmo...

Mes gyvename už pusės kilometro nuo bažnyčios. Į ją veda nuostabus kelias... nedidelis keliukas, vingiuojantis tarp gyvatvorių!.. Pavasarį čia tikriausiai daug gėlių, laukinių vyšnių, baltų skaniai kvepiančių erškėtrožių... Man labai patinka baltos erškėtrožės... Jos primena tą laiką, kai buvau maža mergaitė... Tik tuo šis kaimas ir skiriasi nuo kitų kaimų. Jame nėra nieko stulbinamo. Kaimas išsidėstęs labai plačiame slėnyje, žemiau, pakraštyje, dunkso nedidelės kalvos. Slėniu teka upė, kalvos apaugusios mišku... viską dengia perregimas aukso spalvos rūkas, slepiantis nuo akių peizažą.

Keista, bet aš esu ištikima Bretanės gamtai... Ji įaugusi man į kraują. Jokia kita gamta nėra tokia graži, nėra kitos tokios, kuri taip džiugintų sielą. Net būdama turtinguose, derlinguose Normandijos laukuose, ilgiuosi lygumų ir labai liūdnos tviskančios jūros, prie kurios esu gimusi... Šis prisiminimas staiga melancholijos debesiu užkloja nuostabaus ryto džiaugsmą.

Eidama keliu sutikau daug moterų... Virėjos, kambarinės, paukštininkės nerangiai, lėtai krypuodamos it gyvuliai, su mišiolais rankose kaip ir aš keliauja į mišias. Kokios jos komiškos su maišus primenančiais šventiniais drabužiais!.. Jos provincialės nuo galvos iki kojų, iškart matyti, kad niekada nėra tarnavusios Paryžiuje... Stebi mane smalsiai, įtariai, bet su simpatija... Įdėmiai su pavydu apžiūrinėja mano skrybėlaitę, kūną aptempusią suknelę, gelsvai pilkos spalvos švarkelį, skėtį žalio šilko dėkle. Jas stebina mano tualetas, bet labiausiai, manyčiau, koketiška ir žavi mano maniera tai dėvėti. Baksnoja viena kitą alkūnėmis, akys didelės, burnos plačiai pražiotos – taip reaguoja į mano prašmatnumą ir eleganciją. O aš, apsiavusi smailianosiais, guviai ir vikriai žingsniuoju į priekį. Nenustygdama drąsiu judesiu vis kilsteliu suknelės palanką, šiugžda susiglamžęs apatinių sijonų šilkas. Nieko nepadarysi, man patinka, kai manimi žavisi.

Girdžiu, kaip jos, eidamos netoliese, tyliai kužda:

– Tai naujokė iš Priorė...

Viena iš jų – žemo ūgio, apkūni, tankiai šnopuojanti raudonveidė – sunkiai neša pilvą ant pražergtų kaip ramsčiai kojų, be abejonės, kad geriau jį prilaikytų. Lipšniai šypsodamasi užkalbina mane kaip sena sąvadautoja:

– Ar jūs nauja kambarinė iš Priorė?.. Jūsų vardas Celestina?.. Atvykote iš Paryžiaus prieš keturias dienas? – Ji jau viską žino... ne mažiau nei aš. Šį didelį aksominį kūną, šį keliaujantį ožio odos maišą itin juokingą daro juoda fetrinė muškietininkų skrybėlė su plačiais atvartais; vėjyje plaikstosi jos plunksnos. Ji kalba toliau: – Mano vardas Roza... panelė Roza... Aš tarnauju pas poną Možė... šalia jūsų... Jis atsargos kapitonas... Galbūt jūs jį jau matėte?

– Ne, panele...

– Jį pamatyti galėtumėte pro gyvatvorę, skiriančią abi valdas... Jis būna sode, visą laiką ten dirba. Žinote, jis dar gražus vyras!.. – Mes einame lėčiau, nes panelė Roza ima dusti. Jos gerklėje girdėti švilpesys kaip užvaikyto žvėries... Kaskart įtraukus į plaučius oro, jos krūtinė pakyla ir nusileidžia, kad vėl galėtų pakilti... Ji sako kapodama žodžius: – Man priepuolis... O, kaip šiandien žmonės kenčia... neįtikėtina! – Sunkiai gaudydama orą ir žagsėdama, ji drąsina mane: – Širdele, turėsite užsukti pas mus... Jeigu jums ko nors prireiktų... kokio nors gero patarimo... nesivaržykite... Man patinka jaunimas... Pavaišinsiu jus taurele vyšnių kauliukų trauktinės, paplepėsime... Daugelis iš šių panelių užsuka pas mus... – Ji trumpam sustoja, kad galėtų įkvėpti oro, ir tyliai konfidencialiu tonu sako: – Ir dar, panele Celestina...

gal norėtumėte savo korespondenciją gauti per mus?.. Tai būtų protingas žingsnis... Aš jums duodu gerą patarimą... Ponia Lanler skaito laiškus... visus laiškus... Kartą už tai jos vos nenuteisė taikos teisėjas... Kartoju... nesivaržykite. – Padėkoju jai, ir mes vėl leidžiamės į kelią... Nors panelės Rozos kūnas siūbuoja ir ritasi kaip senas laivas per bangas audringoje jūroje, atrodo, dabar ji kvėpuoja kur kas lengviau... Mes einame ir apkalbinėjame. – Ak! Žinoma, jūs daug ką naujo čia pamatysite... Pirmiausia, širdele, Priorė nė viena kambarinė neužsibūna... tokia taisyklė... Arba šeimininkė atleidžia iš darbo, arba šeimininkas apdovanoja kūdikiu... Baisus žmogus tas ponas Lanleras... Jam nesvarbu – gražuolės, pabaisos, jaunos, senos... ir kiekvieną kartą – kūdikis!.. Ak! Visi žino tuos namus! Visi jums pasakys tą patį, ką sakau aš... Prastai maitina... jokios laisvės... darbams galo nėra... Ir nesiliaujantys priekaištai, riksmas... Tikras pragaras!.. Žiūriu į jus – tokia miela ir gerai išauklėta, nepavyks jums įsitvirtinti pas tuos gobšuolius.

Tai, ką man jau buvo papasakojusi galanterininkė, vėl porina panelė Roza, tik jos pasakojimas dar baisesnis. Ši moteris turi tokį stiprų polinkį plepėti, kad net pamiršta savo pačios kančias. Piktas žodis stipresnis nei jos astma... Ji ir toliau narsto po kaulelį visus to namo gyventojus, neaplenkdama net kaimynų intymių reikalų. Nors viską jau žinau, Rozos istorijos tokios niūrios, jos žodžiai taip varo į neviltį, kad man vėl pasidaro liūdna. Imu svarstyti, ar nebūtų geriau iš čia išvykti... Ar verta eksperimentuoti, jeigu iš anksto aišku, kad nepavyks?

Prie mūsų prisijungia dar keletas smalsių, mėgstančių visur kaišioti nosį moterų; energingais šūksniais: „Žinoma, taip ir buvo!", jos palydi kiekvieną Rozos pasakojimą, o Roza, dabar jau kur kas mažiau pridususi, nesiliauja tarškėjusi:

– O koks geras žmogus ponas Možė... ir vienut vienas, širdele... Aš tuose namuose esu kaip šeimininkė... Po galais!.. Atsargos kapitonas... taip ir turi būti, ar ne? Tokie kaip jis nesugeba tvarkytis... visai neišmano namų ūkio reikalų... mėgsta, kad būtų prižiūrėti, palepinti... kad jų baltiniai būtų tvarkingi... kad būtų tenkinami visi jų įnoriai... kad gautų skanesnį kąsnelį... Jeigu šalia jo nebūtų patikimo žmogaus, viską išgrobstytų, jei ne vieni, tai kiti... Dievulėli, ko jau ko, o vagių čia netrūksta! – Iš tono, kuriuo Roza bėrė šias padrikas frazes, iš mirkčiojimo turėjau suprasti, kokio pobūdžio vietą ji užima kapitono Možė namuose... – Po galais!.. Ar ne taip yra, kaip sakau?.. Vienišas vyras, dar turintis supratimo... Be to, turiu darbą... Ir mes dar ketiname pasamdyti parankinį, kad pagelbėtų ūkyje...

Ir pasisekė jai, tai Rozai... Aš irgi dažnai pagalvodavau, kad būtų neblogai tapti kokio nors senio kambarine... Tai šlykštu... Bet tokiu atveju bent gali būti rami ir tikėtis geresnės ateities... Be abejo, supratimo dar turinčiam kapitonui tarnauti nebūtų sunku... Bet kaip turėtų būti juokinga su tokiu atsidūrus dviese po apklotu!..

Mes einame per miestelį... Ir tikrai, jis visai negražus!.. Ir tokio kaip Malzerbo bulvaras čia nė su žiburiu nerasi... Gatvės purvinos, siauros, kreivos, aikštėse stovi sukežę, griūvantys namai, mediena, iš kurios jie pastatyti, pajuodusi, papuvusi, namų smailės siūbuoja nuo vėjo, pilvoti aukštai grūdasi vienas ant kito kaip senais laikais... Gatvėmis einantys žmonės bjaurūs, vienas už kitą bjauresni, nemačiau nė vieno gražaus vyro... Pagrindinis šio krašto žmonių amatas – batų siuvimas. Didžiuma batsiuvių, kurie dar nepristatė fabrikui savaitės dirbinių, tebetriūsia... Už langų matau pavargusių, išsekusių žmonių veidus, sulinkusias nugaras, pajuodusias rankas, stuksenančias plaktuku į odinius puspadžius...

Dėl to ta liūdna vieta atrodo dar liūdnesnė. Tarytum kalėjimas.

Štai ir galanterininkė prie savo durų slenksčio šypsosi ir sveikina mus.

– Einate į aštuntos valandos mišias? O aš buvau mišiose, kurias aukojo septintą... Spėsite... Gal trumpam užsuksite pas mane?

Roza padėkoja... Prieš atsisveikindama šnibžteli man, kad pasisaugočiau jos, nes ji piktavalė moteris ir mala liežuviu apie visų nesėkmes... nemalonus žmogus!.. Paskui vėl ima liaupsinti savo šeimininko dorybes ir girti tarnystės džiaugsmus... Klausiu jos:

– Vadinasi, kapitonas neturi artimųjų?

– Kaip tai neturi?.. – pasipiktinusi sušunka. – Ne, meilute, jūs klystate... O kaipgi! Yra artimųjų, kuriuos su juo sieja kraujo ryšys!.. Krūva dukterėčių ir sūnėnų... visi dykinėtojai, skarmaliai tuščiomis kišenėmis... Kaip jie jį apiplėšinėjo... kaip vagiliavo... kad būtumėte mačiusi!.. Koktu... Galite įsivaizduoti, kiek turėjau įdėti pastangų, kol padariau tvarką... kol išvaliau namus, kad neliktų tų padugnių... Jeigu ne aš, brangi panele, šeimininkas šiandien miegotų ant šiaudų... Ak, vargšelis!.. O dabar jis net labai viskuo patenkintas...

Ironiškai, nors Roza mano žodžiuose ironijos neįžvelgia, klausinėju toliau:

– Panele Roza, tikriausiai jis įrašys jus į savo testamentą?..

Atsako apdairiai:

– Šeimininkas pasielgs taip, kaip norės... jis laisvas žmogus... Savaime suprantama, nedarau jam jokios įtakos... Nieko iš jo nereikalauju... Net nereikalauju, kad mokėtų man algą... Gyvenu pas jį todėl, kad esu jam pasišventusi... Bet jis pažįsta gyvenimą... žino, kas jį myli, kas nesavanaudiškai juo rūpinasi, kas lepina...

Iš tikrųjų jis ne toks paikas, kaip kai kurie mano, ypač ponia Lanler, prikalbanti apie mus būtų nebūtų dalykų... Panele Celestina, jis ne naivuolis, priešingai... tvirto charakterio... O jeigu kalbėtume apie...

Jai iškalbingai liaupsinant kapitoną, mes prieiname bažnyčią. Dručkė Roza nesitraukia nuo manęs... Priverčia sėstis ant kėdės šalia jos, murma maldas, atsiklaupia, žegnojasi... Ak, toji bažnyčia – lyg kluonas! Nedailios jos kolonos remiasi į pasvirusį skliautą. Žmonės kosti, krenkščia, kliūva už suolų, stumdo kėdes kaip kaimo smuklėje. Aplinkui tik atbukę nemokšos, tulžingi, neapykantos perkreipti veidai, mėšlungiškai sučiauptos lūpos... Čia susirinko apgailėtinos būtybės – atėjo prašyti Dievo ko nors, kas galėtų pakenkti kitiems... Niekaip negaliu susikaupti, baisus šaltis smelkiasi ir į kūną, ir į sielą... Galbūt todėl, kad šioje bažnyčioje net vargonų nėra... Gal ir keista, bet aš negaliu melstis, kai negroja vargonai... Vargonų gausmas iš pradžių užlieja krūtinę, paskui skrandį... galų gale pripildo mane visą... kaip meilė. Jei nuolatos jų klausyčiausi, manau, niekada nenusidėčiau... O čia, chore, toje vietoje, kur turėtų būti vargonai, – tik kažkokia sena dama su mėlynais akiniais, su nudėvėta juoda skara ant pečių, nemokšiškai skambina slopius garsus skleidžiančiu išsiderinusiu pianinu... Žmonės koščioja, krenkščia ir švokščia taip garsiai, kad visas tas triukšmas gožia pusbalsiu monotoniškai giedantį kleboną ir jam pritariančius vaikų choro balsus. Tvyro sumišęs tvarto, mėšlo, žemės, suplėkusių šiaudų, vandens prisigėrusios odos kvapas... senų smilkalų kvapas... Iš tikrųjų provincijos žmonės labai prastai išauklėti!

Mišioms galo nematyti, ir aš imu nuobodžiauti... Apmaudžiausia, kad esu tarp tokių prastų, tokių atgrasių žmonių, nekreipiančių į mane nė menkiausio dėmesio. Jokio gražaus mintis raminančio reginio, jokio dailaus akį glostančio tualeto... nėra kur akių paganyti... Tik dabar galutinai įsitikinau, kad mano prigimtis šaukiasi gero skonio ir prabangos teikiamų malonumų... Užuot išgyvenusi egzaltaciją kaip per mišias Paryžiuje, jaučiu, kaip protestuoja užgauti mano jausmai... Noriu prasiblaškyti, todėl įdėmiai seku akimis mišias aukojančio klebono judesius. O kas man belieka? Tai įmitęs linksmuolis, visiškai jaunas, rusvos plytos spalvos jo veidas – vulgarus. Žvelgdama į susitaršiusius plaukus, į plėšrūnišką žandikaulį, godžias lūpas, begėdiškas akutes, pajuodusius paakius, iškart suprantu, kas jis per paukštis... Kiek pinigų pakloja už maistą šis žmogus!.. O kas vyksta klausykloje?.. Nešvankybės liejasi jam iš lūpų, mintyse jis tik ir taikosi užversti kam nors sijoną!.. Roza, matydama, kad spoksau į jį, pasilenkia prie manęs ir tyliai kužda:

– Tai naujasis vikaras... Rekomenduoju. Jis geriausiai išklauso nuodėmes išpažįstančias moteris... Žinoma, ponas klebonas – šventas žmogus... Bet jis labai rūstus... Užtat naujasis vikaras...

Ji pliaukšteli liežuviu ir, palenkusi galvą virš klaupto, vėl ima melstis.

Turiu pasakyti, kad man naujasis vikaras nepatiko. Bjaurus storžievis... Labiau primena vežiką, o ne dvasininką... Man arčiau širdies delikatumas, poezija... pomirtinis pasaulis ir... baltos rankos. Man patinka švelnūs ir elegantiški (toks buvo mano šeimininkas Žanas) vyrai...

Po mišių Roza nusitempia mane pas bakalėjininkę... Keliais mįslingais žodžiais paaiškina, kad su šia moterimi reikia palaikyti gerus santykius ir kad visi tarnai jai labai paslaugūs...

Dar viena dručkė, iš tikrųjų, šiame krašte gyvena vien storulės... Veidas nusėtas strazdanomis, pro šviesius nutriušusius plaukus šviečia oda, viršugalvyje juokingai lyg šluotražis kėpso šinjonas. Vos tik ji sujuda, krūtys po rudos gelumbės korsažu ima teliūskuotis kaip skystis butelyje... Ji spokso iš po paraudusių vokų, jos akys, regis, tuoj tuoj iššoks iš akiduobių. Kai ji juokiasi, bjaurią jos burną iškreipia grimasa.

Roza pristato mane:

– Ponia Guen, atvedžiau jums naują Priorė kambarinę...

Bakalėjininkė susidomėjusi stebi mane, matau, kad įdėmiai stebeilija į mano liemenį, pilvą, ir man darosi nejauku... Pataikaudama sako:

– Panele, jauskitės čia kaip savo namuose... Panele, jūs graži mergina... Panele, jūs, be jokios abejonės, paryžietė...

– Taip, ponia Guen, aš atvykau iš Paryžiaus...

– Matyti... Iš karto matyti... vos tik užmetus į jus žvilgsnį... Aš labai myliu paryžietes... jos supranta, ką reiškia gyventi... Kai buvau jauna, irgi dirbau Paryžiuje... Tarnavau Genego gatvėje pas akušerę ponią Tripjė... Galbūt pažįstate ją?..

– Ne...

– Tiek to... Ak! Po galais, kaip seniai tai buvo... Užeikite, panele Celestina... – Perdėtai mandagiai ji veda mus į kambarį už krautuvės, ten prie apskrito stalo jau sėdi keturios tarnaitės... – Ak, vargše panele, turėsite rūpesčių... – atsidūsta bakalėjininkė ir pasiūlo man sėstis... – Taip sakau ne todėl, kad niekas iš tos pilies nebeperka mano krautuvėje... Vis dėlto turiu pasakyti, kad tie namai – tikras pragaras... pekla... Ar tiesą sakau, panelės?..

– Žinoma! – gestikuliuodamos ir vaipydamosi choru pritaria visos keturios tarnaitės...

Ponia Guen dėsto toliau:

– Nuolankiai dėkoju!.. Aš nenoriu tiekti savo prekių žmonėms, kurie derasi su visais ir cypauja kaip diriami šeškai, esą juos skriaudžia... Tegul pasiieško kitų...

Tarnaitės choru antrina:

– Tegul pasiieško kitų!..

Paskui ponia Guen, labiau kreipdamasi į Rozą, rūsčiai pareiškia:

– Panele Roza, kaip manote, juk nėra reikalo paskui juos bėgioti?.. Ačiū Dievui, niekam jų nereikia, ar ne?

Roza tik gūžteli pečiais, šiuo judesiu norėdama parodyti visą joje susikaupusią tulžį, visą pagiežą ir panieką... Supurto juodas į visas puses styrančias didžiulės muškietininkų skrybėlės plunksnas, dar labiau pabrėždama, kokie audringi jos jausmai. Paskui kiek patylėjusi sako:

– Paklausykite!.. Nebekalbėkime apie tuos žmones... Kiekvieną kartą, kai apie juos kalbu, man ima sopėti pilvą...

Visos juokiasi, maža, liesa tamsiaodė tarnaitė pelės snukučiu, spuogais nusėta kakta, šlapiuojančiomis akimis sušunka:

– Iš tikrųjų, mat juos galas...

Ir pasipila istorijos, paskalos... Tai kažkoks nenutrūkstamas iš jų burnų kaip iš kanalizacijos kliokiantis paplavų srautas... Atrodo, kad jo kvapo prisigėręs visas kambarys už krautuvės... Dar slogiau veikia kambario tamsoje ištįsę moterų figūrų kontūrai... Čia tamsu, šviesa krinta tik pro siaurą langą, žvelgiantį į purviną drėgną kiemą, panėšintį į šulinį, kurio sienas lyg raupsai ardo samanos...

Aplinkui tvyro sūrymo, raugintų daržovių, rūkytų silkių kvapai, jie smelkiasi į mūsų drabužius... Neįmanoma kęsti... Kiekviena iš tų būtybių, pūpsančių nelyginant nešvarių skalbinių ryšulys ant kėdės, nekantriai laukia savo eilės, kad galėtų papasakoti apie kokią nors niekšybę, skandalą, nusikaltimą... Podraug gėdingai juokiuosi ir aš, bandau pritarti, bet jaučiu vidinį priešinimąsi, baisų pasišlykštėjimą... Krūtinėje sukilęs šleikštulys gniaužia gerklę, tvinksi smilkiniai... Noriu eiti iš čia... Bet neinu, lieku it kokia pamišėlė, kaip ir jos pūpsau ant kėdės, gestikuliuoju kaip jos; sėdžiu ir lyg kvaiša klausausi šaižių jų balsų; garsas toks, tarytum nutekamajame švininiame vamzdyje klioktų paplavos...

Žinau, kad reikia gintis nuo šeimininkų savivalės... patikėkite, ir aš jiems nenusileidžiu... Bet čia dedasi neįtikėtini dalykai... Tos moterys man šlykščios, nekenčiu jų ir tyliai sakau sau, kad manęs niekas su jomis nesieja... Nuo tokio begėdiškumo mane apsaugojo auklėjimas, buvimas tarp gerų manierų žmonių, pripratimas visame kame įžvelgti grožį, Polio Buržė romanų skaitymas... Ak! O kur dar tie malonūs ir įdomūs paryžiečių pokalbiai...

Be jokios abejonės, Roza čia turi didžiausią pasisekimą... Ji pasakoja mirksėdama akimis, iš malonumo net taškosi seilėmis:

– Visa tai niekis palyginti su tuo, kas nutiko poniai Rodo... notaro žmonai... Ak! Kas pas juos dedasi...

– O aš abejoju... – sako viena iš jų.

Kita tuo metu pareiškia:

– Nors ir vaikšto pas klebonus, aš visada maniau, kad ji tikra paleistuvė...

Visų akys nukrypo, visų kaklai ištįso į Rozos pusę, kai toji pradėjo pasakoti:

– Užvakar ponas Rodo išvyko į kaimą neva visai dienai... – Kad būtų aiškiau, kas toks tas ponas Rodo, asmeniškai man ji įterpia tokius žodžius: – Tas notaras ponas Rodo... nepatikimas žmogus... įtartinas individas... Ak! Daug suktybių vyksta jo kontoroje... aš patariau kapitonui atsiimti kapitalą, kurį jis buvo ten įdėjęs... Po galais, tikrai taip!.. Bet dabar kalbame ne apie poną Rodo... – Roza vėl grįžta prie pagrindinio pasakojimo: – Ponas Rodo buvo kaime... Kodėl jis taip dažnai važiuoja į kaimą?.. Šito niekas nežino... Taigi jis buvo išvykęs į kaimą... Pasinaudojusi proga, ponia Rodo pasikviečia į savo miegamąjį... notaro raštininką... mažąjį Žiustenos berniuką... Sugalvoja pretekstą – neva iššluoti grindis... Puikus apsišlavimas, mano vaikai!.. Ji buvo kone nuoga, akys šelmiškos kaip kalės per rują. Liepia prieiti prie jos... apkabina... myluoja... sakydama, kad nori paieškoti blusų, nurengia jį... O ar žinote, ką paskui ji padarė?.. Ogi toji pabaisa staiga šoko ant jo ir jėga jį paėmė... taip, panelės, jėga... O ar žinote, kaip ji tai padarė?

– Kaip ji jį paėmė?.. – guviai klausia mažoji tamsiaodė, jos snukutis ištįsta ir tirta it žiurkės.

Visos laukia nekantraudamos... Bet Roza, netikėtai tapusi griežta ir drovi, pareiškia:

– To panelėms negalima sakyti!.. – Po tokio atsakymo apviltosios šaukia: „Ak!“ Pasipiktinusi ir susijaudinusi Roza beria žodžius toliau: – Penkiolikametis vaikas... kaip galima taip elgtis!.. Ir žavingas... žavingas it Amūras... Ir skaistus, vargšas mažasis kankinys!.. Šitaip negerbti vaikystės... tai tik paliudija, kad žmogus iš prigimties ydingas!.. Tikriausiai grįždamas namo jis... drebėjo... virpėjo... verkė... kūkčiojo... angelas... širdis plyšo jį tokį matant... O ką manote jūs?.. – Sukyla pasipiktinimo banga, nešvankybių lavina... Roza laukia, kol viskas šiek tiek aprims... Paskui ir vėl kalba: – Jo motina buvo atėjusi pas mane ir viską papasakojo... Aš, žinoma, patariau jai eiti į teismą ir pateikti ieškinį – apskųsti notarą ir jo žmoną.

– Žinoma... Ak! Be jokios abejonės...

– O Žiustena dvejoja... todėl, kad, dėl to, jog... žodžiu, nenori... Gali būti, kad įsikišo klebonas, mat jis kiekvieną savaitę pietauja pas Rodo... Taigi ji bijo... tikrai!.. Ak! Jeigu mano vaikui būtų taip nutikę... Be abejo, aš esu religinga... bet vis tiek nekreipčiau dėmesio į kleboną... Ištraukčiau iš jų pinigų... ir šimtus, ir tūkstančius... ir dešimtis tūkstančių frankų...

– Žinoma!.. Be abejo...

– Praleisti tokią progą!.. Kokia nelaimė!

Muškietininko skrybėlės atvartai plakasi kaip palapinės audeklas per audrą... Bakalėjininkė pokalbyje nedalyvauja... Galėtum pamanyti, kad varžosi... Be jokios abejonės, ji tiekia notarui savo prekes... Dabar gudriai nutraukia Rozos prakeiksmus:

– Tikiuosi, panelė Celestina neatsisakys išgerti taurelės juodųjų serbentų likerio drauge su panelėmis?.. O jūs, panele Roza?..

Po šio kvietimo pyktis išgaruoja ir, kol bakalėjininkė ima iš sieninės spintos butelį ir taureles, o Roza dėlioja jas ant stalo, visų akys šviečia. Jos godžiai laižo liežuvių galiukais lūpas.

Prieš išeinant iš bakalėjininkės namų, toji meiliai šypsodamasi sako man:

– Nekreipkite dėmesio, kad jūsų šeimininkai neperka mano krautuvėje... Būtinai vėl užsukite...

Grįžtu su Roza, kuri vis dar pasakoja naujausius šio krašto kronikos įvykius... O aš tikėjausi, kad gėdingų jos istorijų atsargos jau išseko... Ji visą laiką be atvangos mala liežuviu... Kliūva už viską ir kiekvienam. Stebina tai, kad provincijoje galima nuplėšti žmogui garbę per keletą minučių... Roza lydi mane iki Priorė tvoros... Bet niekaip negali su manimi išsiskirti... vis kalba... taukškia be perstojo, mėgina apvynioti mane aplink pirštą, priblokšti savo draugyste ir nuoširdumu... Nuo to, ką išgirdau, man plyšta galva, o Priorė vaizdas kelia neviltį... Ak! Kokios didelės vejos be gėlių!.. Ir tas milžiniškas statinys, panėšintis į kareivines arba į kalėjimą, pro kurio langus, kaip man rodosi, esu stebima!..

Saulė kaitina vis stipriau, rūkas išsisklaidė, slėnio peizažas įgyja aiškesnius kontūrus... Toli lygumoje, nedidelių kalvų atšlaitėse, matyti saulės šviesos nuauksinti kaimeliai, linksmai nuteikiantys raudoni stogai; ten, kur lyguma tekanti geltonos ir žalios spalvos upė daro lankstą, jos vanduo nusidažo sidabro spalva... Debesėliai margina dangų netvariais žavingais raštais... Bet žiūrėdama į visa tai, nejaučiu jokio džiaugsmo... Mane persekioja įkyri mintis, aš noriu, aš trokštu tik vieno – bėgti kuo toliau nuo tos saulės, nuo tos lygumos, nuo tų atšlaičių, tų namų, tos storulės, kurios šiurkštus balsas veda iš proto ir kankina mane.

Pagaliau Roza apsisprendžia išsiskirti su manimi... ima mano ranką ir švelniai spaudžia ją storais kumštine pirštine apmautos rankos pirštais. Sako man:

– Be to, širdele, ponia Guen labai miela moteris... ir itin apsukri... Jums reikėtų dažniau ją aplankyti... – Ji dar delsia... paslaptingai beria žodžius: – O kiek jaunų merginų yra paguodusi!.. Kai tik kuri nors iš jų ką nors pastebi... tuojau pat skuba pas ją... Niekas nei pamato, nei išgirsta... Ja galima pasikliauti... patikėkite manimi... Ta moteris labai... labai apsukri... – Degančiomis akimis įsisiurbia į mane ir keistai užsispyrusi kartoja: – Labai sumani... ir apsukri... ir santūri!.. Ji – šio krašto Apvaizda... Taigi, širdele, nepamirškite pas mus apsilankyti, kai tik galėsite... Ir dažniau užsukite pas ponią Guen... Nesigailėsite... Iki greito pasimatymo... Iki greito!..

Nueina... Matau, kaip toji didžiulė moteris krypuodama tolsta, kulniuoja šalia sienos, paskui šalia gyvatvorės... kaip atsiduria staiga žemyn besileidžiančiame kelyje ir galop dingsta man iš akių...

Aš einu pro sodininką-vežiką Žozefą, grėbstantį alėjų keliukus... Maniau, kad užkalbins, bet jis neprataria nė žodžio... Tik šnairuoja, jo veido išraiška labai keista, man darosi baugu...

– Pone Žozefai, šiandien puikus oras...

Žozefas kažką sumurma, košia žodžius pro dantis... Pyksta, kad ryžausi eiti keliuku, kurį ką tik sugrėbliavo... Koks jis keistas ir koks neišauklėtas... Ir kodėl nesiteikia man atsakyti, kai jį kalbinu?

O namie laukia nepatenkinta šeimininkė... Pasitinka blogai nusiteikusi, prikaišioja man:

– Ateityje prašau nedingti iš namų tokiam ilgam laikui... – Noriu jai atšauti, nes esu susierzinusi, įpykusi, susijaudinusi... bet, laimė, susitvardau... Tik burbteliu: – Ką sakote?..

– Aš nieko nesakau...

– Na ir puiku... Tik aš draudžiu jums vaikštinėti su pono Možė namų darbininke... Tai labai nevykusi pažintis... Ar matote?.. Šį rytą dėl jūsų kaltės visi darbai vėluoja...

Mintyse šaukiu: „Nutilk, po galais!.. Nutilk!.. Nutilk!.. Tu man atsibodai... Aš kalbėsiu su kuo tik panorėsiu... susitikinėsiu su kuo norėsiu... Bjaurybe, tu man nenurodinėsi, kaip turiu elgtis..."

Vos tik išgirdau spigų jos balsą, despotiškus įsakymus, vos tik išvydau piktas jos akis, akimirksniu dingo nemalonus įspūdis, pasibjaurėjimas mišiomis, bakalėjininke, Roza... Ir Roza, ir bakalėjininkė teisios; galanterininkė irgi buvo teisi... jos visos teisios... Ir aš pasižadu matytis su Roza, matytis su ja kuo dažniau, prisiekiu dar kartą nueiti pas bakalėjininkę... padaryti viską, kad ta šlykšti moteris taptų geriausia mano drauge todėl, kad... man tai draudžia šeimininkė... Ir aš, apimta tvirto nusistatymo, kartojau mintyse kaip laukinė: „Bjaurybė!.. Bjaurybė!.. Bjaurybė!.."

Bet kur kas labiau man būtų palengvėję, jeigu būtų pakakę drąsos išsakyti, išrėkti visa tai garsiai, išplūsti ją...

Tą dieną po pusryčių šeimininkas ir šeimininkė išvažiavo kažkur karieta. Užrakino viską – prausyklą, kambarius, šeimininko darbo kabinetą, visas spinteles, sienines spintas, visus bufetus... O ką aš sakiau?.. Ką gi... viskas jų valioje!.. Jokios galimybės perskaityti kokį laišką, atsidėti sau ką nors valgomo... Taigi likau savo kambaryje...

Parašiau laišką mamai, ponui Žanui, paskui skaičiau knygą „Šeimoje"... Kokia puiki knyga!.. Kaip gerai parašyta!.. Ir vis dėlto keista... Man patinka klausytis pasakojimų apie nepadorius dalykus... bet skaityti apie tai aš nemėgstu... Man prie širdies knygos, priverčiančios lieti ašaras...

Pietums patiekė virtos jautienos su daržovėmis... Iš visko sprendžiant, šeimininkų santykiai atšalo. Šeimininkas pabrėžtinai įžūliai skaitė *Le Petit Journal*... Jis glamžė popierių, vartė akis – geraširdiškas, juokingas ir romias... Net tada, kai šeimininkas supyksta, jo akys išlieka romios ir drovios. Galų gale, tikriausiai norėdamas pradėti pokalbį, šeimininkas, neatitraukdamas akių nuo laikraščio, sušuko:

– Oho!.. Vėl sukapojo moterį į gabalus...

Šeimininkė nieko neatsakė... Labai tiesi, labai teisi, griežta, vilkinti juodo šilko suknele, suraukusi kaktą, abejingai žvelgdama ji nesiliovė galvojusi... Apie ką?.. Gal šeimininkė tebepyksta ant jo dėl manęs?..

IV

Rugsėjo 26-oji

Jau praėjo visa savaitė, o aš dienoraštyje neparašiau nė žodžio. Kai ateina vakaras, jaučiuosi išsekusi, išvargusi, be jėgų... Galvoju tik apie tai, kaip greičiau atsigulti ir užmigti... Miegoti!.. Jeigu visą laiką galėčiau miegoti!..

Ak! Dieve mano, šie namai – tikros kareivinės! Neįmanoma aprašyti, kas juose dedasi.

Šeimininkė dėl menkiausio nieko verčia lipti laiptais tuos du prakeiktus aukštus, paskui vėl leistis žemyn... Vos tik spėji prisėsti drabužinėje ir šiek tiek atsikvėpti, staiga išgirsti: „Dzin!.. Dzin!.. Dzin!..“ Reikia kopti aukštyn ir vėl lipti žemyn... Jai visai nerūpi mano sveikata... Dzin!.. Dzin!.. Dzin!.. O aš tuo metu kenčiu baisų skausmą juosmens srityje, jis lenkia mane prie žemės, kažkas vartosi viduriuose, bet tvardausi ir nešaukiu. Dzin!.. Dzin!.. Dzin!.. Jai nė motais... Tu negali sirgti, tu neturi teisės kentėti... Kančia – tai prabanga, kurią gali sau leisti tik šeimininkė... O mes visą laiką turime eiti, eiti greitai... eiti, kol nugriūsime... Dzin!.. Dzin!.. Dzin!.. O jeigu suskambus skambučiui kiek užtruksi, prasidės priekaištai, pykčio priepuoliai, kils scenų.

– Ei!.. Ir ką jūs ten veikiate?.. Negirdite?.. Gal apkurtote?.. Jau trys valandos, kai skambinu... Galų gale tai nervina...

Visą laiką negirdėti nieko kita, tik „Dzin!.. Dzin!.. Dzin!..“ Nagi!.. Šoku nuo kėdės lyg spyruoklės išsviesta...

– Atneškite man adatą.

Einu ieškoti adatos.

– Gerai!.. O dabar atneškite siūlų.

Einu ieškoti siūlų.

– Gerai!.. O dabar atneškite sagą!..

Einu ieškoti sagos.

– Kokia čia saga?.. Liepiau jums atnešti kitą sagą... Jūs nieko nesuprantate... Man reikia baltos ketvirto numerio sagos... Ne... neškite atgal adatą ir sagą... Neturiu laiko...

Sopa pusiaują, sąnariai sustingę, nebeturiu jėgų... Šeimininkei tik to ir reikėjo... ji patenkinta... O dar kalbama, kad yra gyvūnų globos draugijų...

Vakare, tikrindama skalbinius drabužinėje, ji lieja pagiežą:

– Kaip?.. Jūs nieko nepadarėte?.. Ką veikėte ištisą dieną?.. Aš jums moku ne už tai, kad slampinėtumėte be darbo nuo ryto iki vakaro...

Atsakau lakoniškai, mane trikdo tokia neteisybė:

– Bet, ponia, jūs visą laiką atitraukiate mane nuo darbo.

– Aš atitraukiu jus nuo darbo, aš?.. Aš draudžiu jums priešgyniauti... Nenoriu, kad man prieštarautumėte, ar girdite?.. Aš žinau, ką sakau.

Trinkteli durimis ir bamba be pertrūkio... Bamba visur – koridoriuose, virtuvėje, sode, visą laiką girdėti spigus jos balsas... Ak! Kokia ji nepakenčiama!

Iš tikrųjų neįmanoma suvokti, ką daryti, kad jai įtiktum... Kokia liga kamuoja jos kūną, jei ji visą laiką tokia suirzusi? Jeigu tik būčiau įsitikinusi, kad rasiu kitą tarnybos vietą, tuojau pat išeičiau iš šių namų...

Neseniai kentėjau dar labiau nei įprastai... Jutau tokį aštrų skausmą, lyg koks žvėris dantimis ir nagais būtų draskęs man vidurius... Dar rytą, kai kėliausi iš lovos, apalpau, nes buvau labai nukraujavusi... Neįtikėtina, bet tą dieną man pavyko išsilaikyti ant kojų ir atlikti savo pareigas. Pati nežinau kaip... Kartais, kai lipdavau aukštyn laiptais, būdavau priversta sustoti ir įsikibti į turėklus, kad atgaučiau kvapą ir neparkrisčiau... Aš pažaliavau, mane išmušė šaltas prakaitas, net plaukai sudrėko... Nors imk ir stauk iš skausmo... Bet aš esu labai kantri ir išdidi, niekuomet nesiguodžiu šeimininkams... Šeimininkė mane pamatė kaip tik tą akimirką, kai maniau, jog nualpsiu. Viskas sukosi aplinkui – laiptų turėklai, laipteliai, sienos.

– Kas jums? – šiurkščiai paklausė ji.

– Nieko.

Bandžiau stovėti tiesiai.

– Jeigu viskas gerai, – pasakė šeimininkė, – kodėl jūs nutaisiusi tokią miną?.. Man nepatinka, kai atrodote lyg per laidotuves... Kaip patarnautoja, jūs itin nemaloni...

Nors labai skaudėjo, norėjau skelti jai antausį...

•

Patirdama tokius išmėginimus, vis prisimenu namus, kuriuose anksčiau esu tarnavusi... Šiandien labiausiai ilgiuosi tų, kurie buvo Linkolno gatvėje... Ten buvau antroji kambarinė ir, teisybę sakant, darbo buvo nedaug. Ištisas dienas leisdavome drabužinėje, nuostabioje drabužinėje, kur akį traukdavo raudoni fetriniai kilimai, aukštos didelės raudonmedžio spintos, auksuoti užraktai. Tuose namuose buvo juokiamasi, ten be baimės buvo galima kalbėti visokiausius niekus, buvo galima skaityti, mėgdžioti svečius priiminėjančią šeimininkę – ir tai daryti matant anglei guvernantei, plikydavusiai mums arbatą, gerą arbatą, kurios Anglijoje nupirkdavo šeimininkė ir kuri būdavo patiekiama jos svečiams per pusryčius... Kartais metrdotelis, gana malonus žmogus, atnešdavo mums pyragaičių, sumuštinių su ikrais, gabaliukais supjaustytos jautienos ir daugybę kitokių puikių dalykų.

Aš prisimenu, kaip vieną rytą mane privertė apsivilkti prabangų šeimininko, kurį pravardžiavome Koko, kostiumą... Žinoma, mes žaisdavome ir įvairius, kartais gana rizikingus, žaidimus; sykį pokštaudami nuėjome per toli. Tuomet vilkinti vyrišku kostiumu atrodžiau tokia juokinga, juokiausi iš savęs taip garsiai, kad nesusilaikiau ir prišlapinau į Koko kelnes...

Štai kokia buvo vieta!..

Ėmiau geriau pažinti savo šeimininką... Iš tiesų jis labai geras ir kilnus žmogus, jeigu to nežinotum, gal ir manytum, jog nėra pasaulyje didesnio niekšo ir sukčiaus už jį... Poreikis, troškimas daryti žmonėms gerus darbus verčia jį elgtis ne itin tinkamai. Jeigu jis tai daro net turėdamas girtinų ketinimų, rezultatai dažnai būna apverktini... Turiu pasakyti, kad gana niekšingus jo poelgius, kaip antai šitas, kaip tik ir išprovokavo geri ketinimai...

Praėjusį antradienį vienas sukriošęs senukas, tėvas Pantua, šeimininkui paliepus atnešė erškėčių krūmų, savaime suprantama, šeimininkei to nežinant...

Diena ėjo į pabaigą... Patraukiau į virtuvę karšto vandens, mat vėlavau išskalbti skalbinius... Šeimininkė dar nebuvo grįžusi iš miesto... Užsiplepėjau su Mariana, tuo metu šeimininkas – malonus, linksmas, iškalbingas ir triukšmingas – atsivedė į virtuvę tėvą Pantua... Paliepė duoti jam duonos, sūrio, sidro... Ir užmezgė su juo pokalbį.

Man pagailo senuko, jis buvo toks išvargęs, toks sulysęs, vilkėjo tokiais nešvariais drabužiais... Ne kelnės, o tikri skarmalai; kepurė su snapeliu riebaluota... Marškiniai prasegti, nuogos krūtinės oda sutrūkinėjusi, susiraukšlėjusi, pajuodusi kaip senų batų... Jis valgė su didžiausiu apetitu.

– Na, tėve Pantua! – trindamas rankas sušuko šeimininkas. – Ar dabar jūs patenkintas?..

Senukas dėkoja pilna burna:

– Pone Lanlerai, jūs labai malonus... Žinote, nuo pat ankstaus ryto, nuo keturių valandų, kai išėjau iš namų... nieko burnoje neturėjau... nieko...

– Bet valgykite, tėtuši Pantua... vaišinkitės, po šimts pypkių!..

– Jūs labai geras, pone Lanlerai... Prašyčiau man atleisti...

Senukas kemša į burną didžiulius duonos gabalus, ilgai juos žiaumoja, mat nebeturi dantų... Kai šiek tiek numalšina alkį, šeimininkas klausia:

– Tėtuši Pantua, ar geri erškėčių krūmai? Kaip manote?

– Yra gerų... yra ir prastesnių... Pone Lanlerai, yra visokių rūšių... Kad juos kur, juk negali rūšiuoti... o jau kaip sunku iškasti... Be to, ponas Porselė nebeleidžia kasti erškėčių savo miške... Dabar, jeigu nori jų rasti, reikia eiti toli... labai toli... Ar patikėsite, jeigu pasakysiu jums, kad atėjau iš Rejono miško, esančio toliau nei už kelių ljė nuo čia?.. Pone Lanlerai, taip, tai tiesa...

Kol senukas kalbėjo, šeimininkas prisėdo šalia jo... Linksmas, nusiteikęs pokštauti, paplekšnojo jam per petį ir sušuko:

– Penkios ljė!,. Tai bent tėtušis Pantua!.. Visada stiprus... visada jaunas...

– Na ką jūs, pone Lanlerai... Ką jūs...

– Aukščiau nosį!.. – nenusileidžia šeimininkas. – Jūs stiprus kaip jautis... ir gero ūpo, velniai rautų!.. Tokių kaip jūs, tėtuši

Pantua, šiandien nebesurasi... Jūs – seno sukirpimo žmogus, jūs...

Senukas papurto galvą, sudžiūvusią, sutrešusio medžio spalvos galvą, ir sako:

– Na ką jūs... Rankos nusilpusios, pone Lanlerai... nebėra jėgos rankose... Ir strėnose... Ak, kad jas kur tas strėnas!.. Visai išseko jėgos... Ir žmona serga, nebesikelia iš lovos... o kiek vaistai kainuoja! Nebėra laimės... nėra jos, laimės... Kad bent, žmogau, nesentum... Kaip matot, toks tas mūsų gyvenimas, pone Lanlerai... Nebegali būti blogiau... kaip šitai...

Šeimininkas atsidūsta, mosteli ranka, paskui filosofiškai dėsto:

– Deja, taip!.. Bet ko jūs, tėtuši Pantua, norite?.. Toks gyvenimas... Negali turėti daugiau, nei leidžia tavo amžius... Visko po truputį...

– Tikra teisybė!.. Viską reikia daryti su protu...

– Taigi!..

– Vis tiek viskam kada nors ateina galas!.. Ar ne taip, pone Lanlerai?

– Velniai rautų, taip!

Kiek patylėjęs, šeimininkas melancholiškai priduria:

– Tėtuši Pantua, kiekvienas neša jam skirtą naštą...

– Tikrai taip...

Jie nutyla. Mariana pjausto salotas... Sodą apgaubia tamsa... Dviejų didelių saulėgrąžų, kurias dar neseniai galėjai matyti pro praviras duris, kontūrai išblunka ir netrukus tampa nebeįžiūrimi tirštėjančiose sutemose... O tėtušis Pantua tebevalgo... Ant stalo stovinti jo stiklinė tuščia... Šeimininkas įpila į ją sidro... paskui staiga, nusileidęs iš metafizinių aukštumų, klausia:

– O kiek šiais metais kainuoja erškėčiai?

– Erškėčiai, pone Lanlerai?.. Šiais metais už šimtą erškėčių krūmų moka dvidešimt du frankus... Suprantu, kad brangoka... Bet pigiau atiduoti negaliu... Dievaži, negaliu!.. Taigi...

Kaip dosnus žmogus, nekreipiantis dėmesio į piniginius reikalus, šeimininkas nutraukia besiaiškinantį ir besiteisinantį senuką.

– Gerai, tėtuši Pantua... Sutarta... Argi aš kada nors su jumis deruosi?.. Už erškėčių krūmus sumokėsiu jums ne dvidešimt du, o visus dvidešimt penkis frankus... Taip!..

– Ak, pone Lanlerai, jūs toks geras...

– Ne, ne... Aš tik teisingas... Po velnių, aš esu liaudies, darbo žmonių, pusėje!.. – Ir, ranka daužydamas į stalą, kelia kainą: – Po paraliais, aš sumokėsiu jums ne dvidešimt penkis frankus, o... trisdešimt!.. Trisdešimt frankų, ar girdite, tėtuši Pantua?..

Vargšas senukas pakelia į šeimininką pavargusias, dėkingas akis ir užsikirsdamas sako:

– Gerai girdžiu... Tikras malonumas dirbti jums, pone Lanlerai... Jūs suprantate, kas yra darbas, jūs...

Šeimininkas sustabdo šį jausmų protrūkį...

– Aš sumokėsiu jums... pažiūrėkime.... šiandien antradienis... sumokėsiu jums... sekmadienį?.. Ar jus tai tenkina?.. Garbės žodis, ta proga pasiimsiu ir šautuvą... taigi nuspręsta?..

Tėtušio Pantua akyse švietęs dėkingumo spindulėlis užgęsta... Jis sutrinka, susijaudina, liaujasi valgęs...

– Matote, – nedrąsiai lemena, – jeigu tik jūs galėtumėte tuojau pat su manimi atsiskaityti... Labai mane pamalonintumėte, pone Lanlerai... Tik dvidešimt du frankai... Prašyčiau man atleisti...

– Tėtuši Pantua, jūs juokaujate!.. – išdidžiai ir tvirtai pareiškia šeimininkas. – Žinoma, aš sumokėsiu jums tuojau pat... Dieve susimilk!.. Taip sakiau tik todėl, kad norėjau pasivaikščioti ir tuo pačiu užsukti pas jus... – Jis iškrato kelnių kišenes, pasirausia švarko, paskui liemenės kišenėse ir apsimesdamas, kad yra nustebęs, sušunka: – Čia tai bent!.. Ir vėl neturiu smulkių pinigų... Tik tūkstančio frankų banknotų... – Dirbtinai nusikvatojęs nieko gero nežadančiu juoku, jis klausia: – Tėtuši Pantua, kertu lažybų, kad jūs negalėsite iškeisti man tūkstančio frankų banknoto, ar ne?

Matydamas, kad šeimininkas juokiasi, tėtušis Pantua nusprendžia, jog ir jam dera nusijuokti... Ir linksmai nusižvengia:

– Cha, cha, cha!.. Niekuomet net akyse nesu matęs tų prakeiktų banknotų!..

– Na, ką gi... tuomet iki sekmadienio!.. – padeda tašką šeimininkas.

Šeimininkas įsipila į stiklinę sidro ir susidaužia su tėtušiu Pantua, tuo metu staiga kaip vėjo gūsis į virtuvę įsiveržia šeimininkė (niekas negirdėjo, kaip ji grįžo)... Ak! Pamačiusi, kad šeimininkas sėdi prie stalo šalia vargetos senio ir net susidaužė su juo, išbąla ir ima klykti:

– Ką tai reiškia?..

Ponas vos girdimai vapa:

– Tai erškėčiai... Mieloji, juk gerai žinai... erškėčiai... Tėtušis Pantua atnešė man erškėčių krūmų... Šią žiemą iššalo visi mūsų rožynai...

– Aš neužsisakiau erškėčių... Mums nereikia erškėčių!.. – šaižiai šaukia ji.

Po šių žodžių apsisuka ir išeina, prieš tai iš visų jėgų trenkusi durimis ir plūsdamasi užgauliais žodžiais... Siaubingai įsiutusi, nebekreipia dėmesio, kad jie ne vieni... Šeimininkas ir vargšas erškėčių krūmų kasėjas pakyla nuo stalo... Sumišęs dėbso į duris, pro kurias ką tik išrūko šeimininkė... vyrai nebedrįsta prasižioti, tik susižvalgo.

Šeimininkas pirmas nutraukia slogią tylą...

– Ką gi... iki sekmadienio, tėtuši Pantua.

– Iki sekmadienio, pone Lanlerai...

– Geros jums sveikatos, tėtuši Pantua...

– Ir jums, pone Lanlerai, linkiu to paties...

– Trisdešimt frankų... Aš tesiu duotus pažadus...

– Jūs labai sąžiningas žmogus...

Senukas drebančiomis kojomis, sulinkusia nugara gūrina pro duris ir dingsta sodo tamsoje...

Vargšas šeimininkas!.. Jam kaip reikiant buvo atseikėta... Aš tikrai nežinau, ar tėtušis Pantua gavo tuos trisdešimt pažadėtų frankų... galbūt jam ir pasisekė...

Aš nenoriu teisinti šeimininkės... bet manau, kad ponas neteisus, jis neturėtų familiariai kalbėtis su žemesnio nei jis luomo žmonėmis... Tai negarbinga...

Žinau, kad jo gyvenimas ne iš linksmųjų ir kad jis turi susigalvoti visokiausių pramogų... O tai ne taip paprasta... Kai jis vėlai grįžta iš medžioklės visas purvinas, šlapias, plėšdamas dainą, kad būtų drąsiau, šeimininkė būna labai nepatenkinta.

– Ak! Kaip malonu, kad nuo aušros iki sutemų palieki mane vieną...

– Bet juk tu žinai, mieloji...

– Nutilk...

Nutaisiusi rūsčią miną, patempusi lūpą, ji bamba valandų valandas... Jis slankioja paskui ją, dreba, vapa atsiprašymus...

– Bet, mieloji, tu gerai žinai...

– Palik mane ramybėje... Tu man atsibodai...

Rytojaus dieną šeimininkas, žinoma, kojos iš namų nekelia, ir šeimininkė rėkia:

– Ko blaškaisi po namus lyg vietos nerasdamas?

– Bet, mieloji...

– Pasielgtum kur kas protingiau, jeigu išeitum, trauktum į medžioklę... velniai žino kur!.. Tu erzini mane... tampai man nervus... Nešdinkis!..

Kai reikalai taip susiklosto, jis niekada nežino, ką jam daryti – išeiti ar likti, būti namuose ar kur kitur!.. Neišsprendžiama problema... Bet kadangi šeimininkė pyksta ir vienu, ir kitu atveju, šeimininkas stengiasi kuo dažniau ištrūkti iš namų. Bent jau kad negirdėtų jos riksmų...

Ak!.. Kartais jis toks apgailėtinas!

Prieš keletą dienų, rytą, kai džiausčiau sode ant žiogrių skalbinius, pamačiau šeimininką. Jis ten dirbo... Naktį vėjas buvo išguldęs keletą jurginų, ir jis rišo juos prie kuoliukų...

Tomis dienomis, kai šeimininkas iki pusryčių niekur toliau neišeidavo, jis paprastai dirbdavo sode; bent jau dėdavosi, kad triūsia lysvėse... Taip kuriam laikui pabėgdavo nuo namie laukiančių nemalonumų... Ir niekas scenų jam nekeldavo... Toli nuo šeimininkės jis tampa kitu žmogumi. Veidas pragiedrėja, akys ima blizgėti... Atsiskleidžia iš prigimties linksmas jo būdas... Iš tikrųjų negali teigti, kad jis nemalonus vyriškis... Pavyzdžiui, namie beveik nekalba su manimi, skendi mintyse ir, atrodo, nekreipia į mane jokio dėmesio... O lauke visada pamalonina kokiu geru žodeliu, tiesa, prieš tai įsitikinęs, ar nemato žmona...

Kai nedrįsta manęs užkalbinti, ryja akimis... jo žvilgsnis iškalbingesnis nei žodžiai... O aš linksminuosi visais įmanomais būdais aistrindama jį... Tik dar nesu apsisprendusi, ar verta rimtai susukti jam galvą... Eidama pro jį alėja, kur jis dirba palinkęs prie jurginų, dantimis sukandęs rafijos plaušus, nelėtindama žingsnio sakau:

– O! Kaip jūs, pone, dirbate šį rytą!..

– Taip! – atsako jis. – Prakeikti jurginai!.. Pati matote...

Paprašo, kad trumpam sustočiau.

– Kaip jums sekasi, Celestina?.. Tikiuosi, jau spėjote apsiprasti?

Ir vėl kaip visada!.. Jam taip sunkiai sekasi užmegzti pokalbį!.. Norėdama jį pamaloninti, atsakau šypsodamasi:

– Taip, pone... žinoma... priprantu...

– Na ir puiku... Čia gyventi ne taip jau blogai... neblogai... – Jis išsitiesė ir, glostydamas mane meiliu žvilgsniu, pakartojo: „Ne taip jau blogai." Mintyse svarstė, ką gudresnio galėtų man pasakyti... Ištraukė iš dantų rafijos plaušus, pririšo juos prie kuoliukų viršaus, paskui išsižergė, rankomis įsirėžė į klubus, primerkė įžūlias akis ir sušuko: – Celestina, kertu lažybų, kad Paryžiuje jūs paišdykaudavote!.. Tikriausiai nuotykių neišvengėte?!..

Ko jau ko, o šito išgirsti tikrai nesitikėjau...

Vos tramdžiausi neprunkštelėjusi... Droviai nuleidau akis žemyn, nutaisiau piktą miną, stengdamasi parausti, kaip dera tokiais atvejais, ir priekaištaujamu tonu atsakiau:

– Ak, pone!..

– Na ir kas čia tokio?.. – neatstojo jis. – Tokia daili mergina kaip jūs... tokių akių!... Ak, jūs tikrai esate patyrusi nuotykių!.. Juo geriau... Šimts perkūnų, aš visada pasisakau už meilę!.. Velniai rautų, visada pasisakau už meilę!..

Šeimininkas kažkaip keistai pagyvėjo. Tame stipriame, raumeningame vyre įžvelgiau aiškius įsimylėjusio žmogaus perdėto jausmingumo požymius. Jis degė aistra... jo vyzdžiuose liepsnojo geismas... Pamaniau, kad reikia užgesinti ugnį šaltu dušu. Sausai, bet pakankamai išdidžiai atsakiau jam:

– Jūs, pone, klystate... Pone, gal jūs ir įpratęs taip kalbėtis su kitomis savo kambarinėmis... Pone, turėtumėte žinoti, kad aš esu garbinga mergina... – Labai išdidžiai, kad jis suvoktų, kaip mane įžeidė, kalbėjau toliau: – Pone, jūs nusipelnėte, kad aš tuojau pat eičiau pas šeimininkę ir pasiskųsčiau dėl jūsų elgesio...

Apsimečiau, kad ketinu eiti... Šeimininkas mikliai čiupo mane už rankos...

– Ne... ne!.. – suvebleno.

Kaip galėjau sakyti jam tokius žodžius ir nekvatoti?.. Kaip įstengiau tvardytis ir nepratrūkti juoku, kuris skambėjo manyje kaip varpelis?.. Tiesą sakant, pati stebiuosi...

Šeimininkas buvo labai juokingas... Stovėjo išblyškęs kaip numirėlis, pražiota burna, jo veide atsispindėjo ir sutrikimas, ir baimė. Kasėsi pakaušį netardamas nė žodžio.

Netoli mūsų lyg piramidė aukštyn kerpėmis ir samanomis apžėlusias šakas tiesė kriaušė... ant jų kabojo keli ranka pasiekiami vaisiai... Kaimyninio medžio viršūnėje ironiškai krykštė šarka... Prie buksmedžio prigludusi katė letena gaudė kamanę... Tyla vis labiau slėgė šeimininką... Galų gale sutelkęs visas jėgas, beveik skausmingai, komiškai vaipydamasis jis paklausė:

– Celestina, ar mėgstate kriaušes?

– Taip, pone...

Aš kol kas neketinau sudėti ginklų... atsakiau jam šaltai ir išdidžiai.

Būgštaudamas, kad nebūtų užkluptas žmonos, keletą sekundžių dvejojo... Staiga kaip vagiliaujantis vaikas nuskynė nuo šakos kriaušę ir padavė ją man... Ak! Atrodė toks nelaimingas!.. Keliai linko, rankos drebėjo...

– Imkite, Celestina... Paslėpkite prijuostėje... Juk virtuvėje jums neduoda kriaušių, ar ne?..

– Neduoda, pone...

– Ką gi... aš ir vėl jums jų duosiu... kada nors... nes... nes... aš noriu, kad jūs būtumėte laiminga...

Jo nuoširdumas, neapsimestinis geismas, nerangumas, nevikrūs judesiai, gerklėje stringantys žodžiai ir patino jėga suminkštino man širdį... Nutaisiau palankesnę miną, prisiklijavau šypseną, kad žvilgsnis būtų nebe toks rūstus, ir ironiškai, bet švelniai, tariau:

– O, pone!.. Kas būtų, jeigu šeimininkė visa tai matytų?..

Jis vėl sutriko, bet kadangi nuo namų mus užstojo tanki kaštonų giraitės uždanga, greitai susitvardė ir, įsitikinęs, jog elgiuosi su juo nebe taip griežtai, sušuko energingai gestikuliuodamas rankomis:

– Na ir ką... šeimininkė?.. Na ir ką?.. Man nusispjauti ant šeimininkės!.. Įgriso iki gyvo kaulo... Pakaks... Ponia man įkyrėjo...

Atsakiau rimtu tonu:

– Pone, jūs klystate... Pone, jūs neteisus... Šeimininkė – labai miela moteris.

Jis net pašoko.

– Labai miela?.. Ji?.. O, maloningasis Dieve!.. Bet argi jūs nežinote, ką ji padarė?.. Ji sugadino man gyvenimą... Aš jau nebe žmogus... aš nieko nebevertas... Manęs vengia visi šio krašto gyventojai... Dėl to kalta mano žmona... Kas yra mano žmona?.. Ji... ji... karvė... taip, Celestina, karvė... karvė... karvė!..

Aš ėmiau skaityti jam moralą... kalbėjau švelniai, veidmainiškai gyriau antrąją jo pusę už energingumą, tvarkingumą, vardijau visas ponios, kaip namų šeimininkės, dorybes... Po kiekvienos mano frazės jis vis labiau siuto...

– Ne, ne!.. Karvė... karvė!.. – Vis dėlto man pavyko šiek tiek jį apraminti. Vargšas šeimininkas!.. Galėjau žaisti su juo kaip noriu... Vien mano žvilgsnio pakako jo įniršiui sutramdyti. Jis susigraudinęs mikčiojo: – O! Jūs tokia švelni, jūs... jūs tokia miela!.. Jūs turėtumėte būti labai gera!.. O ta karvė...

– Liaukitės, pone... liaukitės!..

Jis ir vėl:

– Jūs tokia švelni!.. O juk jūs... tik kambarinė... – Staiga priėjo prie manęs arčiau ir labai tyliai pasakė: – Celestina, jeigu tik panorėtumėte...

– Jeigu panorėčiau... ko?..

– Jei panorėtumėte... jūs pati gerai žinote... galų gale... pati gerai žinote!..

– Gal jūs, pone, norite, kad aš su jumis apgaudinėčiau šeimininkę? Kad kaip ir jūs mėgaučiausi nešvankybėmis...

Iš mano veido jis nesuprato, kokį žaidimą žaidžiu... Jo akys išsprogo, kaklo gyslos išsipūtė, lūpos sudrėko nuo seilių... Dusliu balsu jis pasakė:

– Taip, to!.. Žinoma, to!..

– Pone, nejaugi apie tai galvojate?

– Tik apie tai, Celestina...

Jo veidas buvo labai paraudęs, kraujas suplūdo jam į galvą...

– Ak!.. Pone, jūs ir vėl apie tai...

Šeimininkas pabandė paimti mane už rankų ir prisitraukti prie savęs...

– Žinoma, tik to!.. – vapėjo jis. – Aš ir vėl apie tai... Aš... vėl... apie tai... nes aš... nes aš... aš einu iš proto dėl jūsų... dėl tavęs... Celestina... mano mintys sukasi vien apie tai... naktimis nebemiegu... jaučiuosi kaip... ligonis... Nebijokite manęs... Nereikia manęs bijoti... Aš ne žvėris, aš... aš... aš... aš nepadarysiu vaiko... Ne, po perkūnais!.. Tai... prisiekiu tau... Aš... aš... mes... mes...

– Jeigu jūs, pone, ištarsite dar bent žodį, pažadu apie viską papasakoti šeimininkei... O jeigu kas nors būtų pamatęs jus sode tokį?

Jis staiga nurimo... Nusiminęs, sutrikęs, apsikvailinęs, nežinojo, ką daryti su rankomis, kur sukti akis, kur pačiam pasidėti... Nieko nematančiu žvilgsniu žiūrėjo į žemę sau po kojomis, į seną kriaušę, į sodą... Nugalėtas, jis pagaliau atrišo nuo kuoliuko rafijos plaušus ir pasilenkė prie ant žemės gulinčių jurginų... Labai liūdnas maldaujamai sudejavo:

– Ką tik, Celestina... aš jums pasakiau... pasakiau jums tai... lyg niekur nieko... nieko svarbaus... Aš senas kvailys... Ko iš manęs norėti?.. Tik nereikia sakyti poniai... Ir iš tikrųjų, jeigu kas nors būtų išvydęs mus sode?..

Nuėjau, kad nepradėčiau kvatoti.

Vos valdžiausi nesusijuokusi... Bet, kad ir kaip būtų, geri jausmai perpildė širdį... Kaip taikliau būtų galima juos apibūdinti? Tai buvo motiniški jausmai... Žinoma, šeimininkas man nepatinka tiek, kad norėčiau su juo permiegoti... Bet ar taip svarbu – vienu daugiau ar mažiau?..

Aš galėčiau suteikti tam storam dėdulei laimę, kurios jis neturi, ir pati galėčiau patirti džiaugsmą, nes tikriausiai teikti meilę kitam geriau nei priimti ją iš to, kuris myli tave... Net tada, kai mūsų kūnas nepatiria glamonių teikiamos palaimos, malonu ir gera matyti, kaip vargšas nenaudėlis varto akis ir alpėja glėbyje!.. Be to, tai labai juokinga... įdomu, kaip reaguotų šeimininkė... Pažiūrėsim, kas bus toliau.

Šeimininkas visą dieną nekėlė kojos iš namų... Jis parišo jurginus, o po vidurdienio laiką leido malkinėje – daugiau kaip keturias valandas įnirtingai kapojo malkas... Būdama drabužinėje patenkinta klausiausi jo kirvio smūgių į metalinius pleištus...

Vakar šeimininkas ir šeimininkė visą popietę leido Luvjė. Ponui reikėjo susitikti su advokatu, o poniai užsukti pas savo siuvėją... Savo siuvėją!.. Naudodamasi proga, kad galiu bent kiek atsipūsti, nutariau aplankyti Rozą, kurios nebuvau mačiusi nuo ano įsimintino sekmadienio... Be to, norėjau susipažinti su kapitonu Možė...

Patikėkite, jis iš tų nedaugelio žmonių, turinčių itin retų iškrypėliškų polinkių... Įsivaizduokite karpio galvą su žilais ūsais, ilga žila barzdele... Sulysusį, labai nervingą, visada susijaudinusį, savame kailyje netveriantį vyriškį, visą laiką triūsiantį čia sode, čia mažame staliaus kambarėlyje, traukiantį karines dainas ir mėgdžiojantį pulko trimitininką...

Senas jų sodas labai gražus, kvadratais padalytose lysvėse auga kadaise buvusios populiarios gėlės, senovinės gėlės – tokių dabar galėtum išvysti nebent senuose kaimuose, senų klebonų darželiuose...

Kai atėjau, Roza buvo labai patogiai įsikūrusi akacijos šešėlyje; ji sėdėjo prie paprasto medinio stalo, ant kurio stovėjo pintinė, ir adė kojines, o kapitonas, užsidėjęs ant galvos policininko kepurę, tupėjo pievelėje – lopė išvakarėse sprogusios guminės laistymo žarnos skyles...

Mane pasitiko labai svetingai... Roza paliepė mažajam tarnui, ravinčiam pilnavidurių astrų lysvę, atnešti butelį vyšnių kauliukų trauktinės ir taures.

Kai mandagiai pasisveikinome, kapitonas paklausė:

– Ar jūsų Lanlerui dar neiškaršė kailio?.. Ak! Jūs bent galite pasigirti, kad tarnaujate pas garsų nenaudėlį... Miela panelė, man labai jūsų gaila.

Jis papasakojo, kad kadaise jiedu su mano šeimininku gyveno kaimyniškai ir buvo neperskiriami draugai... Bet susiginčijo dėl Rozos ir nuo tos dienos tapo nesutaikomais priešais. Mano šeimininkas priekaištavo kapitonui, kad šis elgiasi su savo tarnaite pernelyg familiariai, nors dėl užimamos padėties to daryti nederėtų, – netgi sodina ją prie savo stalo...

Kapitonas padarė pauzę, tarytum kviesdamas mane paliudyti.

– Prie savo stalo!.. O jeigu užsinorėsiu pasiguldyti ją į savo lovą?.. Tik pamanykite... argi aš neturiu tokios teisės? Čia ne jo reikalas...

– Žinoma, ne jo, pone kapitone...

Roza atsiduso ir droviu balsu pasakė:

– Vienišas vyras, ar ne?.. Suprantama.

Po to garsaus ginčo, kuris vos nesibaigė kumštynėmis, du seni draugai nieko kita neveikė, tik aiškinosi santykius arba krėtė kits kitam šunybes... Jautė vienas kitam laukinę neapykantą.

– O aš, – pareiškė kapitonas, – visus akmenis, kuriuos randu savo sode, metu per gyvatvorę į Lanlero sodą... Juo blogiau jam, jei akmuo pataiko į šiltnamio stiklus ar rėmus... Kuo taikliau, tuo geriau... Ak!.. Paršas!.. Žiūrėkite, savo akimis pamatysite... – Jis staiga čiupo alėjoje gulintį akmenį, atsargiai prisėlino prie gyvatvorės ir smarkiai atsivėdėjęs sviedė jį į mūsų sodą. Pasigirdo dūžtančio stiklo garsas. Paskui išdidžiai sugrįžo pas mus ir kratydamasis, dusdamas, raitydamasis iš juoko išdainavo: – Dar vienas išdaužtas stiklas... Šit ateina langų stiklintojas...

Roza žiūrėjo į jį motinišku žvilgsniu. Gėrėdamasi kapitonu tarė:

– Koks šelmis!.. Vaikas!.. Ne pagal metus jaunatviškas!..

Kai mes neskubėdami mėgavomės vyšnių kauliukų trauktine, kapitonas Možė panoro aprodyti man savo sodą. Roza atsiprašė, kad negali mūsų lydėti dėl astmos, ir paprašė, kad ilgai neužtruktume...

– Beje, – pajuokavo, – aš jus stebėsiu...

Kapitonas vedė mane buksmedžių giraitės alėjomis, pro gėlių lysves. Sakė man pačių gražiausių gėlių pavadinimus, kaskart pabrėždamas, kad tokių gražių gėlių nėra to paršo Lanlero sode... Staiga nuskynė kažkokį keistą, nuostabų oranžinės spalvos žiedą ir, švelniai sukiodamas tarp pirštų jo kotą, paklausė:

– Ar kada nors esate tokio ragavusi? – Šis keistas klausimas mane taip pribloškė, kad net lūpa atvipo. Kapitonas pareiškė: – O aš esu... Labai skanus... Esu ragavęs visų čia augančių gėlių... Vienos labai skanios... kitos ne tokios gardžios... yra ir visai neskanių... Turiu jums pasakyti, kad aš valgau viską... – Jis mirktelėjo man, pliaukštelėjo liežuviu, patapšnojo sau per pilvą ir dar garsiau pabrėžiamai pasakė: – O aš valgau viską!..

Iš kapitono manieros skelbti apie tokį keistą įprotį supratau, kad jis puikuojasi savo pomėgiu... Jo nusistatymas viską valgyti pralinksmino mane, nusprendžiau jam pameilikauti...

– Ir gerai darote, pone kapitone...

– Žinoma, – išdidžiai atsakė jis. – Aš valgau ne tik augalus... skanauju ir gyvūnų... tų gyvūnų, kurių niekas nevalgo... tų, kurių niekas net nepažįsta... Aš valgau viską...

Tęsėme pasivaikščiojimą – apžiūrėjome gėlių lysves, traukėme siauromis alėjomis, kur lingavo gražūs mėlynspalviai, geltonspalviai ir raudonspalviai žiedvainikiai... Pamaniau, kad kapitonas, žiūrėdamas į gėles, patiria malonių pojūčių skrandyje... Jis laižė liežuviu suskirdusias lūpas ir taškėsi seilėmis... Paskui pasakė:

– Prisipažinsiu jums, kad nėra tokio vabzdžio, nėra tokio paukščio, netgi tokio žemės kirmino, kurio nebūčiau ragavęs. Esu ragavęs šeškienos, žaltienos, žiurkienos, svirplienos, vikšrienos... Aš valgau viską... Apie tai žino visi šio krašto gyventojai!.. Kai randa kokį gyvą ar padvėsusį gyvūną, gyvį, kurio niekas nepažįsta, sako: „Reikia nešti kapitonui Možė." Ir atneša... O aš ir suvalgau... Ypač žiemą, per didelius šalčius, kai praskrenda daug mums nežinomų paukščių, plasnojančių iš Amerikos... ar iš dar tolimesnių kraštų... Jų man atneša... aš juos ir sušveičiu... Kertu lažybų, kad visame pasaulyje nėra kito tokio žmogaus, kuris per savo gyvenimą būtų suvalgęs tiek įvairiausių dalykų... Aš sukertu viską... – Baigę pasivaikščiojimą, mes vėl susėdome po akacija. Jau norėjau atsisveikinti, bet kapitonas sušuko: – Ak!.. Turiu jums parodyti vieną labai įdomų dalyką, tikriausiai niekada nesate to mačiusi... – Ir skardžiai visa gerkle suriko: – Kleberai!.. Kleberai!.. – Prieš sušukdamas antrą kartą paaiškino man: – Kleberas... tai mano naminis šeškas... fenomenas... – Ir vėl suriko: – Kleberai!.. Kleberai!.. – Tuo metu ant šakos, virš mūsų galvų, iš po saulės nuauksintų žalių lapų išlindo rusvas snukutis ir dvi mažos juodos, labai gyvos, labai gudrios akutės. – O, aš žinojau, kad jis kažkur netoliese... Eik čion, Kleberai!.. Psss!..

Gyvūnas ėmė slinkti šaka, įsidrąsinęs nusileido ant kamieno ir, nagais kabindamasis į žievę, atsargiai nusliuogė žemyn. Baltakailis, rusvomis dėmėmis išmargintas, lankstus jo kūnelis gracingai bangavo lyg gyvatės... Pagaliau šeškas nusileido ant žemės ir dukart liuoktelėjęs atsidūrė ant kapitono kelių. Šis, švytėdamas iš džiaugsmo, ėmė jį glostyti.

– Ak!.. Gerasis Kleberas!.. Ak!.. Mielas mažylis Kleberas!.. – Atsisuko į mane ir pasakė: – Ar kada nors esate mačiusi naminį šešką?.. Jis sekioja iš paskos po sodą lyg šuniukas... Tereikia pašaukti... Tuojau pat prisistato, vizgina uodegą, kelia galvą... Valgo su mumis... miega su mumis... Aš myliu šį mažą gyvūnėlį ne mažiau nei žmogų... Ar žinote, panele Celestina, man siūlė už jį tris šimtus frankų, bet aš atsisakiau... Neatiduočiau jo net už tūkstantį frankų... net už du tūkstančius... Čion, Kleberai...

Gyvūnas pakėlė galvą ir įsispoksojo į savo šeimininką; paskui užsikeberiojo jam ant pečių ir, pamyluotas, pakalbintas, apsivijo kapitonui apie kaklą kaip kaklaskarė...

Roza nepratarė nė žodžio... Atrodė susierzinusi.

Tuomet man šovė į galvą baisi mintis.

– Kertu lažybų, – staiga pasakiau, – lažinuosi, pone kapitone, kad jūs nesuvalgytumėte savo šeško!..

Kapitonas iš pradžių žiūrėjo į mane itin nustebęs, paskui labai liūdnai... Jo akys suapvalėjo, lūpos drebėjo.

– Klebero?.. – sušnibždėjo jis. – Suvalgyti Keberą?..

Matyt, šis žmogus, valgydavęs viską, niekada nebuvo uždavęs sau tokio klausimo... Dabar jam tarytum atsivėrė naujas, keistas gastronomijos pasaulis...

Sutrikęs ir nuliūdęs senasis kapitonas, tarytum būtų stumtelėtas paslaptingos nematomos jėgos, atsistojo... Buvo matyti, kad siaubingai jaudinasi...

– Pakartokite dar kartą!.. – paprašė mikčiodamas.

Dar kartą karštai, pabrėždama kiekvieną žodį, pareiškiau:

– Kertu lažybų, kad jūs nesuvalgytumėte savo šeško!..

– Nesuvalgyčiau savo šeško?.. Ką jūs pasakėte?.. Jūs tvirtinate, kad aš jo nesuvalgyčiau?.. Ar aš teisingai supratau?.. Na, jeigu taip, tuomet pamatysite... Aš valgau viską... – Kapitonas čiupo šešką ir perlaužė lyg duonos kepalą perpus to mažo žvėriuko stuburą. Šis net nesukrutėjo. Negyvėlį numetė alėjoje ant smėlio ir paliepė Rozai: – Šį vakarą pagamink man iš jo ragu!..

Ir mojuodamas rankomis kaip beprotis pasileido bėgti. Užsidarė namie...

Mane apėmė neapsakomas siaubas... Tai truko keletą minučių. Niekaip neįstengdama atsipeikėti po tokio siaubingo savo poelgio, atsistojau, nes jau ketinau eiti namo. Buvau išbalusi... Roza šypsodamasi lydėjo mane.

– Manęs visai nenuliūdino tai, kas ką tik nutiko, – pasakė ji, – kapitonas labai mylėjo savo šešką... O aš nenoriu, kad jis ką nors mylėtų... mano galva, jis ir gėles per daug myli. – Minutę patylėjusi pridūrė: – Žinokite, jis jums niekada neatleis... Jis iš tų žmonių, kurių geriau neužkliudyti... Po galais... atsargos karininkas!.. – Kai paėjėjome šiek tiek toliau, ji pasakė: – Būkite atsargesnė, širdele... Jus jau pradeda apkalbinėti. Atrodo, vakar matė sode su ponu Lanleru... Patikėkite, jūs pasielgėte labai neprotingai... Jis suvystys jus, jeigu iki šiol to dar nepadarė... Žodžiu, būkite atsargi. Kartoju, būkite atsargi su tuo vyru... Jis iš pirmo karto... barkšt ir... vaikas!.. – Užkeldama vartelius pridūrė: – Na... iki pasimatymo!.. O dabar turiu eiti gaminti ragu...

Visą dieną man prieš akis šmėksojo vargšo šeškiuko lavonėlis, gulintis alėjoje ant smėlio...

Šiandien per pietus, kai atnešiau desertą, šeimininkė labai griežtai pasakė:

– Jeigu jūs mėgstate džiovintas slyvas, turite manęs jų paprašyti... tada nuspręsiu, ar jų jums duoti... bet aš draudžiu nepasiklausus pačiai jų imti...

– Ponia, aš ne vagilė, – atsakiau, – be to, aš nemėgstu džiovintų slyvų...

Šeimininkė tvirtino savo:

– O aš sakau, kad jūs paėmėte džiovintų slyvų...

– Jeigu jūs, ponia, manote, kad aš vagilė, – paprieštaravau, – galite pateikti sąskaitą.

Šeimininkė čiupo man iš rankų lėkštę su džiovintomis slyvomis.

– Šeimininkas šiandien rytą suvalgė penkias džiovintas slyvas... Iš viso buvo trisdešimt dvi slyvos... O dabar liko dvidešimt penkios... vadinasi, jūs nugvelbėte dvi džiovintas slyvas... Kad daugiau tai nepasikartotų!..

Ji sakė tiesą... Aš iš tikrųjų suvalgiau dvi džiovintas slyvas... Ji jas visas suskaičiavo!.. Ne!.. To mano gyvenime dar nėra buvę!..

V

Rugsėjo 28-oji

Mirė mano motina. Apie tai sužinojau šį rytą – gavau laišką iš to krašto, kur ji gyveno. Nors motina karšdavo man kailį, jos mirtis mane nuliūdino, ir aš verkiau, verkiau, verkiau... Tai matydama, šeimininkė paklausė:

– Ir ką tai galėtų reikšti?..

Atsakiau:

– Mirė mano motina, vargšė mano motina!..

Šeimininkė paguodė jai įprastu tonu:

– Tai nelaimė... Nieko negaliu jums padėti... Šiaip ar taip, dėl to negali nukentėti reikalai...

Tiek tepasakė... Ak, iš tikrųjų apie jos gerumą nėra ko nė kalbėti!..

Labiausiai sielojausi dėl to, kad mamos mirtis sutapo su... mažojo naminio šeško žūtimi. Maniau, kad mane nubaudė Dievas, kad galbūt mano motina nebūtų iškeliavusi Anapilin, jeigu aš nebūčiau privertusi kapitono užmušti vargšo šeško... Veltui kartojau sau, kad mano motina mirė anksčiau, nei buvo užmuštas šeškas... Niekas nepadėjo... Sąžinė graužė visą dieną...

Labai norėjau ten nuvažiuoti... Deja, Odjernas taip toli... pasaulio pakraštyje!.. Ir aš neturiu pinigų... Kai gausiu algą už pirmą mėnesį, reikės mokėti tarnų samdymo kontorai; nebus iš ko grąžinti net mažų skolų, į kurias buvau priversta klimpti, kai likau be vietos...

Bet kodėl turėčiau ten važiuoti?.. Mano brolis tarnauja laive, manau, Kinijoje, jau seniai nesu gavusi iš jo jokių žinių... O mano sesuo Luiza? Kur ji dabar?.. Nežinau... Nuo to laiko, kai paliko mus ir iškeliavo su Žanu Lediufu į Konkarno, apie ją nieko nežinoma... Tikriausiai bastosi iš vienos vietos į kitą dievažin kur!.. Galbūt sugrįžo namo, bet gali būti, kad jos irgi nebėra tarp gyvųjų. Gal ir brolis jau miręs...

Tad ko ten važiuoti?.. Kokia nauda iš tokios kelionės?.. Nebeturiu ten artimų žmonių, o motina tikriausiai nieko man nepaliko... Net jei parduočiau jos skarmalus ir kelis baldus, to tikriausiai nepakaktų sumokėti už degtinę, kurios ji imdavo skolon...

Ir vis dėlto keista... Kol buvo gyva, niekada apie ją negalvodavau... Neturėjau jokio noro vėl ją išvysti... Parašydavau jai tik tada, kai keisdavau tarnystės vietą, ir tik tam, kad turėtų naują mano adresą... Ji nuolat mane mušdavo... Su ja buvau labai nelaiminga, nes ji niekuomet neišsiblaivydavo!.. O kai sužinojau, kad mirė, labai susisielojau, pasijutau kaip niekada vieniša. Savo vaikystę prisimenu iki menkiausių smulkmenų... Atsimenu visus žmones ir daiktus, kurių supama pradėjau krimsti sunkų – gyvenimo – mokslą... Visko būta – patirta didelių nelaimių, išgyventa laimės akimirkų... Nėra teisybės šiame pasaulyje.

Prisimenu, kartą naktį (tada dar buvau maža) mus pažadino stiprus gelbėjimo valties sirenos kauksmas. O!.. Kokie gailūs tie audrą skelbiantys naktiniai signalai!.. Dar išvakarėse švilpė vėjas – pranašavo vėtrą. Prieuostyje kilo balta siautulinga mūša; laiku į krantą grįžo tik kelios valtys... o toms, kurios liko jūroje, be abejo, grėsė pavojus...

Mano motina, žinodama, kad tėvas žvejoja netoli Seno salos, nelabai jaudinosi... Ji tikėjosi, kad jis, gelbėdamasis nuo audros, nuplauks į salos uostą, kaip ne kartą jau buvo daręs... Ir vis dėlto, išgirdusi kaukiant gelbėjimo valties sireną, ji pakirdo visa drebėdama ir išbalusi lyg drobė... skubėdama susupo mane į storą vilnonį šaliką ir nuskubėjo molo link... Sesuo Luiza, jau suaugusi, ir kiek už ją jaunesnis brolis sekė mums iš paskos šaukdami:

– Ak, Švenčiausioji Mergele!.. O, mano Jėzau!..

Motina irgi šaukė:

– Ak, Švenčiausioji Mergele!.. O, mano Jėzau!..

Gatvelėse buvo daug žmonių – moterų, senių, berniūkščių. Krantinėje, kur buvo girdėti, kaip dejuoja laivai, grūdosi minia išsigandusių žmonių, jie atrodė tarsi šešėliai. Likti ten buvo pavojinga, nes pūtė labai stiprus vėjas, ir bangos, atsimušusios į akmeninį pylimą, užliedavo jį nuo vieno krašto iki kito; griaudėjo taip, lyg kas būtų šaudęs iš patrankų... Motina ėjo taku šaukdama: „Ak, Švenčiausioji Mergele!.. O, mano Jėzau!..“ Ji žengė šalia įlankos nusidriekusiu taku švyturio link... Viskas skendėjo tamsoje. Jūroje, kurią irgi gaubė sutemos, kartkartėmis, pašvietus iš švyturio atklydusiam spinduliui, tolumoje buvo galima įžiūrėti siautėjančias milžiniškas bangas, pasipuošusias baltomis keteromis... Nepaisant sumaišties, garsių šūksnių: „Ak, Švenčiausioji Mergele!.. O, mano Jėzau!..“, nepaisant sūpavimo, vėjo gūsių, aš užsnūdau ant motinos rankų... Atsibudau kažkokioje salėje žemomis lubomis. Už tamsių nugarų, už rūškanų veidų, už gestikuliuojančių rankų išvydau dviejų žvakių nušviestą gultą ir ant jo gulintį didžiulį lavoną... „Ak, Švenčiausioji Mergele!.. O, mano Jėzau!..“ Baisus lavondėmėmis išmuštas kūnas – didelis ir nuogas – jau sustingęs; veidas sudaužytas, ant rankų ir kojų žiojėjo kruvinos žaizdos... Tai buvo mano tėvas...

Tebematau tą vaizdą ir šiandien... Plaukai prilipę prie viršugalvio, prie jų prikibę dumbliai panėši į vainiką... Virš tėvo palinkę vyrai trina jo odą šilta flanele, bando įpūsti pro burną į plaučius oro... Tarp jų buvo ir meras... ir prie neparapinės bažnyčios reziduojantis kunigas... ir muitinės kapitonas... ir jūrų žandaras... Mane sukaustė baimė, nubloškiau šaliką ir pasileidau bėgte šlapiomis grindų plytelėmis painiodamasi tiems žmonėms tarp kojų. Rėkiau, šaukiau tėtį... šaukiausi mamos... Iš ten mane išnešė kaimynė...

Nuo tos dienos motina įniko gerti. Iš pradžių dar bandė dirbti sardinių konservų fabrikuose, bet kadangi niekada neišsiblaivydavo, joks šeimininkas nenorėdavo ilgiau jos laikyti. Leisdama laiką namie, ji pasigerdavo, tapo vaidinga paniurėle, o kai visiškai nusitašydavo, mušdavo mus... Ir kaip aš likau gyva?..

Kai tik galėdavau, bėgdavau iš namų. Dienas leisdavau išdykaudama krantinėje, vagiliaudama soduose, per jūros atoslūgį turkšdamasi valkose... kelyje, vedančiame į Plogofą, žolės priaugusioje dauboje, kurią nuo jūros vėjų saugojo tankiai sužėlę krūmai. Tarp dygliuotų gudobelių krėsdavau nešvankias išdaigas su berniukais... Kai vakare sugrįždavau į namus, dažnai matydavau ant slenksčio gulinčią motiną; ji tysodavo it negyvėlė pražiota burna, apsivėmusi, su butelio šuke rankoje... Einant į kambarį dažnai tekdavo lipti per jos kūną... Pagirios būdavo baisios... Ją apimdavo noras viską griauti... Nekreipdama dėmesio į maldavimus ir riksmus, ištempdavo mane iš lovos, gainiodavo po kambarį, spardydavo, trankydavosi į baldus klykdama: „Aš nudirsiu tau odą! Aš nudirsiu tau odą!.."

Daug kartų esu pagalvojusi, kad mirsiu...

Paskui ji ėmė ištvirkauti, kad užsidirbtų pinigų alkoholiui. Naktį, tikriau, kasnakt, būdavo girdėti duslus beldimas į mūsų namo duris... Ateidavo koks nors jūrininkas ir kambaryje pasklisdavo stiprus jūros druskos ir žuvies kvapas... Atėjūnas guldavo į lovą, o po valandos išeidavo... Netrukus įgriūdavo kitas, šis irgi virsdavo į lovą ir išbūdavo pas mus valandą... Tų siaubingų naktų tamsoje kildavo muštynių, aidėdavo riksmai, ne kartą turėjo įsikišti žandarai...

Slinko metai, mano motinos gyvenimo būdas nesikeitė... Niekas nenorėjo globoti nei manęs, nei mano sesers, nei brolio... Visi, kuriuos susitikdavome gatvėse, traukdavosi į šalį. Garbūs žmonės, vydami iš savo namų, į kuriuos traukdavome arba vogti, arba prašyti išmaldos, apmėtydavo mus akmenimis... Vieną dieną mano sesuo Luiza, irgi lėbavusi su jūrininkais, pabėgo iš namų... Paskui mano brolis parsisamdė junga laive... Likau viena su motina...

Būdama dešimties, elgiausi nedorai. Turėdama tokį liūdną mamos pavyzdį, susipažinusi su meilės reikalais, siausdama ir nepadoriai išdykaudama su berniukais, fiziškai brendau labai greitai... Nors patyriau nepriteklių, nors buvau mušama, sutvirtėjau. Prie to prisidėjo gaivus jūros oras ir tai, kad niekas nevaržė mano laisvės. Kai man sukako vienuolika, atsirado pirmųjų lytinės brandos požymių... Nors iš išvaizdos labiau panėšėjau į berniūkštį, iš tikrųjų jau buvau beveik moteris...

Dvylikos metų tapau moterimi, tikra moterimi... praradau nekaltybę... Ar mane išprievartavo? Ne, tikrai ne... Pati sutikau? Taip, galima sakyti, kad taip... tai lėmė mano, patvirkusios mergiotės, naivumas ir patiklumas. Kartą sekmadienį, po sumos, sardinių konservų fabriko meistro padėjėjas, plaukuotas, it ožys dvokiantis senis, apžėlęs barzda nelyginant šlykščiais brūzgais, nusivedė mane į Šv. Jono pakrantės paplūdimį. Ir ten, niūrioje uolos kiaurymėje, kur lizdus suka žuvėdros, kur jūrininkai kartais slepia jūroje rastus daiktus, ten, iš apipuvusių jūros dumblių padarytame patale, be jokio atsikalbinėjimo ir kovos jis... paėmė mane... už apelsiną!.. Jo vardas buvo labai keistas – Kleofas Biskujis...

Yra vienas man nesuprantamas dalykas, kurio paaiškinimo iki šiol neradau nė viename romane. Ponas Biskujis buvo negražus, šiurkštus, šlykštus... Be to, kai jis keturis ar penkis kartus buvo nusitempęs mane į tą niūrią olą, nepatyriau jokio malonumo – priešingai. Bet, kai galvoju apie jį, o galvoju dažnai, nejaučiu jam jokios neapykantos ir neburnoju jo. Prisimindama jį (mielai žadinu atmintyje tuos prisiminimus), jaučiu jam nuoširdų dėkingumą... švelnumą ir apgailestavimą, kad niekuomet daugiau nebepamatysiu to atgrasaus tipo tokio, koks buvo tada, kai gulėjo dumblių patale...

Dėl to aš, kukli asmenybė, drįstu įsivaizduoti, kad mano biografija galėtų atsidurti tarp garsių žmonių biografijų...

Ponas Polis Buržė buvo grafienės Farden, pas kurią tarnavau pernai, artimas draugas ir sielos vadovas. Nuolat girdėdavau sakant, kad jis vienintelis taip gerai pažįsta sudėtingą moters sielą... Man dažnai šaudavo į galvą mintis parašyti jam laišką ir išdėstyti apie tokią savo aistros rūšį... Bet neišdrįsau... Gal jus ir stebina, kad mano galvoje sukasi rimtos mintys. Sutinku, tai nebūdinga tarnams. Bet grafienės salonuose dažniausiai būdavo kalbama apie psichologiją... Juk žinome, kad pamažu imame protauti kaip mūsų šeimininkai, o apie tai, kas kalbama svetainėse, šnekama ir šeimyninėse. Blogiausia, kad šioje šeimyninėje nebuvo jokio į Polį Buržė panašaus žmogaus, galinčio atsakyti mums į įvairius su feminizmu susijusius klausimus ir padėti juos išspręsti... Manęs netenkino net paties pono Žano aiškinimai...

Kartą šeimininkė nusiuntė mane pas garsų rašytoją Polį Buržė su laišku, ant kurio buvo užrašyta: „Skubus". Jis pats įteikė man atsakymą... Ta proga išdrįsau užduoti rūpimą klausimą, bet, pasakodama jam nepadorią miglotą savo istoriją, pasakiau, kad taip nutiko mano draugei... Ponas Polis Buržė paklausė manęs:

– O kas yra jūsų draugė? Moteris iš liaudies?.. Tikriausiai ji neturtinga?..

– Kambarinė kaip ir aš, – atsakiau.

Ponas Buržė patempė lūpą – nutaisė arogantišką miną. Ak, po paraliais! Jis nemėgsta vargšų.

– Manęs nedomina tokios sielos, – atsakė jis. – Pernelyg menkos sielos... Tai netgi ne sielos... Ir tai nėra mano psichologinių tyrimų sritis...

Susiprotėjau, kad sielą turi tik tie žmonės, kurių metinės pajamos – ne mažesnės kaip šimtas tūkstančių frankų.

Kitaip su manimi kalbėdavo dažnas mūsų svečias ponas Žiulis Lemetras. Kai uždaviau tą patį klausimą, jis įžnybo man į šoną ir labai maloniai atsakė:

– Ką gi, žavioji Celestina, manau, kad jūsų draugė – puiki mergina. O jeigu ji dar būtų panaši į jus, pasakyčiau jai porą žodelių, pati žinote, kokių... Cha cha cha!..

Kad ir kaip būtų, tas nedidukas, kaip faunas kuprotas pokštininkas – ne pamaiva... jis geras žmogus... Kaip gaila, kad susidėjo su dvasininkais!..

Ir tikrai nežinau, kaip toliau būtų klostęsis mano likimas tame Odjerno pragare, jei ne gailestingosios vienuolės iš Ponkrua, kurios, matydamos, kad esu protinga, gero būdo mergaitė, iš gailesčio nebūtų apsiėmusios manęs globoti. Jos nepiktnaudžiavo nei mano amžiumi, nei nemokšiškumu, nei sunkia padėtimi, kai visi mane niekino, kad išsunktų syvus, kad visiškai užvaldytų mane, kaip dažnai nutinka tuose namuose, kur žmonės išnaudojami, nevengiant net nusikaltimų... Nors tos vargšės mažos būtybės – drovios, gailiaširdės – buvo neturtingos, jos nedrįsdavo net rankos praeiviams ištiesti ir paprašyti išmaldos ar elgetauti vaikščiodamos po turtingus namus... Kartais tekdavo kęsti didelį nepriteklių, bet joms šiaip taip pavykdavo suvesti galą su galu... Ir nors gyvenimas buvo sunkus, vis dėlto jos buvo linksmos ir suokdavo kiauras dienas kaip lakštutės... Gyvenimo neišmanančių seserų elgesyje būta kažin ko itin jaudinamo, ir dabar, kai geriau galiu įvertinti begalinį, tikrą jų kilniaširdiškumą, prisiminusi jas, negaliu sulaikyti ašarų...

Jos išmokė mane skaityti, rašyti, siūti, namų ruošos darbų ir, kai pagaliau išmokau visų tų būtinų dalykų, surado man vaikų auklės vietą pas vieną atsargos pulkininką, kuris kiekvieną vasarą su žmona ir dviem dukterimis vykdavo į apleistą savo pilaitę netoli Komforo... Be jokios abejonės, jie buvo puikūs žmonės, bet labai liūdni, labai nusiminę!.. Be to, keistuoliai!.. Jų veiduose niekada nepražysdavo šypsenos, drabužiuose niekuomet nebuvo jokios linksmesnės spalvos, vien juoda... Pulkininkas pastatė stoginėje tekinimo stakles ir ten ištisas dienas leisdavo vienas – tekindavo iš buksmedžio dėklus virtiems kiaušiniams, apvalainus rutuliukus, vadinamuosius kiaušinius, kuriuos moterys naudoja kojinėms adyti. Pulkininko žmona rašė daugybę prašymų – norėjo gauti leidimą prekiauti tabaku. Dvi jos dukterys nieko negalvojo ir nieko neveikė. Vienos nosis buvo kaip antino, kitos fizionomija kaip triušio. Abi pageltusios, sulysusios, suvytusios, judesiai kampuoti. Džiūvo kaip du augalai, kuriems stinga tinkamos žemės, vandens ar saulės šviesos... jos kėlė man baisų nuobodulį... Po aštuonių mėnesių gerai neapsvarsčiusi išėjau iš tų namų, bet vėliau labai dėl to gailėjausi...

Bet ir nebuvo laiko apmąstymams!.. Jaučiau, kaip aplinkui mane verda Paryžiaus gyvenimas... Jo dvelksmas pripildė širdį naujų troškimų. Nors iš namų išeidavau retai, vis dėlto matydavau gatves, krautuvių vitrinose išdėliotas prekes, žmonių minią, rūmus, nuostabias karietas, išsipuošusias damas... Žvelgiau į visa tai su didžiule nuostaba, viskuo gėrėdamasi... O kai vakare turėdavau eiti miegoti į septintą aukštą, pavydėdavau kitiems tų namų tarnams... Jų išdaigos, mano akimis, buvo žavingos... jų pasakojimai baisiausiai mane stebindavo... Nors tuose namuose gyvenau neilgai, vakarais septintame aukšte žmonės ištvirkaudavo, orgijose su naujokės įkarščiu ir pasimėgavimu dalyvaudavau ir aš... Ak! Kiek neįgyvendinamų vilčių ir garbėtroškiškų ambicijų puoselėjau mėgaudamasi apgaulingais malonumais ir nedorybėmis...

Taigi!.. Kai esi jaunas... kai visiškai nepažįsti gyvenimo... tuomet gyveni iliuzijų ir svajonių pasaulyje... Ak, tos svajonės!.. Niekai... „Man tai įgriso", – kaip sakė ponas Ksavjė, itin patvirkęs vaikpalaikis, apie kurį netrukus papasakosiu...

Ir aš ištvirkavau... Ak, kaip aš ištvirkavau... Kai pagalvoju apie tai, darosi baisu...

Esu dar jauna, bet man jau yra tekę iš arti matyti tokių dalykų... visiškai apsinuoginusių žmonių... Esu uosčiusi ir žinau, kaip kvepia jų baltiniai, jų oda, jų siela... Nors buvo išsikvepinę, kvapas nekoks... Kai kuriuose visų gerbiamuose namuose, garbiose šeimose po doruolių kaukėmis slepiasi tiek nedorybių, gėdingų ydų, niekšingų nusikaltimų... Ak, aš tai žinau!.. Nors tie žmonės turtingi, puošiasi šilkais ir aksomais, nors jų baldai auksuoti, o praustuvės sidabruotos, ir nors jie tuo puikuojasi, aš žinau, kokie jie yra iš tikrųjų!.. Aš juos pažįstu... O jų širdys šlykštesnės, nei buvo mano motinos lova...

Ak, kokia apgailėtina tarnaitės padėtis, ir kokia tarnaitė vieniša!.. Nors gyvena gausiose, linksmose ir triukšmingose šeimose, ji visada vieniša!.. Būti vienišam – tai nereiškia gyventi vienam, tai reiškia gyventi svetimuose namuose, pas žmones, kuriems tu visiškai nesvarbus, kuriems esi tas pats, kas šuo, šeriamas ėdalu, gėlė ar kas nors dar blogiau... pas žmones, iš kurių gauni tik nereikalingus arba sugedusius daiktus: „Jūs galite suvalgyti šią kriaušę, ji papuvusi... Šį viščiuką suvalgykite virtuvėje, nuo jo sklinda prastas kvapas..."

Kiekviename žodyje girdėti panieka, kiekvienas gestas žemina, verčia mane pasijusti menkesnę už gyvulį... Ir negali prieštgyniauti; turi šypsotis ir dėkoti, kitaip sakys, kad esi nedėkinga ar piktavalė... Kartais, kai šukuodavau savo šeimininkes, kildavo siaubingas noras kibti joms į plaukus arba suleisti nagus į krūtis...

Laimė, tokios juodos mintys į galvą ateina nedažnai... Stengiesi užsimiršti ir pramogauji su savaisiais.

Šį vakarą, po pietų, Mariana, sujaudinta mano nusiminimo, panoro mane paguosti. Nuėjo ieškoti degtinės butelio, kurį buvo paslėpusi apatinėje bufeto lentynoje senų popierių ir purvinų skudurų krūvoje...

– Nereikia taip sielotis, – pasakė ji, – vargše mažyle, reikia paguosti jus... nuraminti.

Ji įpylė man degtinės ir, atsirėmusi alkūnėmis į stalą, visą valandą monotonišku gailiu balsu pasakojo nelaimingas istorijas apie savo ligas, gimdymus, apie motinos, tėvo, sesers mirtį... Po kurio laiko jos liežuvis ėmė vis labiau pintis... akys sudrėko nuo ašarų; laižydama stiklinę, ji kartojo:

– Nereikia taip sielvartauti... Jūsų mamytės mirtis... ak! Tai didelė nelaimė... Bet ką padarysi?.. Mes visi mirsime... Ak, Dieve mano!.. Ak, vargše mažyle!.. – Paskui staiga ėmė verkti ir, kol liejo ašaras, nesiliovė gailiu balsu guosti: – Nereikia sielvartauti... Nereikia sielvartauti...

Iš pradžių tai tebuvo aimanavimas... netrukus aimanos virto siaubingu, vis garsėjančiu tarytum asilo bliovimu... Raudai įsismarkavus, didelis jos pilvas, putli krūtinė ir trigubas pagurklis ėmė kilnotis kaip didžiulės bangos...

– Nutilkite, Mariana, – pasakiau jai. – Dar išgirdusi šeimininkė ateis...

Bet ji nesiklausė mano žodžių ir, dar garsiau raudodama, kartojo:

– Ak, kokia nelaimė!.. Kokia baisi nelaimė!..

Galiausiai ir aš, vimdoma alkoholio, sugraudinta Marianos žodžių, ėmiau raudoti kaip atgailaujanti Magdalietė... Kad ir kaip būtų... ji gera mergina...

Man čia liūdna... liūdna... liūdna!.. Jau geriau tarnaučiau pas kokią nors kokotę ar netgi kur nors Amerikoje...

VI

Spalio 1-oji

Vargšas šeimininkas!.. Man atrodo, kad anądien sode buvau jam pernelyg griežta... Galbūt buvau praradusi saiką... Jis, neišmanėlis, įsivaizduoja, kad labai mane įžeidė ir kad aš esu neįveikiama tvirtovė... Ak, tie nuolatiniai nuolankūs, atleidimo maldaujantys žvilgsniai, kiaurą dieną persekiojantys mane!..

Nors vis dažniau koketuoju ir meilinuosi, jis ta tema nebekalba su manimi, nesiryžta vėl bandyti atakuoti, pavyzdžiui, griebtis klasikinio būdo – paprašyti, kad įsiūčiau jam kelnių sagą... Šiurkštus būdas, bet kartais padeda pasiekti norimą rezultatą... O Dieve, kiek sykių yra tekę tai daryti!..

Kad ir kaip būtų, akivaizdu, jog jis geidžia manęs, siaubingai geidžia, geidžia vis labiau ir labiau... Iš kiekvieno ištarto žodžio justi kruopščiai slepiamas geismas... prisipažinimas!.. Jis darosi drovesnis. Nedrįsta imtis ryžtingų priemonių... Nors mato padrąsinamus žvilgsnius, bijo galutinai sugadinti santykius...

Kartą, kai priėjo prie manęs, jo veido išraiška buvo labai keista, akys paklaikusios. Jis tarė:

– Celestina... jūs... jūs... labai gerai... valote... mano batus... labai... labai... gerai... Niekada... niekas... geriau... nenuvalydavo... mano batų...

Jau maniau, kad paprašys įsiūti sagą... Bet ne... Šeimininkas duso, seilėjosi, lyg būtų valgęs didelę sultingą kriaušę...

Paskui sušvilpė šuniui... ir išėjo...

Bet yra buvę ir įdomesnių dalykų...

Vakar šeimininkė išvyko į turgų, ji visada pati ten apsiperka; šeimininkas dar auštant iškeliavo iš namų su šautuvu ir šunimi...

Grįžo anksti, nušovęs tris strazdus, ir iškart nuėjo į viršų, į savo tualeto kambarį, nusiprausti ir persirengti – taip visada darydavo... Iš tikrųjų šeimininkas labai mėgsta švarą... nevengia vandens... Pagalvojau, jog dabar pats tinkamiausias metas padaryti ką nors tokio, kad jis taip smarkiai nebesivaržytų... Mečiau darbą ir nuėjau prie tualeto kambario... priglaudžiau ausį prie durų ir keletą minučių klausiausi... Šeimininkas vaikštinėjo pirmyn atgal po kambarį niūniuodamas:

Drąsiau, mamzele Siuzon!..
Ir ron, ronron... patapon...

Jis mėgsta painioti įvairiausius priedainius...

Girdėjau, kaip stumdė kėdes, kaip atidarinėjo ir uždarinėjo sienines spintas, kaip tekėjo vanduo. Paskui, kai užsipylė šalto vandens, pasigirdo: „Ak! Ok! Fui! Brrr!" Staiga atidariau duris...

Šeimininkas stovėjo atsisukęs į mane veidu šlapias, drebantis, iš kempinės, kurią laikė rankoje, vanduo švirkštė kaip iš fontano... Ak!.. Jo galva, jo akys, jo sutrikimas!.. Dar niekuomet nebuvau mačiusi taip smarkiai apstulbusio žmogaus... Kadangi prie rankos nebuvo nieko, kuo jis būtų galėjęs pridengti nuogą savo kūną, susigėdęs instinktyviai vietoj vynuogės lapo panaudojo kempinę. Atrodė labai komiškai. Matydama tokį vaizdą, turėjau įdėti labai daug pastangų, kad užgniaužčiau mane smaugiantį juoką. Atkreipiau dėmesį į tai, kad šeimininko ir pečiai, ir nugara gauruoti kaip lokio... Nepaisant to, jis gražus vyras... Po galais!..

Aš, žinoma, riktelėjau iš gėdos ir išgąsčio, kaip dera tokiais atvejais, ir užtrenkiau duris... Stovėjau už jų, o galvoje sukosi mintys: „Tikriausiai jis mane pakvies... Ir kas tada bus?.. Iš tikrųjų nežinau!.." Kelias minutes laukiau... Jokio triukšmo... Tik buvo girdėti, kaip į platų dubenį kapsi vanduo... „Jis svarsto, – pagalvojau, – niekaip negali apsispręsti... vis tiek pašauks mane..." Bergždžiai vyliausi... Netrukus vanduo vėl ėmė tekėti... girdėjau, kaip šeimininkas turškiasi, šluostosi... kaip šlepsi parketu... stumdo kėdes... atidarinėja ir uždarinėja sieninių spintų duris... Galiausiai ėmė dainuoti:

Drąsiau, mamzele Siuzon!..
Ir ron, ronron... patapon...

– Iš tikrųjų, koks jis kvailas!.. – sumurmėjau nusivylusi ir įsirdusi.

Ir nuėjau į drabužinę, tvirtai apsisprendusi niekada nesuteikti jam laimės, nors kartais toks noras kildavo, tiesa, ne tiek iš geismo, kiek iš gailesčio...

Po vidurdienio labai susirūpinęs šeimininkas vis painiojosi man ant tako. Priėjo prie manęs paukščių kieme tuo metu, kai nešiau į mėšlyną kačių išmatas. Norėdama šiek tiek pasišaipyti, ėmiau atsiprašinėti dėl to, kas įvyko šį rytą:

– Nieko tokio... – sušnibždėjo jis. – Nieko tokio... Priešingai...

Kalbėjo nerišliai, norėjo sulaikyti mane... Bet aš nutraukiau šeimininką jam dar nespėjus pabaigti frazės, kai jis galutinai susipainiojo... Šiurkščiu tonu pasakiau:

– Pone, prašyčiau man atleisti... Neturiu laiko kalbėtis su jumis, pone... Manęs laukia šeimininkė...

– Velniai rautų! Celestina, išklausykite, luktelėkite minutėlę...

– Ne, pone...

Kai pasukau už kampo ir patraukiau alėja, vedančia namų link, šeimininkas tebestovėjo toje pačioje vietoje... Nuleidęs galvą, kiek sulenkęs per kelius kojas, įbedęs akis į mėšlą, kasėsi pakaušį.

Po pietų svetainėje šeimininkai smarkiai susikivirčijo.

Šeimininkė pareiškė:

– Aš tau sakau, kad rodai dėmesį tai mergšei...

Šeimininkas atšovė:

– Aš?.. Ak!.. Ką tu sakai?!.. Tai bent sumąstei!.. Paklausyk, mieloji... Ji kekšė... nešvari merga, gal net serga kokia bjauria liga... Ak!.. Tu tikrai persūdei!..

Šeimininkė nenusileido:

– Bet aš matau iš tavo elgesio... žinau tavo skonį.

– Taip negalima!.. Ak, argi šitaip galima?..

– Ir visi tie nešvarūs sijonai, kuriuos tu užvertinėji kaime!..

Girdėjau, kaip girgždėjo svetainės parketas po labai suirzusio šeimininko kojomis.

– Ar aš?.. Ak!.. Ką tu sakai?!.. Tai bent sumąstei!.. Ir kur visa tai atkapstai, mieloji?..

Šeimininkė spyriojosi:

– O mažoji Žeziuro?.. Penkiolikos metų... vargšelė!.. Turėjau sumokėti penkis šimtus frankų!.. Kitaip tikriausiai sėdėtum kalėjime kaip vagis tavo tėvas...

Šeimininkas liovėsi vaikščiojęs pirmyn atgal...

Krito į krėslą ir nebepratarė nė žodžio...

– Beje, man tai nerūpi!.. Aš nepavydi... Jeigu nori, gali miegoti su Celestina... Kad tik pinigų nereikėtų mokėti...

Šit kaip!.. Aš jiems tai dar priminsiu...

Nežinau, ar teisybė, kad šeimininkui rūpi kaimo mergaičių sijonai, kaip tvirtina šeimininkė... Jeigu ir taip, jis nekaltas, jei nori tuo mėgautis... Jis stiprus vyriškis, ir valgo daug... Jam to reikia... Šeimininkė niekada neduoda... Bent jau tuos du mėnesius, kai esu čia... Aš tuo įsitikinau... Juolab keista, nes jiedu dalijasi viena lova... Kambarinė, jeigu ji pastabi, gerai žino, kas vyksta tarp jos šeimininkų... Jai net nereikia klausytis už durų... Iš tualeto kambario, miegamojo, baltinių, kitų daiktų sužino viską, ko reikia... Nesuvokiama, kodėl ponai nesugeba tinkamai paslėpti maniakiškų savo meilės nuotykių pėdsakų, nors patys nori moralizuoti kitus ir reikalauti iš tarnų, kad tie būtų padorūs... Netgi esama žmonių, kurie specialiai elgiasi iššaukiamai; jie tai daro arba nesąmoningai, arba todėl, kad yra pagedę ir jaučia keistą poreikį tuo puikuotis... Aš nesu iš šventuolių, man patinka juoktis kaip visiems... Iš tikrųjų yra tekę matyti sutuoktinių... ir itin garbingų... kurie šioje srityje peržengdavo visas ribas...

Anksčiau, kai tik pradėjau tarnauti, būdavo juokinga žiūrėti į savo šeimininkus po to... rytojaus dieną... Būdavau labai sutrikusi... Patarnaudama prie pusryčių stalo, stebeilydavau į juos, spoksodavau į akis, į burnas, į rankas taip atkakliai, kad dažnai kuris nors iš jų neapsikentęs duodavo man pastabą:

– Kas jums?.. Argi galima taip vėpsoti į šeimininkus? Būtų geriau, jeigu savo dėmesį telktumėte į darbą...

Taigi, kai žiūrėdavau į juos, kildavo įvairiausių minčių, vaizdinių... kaip čia aiškiau pasakius? Visą dieną mane kamuodavo geismas ir, negalėdama jo patenkinti taip, kaip norėdavau, it apsėsta laukinės aistros būdavau priversta glamonėti save ir taip užgesinti gaisrą... O dabar papratimas, viską sustatantis į savo vietas, išmokė mane elgtis kitaip, padėjo prisitaikyti prie realybės... Kai matau po nakties pamėlusius paakius, kurių negali paslėpti nei dažai, nei tualetiniai vandenys, nei pudra, gūžteliu pečiais, ir tiek... Bet rytojaus dieną, kai žvelgiu į tuos garbingus žmones, mane ima erzinti prakilni jų išvaizda, dorybingos manieros, panieka puolusioms merginoms, kalbos apie tai, kad būtina paisyti moralės normų.

„Celestina, jums pernelyg rūpi vyrai... Celestina, nepadoru pakampėse plepėti su liokajumi... Celestina, mano namai – padorūs... Jeigu jūs tarnaujate mano namuose, aš nepakęsiu..."

Ir taip toliau... ir taip toliau!..

Bet tai netrukdo šeimininkui, nepaisant tariamojo moralumo, parsiversti jus ant sofos, pasiguldyti į lovą... brutaliai paimti jėga ir padovanoti... vaiką. O paskui sukis kaip sugebi ir kaip gali... O jeigu nesugebi, dvėsk kartu su savo vaiku... Šeimininkui nė motais...

Jų namai!.. Ak, nebėra ko pridurti!..

Pavyzdžiui, Linkolno gatvėje šitai vykdavo kiekvieną savaitę. Ir tai tikra teisybė.

Penktadienis buvo šeimininkės priėmimų diena. Atvykdavo daug svečių, daugybė moterų: plepučių, vėjavaikių, akiplėšų, puošeivų, dievažin dar kokių!.. Žodžiu, įspūdinga publika... Matyt, ten buvo sakoma daug nešvankybių, ir tai įaistrindavo šeimininkę... Paskui, vakare, opera ir visa kita... Būta įvairių scenarijų, bet tikra tai, kad šitai vykdavo kiekvieną penktadienį... taigi!..

Dieną svečius priimdavo šeimininkė, naktį – šeimininkas, tai buvo Koko priėmimų naktis... Ir kokia naktis!.. Kad būtumėte matę, kaip rytojaus dieną atrodydavo tualeto kambarys: baldai išstumdyti, baltiniai išmėtyti kur papuola, ant kilimų prilaistyta vandens... Visur tvyro aitrus, su gerų kvepalų kvapu sumišęs žmogaus odos kvapas... Šeimininkės tualeto kambaryje per visą sieną, iki pat lubų, stovėjo didžiulis veidrodis... Dažnai priešais veidrodį pūpsodavo šūsnys nugulėtų, sujauktų, suplotų pagalvėlių; abiejose pusėse stovinčių aukštų kandeliabrų žvakės sudegusios, ant auksinių šakų kabo ilgos vaškinės ašaros... Ak, jie neapsieidavo be trali vali!.. Klausiu savęs, ką dar prasimanytų, jeigu nebūtų vedę!..

Tai primena man garsiąją mūsų kelionę į Belgiją tais metais, kai kelioms savaitėms vykome į Ostendę...

Fenji stotyje atėjo muitininkas. Jau buvo naktis... kietai įmigęs šeimininkas liko kupė. Mudvi su šeimininke nuėjome į salę, kur buvo tikrinamas bagažas...

– Ar nesivežate nieko draustino? – paklausė stambus muitininkas.

Pamatęs elegantišką ir gražią ponią, jis apsidžiaugė galėsiąs patirti malonumą čiupinėdamas mielus daikčiukus... Yra tokių muitinės tarnautojų, kurie patiria fizinį malonumą kišdami storus savo pirštus į dailių damų kelnaites ir marškinius. Įsivaizduoja, kad užvaldo moterį.

– Ne, – atsakė šeimininkė. – Aš nieko neturiu...

– Tuomet... atidarykite šitą lagaminą...

Iš šešių lagaminų, kuriuos vežėmės, jis išsirinko patį didžiausią ir patį sunkiausią – pagamintą iš kiaulės odos, apvilktą pilkos spalvos drobe.

– Bet juk jame nėra nieko draudžiama, – priešgyniavo suirzusi šeimininkė.

– Ir vis dėlto atidarykite... – paliepė storžievis, kurį, akivaizdu, mano šeimininkės priešgyniavimas suerzino.

Jis nusprendė atlikti išsamią, griežtą peržiūrą...

Šeimininkė – ak, ir dabar matau ją prieš akis! – išsitraukė iš savo krepšelio raktų ryšulį ir atrakino lagaminą... Muitininkas, pritvinkęs džiugaus įsiūčio, gardžiuodamasis itin geru iš lagamino sklindančiu kvapu, nešvariomis, negrabiomis rankomis ėmė raustis po plonyčius baltinius ir sukneles... Šeimininkė niršo, šaukė, nes tas gyvulys piktavališkai vertė aukštyn kojomis, glamžė viską, ką mes buvome taip rūpestingai supakavusios...

Peržiūra ėjo į pabaigą, jokios kontrabandos muitinės tarnautojas nerado, bet staiga, lagamino dugne aptikęs pailgą raudonu aksomu aptrauktą dėžutę, paklausė:

– O čia?.. Kas čia?

– Brangenybės... – tvirtai atsakė šeimininkė.

– Atidarykite...

– Sakau jums, brangenybės. Kas dar galėtų būti?

– Atidarykite...

– Ne... Neatidarysiu... Jūs piktnaudžiaujate valdžia... Sakau jums, kad neatidarysiu... Be to, ir rakto neturiu...

Šeimininkė buvo labai susijaudinusi. Ji jau ketino išplėšti muitininkui iš rankų brangenybių dėžutę, bet šis žengė žingsnį atatupstas ir grėsmingai tarė:

– Jeigu jūs neatidarysite dėžutės, aš pakviesiu inspektorių...

– Tai įžeidimas... kokia gėda.

– Jeigu jūs neturite dėžutės rakto, sulaužysime užraktą.

Šeimininkė įsiutusi rėkė:

– Jūs neturite teisės... Aš pasiskųsiu ambasadai... ministrams... skųsiuosi karaliui, jis mūsų draugas... Jūs būsite atleistas iš pareigų, ar girdite?.. Jus teis ir pasodins už grotų...

Šie rūstūs žodžiai nepadarė jokio poveikio šaltakraujam bejausmiam muitininkui, jis dar griežčiau reikalavo:

– Atidarykite dėžutę...

Šeimininkė išbalo ir ėmė grąžyti rankas.

– Ne! – pareiškė ji. – Aš jos neatidarysiu... Nenoriu... aš negaliu jos atidaryti...

Užsispyrėlis muitininkas gal kokį dešimtą kartą pakartojo:

– Atidarykite dėžutę!

Šį ginčą nutraukė sujudimas muitinėje, apie mus susibūrė smalsių keliautojų būrys...

Mane labai sudomino šios mažos dramos peripetijos ir ypač paslaptinga brangenybių dėžutė, kurios niekuomet nebuvau mačiusi pas savo šeimininkę ir kurią į lagaminą ji įdėjo man nežinant. Staiga šeimininkė, kalbėdama su nepaperkamuoju muitininku, pakeitė taktiką, tapo švelni, kone lipšni. Priėjo prie jo labai arti, matyt, norėdama priblokšti maloniu savo kvepalų aromatu, ir ėmė šnibždėti:

– Prašau, liepkite tiems žmonėms pasišalinti... Aš atidarysiu dėžutę...

Ko gero, tas stačiokas pamanė, kad šeimininkė spendžia jam spąstus. Jis nepatikliai ėmė linguoti sena savo galva.

– Pakaks maivytis... Visa tai tik apsimetinėjimas... Atidarykite dėžutę...

Tada šeimininkė, sutrikusi, išraudusi, bet tvirtai apsisprendusi padaryti galą ginčui, išsitraukė iš nedidelės piniginės mažytį auksinį raktelį ir stengdamasi, kad niekas nematytų, kas yra aksominės raudonos dėžutės viduje, atidarė ją. Labai suglumęs muitininkas staiga atšoko atatupstas – tarytum išsigando, kad neįkąstų nuodinga gyvatė.

– Po perkūnais!.. – nusikeikė. Paskui, atsipeikėjęs po ką tik patirto šoko, išpūtė šnerves ir linksmai sušuko: – Reikėjo iš karto pasakyti, kad jūs našlė!

Ir nė kiek neskubėdamas uždarė dėžutę. Iš aplinkui aidinčio juoko, iš šnabždėjimo, nemandagių žodžių šeimininkė suprato, kad keliautojams pakako laiko apžiūrėti jos „brangenybes"...

Šeimininkė buvo labai sutrikusi. Beje, reikia pasakyti, kad atsidūrusi tokiose sunkiose situacijose ji elgdavosi itin drąsiai. Ak, iš tiesų akiplėšiškumo jai netrūko... Šeimininkė padėjo man sutvarkyti sujauktą lagaminą. Ir mes, lydimos švilpimo ir užgaulių juokelių, išėjome iš salės.

Ėjau kartu su ja iki vagono – nešiau maišelį, į kurį ji buvo įdėjusi garsiąją dėžutę. Kai ėjome peronu, šeimininkė minutei stabtelėjo ir ramiai, bet įžūliai pasakė:

– Dieve, kokia aš kvaiša!.. Reikėjo sakyti, kad ši dėžutė jūsų.

Įžūliai atsakiau ir aš:

– Nuolankiai dėkoju, ponia. Jūs labai gera... Bet man mielesnės natūralios brangenybės.

– Nutilkite!.. – sušuko supykusi šeimininkė. – Jūs tikra kvaiša...

Ir nuėjo į vagoną pas Koko; šis taip ir nesužinojo, kas tąkart įvyko...

Beje, šeimininkei ne visada pavykdavo taip apsukriai tvarkyti savo reikalus. Dėl jos įžūlumo ir netvarkingumo panašių į šią istorijų nutikdavo dažnai. Galėčiau papasakoti keletą iš jų, šiuo požiūriu dar labiau pamokomų... Bet būna akimirkų, kai imi jausti nenugalimą pasišlykštėjimą ir pavargsti nuolatos murkdytis purve... Be to, manau, jau pakankamai papasakojau apie namus, kurie man buvo geriausias moralinio pakrikimo pavyzdys. Apsiribosiu tik keliomis pastabomis.

Viename iš spintos stalčių šeimininkė slėpė dešimt mažų geltona oda įrištų, auksintomis sąsagomis susegtų knygelių... tai buvo nuostabios knygelės, panašios į jaunos merginos maldaknyges. Pasitaikydavo, kad kurį nors šeštadienio rytą užsimiršusi šeimininkė palikdavo vieną iš tų knygelių ant staliuko prie savo lovos... arba tualeto kambaryje tarp sofos pagalvėlių. Tose knygelėse buvo daug keisčiausių paveikslėlių... Aš nevaidinu skaisčios mergelės, bet vis dėlto turiu pasakyti, jog reikia būti baisiai ištvirkėlei, kad laikytum namie tokias šlykštybes, juolab mėgautumeis jomis. Vien apie tai pagalvojus mane išmuša karštis. Moterys su moterimis, vyrai su vyrais... lyčių, susiliejusių beprotiškos aistros glėbyje, maišalynė, jaudri ruja... Nuogi kūnai – tiesūs, išlinkę kaip arkos, sustingę, pasliki tyso ant žemės suvirtę į krūvą, išsidraikę, susikabinę, glamonės – žodžiais nenusakomos... Burnos it aštuonkojų čiuptuvai doroja krūtis, pilvus, o šlaunys, kojos susiraizgiusios lyg šakos džiunglėse. Ak, ne!..

Vyresnioji kambarinė Matilda nugvelbė vieną iš tų knygų. Ji vylėsi, kad šeimininkė nebus tokia įžūli ir pasigedusi neklaus, kur jos ieškoti... Bet ji ėmė ir paklausė... Išvertusi visus stalčius, apieškojusi visur, kur tik įmanoma, bet taip ir neradusi knygelės, galiausiai kreipėsi į Matildą:

– Ar nematėte mano kambaryje knygos?

– Kokios knygos, ponia?

– Geltonos knygos...

– Tikriausiai maldaknygės? – Spoksodama į veidą šeimininkei, kuri nė truputėlio nesutriko, ji lyg niekur nieko dėstė toliau: – Regis, mačiau geltoną knygą su auksuotomis sąsagomis jūsų, ponia, kambaryje, ant staliuko prie lovos...

– Na ir?..

– Ponia, aš nežinau, kur paskui ją padėjote...

– Jūs ją paėmėte?

– Ar aš, ponia?.. – Ir su neįtikėtinu įžūlumu sušuko: – Jums, ponia, būtų nemalonu, jeigu skaityčiau tokias knygas!

Toji Matilda dažnai mus nustebindavo!.. Ir šeimininkė paliko ją ramybėje.

Vėliau Matilda kasdien drabužinėje kartodavo:

– Dėmesio!.. Dabar mes aukosime mišias...

Ji išsitraukdavo iš kišenės nedidelę geltoną knygelę ir imdavo skaityti mums iš jos nekreipdama dėmesio į virkaujančios anglės guvernantės protestus: „Nutilkite... jūs nedorėlės merginos." Žiūrėdama didelėmis akimis iš po akinių, įbesdavo nosį į paveikslėlius ir tarytum uosdavo juos... Štai kaip mes pramogaudavome!

Ak, ir dar ta anglė guvernantė! Niekada gyvenime nebuvau mačiusi tokios lėbautojos, ir dar tokios juokingos lėbautojos. Ji buvo švelni, meili, aistringa – ypač su moterimis. Ydos, kurias ji, būdama blaivi, slėpdavo po komiška asketiškos moters kauke, apgirtus bemat iškildavo aikštėn. Bet jos nešvankybės daugiau buvo vaizduotės padarinys ir neperaugdavo į nepadorius veiksmus, man nėra tekę girdėti, kad ji būtų kaip nors kitaip jas realizavusi. Kaip sakė šeimininkė, panelė pasitenkindavo pati, be niekieno pagalbos... Teisybė, visokiausių nukrypimų turinčių žmonių ir ištvirkėlių, kuriais garsėjo tie namai, kolekcija be jos nebūtų buvusi pilna...

Kartą naktį man pavedė laukti šeimininkės. Namuose visi jau miegojo, likau viena drabužinėje... suėmė baisus snaudulys. Šeimininkė grįžo apie antrą valandą nakties. Pakirdau, kai suskambo varpelis. Ponia jau buvo savo kambaryje. Įsmeigusi akis į kilimą, ji movėsi pirštines ir raitėsi iš juoko.

– Panelė vėl visiškai girta, – pasakė ji ir parodė į guvernantę, kuri gulėjo ant grindų ištiesusi į šalis rankas ir pakėlusi aukštyn koją; guvernantė inkštė, aimanavo, vapaliojo kažkokius nesuprantamus žodžius... – Eikite, – paragino šeimininkė, – pakelkite ją ir paguldykite į lovą...

Suglebusi guvernantė buvo labai sunki, todėl šeimininkė teikėsi man padėti, šiaip ne taip mums pavyko pastatyti ją ant kojų.

Panelė abiem rankomis įsikibo šeimininkei į apsiaustą ir ėmė veblenti:

– Aš nenoriu tavęs palikti... nenoriu su tavimi išsiskirti. Aš tave labai myliu... Tu mano kūdikis... Tu gražuolė...

– Panele, – juokdamasi pasakė šeimininkė, – jūs – sena girtuoklė... Eikite miegoti.

– Ne, ne... aš noriu miegoti su tavimi... tu gražuolė... myliu tave... Aš noriu tave pabučiuoti. – Viena ranka laikydamasi už apsiausto, kita ji bandė paglamonėti šeimininkei krūtis, o jos burna, sena apsiseilėjusi burna, triukšmingai tiesėsi bučiuotis... – Kriukse, kriukse... tu maža kiaulaite... Aš noriu tave pabučiuoti... Pakšt!.. Pakšt!.. Pakšt!..

Galiausiai man pavyko išvaduoti šeimininkę iš panelės glėbio ir ištempti ją iš kambario...

Dabar švelnią savo aistrą ji nukreipė į mane. Nors sunkiai stovėjo ant kojų, kėsinosi apkabinti mane per juosmenį, grabinėjo ranka kur kas drąsiau nei šeimininkę, ir ne tik krūtis, bet ir kitas kūno vietas... Tai darė visai nesivaržydama.

– Liaukitės, sena lašinine!..

– Ne, ne... tu irgi... gražuolė... labai tave myliu... eik su manim... Pakšt!.. Pakšt!.. Pakšt!..

Nežinau, kaip man būtų pavykę išsisukti, jeigu ji, šlitiniuodama savo kambario link, nebūtų pradėjusi žagsėti, o jos meilės įkarščio nebūtų užgesinęs šlykščiai dvokiantis vėmalų srautas.

Tokios scenos labai pralinksmindavo šeimininkę. Niekas nesuteikdavo jai tiek daug malonumo, kiek nedorybės, net pačios atgrasiausios...

Rytojaus dieną netyčia išgirdau, kaip šeimininkė savo tualeto kambaryje pasakojo įspūdžius vienai iš savo draugių. Išvakarėse ji kartu su vyru lankėsi vienuose atitinkamuose namuose ir matė, kaip mylėjosi du maži kupriai...

– Brangioji, kad būtum mačiusi... Nėra nieko labiau aistrinančio...

Ak, tie, kurie regi tik žmonių išorę ir būna apakinti jų išvaizdos, negali net įtarti, kokia šlykšti ir sugedusi yra aristokratija, vadinamoji aukštuomenė!.. Nenoriu šmeižti, bet galiu paliudyti, kad jie nevengia pačių niekingiausių malonumų ir ištvirkavimo... Gyvenau ne vienoje buržua ir aristokratų šeimoje ir man retai kada yra tekę matyti, kad meilę lydėtų taurūs jausmai, nesuvaidintas švelnumas, didinga kančia, gebėjimas pasiaukoti, gailestingumas, tai yra tos savybės, be kurių meilė niekuomet nebus palaimingas ir šventas jausmas.

Dar keletas žodžių apie šeimininkę... Šeimininkė ir jos vyras Koko rengdavo ne tik priėmimų dienas ir šventinius pietus, jie susitikinėdavo ir su viena jaunuolių šeima. Visi drauge lankydavosi teatruose, namų koncertuose, restoranuose, net, kaip buvo kalbama, blogą reputaciją turinčiose vietose. Vyras – labai dailus, moteriško veido, bebarzdis; žmona – graži moteris keistai žėrinčiomis akimis, rusvaplaukė, gašliaburnė (tokios gašlios burnos man niekada daugiau neteko matyti). Niekas gerai nežinojo, kas yra tie žmonės... Kai jie keturiese pietaudavo, jų kalbos būdavo tokios baisios, tokios šlykščios, kad metrdoteliui, nors ir ne itin dorovingam, kildavo noras sviesti padėklą jiems tiesiai į veidus... Beje, jis net neabejojo, kad šias poras sieja nenatūralūs ryšiai ir kad jie rengia orgijas, pavaizduotas geltonose šeimininkės knygelėse. Nors tie dalykai ir ne itin plačiai paplitę, bet, šiaip ar taip, pakankamai žinomi. Ir žmonės, iki tolei neturėję šios nuodėmingos aistros praktikos, užsiimdavo tuo iš snobizmo... Juk tatai taip prašmatnu.

Niekam net mintis į galvą neateidavo, kad mano šeimininkė nevengia tokių bjaurių dalykų, juk jos namuose lankydavosi arkivyskupai, popiežiaus pasiuntiniai, juolab *Gaulois* kiekvieną savaitę šlovina jos dorybes, gerą skonį, artimo meilę, pavyzdinius pietus ir ištikimybę katalikybės tradicijoms Prancūzijoje.

Nors tuose namuose vešėjo nedorybė, besaikis ištvirkavimas, juose gyvenantys žmonės jausdavosi laisvi ir laimingi. Šeimininkei niekada nerūpėjo, kaip elgiasi jos tarnai...

Šį vakarą virtuvėje užsibuvome kiek ilgiau nei įprastai. Aš padėjau Marianai tvarkyti sąskaitas... Ji niekaip negalėjo baigti pradėto darbo... Įsitikinau, kad ji kaip ir kiti tarnai, kuriais pasitikima, nurėžia tai šen, tai ten, nugvelbia, kai tik gali... Ji griebdavosi tokių gudrybių, kad net aš nustebdavau... Žinoma, stengdavosi neperlenkti lazdos. Mariana prastai gaudosi skaičiuose, todėl nuolat būgštauja, kad šeimininkė nepastebėtų jos klaidų... Žozefas elgiasi su manimi šiek tiek švelniau nei anksčiau... Retkarčiais netgi teikiasi pasišnekėti... Pavyzdžiui, šį vakarą jis nėjo pas artimą savo draugą zakristijoną, nors buvo įpratęs tai daryti... Kol mudvi su Mariana dirbome, jis skaitė *La Libre Parole* – mėgstamiausią savo laikraštį... Jokio kito nepripažino... Aš atkreipiau dėmesį į tai, kad skaitydamas laikraštį Žozefas dažnai žvilgčioja į mane ir kad jo žvilgsnyje atsirado kažkokia nauja išraiška...

Baigęs skaityti, Žozefas panūdo išdėstyti politines savo pažiūras... Jam iki gyvo kaulo įkyrėjo Respublika, ji žlugdo jį ir žemina... Jis nori griebtis kardo...

– Tol, kol nebus kardo... raudono nuo kraujo kardo... nieko gero nebus, – pareiškė jis.

Jis ginąs religiją... todėl, kad... vienu žodžiu... taigi... jis pasisakąs už religiją...

Kol religija Prancūzijoje nebus atkurta tokio pavidalo, kokio buvo anksčiau... kol žmonės nebus verčiami eiti į mišias ir atlikti išpažinties, dievaži, nieko gero nebus!..

Pakinktų sandėlyje jis pakabino popiežiaus ir Driumono atvaizdus, savo kambaryje – Deruledo, o grūdų sandėlyje – Gereno ir generolo Mersjė portretus... šaunūs vyrai... patriotai... tikri prancūzai!..

Žozefas labai rūpestingai rinko visas antižydiškas dainas, visus spalvotus generolų portretus, visas iš žurnalų ir laikraščių iškirptas karikatūras, nes jis – prisiekęs antisemitas... Jis yra visų departamente esančių religinių, karinių ir patriotinių draugijų narys. Jis Ruano antisemitinės jaunuomenės draugijos narys, Luvjė antisemitinės senolių draugijos narys, daugybės įvairiausių draugijų, grupių ir pogrupių, kaip antai „Tautinė kuoka", „Pavojų skelbiantis Normandijos varpas", „Vekseno bajaderės" ir kt. narys. Kai kalba apie žydus, jo akyse užsidega piktos ugnelės, jis tarytum sužvėrėja... Eidamas į miestą, niekuomet nepamiršta pasakyti tokios frazės:

– Kol Prancūzijoje bus likęs nors vienas žydas... nieko gero nebus... – Ir priduria: – Ak, Dieve mano, jeigu aš būčiau Paryžiuje!.. Žudyčiau juos... deginčiau... išmėsinėčiau!.. Išdavikai sako, jog pavojus, kad jie įsikurs Menil-Rua, mums negresia... Bet jie, parsidavėliai, žino, ką daro!..

Lygiai taip pat jis nekenčia protestantų, masonų, laisvamanių, aferistų, niekada nesilankančių bažnyčioje, kurie, anot jo, yra ne kas kita kaip užsislaptinę žydai... Bet Žozefas ne klerikalas, jis tik pasisako už religiją, štai ir viskas...

O Dreifusas tenedrįsta grįžti į Prancūziją iš Velnio salos... Ak, ne!.. Ir bjaurybė Zolia geriau tegul nekelia kojos į Luvjė, kur, kaip kalba žmonės, jis norėtų surengti konferenciją... Visiškai aišku, kuo baigtųsi šis reikalas, ir tuo pasirūpintų pats Žozefas... Tas niekingas išdavikas Zolia už šešis šimtus tūkstančių frankų pardavė vokiečiams bei anglams ne tik visą prancūzų, bet ir rusų armiją!.. Ir tai ne prasimanymas... ne paskalos... ne tušti žodžiai... ne, Žozefas tuo įsitikinęs... Žozefas tai sužinojo iš zakristijono, zakristijonas – iš klebono, klebonas – iš vyskupo, vyskupas – iš paties popiežiaus, popiežius – iš Driumono... Ak, žydai gali apsilankyti ir Priorė... Tada jie pamatys, ką Žozefas užrašė rūsyje, grūdų sandėlyje, arklidėse, ratinėje, ant pavalkų pamušalo ir net ant šluotų kotų: „Tegyvuoja armija!.. Mirtis žydams!"

Mariana, pritardama tiems smurtingiems žodžiams, retkarčiais palinksi galva... Be jokios abejonės, Respublika ją irgi žlugdo ir žemina... Ji irgi pasisako už kardą, už dvasininkus, pasisako prieš žydus... apie kuriuos, beje, žino tik tiek, kad jiems nuolat ko nors trūksta.

Žinoma, aš irgi pasisakau už armiją, už tėvynę, už religiją, aš irgi nusiteikusi prieš žydus... Visi šių namų gyventojai – nuo mažo iki didelio – pritaria šiai puikiai doktrinai... Kalbėdami apie tarnus, turėtume jiems daug priekaištų, bet apkaltinti patriotizmo stoka tikrai negalėtume... Man, pavyzdžiui, politika ne prie širdies, ji man įkyrėjusi... Likus savaitei iki atvykimo į šiuos namus, aš griežtai atsisakiau kambarinės vietos Labori namuose... Visos mano draugės, kurios tą dieną buvo kontoroje, irgi jos atsisakė.

– Pas tą šunsnukį?.. Ak, ne! Niekados!..

Beje, kai rimtai susimąstau, negaliu atsakyti, kodėl aš nusiteikusi prieš žydus. Esu tarnavusi pas juos dar tada, kai buvo galima gyventi nepamynus orumo. Iš tikrųjų manau, kad žydės ir katalikės – vienas ir tas pats... Ir vienos, ir kitos turi ydų, ir vienų, ir kitų bjaurūs charakteriai, o sielos menkos... Turiu pasakyti, kad jos visos vieno sukirpimo, ir religija čia niekuo dėta... Žydės galbūt nekantresnės, išdidesnės... gal geriau moka leisti pinigus... Nepaisydama kalbų apie jų gebėjimą gerai tvarkyti ūkį, jų šykštumą, aš tvirtinu, kad visai neblogai gyventi tokiuose namuose, kur galima ir pasipelnyti; kitaip yra katalikų namuose. Bet Žozefas nenorėjo manęs išklausyti... Priekaištavo, kad aš nepakankamai patriotiška, kad esu bloga prancūzaitė. Paskui, pranašingai pakalbėjęs apie žudynes, apie kruvinas scenas – sudaužytus kiaušus ir paleistus vidurius, – nuėjo miegoti.

Mariana nedelsdama ištraukė iš bufeto degtinės butelį. Mums reikėjo apsiraminti, tad kalba sukosi visai apie kitus dalykus... Mariana kasdien vis labiau atviraudavo su manimi, ji pasipasakojo apie savo vaikystę, apie tai, kaip sunkiai gyveno jaunystėje, kaip ją, dar visai jaunutę mergaitę, tarnavusią pas tabako krautuvininkę Kane, tvirkino kažkoks pensiono mokinys... Tas berniūkštis – silpnutis, laibutis, šviesiaplaukis, mėlynakis, šilkinė smailėjanti jo barzdelė trumpulytė... ak, lyg tikro šilko!.. Ji pastojo, ir krautuvininkė, pati miegodavusi su daugybe vyrų, įsileisdavusi į savo lovą visus įgulos puskarininkius, išvarė ją lauk... Ji, tokia jaunutė, su vaikeliu pilve, atsidūrė ant didelio miesto grindinio!.. Ak, kaip ji vargo, nes jos draugas neturėjo pinigų... Tikriausiai būtų mirusi iš bado, jeigu pensiono mokiniui nebūtų pavykę rasti jai labai keistos vietos medicinos mokykloje...

– Dieve mano, – pasakė ji. – Boratorijoje aš žudžiau triušius... pribaiginėdavau mažas jūros kiaulytes... Kaip miela...

Putlias į prisiminimus pasinėrusios Marianos lūpas nušvietė šypsena... mano akimis, ji buvo labai melancholiška...

Šiek tiek patylėjusi paklausiau:

– O kūdikis? Kas jam nutiko?

Mariana mostelėjo ranka, lyg būtų norėjusi atitraukti sunkią rojaus, kur miega jos kūdikis, užuolaidą... Atsakė prikimusiu nuo alkoholio balsu:

– Ak, taip!.. Jūs manote... Dieve, o kur būčiau su juo pasidėjusi?..

– Vadinasi, pasielgėte su juo kaip su jūros kiaulyte?

– Taigi...

Ir vėl įsipylė degtinės...

Kiek apsvaigusios užlipome laiptais į savo kambarius.

VII
Spalio 6-oji

Stojo tikras ruduo. Nuo šalnų, kurių taip greitai niekas nesitikėjo, nurudo vėlyvosios sodo gėlės. Šalna pakando jurginus, vargšus jurginus – drovios šeimininko meilės liudytojus; nujuodino ir didžiules prie virtuvės durų sargyboje stovėjusias saulėgrąžas. Lysvėse nebeliko nieko, išskyrus keletą šen bei ten augančių suvargusių pelargonijų ir penkis šešis krūmus astrų, kurios, prieš galutinai nuvysdamos, liūdnai lenkė prie žemės pamėlusius, nuo šalčio suglebusius žiedus. Kapitono Možė gėlynuose, kuriuos neseniai apžiūrėjau pro gyvatvorę – visiška pragaištis; visi augalai nusidažę tabako spalva.

Medžiai kaime gelsta ir meta lapus, dangų užkloja gedulas. Ištisas keturias dienas tvyrantis tirštas rūkas kvepia suodžiais ir neišsisklaido net po vidurdienio... O dabar dar ir lyja, šaltas lietus, genamas nemalonaus, atšiauraus šiaurryčių vėjo, čaižo akis.

Ak, aš gyvenu prastai!.. Mano kambaryje siaubingai šalta. Švilpia vėjas, vanduo sunkiasi pro stogo plyšius, bet labiausiai pro abu lango, per kurį į niūrią mansardą skverbiasi šykšti šviesa, rėmus... Visą laiką ausis kurtina triukšmas, kurį skleidžia išsiklaipiusios čerpės, klibanti stogo danga, girgždanti medinė namo konstrukcija, vyriai... Nors verkiant reikia remonto, man vargais negalais pavyko išsireikalauti, kad šeimininkė pakviestų vandentiekio darbų meistrą; jis ketina ateiti rytojaus rytą... Bet dar nedrįstu prašyti krosnelės, nors jaučiu (esu itin jautri šalčiui), kad žiemą negalėsiu gyventi kambaryje, kuriame galima mirtinai persišaldyti... Šį vakarą, kad apsisaugočiau nuo vėjo ir lietaus, esu priversta užkaišioti skyles senais sijonais... O dar vėtrungė virš mano galvos nesiliauja suktis ant aprūdijusios ašies. Kartais naktimis bilda taip baisiai, kaip šeimininkės balsas koridoriuose po kokios nors scenos...

Kai lioviausi maištauti, gyvenimas tapo monotoniškas, laikas tarytum sulėtėjo, bet pamažu apsipratau; negaliu tvirtinti, kad dėl to būčiau kentėjusi morališkai. Čia niekas neatvyksta, kažkokie prakeikti namai. Ir nieko nevyksta, išskyrus kelis incidentus, apie kuriuos jau pasakojau... Visos dienos panašios viena į kitą, darbai ir veidai tokie patys... Mirtinas nuobodulys... Imu atbukti, nuobodulys tapo kasdiene mano būsena. Manęs nebejaudina net tai, kad esu verčiama atsisakyti meilės, kurios šaukiasi prigimtis, kad neišgyvenu didelio skausmo, nes tramdau savo jausmus, arba, tiksliau būtų sakyti, kad atstūmiau šeimininką, atsisakiau jo visiems laikams. Šeimininkas man įkyrėjo, pykstu ant jo už tai, kad jis, būdamas bailys, taip bjauriai apkalbėjo mane šeimininkės akivaizdoje... Bet jis nenori manęs atsisakyti, nenori atleisti iš darbo. Priešingai... Nuolatos sukiojasi aplinkui ir seilėjasi, akys vis apvalesnės. Kaip rašoma vienoje knygoje, jis nuolatos veda girdyti savo geismų eržilus prie mano girdyklos...

Dabar, kai dienos darosi vis trumpesnės, šeimininkas iki pietų sėdi savo darbo kambaryje ir balažin ką ten veikia... leidžia laiką be jokio reikalo rausdamasis senuose popieriuose, rašo pastabas šeimynininiuose kataloguose, ant vaistų reklamų arba išsiblaškęs varto seniai įsigytas knygas apie medžioklę... Reikėtų jį pamatyti, kai sutemus nueinu nuleisti žaliuzių arba pakurstyti židinio. Jis atsistoja, ima kosėti, čiaudėti, šniurkščioti; kliuvinėja už baldų, varto daiktus, trumpiau sakant, pačiais kvailiausiais būdais stengiasi atkreipti į save mano dėmesį... Rangosi kaip ungurys... Apsimetu, kad nieko negirdžiu, nekreipiu dėmesio į vaikišką jo elgesį; išdidžiai išeinu netarusi nė žodžio, net nežiūriu į jį, tarytum jo ten nė nebūtų...

Beje, vakar vakare mudu persimetėme keliais žodžiais, kuriuos jums pacituosiu:

– Celestina!..

– Ko pageidautumėte, pone?

– Celestina!.. Jūs pykstate ant manęs... Kodėl pykstate?

– Bet jums, pone, gerai žinoma, kad aš kekšė...

– Paklausykite...

– Nešvari merga...

– Paklausykite... Paklausykite...

– Kad sergu bjauriomis ligomis...

– Bet, velniai rautų, Celestina!.. Paklausykite, Celestina... Išklausykite mane...

– Po velnių!..

Iš tikrųjų, tiesiai jam į akis išsakiau, ką apie jį galvoju!.. Manęs nebelinksmina tai, kad koketavau su juo, susukau jam galvą ir užkariavau širdį...

Niekas manęs čia nebedžiugina... Bet blogiausia tai, kad niekas, visiškai niekas, nebeerzina... Gal taip mane veikia šio bjauraus krašto oras, kaimo tyla arba itin sunkus ir prastai paruoštas maistas?.. Darausi apatiška, bet tokia būsena turi savotiško žavesio... Kad ir kaip būtų, mano jausmai atbuko, svajonės sudužo, aš kantriai kenčiu šeimininkės įžeidinėjimus ir riksmus. Dabar man kur kas maloniau vakarais valandų valandas plepėti su Mariana ir Žozefu, keistuoliu Žozefu, kuris pastaruoju metu beveik liovėsi išeidinėti iš namų ir mielai leidžia laiką mūsų draugijoje... Mintis, kad Žozefas galbūt įsimylėjo mane, glosto širdį... Dieve mano, ir kuo aš tapau... Beje, aš daug skaitau... romanus. Perskaičiau daugybę romanų... Visas Polio Buržė knygas... Dabar jo romanai nebežavi manęs kaip anksčiau, netgi kelia nuobodulį, atrodo prasilenkiantys su tikrove... Jis rašė juos būdamas tokios dvasinės būsenos, kuri gerai pažįstama ir man, nes ir aš pati esu tai išgyvenusi, kai buvau apakinta, apžavėta turtų ir prabangos... Šiandien esu visu tuo nusivylusi... turtai ir prabanga nebedaro man įspūdžio... Užtat tebedaro Poliui Buržė... Ak!.. Dabar nebebūčiau tokia kvaila ir nebeprašyčiau patarimo, nes geriau nei jis žinau, kas slepiasi už svetainės užuolaidos ar po nėriniuota suknele...

Negaliu priprasti tik prie to, kad negaunu laiškų iš Paryžiaus. Kiekvieną rytą, kai ateina paštininkas, iš skausmo plyšta širdis, nes kaskart vis labiau įsitikinu, kad visi mane pamiršo; šiuo matu matuoju ir savo vienatvės dydį. Veltui įkyriai rašiau ankstesniems savo draugams, ypač ponui Žanui, sielvartingus laiškus; veltui maldavau pasirūpinti manimi ir ištraukti iš to pragaro, surasti man Paryžiuje kokią nors, net pačią blogiausią, vietą... Niekas, niekas iš jų neatsakė... Niekuomet nebūčiau net pamaniusi, kad jie bus tokie abejingi, tokie nedėkingi...

Tai verčia mane dar labiau branginti tai, kas liko, – prisiminimus, savo praeitį. Prisiminimuose, kad ir kokie jie būtų, džiaugsmo vis dėlto daugiau nei kančios... praeitis teikia viltį, kad tai dar ne pabaiga, o atsitiktinis krytis dar nereiškia, jog garmu bedugnėn... Štai kodėl, kai lieku viena savo kambaryje, o Marianos knarkimas anapus pertvaros primena, kokia pasibjaurėtina dabartinė mano padėtis, aš stengiuosi tą juokingą triukšmą nustelbti ankstesnės savo laimės apžavais, į savo praeitį su meile žvelgiu jau vien todėl, kad iš jos nuotrupų susikurčiau ateities viziją.

Kaip tik ši diena, spalio 6-oji, kelia man daug prisiminimų... Jau praėjo penkeri metai nuo tos dienos, kai vyko drama, apie kurią noriu papasakoti – iki šiolei prisimenu menkiausias jos smulkmenas. Toje dramoje buvo ir numirėlis, vargšas vaikinas, švelnus ir gražus; nužudžiau jį, nes per daug glamonėjau, suteikiau besaikio džiaugsmo ir noro gyventi... Ir dabar, kai po jo mirties, kurios kaltininkė esu, praėjo šešeri metai, spalio 6-ąją pirmą kartą nenunešiu, nors dariau tai kasmet, gėlių ant jo kapo... Bet iš tų gėlių, kurių nenunešiu ant jo kapo, aš sukursiu nevystančią puokštę, ji žydės ir kvepės, primins jį ilgiau nei gėlės, atneštos į kapines, į tą žemės lopinėlį, kur jis ilsisi... Nes tos puokštės, kurią sukursiu jam, gėles skinsiu savo širdies sode... sode, kur veši ne tik nuodingos ištvirkavimo gėlės, bet ir skleidžiasi didingos baltos meilės lelijos...

Prisimenu, buvo šeštadienis... Įdarbinimo kontoroje, esančioje Koliziejaus gatvėje, kurioje visą savaitę lankydavausi kasdien, nes ieškojau darbo, mane pristatė senai, gedulo drabužiais vilkinčiai damai. Niekada dar nebuvo tekę matyti tokio malonaus veido, tokio mielo žvilgsnio, patirti tokio šilto bendravimo, nebuvo tekę girdėti tokių švelnių žodžių. Ji elgėsi su manimi labai mandagiai, tai sujaudino mane iki sielos gelmių.

– Mano vaike, – pasakė ji, – ponia Pola-Diuran (įdarbinimo kontoros savininkė) labai jus išgyrė... Manau, to nusipelnėte, jūsų toks protingas, toks nuoširdus ir linksmas veidas, jūs man labai patinkate. Man reikia atsidavusio žmogaus, kuriuo galėčiau pasitikėti... Galinčio pasiaukoti!.. Ak, žinau, kad reikalauju pernelyg daug!.. Juk jūs nepažįstate manęs, todėl nėra priežasčių aukotis... Paaiškinsiu jums, kokios susiklostė aplinkybės... Vaikeli, nestovėkite... sėskitės šalia manęs...

Kai tik kas nors ima su manimi kalbėti švelniai, leidžia suprasti, kad aš toks pat žmogus kaip visi, o ne kokia šunpapūgė, iškart susigraudinu... pajuntu, kad manyje gyvena vaiko siela... Pamirštu savo apmaudą, neapykantą, viską, prieš ką maištavau, o tiems žmonėms, kurie sako man šiltus žodžius, noriu aukotis ir juos mylėti... Iš patirties žinau, kad tik nelaimingieji supranta žemesnę nei jie padėtį užimančių žmonių kančią... Laimingų žmonių gerumas visada žeidžia ir atstumia!..

Kai sėdėjau šalia tos gedulo drabužiais vilkinčios damos, aš ją jau mylėjau... nuoširdžiai mylėjau.

Ji atsiduso ir pasakė:

– Vaikeli, vieta, kurią jums siūlau, nelinksma...

Su entuziazmu, kurio nuo jos neslėpiau, nuoširdžiai paprieštaravau:

– Ponia, tai nesvarbu... Darysiu viską, ką paliepsite, ponia...

Ir tai buvo tiesa... Buvau viskam pasirengusi...

– Ką gi... Mano gyvenime būta daug išmėginimų... Praradau visus savo gimines, liko tik vaikaitis... bet ir jam mirtis žiūri į akis, jis gali iškeliauti Anapilin, nes serga siaubinga liga, nuo kurios mirė visi mano giminaičiai... – Tarsi būtų bijojusi ištarti tos baisios ligos pavadinimą, ji priglaudė prie krūtinės seną juoda pirštine apmautą ranką... Toliau kalbėjo kur kas skausmingesniu balsu: – Vargšas mažylis!.. Žavingas vaikas, labai patrauklus... Į jį sudėjau paskutines savo viltis, nes, jeigu jis mirs, liksiu visiškai viena... Ir ką tuomet veiksiu šioje žemėje, Dieve mano?.. – Ir jos akyse sublizgo ašaros... Nusausino jas nosine ir kalbėjo toliau: –

Daktarai tvirtina, kad jį dar galima išgelbėti... kad liga netoli pažengusi... Jie patarė jam keisti gyvenimo būdą ir tikisi, kad tai išeis į naudą... Kasdien po vidurdienio Žoržas turi išsimaudyti jūroje, tiksliau, sekundei panirti į ją... paskui reikia stipriai įtrinti visą jo kūną ašutine pirštine, kad pagerėtų kraujo apytaka... po to priversti jį išgerti seno portveino taurę... ir pagulėti išsitiesusiam šiltoje lovoje ne mažiau kaip valandą... Norėčiau, vaikeli, kad štai šituo jūs ir pasirūpintumėte... Iš pradžių... Supraskite mane, tokiam darbui reikia jauno žmogaus, mandagaus, linksmo, guvaus... Kaip tik tokio man ir trūksta... Turiu du labai atsidavusius tarnus... bet jie seni, paniurę keistuoliai... Žoržas negali jų pakęsti... o ir mano sena žila galva, gedulingi drabužiai, kuriuos dėviu, jaučiu, liūdina jį... Blogiausia, kaip dažnai pastebiu, yra tai, jog man nepavyksta nuslėpti nuo jo savo būgštavimų... Ak, suprantu, kad tokiai jaunai kaip jūs merginai nedera patarnauti tokiam jaunam kaip Žoržas vaikui... Dieve mano, jam tik devyniolika ir žmonės, be abejonės, sakys, kad tai nepadoru!.. Bet man nerūpi, ką sakys žmonės... aš rūpinuosi tik savo ligoniuku... pasitikiu jumis... Manau, kad jūs sąžininga moteris...

– O... taip... ponia!.. – sušukau, jau dabar būdama tikra, kad būsiu lyg šventoji, kokios ir ieško susikrimtusi senelė, kad išgelbėtų savo vaikaitį.

– Ir jam... vargšui vaikui... Dieve mano!.. Susiklosčius tokiai situacijai, tikriausiai labiau nei maudymosi jūroje jam reikia, kad niekada neliktų vienas, kad visą laiką šalia būtų gražus veidelis, kad girdėtų linksmą jaunatvišką juoką!.. Ko nors, kas padėtų nuvyti mintis apie mirtį, ko nors, kas teiktų jam viltį gyventi... Ar sutiktumėte?..

– Aš sutinku, ponia, – atsakiau sujaudinta iki pat sielos gelmių. – Ponia, galiu jus patikinti, kad gerai prižiūrėsiu poną Žoržą.

Susitarėme, kad aš pradėsiu eiti savo pareigas tos pačios dienos vakare ir kad poryt mes išvažiuosime į Hulgatą, kur ši gedulo drabužiais vilkinti dama išsinuomojo vilą ant jūros kranto.

Senelė sakė tiesą... Ponas Žoržas buvo gražus, žavingas vaikinas. Bebarzdis jo veidas turėjo moters veidui būdingo žavesio; glebūs judesiai, ilgi rankų pirštai, itin baltos ir itin lanksčios sausgyslės, iš po odos persišviečiančių mėlynų gyslelių tinklas irgi buvo lyg moters... Ir kokios spindinčios akys!.. Įspūdingi vyzdžiai, kuriuose dega tamsi ugnis, o pamėlę vokai tarytum nusvilinti akių liepsnos!.. O koks minčių, aistrų, jausmų, proto, vidinio gyvenimo intensyvumas!.. Ir koks ryškus jo skruostus nudažęs mirties raudonis!.. Atrodė, kad mirties link jis artėja ne dėl ligos, o dėl gyvybingumo pertekliaus, dėl karštligiško gyvenimo, ardančio jo organus ir sekinančio kūną... Ak, koks jis buvo žavus ir kaip liūdna buvo į jį žiūrėti!.. Kai senelė atvedė mane pas jį, jis tysojo pusiaugulomis ant kanapos ir ilgoje laiboje rankoje laikė bekvapę rožę. Sutiko mane ne kaip tarnaitę, o beveik kaip draugę, kurios laukė. Nuo pat pirmos minutės visa širdimi prisirišau prie jo.

Apsistojome Hulgate be jokių nuotykių, mums keliaujant irgi nieko ypatinga nenutiko. Viskas jau buvo paruošta. Teliko įsikurti išsinuomotoje viloje – erdvioje, gražioje, šviesioje ir nuotaikingoje. Nuo paplūdimio ją skyrė plati terasa, puošė iš karklo vytelių pinti krėslai ir spalvoti apdangalai. Prie jūros reikėjo leistis damboje išskaptuotais akmeniniais laiptais. Per poplūdį apatines jų pakopas skalaudavo bangos. Pirmame aukšte pro pono Žoržo kambario langus atsiverdavo nuostabus vaizdas į jūrą. Prabangus mano kambarys, išmuštas šviesiu kretonu, buvo priešais pono Žoržo kambarį, kitoje koridoriaus pusėje. Jo langai žvelgė į mažą sodą, kuriame augo keletas suvargusių ožekšnių ir dar menkesnių rožių kerų. Negaliu žodžiais apsakyti savo džiaugsmo, savo pasitenkinimo, savo jausmų, to tikro dar niekada nepatirto pasididžiavimo, kurį pajutau tuomet, kai mane taip lepino, kai elgdavosi su manimi kaip su tikra dama, kai galėjau naudotis komfortu ir prabanga, būti tuo, ko trokšta daugelis, – šeimos nariu... Negaliu paaiškinti, kaip atsitiko, kad tik nuo vieno stebuklus darančios gerosios fėjos burtų lazdelės prisilietimo aš iškart pamiršau visus ankstesnius įžeidinėjimus ir man tenkančias pareigas ėmiau suvokti kaip tikrą likimo dovanotą vertybę... Galiu pasakyti tik tiek, kad išgyvenau tikrą pokyčio stebuklą... Ne tik veidrodis patvirtindavo man, jog išgražėjau, širdimi jutau, kad iš tikrųjų tapau geresnė... Mano sieloje atsivėrė labai daug šaltinių... neišsenkamų šaltinių, nuolatos trykštančių pasišventimo, pasiaukojimo, didvyriškumo versmių... Mano galvoje sukosi tik viena mintis – kaip protingai rūpintis, kaip būti dėmesingai, labai išradingai, kad išgelbėčiau poną Žoržą nuo mirties...

Tvirtai tikėdama, kad man pavyks išplėšti jį iš mirties nagų, aš sakiau, aš šaukiau vargšei senelei, kuri tebesielvartavo dėl savo vaikaičio ir ištisas dienas verkdavo sėdėdama kaimyniniame kambaryje:

– Ponia, neverkite... Mes jį išgelbėsime... Prisiekiu jums, mes jį išgelbėsime...

Ir iš tikrųjų po dviejų savaičių ponui Žoržui gerokai palengvėjo. Jo sveikatos būklė pakito... Jį rečiau ištikdavo kosulio priepuoliai, pagerėjo miegas ir apetitas... Naktimis prakaitas nebeišpildavo taip baisiai, rytais jis nebedusdavo ir nebesijausdavo kaip sumuštas... Kai jėgos grįžo, mes jau galėjome išvažiuoti karieta į ilgas keliones, nedideliais maršrutais, kad nepervargtų, pasivaikščioti pėsčiomis... Tai buvo tarsi prisikėlimas iš mirusiųjų...

Kadangi orai buvo geri, nusistovėjo karščiai, juos apmalšindavo jūros vėjas. Tomis dienomis, kai likdavome namie, didžiąją laiko dalį leisdavome terasoje po apdangalu, saugojusiu nuo saulės, ir laukdavome maudynių, pasinėrimo į jūrą valandos, kaip juokaudamas sakydavo ponas Žoržas. Jis buvo linksmas, visada linksmas ir niekuomet nekalbėdavo apie savo ligą... niekuomet nešnekėdavo apie mirtį... Man atrodo, kad tomis dienomis jis niekada nėra ištaręs žodžio „mirtis"... Užtat jį labai linksmindavo mano plepėjimas. Jis pats, pasitaikius progai, mane provokuodavo, ir aš, pasitikėdama jo akimis, pasikliaudama savo širdies balsu, paskatinta jo švelnumo ir meilumo, sakydavau viską, kas tik šaudavo man į galvą, pokštaudavau, kvailiodavau ir dainuodavau... Papasakojau jam apie savo vaikystę, nedidelius savo troškimus, mažas nelaimes, svajones, maištavimą, įvairias vietas, kur tarnavau pas juokingus ar nedorus šeimininkus, pasakojau nieko nevyniodama į vatą, nes Žoržas, nors buvo toks jaunas, atskirtas nuo pasaulio ir gyveno vienumoje, turėjo puikią nuojautą, kuria apdovanoti ligoniai... gyvenimą jis gerai nuvokė... Užsimezgė nuostabi mūsų draugystė, kuriai, be abejo, didelę įtaką padarė jo charakteris ir vienišumas; galima sakyti, kad ji užsimezgė tarytum savaime, nuolat nuoširdžiai rūpinantis vargšu mirštančiu jo kūnu... Toji draugystė teikė man tokią laimę, kurios negaliu apsakyti žodžiais, aš mėgavausi ja, nes jaučiau, kaip ji taurina mano protą.

Ponas Žoržas dievino eilėraščius... Ištisas valandas terasoje ošiant jūrai arba vakarais jo paprašyta skaitydavau Viktoro Hugo, Bodlero, Verleno, Meterlinko eiles. Dažnai jis užmerkdavo akis ir apmirdavo, sukryžiuodavo rankas ant krūtinės, ir aš, manydama, kad užsnūdo, nutildavau... O jis nusišypsodavo ir sakydavo man:

– Tęsk, mažyte... Aš nemiegu... taip geriau suvokiu eiles... geriau įsiklausau į tavo balsą... Tavo balsas žavingas...

Kartais jis pats nutraukdavo mane. Sutelkęs visas jėgas, imdavo lėtai deklamuoti tuos eilėraščius, kuriais labiausiai žavėjosi (ak, kaip už tai jį mylėjau!), aiškindavo man juos, padėdavo pajusti jų grožį.

Vieną dieną jis man pasakė šiuos žodžius, aš išsaugojau juos kaip relikviją:

– Poezija didinga tuo, jog nereikia būti mokytam, kad ją suprastum ir pamėgtum... priešingai... Mokyti žmonės dažnai nesupranta jos, netgi niekina, nes jie pernelyg pasipūtę... Kad pamėgtum eilėraščius, reikia turėti sielą... nuogą sielą, kaip žiedą... Poetai rašo eiles paprastoms, liūdnoms, ligotoms sieloms... Štai kodėl jie nemirtingi... Ar žinai, kad jausmingas žmogus visada yra šiek tiek poetas?.. O ir tu, Celestinute, dažnai pasakai tokių gražių kaip eilės dalykų...

– O, pone Žoržai!.. Jūs juokiatės iš manęs...

– Tikrai ne!.. Tu net pati nežinai, kad sakei man gražių dalykų... Šitai ir kelia nuostabą...

Kad ir ką lemtų likimas, šios valandos ypatingos, jos džiugins man širdį iki pat mirties... Patyriau neapsakomai malonių išgyvenimų, jutau, kad tampu visiškai kita būtybe, tai yra kiekvieną minutę man atsiskleisdavo kas nors, ko iki tolei nebuvau patyrusi ir kas sudaro dalelę manojo „aš"... Ir jeigu šiandien aš, nepaisant to, kad taip žemai puoliau, kad manyje radosi blogio ir žiaurumo, išsaugojau keistą poreikį skaityti ir kartais jaučiu, jog traukia dalykai, kurie neturėtų traukti mano padėtį užimančių žmonių, jeigu aš, pasikliaudama savo prigimties savitumu, išdrįsau rašyti šį dienoraštį, už visa tai turėčiau būti dėkinga ponui Žoržui...

Ak, taip... aš buvau laiminga... daugiausia laimės man teikė tai, kad pamažu ėmė atgyti mielas ligonis... pastambėjo, pagerėjo jo veido spalva, jis darėsi vis energingesnis... buvau laiminga matydama kitų džiaugsmą, viltį tikintis sulauksiant išgijimo, kuriuo dabar patikėjo visi, nes matė tokį greitą jėgų atsikūrimą; ten buvau karalienė, geroji fėja. Visi sakė, kad šis stebuklas nebūtų įvykęs be manęs, kad viską lėmė geras rūpinimasis juo, mano budrumas, pasiaukojimas, linksmumas, kerinti mano jaunystė ir didžiulė įtaka, kurią dariau ponui Žoržui... Vargšė senelė dėkojo man, laimino, apipylė dovanomis... kaip žindyvę, kuriai patikėjo žindyti merdintį kūdikį ir kuri šviežiu ir sveiku pienu gydo jo organus... neleidžia užgesti jo šypsenai... gyvenimui...

Kartais pamiršusi savo padėtį senelė imdavo glostyti, bučiuoti man rankas ir su laimės ašaromis akyse kalbėti:

– Aš taip ir žinojau... kai jus pamačiau... taip ir žinojau!..

Ir ėmė planuoti kelionę į pietus, į rožėmis pražydusį kaimą!

– Jūs niekada mūsų nepaliksite... niekada, mano vaikeli...

Jos entuziazmas kartais imdavo mane trikdyti... bet galiausiai ir aš patikėjau, jog to nusipelniau... O jeigu būčiau panorusi piktnaudžiauti jos kilniaširdiškumu, kaip daugelis būdami mano vietoje... Ak, kokia nelaimė!..

Ir tai, kas turėjo nutikti, nutiko.

Tą dieną buvo labai karšta, tvanku, viskas pranašavo audrą. Virš ramios švino spalvos jūros dangumi ritosi tiršti, didžiuliai, rausvi artėjančią audrą pranašaujantys debesys. Ponas Žoržas net nėjo į terasą, mes sėdėjome jo kambaryje. Jis buvo nervingesnis nei įprastai, be jokios abejonės, tam įtakos turėjo įsielektrinusi atmosfera – net nepanoro, kad paskaitytiau eilių.

– Tai mane vargintų, – pasakė. – Be to, jaučiu, kad šiandien prastai skaitytum.

Žoržas nuėjo į svetainę ir pabandė skambinti pianinu. Bet muzika tik suerzino, ir jis grįžo į savo kambarį. Nutarė kitaip prasiblaškyti, žvilgčiodamas į mane ėmė piešti moterų siluetus... Netrukus liovėsi piešęs. Kiek nekantraudamas pasakė:

– Negaliu... Aš blogai nusiteikęs... Ranka dreba... Nežinau, kas man darosi... Ir nežinau, kas darosi tau... Tu niekaip nerandi vietos...

Galiausiai išsitiesė ant kanapos, prie didelio lango, pro kurį buvo matyti neaprėpiami jūros toliai... Tolumoje žvejų valtys, norėdamos pabėgti nuo audros, skubėjo grįžti į Truvilio uostą... Išsiblaškiusiu žvilgsniu Žoržas sekė jų veiksmus ir pilkas bures...

Ponas Žoržas buvo teisus, aš niekaip nenustygau savame kailyje... Jaudinausi, nerimavau... bandžiau sugalvoti ką nors, kas jį sudomintų... Žinoma, nieko negalėjau sugalvoti... mano jaudulys persidavė ligoniui...

– Kodėl tu nerimauji?.. Kodėl nerviniesi?.. Pasėdėk šalia manęs...

Aš jo paklausiau:

– Ar nenorėtumėte atsidurti vienoje iš tų valtelių?.. Aš norėčiau!..

– Nekalbėk vien todėl, kad reikia ką nors sakyti... Nereikia taukšti tokių niekų!.. Pasėdėk prie manęs. – Kai prisėdau šalia, jis paprašė nuleisti užuolaidą – nebeturėjo jėgų ilgiau žiūrėti į jūrą – ir tarė: – Mane siutina ši beprotiška diena... ši siaubinga jūra... Nebenoriu jos matyti... Šiandien viskas siaubinga. Nebenoriu nieko matyti, tik tave.

Švelniai pabariau jį:

– Ak, pone Žoržai, jūs elgiatės neišmintingai... Tai blogai... Jeigu dabar užeitų jūsų senelė ir pamatytų, kokia jūsų būklė?.. Ji ir vėl apsiverktų!..

Šiek tiek kilstelėjęs ant pagalvių, jis paklausė:

– Sakyk, kodėl vadini mane ponu Žoržu?.. Juk žinai, kad aš to nemėgstu...

– Juk negaliu jūsų vadinti ponu Gastonu!

– Vadink mane Žoržu... pikčiurna!

– Aš taip negaliu... tikrai negaliu!

Jis atsiduso.

– Kaip keista!.. Vadinasi, tu esi vargšė maža vergė?

Paskui nutilo... Likusi dienos dalis praėjo čia besinervinant, čia betylint, o tai tik dar labiau tampė nervus...

Vakare, po pietų, pagaliau pratrūko audra. Pakilo stiprus vėjas, bangos su dusliu trenksmu trankėsi į molą... Ponas Žoržas nenorėjo eiti miegoti... Jautė, kad niekaip negalės užmigti, o bemiegės naktys lovoje tokios ilgos!.. Jis gulėjo ant kanapos, o aš sėdėjau prie mažo staliuko, ant kurio stovėjo lempa, iš po jos gaubto aplinkui liejosi maloni rusva šviesa. Mes tylėjome... Ponas Žoržas atrodė ramus, tik jo akys spindėjo labiau nei įprastai... rusva lempos šviesa paryškino jo veido spalvą, subtilius žavingo veido bruožus... Aš siuvau.

Staiga jis pasakė:

– Celestina, atsitraukite trumpam nuo savo siuvinio... prieikite prie manęs...

Vykdydavau visus pono Žoržo norus, visus įgeidžius... Jis taip pakiliai, taip entuziastingai rodydavo draugiškus jausmus, o aš suvokdavau juos kaip dėkingumą... Kaip visada, paklusau jam.

– Arčiau... dar arčiau, – pasakė jis ir pridūrė: – O dabar duok man savo ranką... – Nė truputėlio nedvejodama ištiesiau jam ranką, jis ėmė ją glostyti. – Kokia daili ranka!.. – pasakė. – Ir kokios gražios tavo akys!.. Kokia tu visa graži... visa... visa!..

Žoržas dažnai man sakydavo, kad esu gera... bet niekada nebuvo sakęs, kad aš graži, šiaip ar taip, niekada apie tai nebuvo su manimi kalbėjęs... Nustebusi, priblokšta žodžių, kuriuos jis tarė rimtu tonu, sunkiai gaudydamas kvapą, aš instinktyviai pasitraukiau atatupsta.

– Ne... ne... nenueik... Lik prie manęs... prieik arčiau... Tu negali įsivaizduoti, kaip man malonu, kai esi šalia... kaip tai sušildo... Matai, aš jau nebesinervinu, nebesijaudinu... nebesergu... aš patenkintas... aš laimingas... labai... labai laimingas... – Švelniai apkabino mane per juosmenį ir privertė atsisėsti šalia jo ant kanapos... Paskui paklausė: – Tau nepatogu čia sėdėti?

Aš negalėjau būti rami... Žoržo akys degė dar stipriau... Balsas vis labiau drebėjo... Žinojau, kodėl jis dreba, – ak, taip, žinojau!.. Tokiu balsu kalbantys vyrai aistringai trokšta mylėtis... Buvau labai susijaudinusi, labai sukrėsta... man šiek tiek svaigo galva... Bet, tvirtai apsisprendusi gintis ir, svarbiausia, apginti jį nuo jo paties, juokaudama atsakiau:

– Taip, pone Žoržai, labai nepatogu... Leiskite man atsistoti...

Jis vis dar buvo apkabinęs mane per juosmenį.

– Ne... ne... prašau tavęs!.. Būk protinga... – Ir pridūrė tokiu romiu, tokiu švelniu tonu, kurio neįmanoma apsakyti žodžiais: – Tu labai baikšti... Ir ko gi tu bijai?

Tai pasakęs, priglaudė savo veidą prie manojo... pajutau šiltą jo kvėpavimą... beskonį kvapą... mirties smilkalų kvapą...

Apimta neapsakomo siaubo sušukau:

– Pone Žoržai!.. Ak, pone Žoržai!.. Paleiskite... Jums bus tik blogiau.... Maldauju!.. Paleiskite mane... – Negalėjau jėga atsiplėšti, nes jis buvo labai silpnas, jo kūnas buvo nepaprastai išsekęs... Tik itin atsargiai pamėginau atitraukti drebančią ranką, kuria jis nevikriai, nedrąsiai bandė atsegti mano liemenėlę ir apčiuopti krūtis... Prašiau: – Paleiskite mane!.. Tai, ką jūs, pone Žoržai, darote, labai kvaila... Paleiskite mane... – Pastangos, padėtos norint glausti mane glėbyje, atėmė daug jėgų... Ranka, kuria buvo apkabinęs mane per juosmenį, nusilpo. Keletą sekundžių Žoržas kvėpavo ypač sunkiai... paskui jo krūtinę ėmė draskyti sausas kosulys... – Ak! Štai matote, pone Žoržai... – pasakiau jam švelniu lyg motinos balsu. – Jūs pats apsunkinate savo padėtį... nenorite klausyti, ką sakau... vėl reikės viską pradėti nuo pradžių... ar po to pagerėtų jūsų sveikata?.. Prašau, elkitės protingai! Ir žinote, ką dabar būtų protingiausia daryti? Ogi tuojau pat gultis į lovą...

Jis nuleido ranką, kuria buvo apkabinęs mane per juosmenį ir išsitiesė ant kanapos. Kai tvarkiau žemyn nuslydusią pagalvę, liūdnai atsiduso:

– Beje... tu teisi... Prašau man atleisti...

– Pone Žoržai, jums nereikia prašyti atleidimo... jums tik reikia nusiraminti...

– Taip... taip!.. – pasakė jis, žvelgdamas į ant lubų krintantį šviesos ratą. – Man šiek tiek pasimaišė protas... užsimiršęs pamaniau, kad galėtum mane mylėti... mane, kurio dar niekas nėra mylėjęs... mane, kuris nėra patyręs nieko... vien tik kančią... Ir kodėl turėtum mane mylėti?.. Sveikti man padėjo meilė tau... Nuo to laiko, kai tu čia, šalia manęs, kai aš trokštu tavęs... nuo to laiko, kai tu čia, tokia jauna... tokia skaisti... Tavo akys... tavo rankos... Mielomis švelniomis rankomis tu lietei mano kūną, o aš įsivaizdavau, kad esu glamonėjamas... Nuo to meto mano mintys sukasi tik apie tave... savo sieloje, savo kūne jaučiu atgimstant jėgą... iki šiol nepatirtą gyvenimo pilnatvę... Tai yra jaučiau, nes dabar... Galų gale ko norėti?.. Man pasimaišė protas!.. O tu... tu... tu esi teisi...

Mano padėtis buvo labai sunki. Nežinojau, ką atsakyti, nežinojau, ką daryti... Manyje virė prieštaringi jausmai...

Visa širdimi linkau prie jo... Šventa pareiga ragino jo šalintis... Kadangi buvau nenuoširdi, kadangi negalėjau būti nuoširdi kovoje, kai susiduria dvi tokios stiprios – troškimo ir pareigos – jėgos, sušnibždėjau:

– Pone Žoržai, nepraraskite sveiko proto... Jūs tik pakenktumėte pats sau. Paklausykite, pone Žoržai... nusiraminkite...

Bet jis nesiliovė kartojęs:

– Ir kodėl turėtum mane mylėti?.. Tu teisi... Teisi, kad nemyli manęs... Tau aš esu tik ligonis... Bijai, kad nuodai iš burnos į burną nepereitų tau... bijai, kad neužsikrėstum... kad neužsikrėstum liga, nuo kurios mirštu, ar ne?.. Bijai mano bučinio!.. Ir tu esi teisi...

Žiauri šiuose jo žodžiuose nuskambėjusi neteisybė smogė man tiesiai į širdį.

– Nekalbėkite taip, pone Žoržai! – it pakvaišusi sušukau aš. – Tai, ką jūs supykęs sakote, siaubinga... Ir jūs mane labai skaudinate... labai skaudinate... – Paliečiau jo rankas... jos buvo drėgnos ir karštos. Pasilenkiau virš jo... tvoskė karštis kaip kalvėje... – Tai siaubinga... siaubinga...

Žoržas kalbėjo toliau:

– Tavo bučinys... jis prikeltų mane... sugrąžintų į gyvenimą... Ak!.. Tu iš tikrųjų manei, kad man padėjo maudynės... tavo portveinas... ašutinė tavo pirštinė?.. Vargšele!.. Aš maudžiausi tik todėl, kad mylėjau tave... Vyną gėriau, nes tave mylėjau... mylėjau tave, todėl mano gyslomis ėmė tekėti naujas kraujas... Gyvybė ir jėgos grįžo tik todėl, kad aš taip tikėjausi tavo bučinio, taip geidžiau ir taip laukiau jo... Bet aš nepykstu ant tavęs už tai, kad nenori manęs pabučiuoti... Tu nenori manęs bučiuoti, ir tu esi teisi... Aš suprantu... aš suprantu... Tavo siela drovi ir neryžtinga... kaip mažas paukštelis, giedantis ant šakos... paskui ant kitos... kilus bent menkiausiam triukšmui, jis ima ir nuplasnoja... Plast plast!..

– Pone Žoržai, jūs sakote siaubingus dalykus.

Grąžiau rankas, o jis vis kalbėjo:

– Ir kas čia baisaus?.. Nieko baisaus mano žodžiuose nėra... tik tiesa. Manai, kad aš sergu... Manai, kad žmogus serga, kai myli... Tu nežinai, kad meilė – tai gyvenimas... amžinas gyvenimas... Taip, taip, aš suprantu... tu manai, kad tavo bučinys sugrąžintų mane į gyvenimą... bet tau jis reikštų mirtį... Nebekalbėkime daugiau apie tai...

Nebeturėjau jėgų toliau jo klausytis. Gal iš gailesčio, gal todėl, kad tuose žiauriuose, nusikalstamuose žodžiuose nuskambėjo tokios skaudžios nuoskaudos gaidelė ir tokie užgaulūs priekaištai, o gal paprasčiausiai todėl, kad mane staiga užvaldė impulsyvi, laukinė meilė, – šito aš nežinau, – galbūt buvo ir to, ir ano... žinau tik tai, kad kritau visu kūnu ant kanapos, pakėliau nuo pagalvės žavingą jo, vaiko, galvą ir iš visų jėgų surikau:

– Štai tau, pikčiurna!.. Žiūrėk, kaip aš bijau... žiūrėk, kaip bijau!..

Prigludau lūpomis prie jo lūpų, prisiliečiau dantimis prie jo dantų su tokiu įsiūčiu, kad, atrodė, mano liežuvis skverbiasi iki pat giliausių jo krūtinės žaizdų, kad išlaižytų, išgertų, išgydytų visą užnuodytą kraują ir viską, kas sėja mirtį. Jis apglėbė mane ir stipriai prispaudė prie savęs.

Ir tai, kas turėjo nutikti, nutiko.

Ir vis dėlto ne. Kuo daugiau apie tai galvoju, tuo tvirčiau tikiu, kad mano puolimas Žoržui į glėbį, mano lūpų susiliejimas su jo lūpomis tebuvo protestas prieš tai, jog mano atsisakymą

Žoržas, galbūt net gudraudamas, pavadino žemais jausmais... Kad ir kaip būtų, taip pasielgti mane paskatino nuoširdus, nesavanaudiškas ir tyras atsidavimas, aš norėjau pasakyti štai ką: „Ne, aš nemanau, kad esi ligonis... ne, tu nesi ligonis... Ir štai tau įrodymas: aš nebijau, kad mano kvėpavimas susilies draugėn su tavo kvėpavimu, nebijau įkvėpti tavo kvapo, pripildyti juo savo krūtinės, prisotinti juo savo kūną... Ir netgi jei tu iš tikrųjų būtum ligonis... net jeigu tavo liga būtų užkrečiama ir mirtina tam, kuris prie tavęs prisiartina, nenoriu, kad manytum, jog bijau užsikrėsti, dėl to kentėti ir mirti."

Bet aš nenumačiau, kokie lemtingi bus to bučinio, to glėbio ir lūpų susiliejimo padariniai... neįvertinau to, kad nebeturėsiu jėgų išsiplėšti iš Žoržo glėbio ir neatsakyti į jo pabučiavimą... Visada, kai vyras laiko mane glėbyje, mano kūnas pradeda degti, ima svaigti galva... Aš apsvaigstu... netenku proto... nebesivaldau... Paklūstu tik mane užvaldžiusiam geismui... vien tik jam... galvoju tik apie tai... nuolanki, paklusni, bet ir nesutramdoma einu ten, kur jis veda... nusikaltimo link...

Ak, pirmasis pono Žoržo bučinys!.. Negrabios jo glamonės labai jaudino... jaudino aistringų jo gestų paprastumas... akyse atsispindinti nuostaba sužinojus moters ir meilės paslaptį!.. Pirmuoju bučiniu atsidaviau jam su visu užsidegimu, netausodama savęs, karštligiškai, su nevaldomu, žiauriu, neapsakomu geidulingumu, kuris pavergia, pribloškia net pačius stipriausius patinus ir verčia juos prašyti atleidimo... Bet, kai baigėsi kvaitulys, kai pamačiau, kad tas vargšas trapus pridusęs vaikinas beveik alpėja glėbyje, mane siaubingai ėmė graužti sąžinė... tikriau sakant, jutau baisų išgąstį, kad nužudžiau žmogų...

– Pone Žoržai... pone Žoržai!.. Aš pakenkiau jums... Ak, vargšas berniukas!..

Bet jis su katinišku grakštumu, švelnumu ir patiklumu, apkvaišęs nuo dėkingumo, susirangė šalia manęs, lyg ieškodamas prieglobsčio. Susižavėjusiomis akimis žvelgė į mane, paskui pasakė:

– Aš laimingas... Dabar galiu ir mirti... – Matydamas, kokia aš susikrimtusi ir kaip baisiuosi savo silpnumu, pakartojo: – Aš laimingas... O, būk su manimi!.. Nepalik manęs vieno naktį. Vienas aš niekaip neįstengsiu ištverti laimės, nors šis jausmas toks malonus...

Tuo metu, kai padėjau jam atsigulti, prasidėjo kosulio priepuolis... Laimė, jis truko neilgai... Nors ir trumpai truko, man nudiegė širdį... Nejaugi po to, kai palengvinau jo kančias, kai išgydžiau, nužudysiu?.. Man atrodė, kad neįstengsiu sulaikyti ašarų... Ir aš neapkenčiau pati savęs...

– Nieko... nieko... – šypsodamasis pasakė jis. – Nereikia sielotis, juk aš esu laimingas... Be to, aš nesergu... aš nesu ligonis... Pamatysi, kaip gerai miegosiu prisiglaudęs prie tavęs... Aš lyg mažas vaikelis noriu miegoti prie tavo krūtinės... padėjęs galvą ant tavo krūtų...

– Pone Žoržai, o jeigu šią naktį jūsų senelė paskambins ir pakvies mane?..

– Ne... ne... senelė neskambins... Aš noriu miegoti šalia tavęs...

Kai kurių ligonių meilės jėga būna kur kas paveikesnė nei kitų, net pačių stipriausių, žmonių. Mano galva, iš tikrųjų taip yra todėl, kad mintis apie mirtį, mirties alsavimas tenkinant geidulius yra siaubą keliantis, mįslingas gašlumo stimulas... Dvi savaites po tos atmintinos – nuostabios ir tragiškos – nakties mes šėlome kaip išprotėję, mūsų bučiniai, mūsų kūnai ir mūsų sielos susiliejo viename neišskiriamame glėbyje. Mes skubėjome mėgautis, atsigriebti už prarastą laiką, troškome kone be atokvėpio išgyventi meilę, kurios greitą pabaigą – mirtį – abu nujautėme...

– Dar... dar... dar!..

Aš visiškai pasikeičiau... Nebejaučiau jokio sąžinės graužimo, o kai ponas Žoržas nusilpdavo, imdavau glamonėti jį dar labiau, dar stipriau, ir man pavykdavo trumpam atgaivinti nusilpusį kūną ir suteikti jam naujų jėgų... Mano bučinys turėjo nepaprastą poveikį, jis degino ir gaivino – kaip prideginimas.

– Dar... dar... dar!..

Mano bučinys – kažkas pražūtinga, beprotiška, nusikalstama...

Žinodama, kad žudau Žoržą, įnirtingai atsiduodama ir laimei, ir nelaimei, niokojau ne tik jį, bet ir save... Sąmoningai aukojau ir jo, ir savo gyvenimą... Išgyvendama žiaurią, laukinę ekstazę, dešimt kartų stipresnį patrakimą, gėriau iš jo lūpų mirtį, tikrą mirtį... lūpomis siurbiau jo nuodus... Kartą, kai Žoržas gulėjo mano glėbyje, jį ištiko kosulio priepuolis. Kosėjo ilgiau nei įprastai, mačiau, kaip atsikosėjo krauju.

– Greičiau... greičiau... greičiau!..

Rijau seiles su man pražūtingu goduliu, lyg būčiau gėrusi gyvybės vandenį...

Netrukus pono Žoržo sveikata ėmė prastėti. Vis dažniau ėmė kartotis kosulio priepuoliai, jie darėsi vis sunkesni, skausmingesni. Jis atsikosėdavo krauju, ilgam apalpdavo, kartais net manydavome, kad mirė. Sulyso, skruostai įkrito, iš jo teliko vieni griaučiai – atrodė kaip anatomijos eksponatas. Namuose viešpatavusį džiaugsmą netrukus pakeitė didelis sielvartas. Senelė vėl ištisas dienas leisdavo svetainėje verkdama, melsdamasi, įsiklausydama į menkiausią triukšmą; priglaudusi ausį prie durų, skyrusių ją nuo anūko, ji visą laiką išgyveno siaubingą nerimą laukdama pasigirsiančio riksmo... priešmirtinio gargaliavimo... paskutinio atodūsio... akimirkos, kai praras tai, kas jai buvo likę brangiausia žemėje... Kai išeidavau iš kambario, ji sekiodavo man iš paskos ir dejuodavo:

– Dieve mano, kodėl jūs išėjote?.. Kodėl?.. Kas atsitiko? Vargšas vaikeli, jūs žudote save... Juk negalite visų naktų leisti šalia Žoržo... Aš pasikviesiu gailestingąją seserį, kad jūs pavaduotų...

Bet aš atsisakiau... Dėl to ji tik dar labiau mane pamilo... vylėsi, kad aš, padariusi stebuklą, galiu jį ir vėl pakartoti... Ar ne siaubinga? Aš buvau paskutinė jos viltis!..

Iš Paryžiaus iškviesti daktarai stebėjosi matydami, kaip smarkiai progresavo liga, kaip per tokį trumpą laiką ji visiškai suniokojo organizmą. Bet nei jie, nei niekas kitas neįtarė žiaurios tiesos... Apsilankymas baigėsi tuo, kad jie patarė gerti raminamųjų mikstūrų.

Tik vienas Žoržas buvo linksmas ir laimingas, jis visą laiką džiūgavo, laimė buvo kasdienė jo palydovė. Jis niekada nesiskųsdavo, buvo dėkingas ir dosniai dalijosi savo jausmais... Jei ką nors sakydavo, tai tik todėl, kad išreikštų savo džiaugsmą. Keletą kartų vakare savo kambaryje, kai baisi krizė baigdavosi, jis man yra sakęs:

– Aš esu laimingas... Kodėl tu sielojiesi ir verki?.. Tavo ašaros šiek tiek apkartina mano džiaugsmą... didžiulį mano širdį užplūdusį džiaugsmą... Ak, patikėk, mirti dar nereiškia brangiai sumokėti už nežmonišką laimę, kurią man suteikei... Aš buvau pasmerktas... mane buvo užvaldžiusi mirtis... niekas negalėjo jai pasipriešinti... Tik tavo dėka mirtis man tapo šviesi ir palaiminga... Brangi mažyte, neverk... Aš dievinu tave... aš tau dėkoju...

Mane pagavusi griovimo karštinė nurimo... Jutau siaubingą pasibjaurėjimą savimi, neapsakomą nusikaltėlės, žudikės siaubą...

Man liko vien tik viltis, – paguoda ir atsiprašymas, – kad aš užsikrėčiau nuo savo draugo ir mirsiu kartu su juo... Bet didžiausias siaubas sukaustydavo mane ir aš imdavau manyti, kad pasimaišys protas, kai merdėjantis ponas Žoržas glausdavo mane prie savęs, spausdavo savo lūpas prie manųjų ir vėl norėdavo mylėtis, vėl geisdavo meilės, o aš neturėdavau nei jėgų, nei teisės jo atstumti, kitaip būčiau padariusi dar vieną nusikaltimą, dar žiauresnę žmogžudystę...

– Vėl tavo burna!.. Vėl tavo akys!.. Vėl džiaugsmas, kurį man teiki!..

Jis nebeturėjo jėgų nei glamonėms, nei frikcijoms. Dažnai nualpdavo mano glėbyje...

Ir tai, kas turėjo nutikti, nutiko...

Tai įvyko spalio mėnesį, spalio šeštąją. Kadangi tų metų ruduo buvo švelnus ir šiltas, daktarai patarė ligoniui ilgiau būti prie jūros, iki to meto, kai jį bus galima pervežti į pietus. Visą tą dieną, spalio šeštąją, ponas Žoržas buvo ramesnis nei įprastai. Atidariau abi jo kambario didžiojo lango puses; jis gulėjo ant kanapos prie lango užsiklojęs šiltu apklotu, kad neperšaltų, ir keturias valandas su malonumu kvėpavo jodo prisotintu oru. Džiugino viskas: gaivinanti saulė, nuo jūros sklindantis malonus kvapas, tuščias jūros krantas, iš jūros kriaukles traukiantys žvejai... Dar niekada nebuvau mačiusi Žoržo tokio linksmo. Sudžiūvusį jo veidą, kurio oda kas savaitę darėsi vis plonesnė, perregimesnė ir išryškino visus kaulus, užliejo džiaugsmas. Atrodė kaip skeletas, buvo sunku į jį žiūrėti, keletą kartų turėjau išeiti iš kambario, kad galėčiau viena išsiverkti. Jis nenorėjo, kad paskaityčiau eilių... Kai atsiverčiau knygą, pasakė:

– Ne! Tu esi mano poema... Tavyje – visos mano poemos... Ir, patikėk, tai kur kas geriau!

Jam buvo uždrausta kalbėti. Beje, jis jau nebeturėjo jėgų to daryti. Jame dar rusenantis gyvenimas, mintys, troškimas jas išsakyti, jausmai atsispindėjo tik akyse; įstabią, antgamtišką žėruojančio židinio ugnį kurstė jo siela... Tos dienos, spalio šeštosios, vakare jis, matyt, nebesikankino... Jis iškyla man prieš akis toks: guli išsitiesęs lovoje, galva ant pagalvės pakelta aukščiau, ilgais sudžiūvusiais pirštais ramiai ir žaismingai čiupinėja mėlynus užuolaidos kutus, šypsosi man, sekioja akimis, kai einu iš kambario ir kai grįžtu į jį; akys spindi ir šviečia kaip angliukai.

Jo kambaryje pastatė kušetę ir man, mažą kušetę (ant tokių miega ligonius prižiūrinčios slaugės) ir – kokia ironija! – širmą, už kurios galėčiau persirengti (tikriausiai todėl, kad nesigėdytume vienas kito). Bet aš retai kada gulėdavau ant tos kušetės; ponas Žoržas norėjo, kad visą laiką būčiau šalia jo. Gerai jausdavosi ir laimingas būdavo tik tada, kai gulėdavau šalia jo, kai nuogas mano kūnas liesdavosi prie jo kūno, irgi nuogo, iš kurio, deja, tebuvo likę vieni kaulai.

Dvi valandas išmiegojęs mažne ramiu miegu, ponas Žoržas pabudo apie dvyliktą valandą nakties. Jį šiek tiek krėtė šaltis, jo skruostai buvo paraudę. Matydamas, kad sėdžiu galvūgalyje drėgnomis nuo ašarų akimis, jis švelniai papriekaištavo:

– Ak, tu ir vėl verki!.. Nori, kad aš nuliūsčiau ir kentėčiau? Kodėl neini miegoti? Ateik ir gulkis šalia manęs...

Nuolankiai paklusau, bent menkiausias prieštaravimas jam būtų buvęs pražūtingas. Pakaktų mažiausio susijaudinimo, ir iš karto prasidėtų kraujavimas, padariniai būtų siaubingi. Žinodamas, kad būgštauju, jis tuo piktnaudžiavo... Vos tik atsiguliau į lovą, ranka ėmė liesti mano kūną, burna ieškoti burnos... Nesipriešinau, vien neryžtingai maldavau:

– Tik ne šį vakarą, prašau jūsų!.. Šį vakarą būkite protingas...

Jis manęs nesiklausė. Balsu, drebančiu nuo aistringo geismo ir artėjančios mirties, atsakė:

– „Ne šį vakarą!..“ Tu kartoji vieną ir tą patį... „Ne šį vakarą!..“ Argi aš turiu laiko laukti?

Purtoma raudos sušukau:

– Ak, pone Žoržai... Vadinasi, norite, kad jus nužudyčiau?.. Norite, jog visą gyvenimą mane graužtų sąžinė, kad jus nužudžiau? Visą gyvenimą!.. – Aš jau spėjau pamiršti, kad norėjau mirti kartu su juo, mirti užsikrėtusi nuo jo, mirti kaip jis. – Pone Žoržai!.. Pone Žoržai!.. Maldauju, pasigailėkite manęs!

Jis prigludo lūpomis prie mano lūpų... Pajutau, kaip prie mano lūpų prisilietė mirtis.

– Nutilk! – dusdamas pasakė jis. – Dar niekada nemylėjau tavęs taip stipriai kaip šią naktį...

Ir mūsų kūnai susiliejo... O kai manyje prabudo geismas, žiauri kančia ir pats žiauriausias iš aistros potyrių buvo tarp atodūsių ir šūksnių klausytis, kaip virš manęs barška Žoržo kaulai – lyg skeleto...

Staiga jis paleido mane iš glėbio, rankos bejėgiškai nukrito ant lovos; iš plačiai pravertos burnos pasigirdo sielvartingas klyksmas... paskui pliūptelėjo karštas kraujas, jo purslai aptaškė man veidą. Vienu šuoliu iššokau iš lovos. Priešais esančiame veidrodyje išvydau raudoną, krauju aptaškytą savo veidą... Lyg išprotėjusi blaškiausi po kambarį, norėjau šauktis pagalbos... Bet savisaugos jausmas, baimė, kad man teks už tai atsakyti, kad bus išaiškintas nusikaltimas, kurį padariau... gal ir dar kokie niekšingi išskaičiavimai... vertė mane tylėti... sulaikė prie pat prarajos, į kurią gramzdino beprotybė... Labai aiškiai, labai greitai supratau, kad būtų siaubinga, jeigu šią akimirką kas nors įeitų į netvarkingą kambarį ir išvystų mane ir Žoržą nuogus.

O, koks niekingas yra žmogus!.. Buvo kai kas gaivališkesnio nei mano skausmas, galingesnio nei mano išgąstis, viską nugalėjo bjaurus mano atsargumas ir niekšingas išskaičiavimas... Nors kaustė siaubas, man pakako proto atidaryti svetainės duris... paskui prieškambario... ir klausytis... Jokio triukšmo... Namuose visi miegojo... Tuomet grįžau prie Žoržo lovos... Pakėliau lengvą kaip plunksnelė jo kūną... Suėmiau rankomis galvą stengdamasi laikyti ją tiesiai... Jam iš burnos tebebėgo lipnus ir tąsus kraujas... Iš krūtinės pro gerklę plūstantis kraujas kliokė kaip iš butelio pilamas skystis. Plačiai atmerktos akys jau nieko neberegėjo, po išpurtusiais vokais buvo matyti tik paraudę akių baltymai.

– Žoržai!.. Žoržai!.. Žoržai!..

Žoržas nebeatsakė į mano kreipinius, į mano šauksmus...

Jis jų negirdėjo... Jis jau nebegirdėjo jokių žemiškų kreipinių ir šauksmų...

– Žoržai!.. Žoržai!.. Žoržai!..

Paleidau iš rankų jo kūną; jis susmuko ant lovos... Paleidau iš rankų jo galvą... galva nusviro ant pagalvės... Pridėjau ranką prie jo širdies... širdis nebeplakė...

– Žoržai!.. Žoržai!.. Žoržai!..

Viskas buvo siaubinga: tyla, nebylios lūpos, nejudantis, krauju apsipylęs kūnas... ir aš, prislėgta skausmo. Apalpau ir nugriuvau ant kilimo...

Kiek minučių ar kiek amžių buvau apalpusi, to niekas nežino... Kai atsipeikėjau, mano galvoje sukosi tik viena kankinanti mintis – kaip panaikinti visus, galinčius mane išduoti, įkalčius... Aš nusiprausiau veidą... apsirengiau... sutvarkiau (taip, man pakako drąsos atlikti tą siaubingą darbą) lovą ir kambarį... O kai viskas buvo baigta... pažadinau namo gyventojus... pranešiau apie siaubingą įvykį.

Ak, toji naktis!.. Tą naktį patyriau visas, kokias tik įmanoma patirti, pragaro kančias...

Ši naktis man primena aną naktį... Stūgauja toks pat stiprus vėjas kaip tąnakt, kai pradėjau naikinti varganą Žoržo kūną... Ir vėjo, įsisukusio sode į medžių šakas, staugimas man primena griaudėjimą jūros bangų, besidaužančių į prakeiktos Hulgato vilos dambą.

Po pono Žoržo laidotuvių grįžau į Paryžių, nebenorėjau likti tarnauti senelei, nors ji labai prašė... Skubėjau išeiti iš tų namų... kad nebematyčiau jos apsiverkusios, kad nebegirdėčiau širdį draskančių jos raudų... Iš visų jėgų stengiausi kuo greičiau atsikratyti jos dėkingumo, nes ji, išgyvendama sielvartą, jautė poreikį išsilieti ir be perstojo dėkojo man už mano pasiaukojimą, mano didvyriškumą, vadino mane brangia savo dukrele, apimta beprotiškų, pakilių jausmų, švelniai bučiuodavo mane... Dvi savaites, kai aš senelės prašymu gyvenau pas ją, dažnai kildavo noras jai prisipažinti, apkaltinti save, papasakoti viską, kas lyg sunkus akmuo slėgė man širdį ir gniaužė kvapą... Bet kam to reikia? Argi po to ji būtų pajutusi bent kokį palengvėjimą?.. Dėl to tik dar labiau kentėtų, krauptų iš siaubo nuo tokios baisios žinios. Sąžinė ją užgraužtų, nes, jeigu ne aš, galbūt brangus jos vaikaitis nebūtų iškeliavęs Anapilin. Be to, turiu prisipažinti, man pritrūko drąsos tai padaryti... Išvažiavau taip ir neatskleidusi jai savo paslapties; išėjau garbinama kaip šventoji, apipilta brangiomis dovanomis, apdovanota meile...

Tą dieną, kai išėjau iš Žoržo senelės ir keliavau pas ponią Pola-Diuran, Eliziejaus Laukų prospekte sutikau seną savo draugą liokajų, su kuriuo pusę metų tarnavau tuose pačiuose namuose. Nebuvau jo mačiusi daugiau kaip dvejus metus. Mudu pasisveikinome, sužinojau, kad jis kaip ir aš ieško tarnybos. Bet kadangi buvo susitaupęs nemažai pinigų, įsidarbinti neskubėjo.

– Celestina, – pasakė apsidžiaugęs, kad susitikome, – jūs nuostabi kaip visada!.. – Jis buvo šaunus vaikinas, linksmas, mėgdavo pokštauti ir lėbauti... Pasiūlė man: – Ar nepapietavus mums drauge, a?..

Paėmė mane už parankės ir nusivedė į Kambono gatvėje esančią vyninę... Sąmojis buvo kvailas, juokeliai lėkšti, jis buvo vulgarus ir ciniškas... Kad ir kaip būtų, manęs tai nė kiek nešokiravo... Priešingai, patyriau storžievišką džiaugsmą, banalų saugumą, tarytum būčiau grįžusi prie ankstesnių savo įpročių... Trumpiau tariant, pakritusiuose jo vokuose, nuskustame veide, lūpose, plačioje burnoje, kurioje galėjau įžiūrėti ir vergo grimasą, ir polinkį meluoti bei ištvirkauti, tai yra savybes, būdingas ir aktoriui, ir teisėjui, ir tarnui, išvydau save, savo gyvenimą ir savo sielą.

Po pietų šiek tiek pasivaikščiojome prospekte. Paskui jis nusivedė mane į kiną, sumokėjo ir už mano bilietą. Aš apgirtau, nes išgėriau per daug Somiūro vyno. Tamsioje salėje, kai ant ryškiai apšviestos lentos plojant žiūrovams buvo rodoma žygiuojanti prancūzų armija, jis staiga apkabino mane per liemenį ir pabučiavo į pakaušį taip stipriai, kad net sutaršė šukuoseną.

– Tu puiki, – sušnibždėjo. – Ak, velniai rautų, kaip skaniai tu kvepi!..

Jis palydėjo mane iki viešbučio, keletą minučių stovėjome ant šaligatvio tylėdami, it apdują... Paskui ėmė daužyti lazdele per savo batų nosis... O aš, palenkusi galvą, prispaudusi prie šonų alkūnes, sukišusi rankas į movą, maigiau koja apelsino žievelę...

– Ką gi, iki pasimatymo, – pasakiau.

– Ak, ne! – atsakė jis. – Leisk man užeiti pas tave... Ar sutinki, Celestina?

Aš dėl akių šiek tiek paprieštaravau. Jis primygtinai prašė:

– Paklausyk!.. Kas tau?.. Kankiniesi dėl meilės?.. Dabar pats laikas...

Jis nusekė man iš paskos. Viešbutyje, kuriame buvau apsistojusi, niekas pernelyg nekreipė dėmesio, su kuo grįžtama vakarais... Siauri neapšviesti laiptai, lipnūs turėklai, tvankuma, padvisę kvapai – kaip viešnamio ar kokios nusikaltėlių pamėgtos vietos. Mano palydovas dėl drąsos sukosėjo. O aš šlykštėdamasi pagalvojau: „Ak, po galais!.. Čia ne Hulgato vila ar šilti namai Linkolno gatvėje, kuriuose visą laiką kvepia gėlės..."

Vos tik spėjau įeiti į savo kambarį ir užrakinti duris, jis čiupo mane ir šiurkščiai metė ant lovos, net sijonai užsivertė.

Kartais tampame gyvuliais!..

Ak, kokie mes menkystos!..

Ir vėl ėmiau gyventi kaip anksčiau, buvo ir pakilimų, ir kryčių, pažinčių su įvairiausiais žmonėmis, santykių, kurie baigdavosi vos užsimezgę... buvo staigių permainų, kai iš turtingų namų atsidurdavau gatvėje... taigi nieko nauja...

Keistas dalykas!.. Tuo metu, kai degiau iš meilės, kai jaučiau karštą norą aukotis, aš nuoširdžiai ir aistringai troškau mirti, o dabar ilgus mėnesius būgštavau, kad galiu būti užsikrėtusi nuo pono Žoržo bučinių... Lengviausias negalavimas, menkiausias skausmas keldavo man siaubą. Dažnai naktimis prabusdavau apimta klaikios baimės, išpilta šalto prakaito... Čiuopdavau krūtinę, nes, regis, jausdavau toje srityje skausmą ir dieglius. Tyrinėjau savo spjaudalus, kuriuose, kaip man atrodė, įžiūrėdavau kraujo pėdsakų; skaičiuodavau pulsą, nes buvau įsitikinusi, kad karščiuoju. Kai žiūrėdavau į veidrodį, atrodydavo, kad mano akys išsprogusios, o skruostai išmušti mirties raudonio – tokiu raudoniu buvo nusidažę pono Žoržo skruostai... Kartą naktį atsidūrusi gatvėje po vienos puotos aš peršalau, susirgau sloga, visą savaitę kosėjau... Jau maniau, kad man galas... Apsiklijavau nugarą trauklapiais, gėriau įvairiausių keistų vaistų... net paaukojau šventajam Antanui Padujiečiui... O kai vėliau, nepaisant mano baimės, sveikata išlikdavo gera, aš nesunkiai, kaip ir anksčiau, išgyvendavau savo tarnybos sunkumus ir malonumus... Laikas vėl slinko po senovei.:.

Pernai spalio šeštąją, kaip ir ankstesniais metais, tą liūdną dieną nuėjau padėti gėlių ant pono Žoržo kapo. Jis buvo palaidotas Monmartro kapinėse. Didelėje alėjoje, už kelių žingsnių, pamačiau vargšę senelę. Ak, kaip ji suseno!.. Ir kokie susenę abu ją lydintys tarnai... Susikūprinusi, sulinkusi, ji netvirtai stovėjo ant kojų ir sunkiai judėjo į priekį; ją prilaikė už parankių du seni, sukumpę, vos kojas velkantys kaip ir jų šeimininkė tarnai... Jiems iš paskos ėjo pasiuntinukas, jis nešė didžiulę baltų ir raudonų rožių puokštę... Aš sulėtinau žingsnį, nes nenorėjau, kad mane atpažintų... Pasislėpusi už aukšto antkapinio paminklo laukiau, kol vargšė skausmą kenčianti senutė padės gėlių ant savo anūko kapo, pasimels ir apraudos jį... Lėtu žingsniu jie ėjo iš kapinių pro pat paminklą, už kurio slėpiausi... Susigūžiau, kad manęs nepamatytų, net ėmė vaidentis, jog prošal slenka mano pačios sąžinės fantomai... Ar ji būtų mane pažinusi? Ak, nesu įsitikinusi... Jie ėjo nieko aplinkui nematydami... nieko žemiška aplinkui save neregėdami... Žvilgsniai sustingę kaip neregių... lūpos juda, bet jos bežadės... Galėjai pamanyti, kad trys senos velionių sielos pasiklydo kapinių labirinte ir ieško savo kapų... Mano atmintyje vėl atgijo ta tragiška naktis... kruvinas mano veidas... Žoržui iš burnos tekantis kraujas. Nuo šių prisiminimų širdį sukaustė šaltis... Pagaliau jie dingo man iš akių...

Kur jie dabar, tie trys liūdni šešėliai?.. Galbūt mirė... gal jų jau nebėra tarp gyvųjų. Galbūt paklaidžioję keletą dienų ir naktų, jie pagaliau rado tylos ir poilsio duobę, kurios ieškojo...

Man vis tiek!.. Ir kodėl tokia keista mintis šovė į galvą tai vargšei senelei – pasamdyti mane slaugyti tokį jauną ir gražų jaunuolį kaip ponas Žoržas?.. Ir iš tikrųjų, kai pagalvoju, kad ji niekada nieko net neįtarė... nieko nematė, nieko nesuprato, – negaliu atsistebėti!.. Ak, dabar galiu pasakyti, kad jie visi trys buvo naivūs žmonės... Jie visiškai manimi pasitikėjo!..

Pro gyvatvorę išvydau kapitoną Možė... Jis tupėjo prie ką tik sukastos lysvės ir persodinėjo našlaites bei leukonijas... Vos tik pamatė mane, liovėsi dirbęs ir priėjo prie gyvatvorės pasikalbėti. Jis visai nepyko ant manęs už tai, kad paskatinau jį atimti gyvybę šeškui. Atrodė labai linksmas. Mirė iš juoko pasakodamas, kad šį rytą nutvėrė už pakarpos baltą Lanlerų katę...

Galima tik spėti, kad katei atkeršijo už šešką.

– Ji jau dešimta iš tų, kurias nudaigojau! – sušuko pašėlusiai džiūgaudamas, plekšnodamas sau per šlaunis juodomis žemėtomis rankomis. – Ak, toji bjaurybė daugiau nebeknis mano inspektų... nebeniokos mano sėjinukų, nenaudėlė!.. O ką, jeigu galėčiau paimti už pakarpos jūsų Lanlerą ir jo bobą?.. Ak, kiaulės!.. Ak!.. Ak!.. Ak!.. Puiki mintis!.. – Pasakė ir ėmė raitytis iš juoko... Staiga klastą slepiančios jo akys sužaižaravo, ir jis paklausė manęs: – O kodėl neprikišus jiems į lovą ašutų?.. Ak, su malonumu galėčiau duoti jums ašutų ryšulį!.. Taip, puiki mintis!.. – Paskui pridūrė: – Beje... ar prisimenate?.. Kleberą?.. Mano šeškiuką?

– Taip... Na ir ką?

– Taigi aš jį suvalgiau... Niam niam!..

– Sakykite, jis nebuvo labai skanus?..

– Hm!.. Skonis kaip prasto triušio.

Tokia tebuvo vargšo gyvūnėlio laidotuvių kalba.

Kapitonas dar papasakojo, kad praėjusią savaitę po žabų ryšuliu jis pagavo ežį. Dabar nori jį prisijaukinti. Pavadino Burbakiu... Koks puikus sumanymas!.. Supratingas, mielas, labai geras ir itin ėdrus gyvūnėlis!..

– Dievaži, – sušuko jis, – tą pačią dieną tas nenaudėlis ežys kapojo bifšteksą, avienos troškinį, rūkytų lašinių, šveicariško sūrio ir uogienės!.. Nepaprastas gyvūnas... niekaip nepasisotina... kaip ir aš... Jis ėda viską!..

– Tuo metu alėja ėjo mažasis jo tarnas, karučiuose jis vežė akmenis, senas sardinių dėžes ir kitas atmatas į sąšlavyną.

– Eik šen!.. – pašaukė jį kapitonas. Ir kai iš manęs sužinojo, kad mano šeimininkas išėjo į medžioklę, kad šeimininkė išvyko į miestą, o Žozefo irgi nėra namie, čiupo iš karučių akmenis, dėžes ir ėmė mėtyti jas į mūsų sodą šaukdamas: – Še tau, kiaule!.. Še tau, nenaudėli!.. – Akmenys skrido, atliekos krito į neseniai sukastą lysvę, kurioje Žozefas buvo pasėjęs žirnių. – Še tau!.. Ir dar tau!.. Ir dar tau priedo!.. – Netrukus visą lysvę nuklojo atliekos, jis ją visiškai nusiaubė... Kapitonas savo džiaugsmą išliejo šūksniu, panėšinčiu į pelėdos ūbavimą, ir nežabojamais gestais... Paskui sukdamas senus žilus ūsus, pasakė man nutaisęs ištvirkusio nugalėtojo miną: – Panele Celestina, po velnių, jūs graži mergina!.. Būtinai ateikite pas mane, kai Rozos nebus namie... a?.. O, puiki mintis!..

Ką gi!.. Jis dėl nieko nesijaudina...

VIII
Spalio 28-oji

Pagaliau gavau pono Žano laišką. Laiškas labai sausas. Jį skaitydamas nė nepamanytum, kad mes esame turėję artimų santykių. Nė vieno draugiško, švelnaus žodžio, nė vieno prisiminimo!.. Laiške jis rašo tik apie save... Jeigu tikėčiau Žanu, dabar jis tapo svarbiu asmeniu. Tai gali matyti, tai gali pajusti iš globėjiško ir niekinamo tono jau pačioje laiško pradžioje, kai jis kreipiasi į mane... Žodžiu, jis rašo tik todėl, kad nori padaryti man įspūdį... Buvo garbėtroška, – po galais, jis labai gražus vaikinas, – bet toks pagyrūnas, koks yra dabar, nebuvo. Vyrai neįstengia atsispirti sėkmei ir šlovei...

Žanas iki šiol tebetarnaująs grafienei Farden, jis vyriausiasis jos tarnas. Dabar Prancūzijoje, ko gero, apie jokią kitą moterį nekalbama tiek daug, kiek apie grafienę Farden. Jis ne tik tarnas, bet ir politinis veikėjas, sąmokslininkas rojalistas. Veikiąs kartu su Kopė, Lemetru, Kenė de Boreperu, dalyvaująs sąmoksle drauge su generolu Mersjė ir tai darąs tik todėl, kad nuverstų Respubliką. Neseniai lydėjęs Kopė į Prancūzų patriotų sąjungos susirinkimą, puikavęsis ant pakylos už didžio patrioto nugaros ir visą vakarą laikęs jo apsiaustą. Beje, jis galįs pasigirti, kad yra laikęs visų didžių dabartinių patriotų apsiaustus... Šis faktas tikrai pakliūsiąs į jo gyvenimo nuopelnų sąrašą... O kartą vakare išeinant iš Dreifuso sekėjų susirinkimo, į kurį Žaną buvo pasiuntusi grafienė, kad „užčiauptų gerkles kosmopolitams", policija jį suėmusi už tai, kad jis rodęs panieką žmonėms, neturintiems tėvynės, ir iš visų jėgų šaukęs: „Mirtis žydams!.. Tegyvuoja karalius!.. Tegyvuoja armija!.." Grafienė pagrasino pasiskųsianti vyriausybei, ir poną Žaną tuojau pat paleidę... Grafienė už tokį žygdarbį netgi pridūrusi prie jo mėnesio algos dvidešimt frankų... Ponas Artūras Mėjeris šį įvykį aprašęs *Gaulois*... Žano vardas taip pat figūravęs aukojusiųjų pulkininkui Anri *La Libre Parole* sąraše, mat jis paaukojęs šimtą frankų... Kopė įrašęs jį kaip aukotoją savanorį... Kopė išrinkęs jį Prancūzų patriotų sąjungos, puikios sąjungos, garbės nariu. Jai priklausą visi turtingų namų tarnai... Tarp jos narių esama grafų, markizų ir hercogų... Vakar atvažiavęs pusryčiauti Mersjė pasakęs Žanui: „Na ką, narsusis mano Žanai?" Narsusis mano Žanai!.. Žiulis Gerenas laikraščio *L'Anti-juif* straipsnyje, pavadintame „Dar viena išdavikų auka", taip parašęs: „Drąsus mūsų draugas antisemitas ponas Žanas ir t. t." Galiausiai savo namuose visas dienas leidžiantis ponas Forenas privertęs Žaną pozuoti paveikslui, turėjusiam simbolizuoti tėvynės dvasią... Anot pono Foreno, Žano „snukis geriausiai tam tikęs!" Ir apsakyti nebeįmanoma, kiek sveikinimų jis sulaukiąs iš garsių žmonių, kiek daug arbatpinigių gaunąs, kiek garbingų apdovanojimų, kiek pagyrimų išgirstąs. O jeigu – iš visko sprendžiant taip ir bus – generolas Mersjė ryžtųsi pasikviesti Žaną į būsimą Zolia procesą, kad Žanas melagingai paliudytų... o štabas sumokėtų jam už tas dienas... jo savimeilė tikrai būtų paglostyta... Melagingas liudijimas – prašmatniausias, madingiausias dalykas šių metų aukštuomenės gyvenime... Tas, kuris bus išrinktas melagingai liudyti, labai greitai išgarsėsiąs, tai tas pats, kas išlošti loterijoje didįjį prizą... Ponas Žanas žinąs, kad tai bus tikra sensacija Eliziejaus Laukų prospekte... Kai vakare Pranciškaus Pirmojo gatvėje esančioje kavinėje jis sėdąs žaisti kortomis arba vedąs pasivaikščioti šaligatviais grafienės šunis, visi smalsiai ir pagarbiai žiūrį į jį... beje, ir į šunis... Štai kodėl kaip garsenybė, – o jis tikrai toks bus, nes jo šlovė iš šio Paryžiaus kvartalo ims sklisti po visą Paryžių, iš Paryžiaus po visą Prancūziją, – jis kaip ir grafienė užsiprenumeravęs *L'Argus de la Presse*. Ir man atsiųsiąs, jeigu apie jį bus išspausdinta kas nors įspūdinga. Tai viskas, ką jis galįs dėl manęs padaryti, nes aš pati turinti suprasti, kad jam nėra kada tvarkyti mano reikalų... Paskui, nerūpestingai rašo jis, „kai būsiąs valdžioje", pažiūrėsiąs, ką galėtų padaryti... Tik aš viena esanti kalta dėl visko, kas man nutiko... nemokėjau tinkamai elgtis... mano mintys buvo nenuoseklios... Praradau geriausias vietas neišpešusi jokios naudos sau... Jeigu nebūčiau priėmusi tokių neprotingų sprendimų, dabar galbūt mano santykiai su generolu Mersjė, Kopė, Deruledu būtų kuo geriausi ir gal, nors esu tik moteris, mano vardas puikuotųsi tokio palankaus tarnams *Gaulois* skiltyse...

Skaitydama šį laišką vos neapsiverkiau, nes supratau, kad ponas Žanas man visiškai abejingas... kad aš niekuo nebegaliu pasikliauti!.. Jis neparašė nė žodžio apie tą, kuri mane pakeitė... Ak, matau juos, juos abu, tame man taip pažįstamame kambaryje besibučiuojančius ir besimyluojančius... kartu besilankančius (taip kadaise darėme ir mes) viešose puotose ir teatruose... Matau jį, vilkintį neperšlampamu apsiaustu, sugrįžusį iš žirgų lenktynių, pralošusį visus pinigus ir sakantį jai, ką sakydavo man daugybę kartų: „Paskolink auksinius savo papuošalus ir laikrodį, aš juos užstatysiu!" Bet gali būti ir taip, kad jis, tapęs politiniu veikėju, sąmokslininku rojalistu, pasidarys dar didesnis garbėtroška ir meilės ieškos ne tarnų kambaryje, o salone... Taip ir atsitiks. Jis nusivils.

Bet argi aš iš tikrųjų kalta dėl to, kas nutiko?.. Galbūt taip!.. Beje, man atrodo, kad kažkokia lemtinga jėga, kurios neįstengiu įveikti, apsunkina mano egzistavimą, dėl to negaliu išbūti vienoje vietoje ilgiau nei pusmetį... Arba šeimininkai mane atleidžia, arba išeinu pati, nes nebenoriu ten likti. Juokinga ir liūdna... aš visada skubėdavau išeiti „kitur“: bergždžiai puoselėdavau beprotiškas viltis apie „chimerišką kitur“, viską supoetindavau, iš toli viskas atrodė kaip iliuzija, miražas... ypač po mano tarnybos Hulgate, šalia pono Žoržo... Manęs dar ilgai neapleido nerimas... kamavo man nepasiekiamų naujų idėjų ir drąsių formų reikmė... Esu įsitikinusi, kad netikėtai atsivėręs naujas gyvenimas, kurio taip trumpai ragavau ir kurio geriau būčiau visiškai neragavusi, man buvo pražūtingas... Ak, kokie apgaulingi į nežinomybę vedantys keliai!.. Eini, eini ir visą laiką matai tą patį... Žiūri iš toli į dulkėtą horizontą... ten kažkas mėlyna, o ten rusva, šviesu ir lengva kaip svajonė... Tikriausiai ten gyventi gera... Prieini arčiau... ateini... Ir nieko... Virš smėlio, virš akmenukų, virš atšlaitės – pilkas, apniukęs, slegiantis dangus, ten užgęsta dienos šviesa, ten niūrūs debesys uždengia saulę... Nėra nieko... nieko, dėl ko ėjai... Beje, aš ir pati nežinau, ko ieškau... net nežinau, kas aš esu. Tarnas nėra nuo niekieno nepriklausomas, jis – visuomeninė būtybė... Tai kažkas nedarnaus, sudaryta iš dalių ir gabalų, negalinčių derėti, negalinčių prisitaikyti... Tai kažkas blogiau, tai – siaubą keliantis mišrūnas... Jis atitolęs nuo liaudies, iš kurios kilęs; nepritampąs prie buržuazijos atstovų, pas kuriuos gyvena ir prie kurių linksta... Atitrūkęs nuo liaudies, kur yra tikrosios jo šaknys, ir praradęs sveiką jos kraują ir prigimtinę jėgą... Iš buržuazijos perėmęs gėdingų ydų, bet neturi galimybių ir priemonių tomis ydomis mėgautis... Nenuoširdūs jausmai, atgrasi baimė, nusikalstami troškimai – be jokio dekoro, taigi ir be prabangos, kuria prisidengia turčiai... Atsidūręs tame neva garbingame buržuazijos pasaulyje, susitepa sielą, prisiuosto kvapų, sklindančių iš dvokiančių kloakų, visiems laikams praranda sielos ramybę ir netgi savąjį „aš"... Visuose savo prisiminimuose jis, regėdamas veidus, šalia kurių gyveno lyg šmėkla, mato tik purvą, tikriau, kančią... Jis dažnai juokiasi, bet tas juokas dirbtinis. Jis kyla ne iš patirto džiaugsmo ir ne todėl, kad išsipildė viltis, jame esama kandžios maišto grimasos, kurią išduoda rūsti kietai sučiauptų lūpų klostė. Nieko nėra skaudžiau ir bjauriau už tokį juoką; jis degina ir sekina... Galbūt būtų geriau, jeigu aš verkčiau... Paskui tebūnie, kas bus... O paskui, po galais!.. Kas bus, tebūnie...

Bet čia apskritai nieko nevyksta... niekada nieko... Niekaip negaliu prie to priprasti. Man sunkiausia ištverti monotoniją, gyvenimo sustabarėjimą... Aš noriu iš čia išvykti... Išvykti? Bet kur ir kaip?.. Nežinau, todėl lieku!.. Šeimininkė kokia buvo, tokia ir liko: nepatikli, pedantiška, šiurkšti, gobši, be polėkio, be fantazijos, nežinanti, kas yra spontaniškumas; marmurinio jos veido niekada nenušviečia džiaugsmo spindulėlis...

Šeimininkas grįžo prie senų savo įpročių, iš pasalūniško jo veido sprendžiu, jog jaučia man pagiežą dėl to, kad esu jam atšiauri; bet jo pyktis nekelia jokio pavojaus...

Po pusryčių jis pasiima savo šautuvą, apsiauna ilgaaulius batus ir drožia į medžioklę. Grįžta vakare, nebeprašo, kad padėčiau jam nusiauti batus, ir devintą valandą eina miegoti... Kaip visada nerangus, juokingas ir nenuovokus... Jis ėmė tukti. Kaip šie turtingi žmonės gali pasmerkti save gyventi tokį nuobodų gyvenimą?.. Kartais klausiu savęs, ką būčiau gavusi iš šeimininko?.. Pinigų jis neturi ir malonumo nebūtų man suteikęs. O ir šeimininkė visai nepavydi!..

Bet visų baisiausia šiuose namuose – tylėjimas... Niekaip negaliu prie to priprasti... Beje, nevalingai išmokau tyliai vaikščioti, tarytum „sklęsti ore", kaip sako Žozefas... Dažnai, eidama niūriais koridoriais, pro šaltas sienas, jaučiuosi kaip šmėkla, atklydusi iš ano pasaulio. Čia man trūksta oro... Bet aš lieku!..

Teliko vienintelis malonumas – sekmadieniais po mišių eiti į svečius pas bakalėjininkę ponią Guen. Bjauriuosi ja, bet daug bjauresnis jausmas – nuobodulys – gena prie jos. Bent susirenkame visos draugėn... Čia liežuvaujama, juokaujama, triukšmaujama, čia iš taurelių geriama trauktinės... Čia bent imituojamas gyvenimas... Ir laikas eina...

Praėjusį sekmadienį pasigedau merginos, kurios snukutis it žiurkės, o akys apsiašarojusios... Klausiu apie ją...

– Jai nieko... nieko... – paslaptingu tonu sako man bakalėjininkė...

– Gal ji serga?..

– Taip... bet tai niekai... Po dviejų dienų viskas paaiškės...

O panelė Roza žiūri į mane tokiomis akimis, lyg pritardama sakytų: „Ak, matote!.. Ši moteris labai apsukri..."

Kaip tik šiandien iš bakalėjininkės sužinojau, kad Rejono miške, viržyne, tarp sausų lapų, medžiotojai aptiko žiauriai išprievartautos mažos mergaitės lavoną... Atrodo, tai kelininko duktė... Šiose apylinkėse ją vadino mažąja Klara... Ji buvo naivi mergaitė, bet švelni ir geraširdė... jai dar nebuvo sukakę nė dvylika!.. Tokia istorija – tikras atradimas čionykščiams gyventojams... Vienas ir tas pats įvykis čia aptarinėjamas ištisas savaites... Kalboms galo nėra...

Pasak Rozos, kuri visada apie viską žino daugiau nei kiti, mažosios Klaros pilvas buvo perskrostas peiliu, iš žaizdos buvo išvirtusios žarnos... Ant kaklo ir gerklės aiškiai buvo matyti ją smaugusių pirštų pėdsakai... Išbrinkusi žaizda, anot Rozos, atrodė taip, lyg kas būtų kišęs į ją storą medkirčio kirvio kotą... Nedideliame viržyne, toje vietoje, kur dar ir dabar matyti ištrypti viržiai, ir buvo įvykdytas nusikaltimas. Tai galėjo nutikti maždaug prieš savaitę, nes kūnas apiręs...

Gerai suprantu, kad, nepaisant siaubo, kurį sukėlė ši žmogžudystė, daugumai mano pašnekovių išprievartavimas ir visi su tuo susiję nepadorūs vaizdai – jei ne pateisinimas, tai bent lengvinanti aplinkybė... nes, jų manymu, išprievartavimas – nelyginant meilės apraiška... Pasakojama daug visokiausių dalykų... Pavyzdžiui, kad mažoji Klara visas dienas leisdavo miške... Pavasarį ten ji prisiskindavo geltonųjų narcizų, pakalnučių, plukių, kurdavo iš jų gražias puokštes miesto ponioms; ieškodavo ir briedžiukų, sekmadieniais juos pardavinėdavo turguose... Vasarą rinkdavo įvairiausius grybus, vasarines gėles... Bet ką ji veikė miške tokiu metu, kai jame nėra ko rinkti?..

Viena labai protingai sako:

– Kodėl jos tėvui nerūpėjo, kad duktė prapuolė?.. Galbūt jis pats ją ir nužudė?

Kita atsako ne mažiau protingai:

– Jeigu būtų norėjęs tai padaryti, jam nebūtų reikėję vestis dukters į mišką... Kaip manote?..

Į pokalbį įsiterpia Roza:

– Iš tikrųjų labai įtartina!.. Aš... – Kaip nusimanantis žmogus, kuris žino daug siaubingų paslapčių, ji kalba toliau žemu balsu, lyg norėdama slapta pranešti kažką, kas kelia pavojų: – Aš... aš nieko nežinau... nenoriu tvirtinti... Bet... – Kadangi žodeliu „bet“

ji sužadina mūsų smalsumą, iš visų pusių ima šaukti kaklus tiesiančios, burnas žiojančios moterys. Ir ji pareiškia: – Nenustebčiau, jeigu tai būtų padaręs... – mums ima gniaužti kvapą... – ponas Lanleras... štai kas... jeigu jums svarbi mano nuomonė, – nutaisiusi rūstų veidą, žemu balsu baigia Roza.

Didžiuma iš čia esančiųjų prieštarauja, kitos tyli... Aš šaukiu, kad ponas Lanleras negalėtų padaryti tokio nusikaltimo:

– Jis? Apsaugok Viešpatie!.. Ak, vargšelis... jis pernelyg bailus...

Roza, labai supykusi, primygtinai gina savo nuomonę:

– Nesugebėtų? Tra-ta-ta... O mažoji Žeziuro?.. O mažoji Valentina?.. O mažoji Dužer?.. Gal jau pamiršote?.. Nesugebėtų?

– Tai ne tas pats... Tai ne tas pats...

Nors jos ir nekenčia mano šeimininko, vis dėlto nekaltina jo padarius žmogžudystę taip atvirai kaip Roza... Kad jis neva prievartaująs mažas mergaites, kurios jį prisileidžiančios... O Dieve! Taip dar galėtų būti... Bet kad jas žudytų?.. Tuo sunku patikėti... Roza kaip išprotėjusi atkakliai gina savo nuomonę... Apsiputojusi... daužo į stalą storomis minkštomis rankomis... nervingai šaukia:

– Aš jums sakau, kad taip buvo, aš... Nes aš esu įsitikinusi, taip!..

Ponia Guen, visą tą laiką kažką mąsčiusi, galiausiai pusbalsiu sako:

– Ak, iš tikrųjų, panelės... tokie dalykai... niekada negali žinoti... O jeigu kalbame apie mažąją Žeziuro... patikėkite, jai pasisekė, kad jis jos nenužudė...

Nors bakalėjininkės autoritetas labai didelis, nors Roza labai atkakliai laikosi savo nuomonės, moterys ima vardyti visus apylinkės vyrus, kurie būtų galėję tai padaryti...

Pasirodo, tokių labai daug... visi tie, kurių jos nekenčia, visi tie, kurių jos pavydi, visi tie, kuriems jaučia pagiežą ar apmaudą... Galų gale nedidukė, išblyškusi gražaus veido moteris pateikia dar vieną versiją:

– Jūs gerai žinote, kad praėjusią savaitę į mūsų apylinkę buvo užklydę du labai įtartinos išvaizdos kapucinai purvinomis barzdomis. Jie visų prašė išmaldos... Gal jie galėjo tai padaryti?..

Visos baisiausiai stebisi:

– Šaunūs ir pamaldūs vienuoliai!.. Šventos gerojo Dievo sielos!.. Kaip baisu...

Kai mes, viską aptarusios, einame lauk, Roza įnirtingai kartoja:

– Aš jums sakau, aš... Nes tai padarė jis.

Prieš įeidama į namus, aš trumpam stabteliu prie sandėlio, kur Žozefas blizgina pakinktus...

Virš spintelės, kurioje simetriškai išdėlioti buteliai su laku ir dėžutės su batų tepalu, kabo Driumono portretas, įrėmintas egliniuose rėmuose...

Tikriausiai norėdamas suteikti jam daugiau didybės, Žozefas neseniai nupiešė laurų vainiką. Priešais esantį popiežiaus portretą beveik visą užstoja ant vinies kabanti arklio gūnia. Ant lentos sukrautos į krūvą guli antisemitinės brošiūros ir patriotinės dainos, o kampe tarp šluotų riogso vėzdas.

Staiga be jokio preteksto, vien norėdama pranešti įdomią naujieną, sakau Žozefui:

– Ar žinote, Žozefai, kad miške rado nužudytą ir išprievartautą mažąją Klarą?

Nustebęs Žozefas mosteli ranka, bet ar šis jo gestas iš tikrųjų reiškia nuostabą?..

Nors viskas vyko labai greitai, man pasivaideno, kad, išgirdęs mažosios Klaros vardą, jis krūptelėjo... Bet labai greitai susitvardė.

– Taip, – tvirtai atsako jis, – žinau. Šį rytą apie tai man papasakojo mieste.

Dabar jis vėl abejingas ir ramus. Dideliu juodu skuduru susikaupęs toliau blizgina pakinktus. Aš gėriuosi apnuogintų jo rankų raumenynu, harmoningų ir galingų jo peties raumenų jėga... jo odos baltumu. Nematau akių, nes vokai nuleisti, žvilgsnis įsmeigtas į pakinktus. Bet matau burną... plačią burną... didelį it žvėries, nuožmų ir jausmingą žandikaulį...

Ir man suspaudžia širdį... Vėl klausiu jo:

– Ar žinoma, kas ją išprievartavo?..

Žozefas gūžteli pečiais... Nesuprasi, ar juokauja, ar rimtu tonu sako:

– Tikriausiai kokie valkatos... kokie nors bjaurūs žydai.

– Fe... pamatysite, jų nesugaus... Visi teismo pareigūnai papirkti.

Jis deda į vietą išblizgintus pakinktus ir, rodydamas į laurais vainikuotą Driumono portretą, pareiškia:

– O jeigu jis būtų čia!.. Ak, kokia nelaimė!

Nežinau kodėl išeidama jutau, kaip mano širdis prisipildė keisto nerimo...

Beje, ši istorija – puiki proga pasikalbėti ir šiek tiek prasiblaškyti...

Kai šeimininkės nebūna namie ir aš imu nuobodžiauti, kartais nueinu prie vielinės tvoros, prie kelio, ten mane pasitinka Roza... Ji nuolatos stebi mus ir mato viską, kas vyksta, kas pas mus ateina ir kas iš mūsų išeina. Ji dar labiau išraudusi, dar labiau pastambėjusi, dar labiau išglebusi. Lūpos dar labiau atvipusios, o liemenėlė nebegali suvaldyti didžiulių krūtų siautulio... Ir jos galva kimšte prikimšta nešvankiausių minčių... Ji tik tai mato, vien apie tai galvoja... Kiekvieną kartą, kai su ja susitinkame, pirmiausia pasižiūri į mano pilvą, o pirmi žodžiai, kuriuos taria nešvankiu tonu, yra tokie:

– Nepamirškite, ką jums sakiau... kai tik tai pastebėsite, tuojau pat eikite pas ponią Guen... tučtuojau.

Ši mintis ją persekioja nuolatos, tai tapo manija... Šiek tiek susierzinusi atsakau:

– Bet kodėl manote, kad turėčiau pastebėti? Aš nieko čia nepažįstu.

– Ak, – sako ji, – nelaimė ateina netikėtai... Akimirką užsimiršti... tai suprantama... ir baigta... Dažnai merginos ir pačios nežino, kaip tai nutinka... Daug kartų esu mačiusi tokių, kurios kaip ir jūs buvo įsitikinusios, kad nieko nenutiko... o vis dėlto buvo nutikę... Bet dėl ponios Guen galite būti visiškai rami... Tikra Dievo malonė, kad šiame krašte gyvena tokia apsukri moteris... – Ir ji, netikėlė, pagyvėja, gremėzdiškas jos kūnas net liumpsi nuo nepasotinamo geidulingumo. – Anksčiau, brangute, čia galėdavai sutikti daug vaikų... Mieste jų buvo kiekviename žingsnyje... Kaip šlykštu!.. Gatvėse knibždėjo vaikų kaip vištų fermos kieme... čiauškėdavo prie durų... kokį triukšmą keldavo!.. Kur tik žvilgsnį mesdavai, ten vaikai!.. Na, o dabar... nežinau, ar atkreipėte į tai dėmesį... dabar jų nebematyti... jų beveik nėra... – Saldžiai šypsodamasi, porina toliau: – Iš tikrųjų merginos linksminasi nė kiek ne mažiau nei anksčiau. Ak, Dieve mano, ne... Priešingai... Jeigu jūs devintą valandą eitumėte pasivaikščioti į kaštonų giraitę... pamatytumėte, kas ten darosi... Visur ant suoliukų sėdi porelės, visi bučiuojasi ir myluojasi... Labai miela... Ak, mano galva, meilė – ypač malonus dalykas... Suprantu, kad be jos neįmanoma gyventi... Bet ir pakyri, kai iš paskos sekioja būrys vaikų... Bet moterys nebegimdo vaikų... daugiau nebegimdo. Ir už tai turi būti dėkingos poniai Guen... Tereikia iškęsti vieną nemalonią akimirką... tik tiek, paskui ir vėl ima šviesti saulė. Jumis dėta aš nedvejočiau... Tokia puiki mergina kaip jūs, taip gerai išauklėta, tokios dailios figūros... pražudytumėte save, jei gimdytumėte vaiką...

– Nusiraminkite... Aš nenoriu vaiko...

– Taip... taip... niekas nenori jų turėti. Tik... sakykite teisybę... Ar jūsų šeimininkas niekada jums to nesiūlė?..

– Ne, nesiūlė...

– Labai keista... nes jis tuo garsėja... Net tą rytą, kai sode glaudė jus prie savęs?..

– Patikėkite...

Panelė Roza linguoja galva.

– Jūs nenorite sakyti teisybės... jūs manimi nepasitikite... tai jūsų reikalas. Bet kas žinoma, tai žinoma...

Galiausiai ji išveda mane iš kantrybės, ir aš šaukiu jai:

– Ak, to betrūko!.. Gal manote, kad aš miegu su visais... su šlykščiais seniais?..

Ji atsako šaltu tonu:

– Ei, meilute, nepykite. Yra senių, nė kiek ne prastesnių už jaunuolius... Iš tikrųjų man jūsų reikalai nerūpi... Jau sakiau jums, ar ne?.. – Savo kalbą ji baigė užgauliu tonu, užuot suokusi dabar amsėjo: – Beje... galbūt ir taip... Žinoma, jūsų ponas Lanleras labiau myli neprinokusius vaisius. Dėl skonio nepasiginčysi, meilute...

Keliu eina valstiečiai, jie pagarbiai sveikinasi su panele Roza:

– Laba diena, panele Roza... Kaip sekasi kapitonui, kaip visada gerai?..

– Ačiū, puikiai... Gurkšnoja rūsyje vyną.

Keliu eina miestiečiai, jie irgi mandagiai pasisveikina su panele Roza:

– Laba diena, panele Roza... Kaip sekasi kapitonui?

– Kaip visada puikiai... Dėkoju... Jūs labai malonūs.

Keliu linguodamas galva lėtai traukia klebonas. Pamatęs panelę Rozą, jis linkteli jai, šypsodamasis užverčia brevijorių ir sustoja.

– Ak, tai jūs, brangus mano vaike?.. Kaip sekasi kapitonui?

– Ačiū, pone klebone... Po truputį... Dabar jis rūsyje...

– Juo geriau... juo geriau... Tikiuosi, kad jis pasodino daug gražių gėlių... ir kad kitais metais per Devintines mūsų altorius vėl bus dailiai išpuoštas...

– Be jokios abejonės... pone klebone...

– Dukrele, perduokite kapitonui nuoširdžius mano linkėjimus... – Prieš nueidamas atsiverčia brevijorių ir sako: – Iki pasimatymo... Iki pasimatymo... Norėčiau, kad visi parapijiečiai būtų tokie kaip jūs.

Grįžtu namo šiek tiek nusiminusi, šiek tiek sutrikusi, šiek tiek supykusi ant tos bjaurios Rozos. Įsivaizduoju ją besimėgaujančią savo triumfu: visi su ja sveikinasi, visi gerbia, o ji, storulė, – laiminga, šlykščiai laiminga. Manau, klebonas netrukus pastatys ją kurioje nors savo bažnyčios nišoje tarp dviejų vaško žvakių, o jos galvą apjuos auksine aureole – kaip šventosios...

IX

Spalio 25-oji

Žozefas čia yra vienintelis žmogus, kuris mane domina. Jis iš tikrųjų elgiasi labai paslaptingai, ir aš nežinau, kas darosi to tylaus ir drauge pašėlusio žmogaus sieloje. Tikriausiai kas nors ypatinga. Kartais būna sunku atremti jo žvilgsnį, tokį skvarbų, jog aš nuleidžiu akis, kad nematyčiau manęs gąsdinančio įdėmaus jo žvilgsnio. Vilkdamas kojas jis kėblina taip lėtai, kad mane sukausto baimė. Galėtum pamanyti, kad velka prie kulkšnies prikabintą patrankos sviedinį arba, tiksliau būtų sakyti, išsaugotus prisiminimus apie tą sviedinį... Su kuo susijusi jo praeitis – su katorga ar vienuolynu?.. Galbūt ir su tuo, ir su tuo. Man baisu žiūrėti į jo nugarą, į storą stiprų kaklą, pajuodusį kaip senio oda nuo įdegio; kaklo sausgyslės įsitempusios tarsi lynai. Atkreipiau dėmesį į tai, kad labai stiprūs ir ryškūs jo sprando raumenys – kaip vilkų ir kitų laukinių žvėrių, kurie nešioja įsikandę į dantis sunkų laimikį.

Jei ne antisemitinis Žozefo pamišimas, jei ne jo žiaurumas ir kraugeriškumas, galėčiau sakyti, kad jis abejingas visiems kitiems gyvenimo dalykams. Neįmanoma nuspėti, ką jis mąsto. Jis nėra pagyrūnas, jis neturi mūsų profesijos žmonėms būdingo nuolankumo – iš šių savybių gali atpažinti gerą tarną; jis niekada nesiskundžia šeimininkais ir niekada jų neburnoja. Gerbia juos, bet nekeliaklupsčiauja, regis, jis jiems ištikimas, nors to nedemonstruoja. Verčiamas ką nors daryti, niekada nesirauko, net tada, kai darbas itin atgrasus. Jis labai sumanus; moka visokiausių darbų, net pačių sunkiausių, nesusijusių su tiesioginėmis jo pareigomis. Priorė Žozefui – tarytum jo paties nuosavybė, jis prižiūri ją, pavydžiai saugo ir gina. Puikios uoslės, grėsmingas kaip dogas, veja lauk visus vargetas, valkatas ir įkyruolius. Žozefas – seno sukirpimo ikirevoliucinio laikotarpio tarnas... Šiame krašte apie Žozefą sakoma taip: „Kito tokio kaip jis nėra... Auksinis žmogus!" Žinau, kad jį iš Lanlerų nori išvilioti į Luvjė, Elbefą ir Ruaną, kad jis sulaukia pačių geriausių pasiūlymų. Bet Žozefas atsisako ir niekam dėl to nesigiria... Ak, iš tikrųjų nesigiria... Žozefas čia jau penkiolika metų, šie namai jam tapo savais. Bus čia tol, kol jį laikys... Įtari ir visur piktus kėslus įžiūrinti šeimininkė aklai juo pasitiki. Ji labai nepatikli, bet tiki Žozefu, tiki jo sąžiningumu ir ištikimybe.

„Jis auksinis žmogus!.. Dėl mūsų pultų į ugnį", – sako ji apie Žozefą.

Būdama šykšti, Žozefui ji labai dosni ir dažnai apipila jį nedidelėmis dovanomis.

Kad ir kaip būtų, aš šiuo žmogumi nepasitikiu. Nors Žozefas kelia man nerimą, vis tiek nepaprastai domina. Dažnai matydavau keistą tamsių negyvų jo akių išraišką... Bet dabar jis man atrodo visai kitoks nei tada, kai pradėjau tarnauti šiuose namuose; iš pirmo žvilgsnio pasirodė esąs šiurkštus, kvailas ir nerangus vyras. Reikėjo įdėmiau įsižiūrėti. Dabar matau jį kaip ypač nuovokų ir suktą žmogų... labiau nei nuovokų, blogiau nei suktą... nežinau, kaip aiškiau pasakyti... Gal todėl, kad regiu Žozefą kiekvieną dieną, jis nebeatrodo man nei bjaurus, nei senas... Pripratimas daug ką keičia – daiktus ir žmones imi matyti tarsi pro rūką. Pamažu ima dilti pažįstamo veido bruožai, sušvelnėja formos; kupriaus, su kuriuo gyveni, kupros po kurio laiko imi nebepastebėti... Bet esama dar kai ko... to, ką tame žmoguje įžvelgiu naujo ir gilaus, ir tai mane jaudina. Moters akimis, vyro grožį lemia ne harmoningi veido bruožai, ne linijų nepriekaištingumas. Tai kažkas, kas mažiau matoma, mažiau apibrėžta... gal artumas ir, jei drįsiu pasakyti... aštri, galinga, svaigi seksualinė nuotaika, stipriai paveikianti moteris nepriklausomai nuo jų valios; tam neįmanoma atsispirti... Taigi Žozefas ir kuria aplink save kaip tik tokią nuotaiką... Neseniai mėgavausi stebėdama, kaip jis kėlė vyno statinę... Žaidė su ja it vaikas su guminiu kamuoliu. Didžiulį įspūdį man padarė nepaprasta jo jėga, vikrumas, lankstumas, neapsakomas kojų lengvumas, galingi atletiški pečiai. Keistas liguistas smalsumas, lydimas baimės ir traukos, kurią manyje žadina paslaptingas Žozefo elgesys, jo tylėjimas, savotiška eisena, tvirtai suspaustos lūpos, įspūdingas žvilgsnis, sustiprėja dar labiau, kai matau galingus jo raumenis, tvirtą lyg jaučio sprandą. Jaučiu, kad mane ir Žozefą sieja kažkoks slaptas ryšys, nors ir negaliu tinkamai paaiškinti, kas tai... Tas mums bendrumo teikiantis fizinis ir dvasinis ryšys kasdien vis stiprėja...

Kartais seku jį akimis pro drabužinės langą, kai jis dirba sode... Šit palinko kone iki žemės arba klūpo prie sienos, šalia alėjos... Staiga dingsta... išnyksta iš akių... Vos tik palenkiu galvą... jo ir pėdos spėjusios ataušti... Gal prasmego skradžiai?.. Perėjo kiaurai sieną?.. Retkarčiais man tenka eiti į sodą perduoti jam kokį nors šeimininkės nurodymą... Neradusi šaukiu:

– Žozefai!.. Žozefai!.. Kur jūs? – Jokio atsakymo... Vėl šaukiu: – Žozefai!.. Žozefai!.. Kur jūs?

Staiga Žozefas išdygsta priešais mane – išnyra iš už medžio ar pakyla nuo kurios nors daržovių lysvės. Stovi nutviekstas saulės, veidas griežtas, ryžtingas, plaukai prigludę prie galvos, marškiniai prasegti, matyti plaukais apžėlusi krūtinė... Iš kur jis atsirado?.. Iš kur atėjo?.. Gal iš dangaus nukrito?..

– Ak, Žozefai, jūs ir vėl mane išgąsdinote...

Žozefo lūpas ir akis nušviečia baimę kelianti šypsena, kuri, patikėkite, panėši į peilio ašmenų blyksnį. Tada imu manyti, kad prieš mane stovi pats velnias...

Mažosios Klaros išprievartavimas tebėra pagrindinė miesto gyventojų smalsumą žadinanti tema. Visi graibsto vietos ir Paryžiaus laikraščius, kuriuose apie jį rašoma. *La Libre Parole* atvirai kaltina žydus ir tvirtina, kad tai buvusi „ritualinė žmogžudystė". Buvo atvažiavę teismo pareigūnai... daug ką apklausė, ne vieną tardė. Niekas nieko nežino... Į Rozos išplatintus kaltinimus visi žvelgė nepatikliai – žmonės tik pečiais gūžčiojo... Vakar žandarai sulaikė vargšą prekeivį, šis nesunkiai įrodė, kad tuo metu, kai buvo įvykdyta žmogžudystė, jo šiose apylinkėse nebuvo. Aukos tėvas, kuris, sprendžiant iš paskalų, galėjo būti šio įvykio kaltininkas, taip pat įrodė, kad yra nekaltas... Beje, jis sulaukė pačių geriausių atsiliepimų... Taigi nerasta jokių įkalčių, galinčių padėti teisingumo vykdytojams rasti bent kokių nusikaltėlio pėdsakų. Matyt, teismo pareigūnus baisiausiai stebina šis labai sumaniai ir puikiai įvykdytas nusikaltimas, be jokios abejonės, įvykdytas specialistų paryžiečių... Iš visko sprendžiant, Respublikos prokuroras šios bylos tyrimui vadovauja pasyviai, tik formaliai tiria nusikaltimą. Niekam nesvarbu mažos mergaitės nužudymas... Iš to galima daryti išvadą, kad niekada nieko ir neras ir kad ši byla atsidurs tarp daugybės kitų neišaiškintų bylų...

Nė kiek nenustebčiau, jei mano šeimininkė manytų, kad šį nusikaltimą padarė jos vyras... Nors ir juokinga, bet kas, jei ne ji, geriausiai turėtų šitai žinoti? Kai ji išgirdo šią naujieną, ėmė įtartinai elgtis. Keistu žvilgsniu varstydavo savo vyrą. Atkreipiau dėmesį į tai, kad pietaudama išsigąsdavo kiekvieną kartą, kai pasigirsdavo skambutis.

Šiandien po pusryčių, kai šeimininkas pranešė ketinąs išeiti, ji sustabdė jį:

– Iš tikrųjų galėtum likti namie... Kodėl tu nuolat išeini?

Paskui visą valandą vaikštinėjo su šeimininku sode. Žinoma, šeimininkas nieko nepastebi, kaip anksčiau ir valgo su apetitu, ir tabaką rūko godžiai... Jis tikras drimba!

Man labai smalsu sužinoti, apie ką jiedu kalbasi, kai būna dviese... Vakar vakare daugiau kaip dvidešimt minučių klausiausi jų pokalbio prie svetainės durų... Girdėjau, kaip šeimininkas glamžo laikraštį... Šeimininkė tuo metu sėdėjo prie savo staliuko ir užsirašinėjo išlaidas.

– Kiek vakar daviau tau pinigų? – paklausė.

– Du frankus, – atsakė šeimininkas.

– Tu įsitikinęs?

– Žinoma, mieloji...

– Man trūksta trisdešimt aštuonių su.

– Aš jų neėmiau...

– Ne... katė paėmė...

Daugiau jie nepratarė vienas kitam nė žodžio...

Žozefui nepatinka, kai virtuvėje kas nors ima šnekėti apie mažąją Klarą. Kai mes, Mariana arba aš, užvedame kalbą šia tema, jis tuojau pat nukreipia ją kita vaga arba apskritai pokalbyje nedalyvauja. Ima nerimauti... Nežinau kodėl atėjo į galvą mintis (ji vis labiau užvaldo mano protą), kad nusikaltimą padarė Žozefas. Neturiu jokių įrodymų, jokių įkalčių, kurie leistų man jį įtarti... jokių įrodymų, išskyrus žvilgsnį, jokių požymių, išskyrus nustebimą reiškiantį gestą, kurį mačiau tada, kai grįžau iš bakalėjininkės ir sandėlyje netikėtai tiesiai į veidą išrėkiau jam nužudytos ir išprievartautos mažosios Klaros vardą... Tas intuityvus įtarimas vis stiprėjo, atrodė, kad taip galėtų būti, paskui ėmiau tvirtai tuo tikėti. Tikriausiai aš klystu. Stengiuosi įtikinti save, kad Žozefas auksinis žmogus, įtikinėju, kad dėl to kalta tik laki mano vaizduotė, kad visa tai niekai, kad pasidaviau, kaip man dažnai nutinka, romantinėms nuotaikoms. Bet kad ir ką daryčiau, negaliu atsikratyti visą laiką mane persekiojančio, kamuojančio ir erzinančio kaip įkyri mintis įspūdžio... Kyla nenugalimas noras paklausti Žozefo: „Žozefai, sakykite, juk jūs išprievartavote miške mažąją Klarą?.. Jūs, senas niekše?"

Nusikaltimas buvo įvykdytas šeštadienį... Prisimenu, kad kaip tik tuo metu Žozefas buvo išėjęs į Rejono mišką parsinešti viržynų juodžemio... Visą tą dieną jo nebuvo namie, į Priorė su nešuliu jis grįžo tik vėlai vakare... Gerai prisimenu... Ir – keistas sutapimas – prisimenu, kad tą vakarą, kai grįžo namo, susijaudinęs gestikuliavo labiau nei įprastai, jo žvilgsnis buvo įtartinas... Tada nekreipiau į tai dėmesio... O kodėl būčiau turėjusi kreipti?.. Šiandien visos tos detalės mano atmintyje iškyla labai ryškiai... Bet ar tikrai šeštadienį, kai buvo įvykdyta žmogžudystė, Žozefas buvo išėjęs į Rejono mišką?.. Dedu visas pastangas, norėdama tiksliai prisiminti, kurią dieną jis praleido miške... Ir ar tikrai buvo susirūpinęs ir žvelgė kaip nusikaltėlis?.. O gal aš iš visų jėgų tik stengiuosi įtikinti save, kad tąkart jo gestai ir žvilgsniai buvo labai keisti, ir be jokios priežasties, be jokių patikimų įrodymų teigiu, jog būtent Žozefas – auksinis žmogus – padarė nusikaltimą?.. Visa tai mane erzina, aš imu nerimauti, kad negaliu atkurti miške vykusios dramos detalių... Jeigu tik teismo tyrėjams būtų pavykę aptikti šviežių kokio nors vežimo pėdsakų ant sudžiūvusių miško lapų, viržynų ar kur kitur netoliese... Bet neaptiko... Apie pėdsakus jie net nekalba... kalba tik apie mažos mergaitės išprievartavimą bei nužudymą, štai ir viskas... Todėl ir jaudinuosi... Žudiko būta gudraus, jis nepaliko nė menkiausių nusikaltimo pėdsakų; velniškas apdairumas – tai Žozefo braižas, jaučiu, kad jis čia įpainiotas... Ilgai tylėjau, bet nesusivaldžiau ir klausiu jo:

– Žozefai, kurią dieną jūs ėjote į Rejono mišką parsinešti viržynų juodžemio? Gal prisimenate?..

Ramiai, nė kiek nesijaudindamas, Žozefas padeda laikraštį ant stalo... Jis jau spėjo priprasti prie panašių netikėtumų...

– Kodėl klausiate?..

– Noriu žinoti...

Žozefas įsmeigia į mane įdėmų žvilgsnį... Atrodo visiškai natūraliai, kaip žmogus, kuris stengiasi prisiminti seniai pamirštą dalyką... Atsako:

– Iš tikrųjų!.. Gerai nebeprisimenu... galbūt šeštadienį...

– Tą šeštadienį, kai miške rado mažosios Klaros lavoną?.. – be jokios pauzės įžūliu tonu klausiu aš.

Žozefas neatitraukia nuo manęs akių. Jo žvilgsnis toks skvarbus, toks baisus, kad net aš, akiplėša, neįstengiu jo atlaikyti ir suku akis į šoną.

– Galbūt, – pakartoja. – Iš tikrųjų!.. Aš įsitikinęs, kad tai buvo kaip tik tą šeštadienį. – Paskui priduria: – Ak jūs, prakeiktos moterys, būtų kur kas geriau, jei domėtumėtės visai kitais dalykais... Jeigu skaitytumėte laikraščius, sužinotumėte, kad Alžyre vėl žudė žydus... Tai šio bei to verta...

Jeigu ne Žozefą išduodantis žvilgsnis, galėtum pamanyti, kad jis ramus, nuoširdus, geras žmogus... Gestikuliuoja kaip visuomet, balsas nedreba... Aš tyliu... Žozefas vėl paima nuo stalo laikraštį ir ramiai skaito jį toliau. O mano galvoje sukasi mintys...

Perkratau mintyse visus to meto, kai čia tarnauju, su Žozefu susijusius įvykius, kai išryškėjo žiaurus jo elgesys... Neapykanta žydams, nuolatiniai grasinimai juos bausti – žudyti, deginti – tėra gyrimasis... Tai susiję su politika... Ieškau ko nors tikresnio, tikslesnio, to, kas aiškiai paliudytų nusikaltėlišką Žozefo temperamentą. Bet neaptinku nieko, išskyrus miglotas nuojautas, numanymus, kurie man, norinčiai, kad taip būtų, ar to bijančiai, atrodo kaip nepaneigiama tiesa. Aš viską pernelyg sureikšminu, nors iš tikrųjų taip nėra... Ir vis dėlto kas – noras ar baimė – skatina mane taip manyti? Nežinau...

Beje, kai ką prisiminiau... Štai vienas faktas... tikras faktas... baisus faktas... iškalbingas faktas... Aš to neišgalvojau... neišpūčiau... nesufantazavau... taip yra iš tikrųjų... Žozefui šiuose namuose patikėta galabyti viščiukus, triušius, antis. Galabydamas antis, jis naudoja seną normandišką būdą – smeigia joms į galvą smeigtuką... Galėtų nukirsdinti vienu kirčiu, neversti kentėti, bet jam patinka įmantriais būdais pratęsti kančias; patinka jausti, kaip antis virpa, kaip daužosi rankose jos širdis; patinka stebėti, kaip ji dreba apimta agonijos, kaip nugaišta rankose... Kartą mačiau, kaip Žozefas galabijo antį... Laikė ją suspaudęs keliais. Viena ranka buvo sugniaužęs jai kaklą, kita smeigė smeigtuką. Lėtais, reguliariais judesiais jį sukdamas, susmeigė į galvą... Atrodė, lyg maltų kavą... Žozefas džiūgavo it laukinis, paskui pasakė:

– Reikia, kad ji pasikankintų... kuo daugiau kankinsis, tuo skanesnis bus jos kraujas...

Paukščiui pavyko išlaisvinti iš Žozefo kelių sparnus, jis plakėsi, plakėsi... Anties kaklas buvo siaubingai susisukęs... Po plunksnomis krūpčiojo kūnas... Žozefas numetė paukštį ant akmeninių virtuvės grindų, o pats, alkūnėmis įsirėmęs į kelius, parėmęs smakrą delnais, akimis, kuriose buvo matyti pasibjaurėjimą keliantis malonumas, sekė, kaip konvulsiškai jis blaškosi, kaip beviltiškai tranko į grindis geltonomis kojomis.

– Liaukitės, Žozefai! – sušukau. – Pribaikite ją... Siaubinga versti taip kentėti gyvūnus.

Žozefas atsakė:

– Tai mane prablaško... Man tai patinka...

Prisimenu viską, visas siaubingas to įvykio detales, tarytum girdžiu visus anuomet pasakytus jo žodžius... Ir noriu... noriu dar garsiau nei tada sušukti Žozefui: „Tai jūs išprievartavote mažąją Klarą miške... Taip... taip... dabar aš tuo įsitikinusi... tai jūs, jūs, jūs, senas niekše..."

Visos mano abejonės išsisklaidė. Žozefas – baisus niekšas. Bet nuomonė, kurią susidariau apie jo moralę, netrukdo su juo bendrauti, siaubas, kurį jis man kelia, nėra kliūtis nepaprastai juo domėtis, nors aš jo ir nemyliu. Keista, bet mane visuomet traukė niekšai... Bendraudama su jais visada galiu laukti netikėtumų, o tai kaitina kraują... svaigina ypatinga atmosfera, kažkas stipraus ir aitraus žadina geismą. Kad ir kokie bjaurūs būna niekšai, jie niekada nebūna tokie bjaurūs kaip doruoliai. Man tik apmaudu, kad Žozefas turi gero žmogaus reputaciją ir tie, kurie neįsižiūri į jo akis, mano, kad jis garbingas žmogus. O aš noriu, kad kaukė nukristų, kad visi žinotų, jog jis niekšas. Tiesa, tada jo nebegaubtų paslapties aureolė, išsisklaidytų mane jaudinantis, trikdantis ir traukiantis nežinomybės žavesys.

Dabar aš tapau ramesnė, nes žinau, kad niekas negali sukliudyti man tikėti, jog Žozefas išprievartavo miške mažąją Klarą.

Prieš kurį laiką pastebėjau, kad darau labai didelį įspūdį Žozefui ir kad jis man neabejingas. Su manimi dabar elgiasi kur kas šilčiau nei anksčiau; jo tylėjime nebejusti priešiškumo ar paniekos; jo išpuoliai kur kas švelnesni. Žozefo žvilgsnyje nebėra neapykantos man, beje, ar anksčiau tikrai jos būta? Jeigu kada ir varsto baisiais žvilgsniais, tai tik todėl, kad nori geriau pažinti, išbandyti mane. Kaip dauguma valstiečių, jis labai nepatiklus, stengiasi neišsiduoti, nes mano, kad bus apgautas. Tikriausiai Žozefas žino daug paslapčių, bet pavydžiai slepia jas po rūsčia paniurėlio ir storžievio kauke, lygiai kaip brangenybės slepiamos geležinėje skrynioje su stipriais apkaustais ir mįslingomis velkėmis. Bet, kai būna su manimi, jo nepatiklumas kiek sumenksta... Man jis savotiškai žavus... Daro viską, ką gali, kad tik įrodytų savo draugiškumą ir kad patiktų man. Jis nudirba mano daliai tenkančius nemaloniausius, tai yra pačius juodžiausius, darbus, ir be jokių užslėptų minčių. Jis nesiekia mano dėkingumo ir nebando išgauti kokios nors naudos sau. Aš savo ruožtu tvarkau jo daiktus, spintas, adau kojines, lopau kelnes, marškinius ir stengiuosi labiau nei tada, kai tuos pačius darbus dirbu šeimininkei. O Žozefas, žvelgdamas tokiu žvilgsniu, jog iš karto aišku, kad jis manimi patenkintas, sako:

– Taigi, Celestina... Jūs puiki moteris... tvarką mėgstanti moteris. Mano galva, tvarka – labai svarbus dalykas. O kai moteris dar ir graži, nėra nieko geriau...

Iki šiol akis į akį bendraudavome tik epizodiškai. Vakarais virtuvėje, Marianos draugėje, pokalbiai būdavo bendro pobūdžio. Mūsų nesiejo jokie intymūs ryšiai. O kai liekame vieni, nėra nieko sunkiau, kaip priversti Žozefą kalbėti... Jis vengia ilgų pokalbių, matyt, bijo išsiduoti. Pasako porą žodžių – malonių ar šiurkščių, po pauzės dar keletą... ir viskas... Bet jeigu nekalba burna, kalba akys... Nužvelgia mane nuo galvos iki kojų, varsto akimis, skverbiasi į mano vidų, į slapčiausias sielos kerteles, kad sužinotų, kas ten slepiasi.

Vakar vakare pirmą kartą mudu ilgai kalbėjomės. Šeimininkai jau buvo nuėję miegoti, Mariana irgi išėjo į savo kambarį anksčiau nei įprastai. Nebuvau nusiteikusi nei skaityti, nei rašyti, man buvo nuobodu vienai. Niekaip negalėdama nuvyti įkyriai persekiojančių minčių apie mažąją Klarą, nuėjau pas Žozefą į sandėlį. Jis sėdėjo prie mažo medinio stalo ir blausioje žibinto šviesoje perrinkinėjo sėklas. Šalia stovėjo jo bičiulis zakristijonas, rankose jis laikė pakus su nedidelėmis raudonos, žalios, mėlynos spalvos arba trispalvėmis brošiūromis. Jis panašus į rupūžę – akys didelės, apvalios, antakiai tankūs, galva plokščia, pageltusi oda šiurkšti ir rauplėta... Ir kepėstuoja sunkiai kaip rupūžė. Po stalu miegojo du šunys – susirietę, paslėpę galvas gauruose.

– Ak, tai jūs, Celestina? – paklausė Žozefas.

Zakristijonas norėjo slėpti brošiūras, bet Žozefas jį nuramino:

– Galima kalbėti prie panelės... Ši moteris mėgsta tvarką... – Ir dėstė toliau: – Taigi, seni, tu gerai viską supratai?.. Bazošas... Kurtenas... Fler prie Tilio... ir kad viskas būtų išdalyta rytojaus dieną... Pasistenk pritraukti naujų žmonių... Ir kartoju... nesirink... eik į visus namus... net į respublikonų... Gali būti, kad jie išmes tave už durų... Nekreipk į tai dėmesio... Būk tvirtas... Jeigu tik tau pavyktų patraukti į savo pusę bent vieną iš tų purvinų kiaulių... būtų puiku... Be to, nepamiršk, kad gausi po šimtą su už kiekvieną respublikoną...

Zakristijonas pritarė galvos linktelėjimu. Paskui išėjo su abiem pakais rankose. Žozefas lydėjo jį iki pat tvoros vartų.

Kai grįžo, išvydo mano veide susidomėjimą, o akyse klausimą.

– Taip... – abejingai pareiškė jis, – tai keletas dainų... keletas paveikslėlių... ir kelios antisemitinės brošiūros, dalijamos propagandos sumetimais... Aš susitariau su dvasininkais, aš dirbu jiems! Žinoma, tai neprieštarauja mano įsitikinimams... turiu pasakyti, kad už tai neblogai moka... – Žozefas vėl atsisėdo prie stalo, prie kurio ką tik perrinkinėjo sėklas. Prabudę šunys nubindzino toliau nuo jo ir vėl atsigulė. – Taip... taip... už tai neblogai moka, – pakartojo. – Ak! Pinigų jie turi, tie ponai dvasininkai... – Paskui, lyg būtų išsigandęs, kad prasitarė, pridūrė: – Celestina, tai sakau todėl, kad jūs gera moteris... tvarką mėgstanti moteris... be to, aš jumis pasitikiu... Tegu tai lieka tarp mūsų, gerai? – Po trumpos pauzės pasakė su dėkingumo gaidele balse: – Kaip gerai, kad šį vakarą sugalvojote ateiti pas mane... Kokia jūs miela... labai mane pamaloninote...

Dar niekada nebuvau mačiusi jo tokio malonaus ir šnekaus... Pasilenkiau virš mažo staliuko prie pat jo ir, berdama į lėkštę perrinktas sėklas, koketiškai atsakiau:

– Teisybė... iškart po pietų išvykote. Nebuvo kada paplepėti... Gal norite, kad padėčiau perrinkti sėklas?

– Dėkoju, Celestina... Jau baigiau... – Pasikasė galvą ir susirūpinęs tarė: – Ak, po perkūnais!.. Turiu eiti apžiūrėti inspektus... Pelės sugrauš visas mano salotas, parazitai... Ne, dievaži, neisiu... Celestina, man reikia su jumis pasikalbėti...

Žozefas atsistojo, uždarė pusiau praviras duris ir nusitempė mane į sandėlio gilumą. Išsigandau. Mažoji Klara, kurią jau buvau spėjusi pamiršti, vėl iškilo man prieš akis: guli miško viržyne siaubingai išbalusi, apsipylusi krauju... Bet Žozefo žvilgsnis nebuvo piktas, greičiau drovus... Toje patalpoje, silpnai apšviestoje virpančios niūrios žibinto šviesos, sunkiai galėjai įžiūrėti daiktus... Iki šiol drebėjęs Žozefo balsas dabar skambėjo itin tvirtai.

– Celestina, jau kelios dienos, kai noriu atvirai su jumis pasikalbėti... – pradėjo kalbą jis. – Taigi... jaučiu jums draugiškumą... Jūs gera moteris... tvarką mėgstanti moteris... Iš tikrųjų dabar gerai jus pažįstu!..

Pamaniau, kad man derėtų kandžiai, bet meiliai jam nusišypsoti. Atsakiau:

– Sutikite, jūs iššvaistėte daug laiko... Kodėl buvote man toks nedraugiškas?.. Niekada su manimi nesikalbėdavote... visada elgdavotės šiurkščiai... Prisimenate, kokias scenas keldavote, kai eidavau alėjomis, kurias ką tik būdavote sugrėbliavęs?..

Žozefas nusikvatojo, gūžtelėjo pečiais ir tarė:

– Na taip... Ak, Dieve, juk negali iš pirmo žvilgsnio pažinti žmonių... Ypač moterų, jų net pats velnias neįstengtų suprasti... juolab atvykote iš Paryžiaus!.. Dabar gerai jus pažįstu...

– Jeigu jūs, Žozefai, gerai mane pažįstate, pasakykite, kokia aš...

Žozefas nutaisė rūsčią miną ir, rimtai žiūrėdamas į mane, atsakė:

– Kokia jūs, Celestina?.. Jūs tokia kaip aš...

– Aš esu tokia kaip jūs? Aš?..

– O, žinoma, iš veido jūs nepanaši į mane... Bet mudviejų sielos tokios pačios... Taip, taip, aš žinau, ką sakau... – Šiek tiek patylėjęs, jis prakalbo kur kas šiurkštesniu tonu: – Celestina, aš jaučiu jums draugiškus jausmus... Be to...

– Be to?..

– Aš turiu pinigų... šiek tiek pinigų...

– Nejaugi?..

– Taip... tai nėra dideli pinigai... Po galais, keturiasdešimt metų tarnaudamas geruose namuose, turėjau šiek tiek atsidėti ir sau!.. Ar ne taip?

– Be abejo, – atsakiau, vis labiau stebėdamasi ir Žozefo žodžiais, ir jo laikysena... – O ar daug jų turite?

– O, truputį... tik...

– Kiek?.. Na, parodykite!..

Žozefas atsakė pašaipiai:

– Manau, suprantate, kad jų čia nėra... Jie padėti ten, kur dauginasi...

– Taip, bet kiek?..

Žemu balsu sušnibždėjo:

– Apie penkiolika tūkstančių frankų... o gal ir daugiau...

– Tai bent!.. Vis dėlto sukaupėte atsargų!..

– Bet gali būti ir mažiau... Kas ten žino... – Staiga abu šunys vienu metu pakėlė galvas, nubėgo prie durų ir ėmė loti... Išsigandau... – Nieko tokio, – ramindamas mane, Žozefas spyrė šunims į šonus, – keliu pro šalį eina žmonės... Tarp jų ir Roza, ji grįžta namo. Atpažįstu ją iš žingsnių.

Ir iš tikrųjų po kelių sekundžių išgirdau keliu traukiančių žmonių žingsnius. Paskui girdėjau, kaip kažkas tolumoje uždarė vartelius... Šunys nutilo.

Aš sėdėjau ant suoliuko sandėlio gilumoje. Žozefas vaikščiojo pirmyn atgal ankštoje patalpoje susikišęs rankas į kišenes, alkūnėmis kliudydamas į eglinį rėmą besidaužančius odinius diržus... Mudu nepratarėme nė žodžio. Jaučiausi labai nejaukiai ir gailėjausi, kad atėjau pas Žozefą. Žozefą, matyt, kamavo mintys apie tai, ką ketina man iškloti.

– Celestina, noriu jums atvirai pasakyti vieną dalyką... Aš esu gimęs Šerbūre... O Šerbūras, kaip žinote, atšiaurus miestas... ten pilna jūrininkų, kareivių... nelabų ištvirkėlių, mėgstančių paūžauti; prekyba ten vyksta sklandžiai... Taigi aš sužinojau, kad Šerbūre yra puiki galimybė... Kalbu apie nedidelį restoranėlį prie pat uosto, pačioje geriausioje vietoje... Šiais laikais kareiviai daug išgeria... visi patriotai išėjo į gatves... jie šaukia, jie triukšmauja, jie nori išgerti... Dabar pats geriausias laikas išsinuomoti restoranėlį... Patikėkite, galima užsidirbti tūkstančius, šimtus tūkstančių... Tik štai kas!.. Reikia, kad tame restoranėlyje būtų ir moteris... tvarką mėgstanti moteris... gera moteris... gerai apsirengusi... atspari nešvankiems juokeliams. Jūrininkai ir karininkai mėgsta ir pasijuokti, ir pajuokauti, jie šaunūs vaikinai... šiaip sau negeria... jiems patinka moterys... moterys ten labai svarbios... joms išleidžiama daug pinigų. Ką apie tai manote, Celestina?..

– Aš? – paklausiau apstulbinta jo klausimo.

– Na, pagaliau... ką apie tai manote?.. Ar jums tai patinka?..

– Man?..

Nesupratau, kur jis lenkia... ir vis labiau stebėjausi. Sukrėsta nežinojau, ką jam atsakyti...

Jis buvo atkaklus:

– Na, žinoma, jūs... O kuri kita dar galėtų dirbti tame restoranėlyje?.. Jūs gera moteris... mėgstate tvarką... jūs ne iš tų moterų, kurios nepakenčia juokelių... prisiekiu savo garbe, jūs esate patriotė!.. Be to, jūs tokia gera, tokia miela... jūsų akutės galėtų išvesti iš proto visą Šerbūro įgulą... Tai bent būtų gerai, iš tikrųjų!.. Nuo to laiko, kai jus pažinau... nuo to laiko, kai žinau, ką jūs sugebate... nebegaliu išmesti iš galvos šios minties...

– Ir ką jūs sumanėte?..

– Taigi aš... Mes galėtume susituokti ir taip sutvirtinti mūsų draugystę...

– Vadinasi, jūs norite, – pasipiktinusi sušukau, – kad aš ištvirkaučiau, o jūs už tai gautumėte pinigų?..

Žozefas gūžtelėjo pečiais ir visai ramiai atsakė:

– Viskas būtų gerai, viskas vyktų garbingai, Celestina... Tai savaime suprantama, paklausykite... – Tai pasakęs, priėjo prie manęs, paėmė už rankų ir taip jas suspaudė, kad vos nepradėjau rėkti iš skausmo. Paskui tarė: – Aš svajoju apie jus, Celestina, apie jus nedideliame restoranėlyje... Kai būnu šalia jūsų, man užverda kraujas... – Mane sutrikdė ir šiek tiek išgąsdino Žozefo prisipažinimas, o jis, matydamas, kad stoviu nejudėdama ir netardama nė žodžio, kalbėjo toliau: – Be to... tikriausiai aš turiu daugiau nei penkiolika tūkstančių frankų... galbūt net daugiau nei aštuoniolika tūkstančių frankų... Nežinia, kiek ten priaugo tų pinigėlių... Be to, yra daiktų... įvairių daiktų... brangenybių... Jūs iš tikrųjų būsite laiminga tame restoranėlyje... – Jis apkabino mane per liemenį stipriomis kaip gniaužtuvai rankomis. Jutau, kaip nevalingai virpa geismo apimtas jo kūnas... Jeigu tik norėtų, galėtų užvaldyti mane, uždusinti, nė truputėlio nesipriešinčiau. – Restoranėlis puikus... labai švarus... viskas jame tviska... O prie kasos, prie didelio veidrodžio, stovės graži moteris, apsirengusi taip, kaip rengiamasi Elzase ir Lotaringijoje... ji vilkės nuostabų šilkinį korsažą... bus susijuosusi plačiomis aksominėmis juostomis... Na kaip, Celestina? Pagalvokite apie tai... Artimiausiomis dienomis mudu apie tai dar pasikalbėsime... pasikalbėsime...

Aš nieko negalėjau jam atsakyti... nieko... nieko... nieko!.. Mane apstulbino šis pasiūlymas, apie tai niekada nebuvau net pagalvojusi... Kad ir koks ciniškas buvo šis žmogus, man jis nekėlė nei neapykantos, nei siaubo... Žiūrėjau į Žozefo lūpas, kurios bučiavo kruvinas mažosios Klaros žaizdas, jutau, kaip glaudžia mane tomis pačiomis rankomis, kuriomis uždusino ir nužudė miške mažąją Klarą.

– Mes apie tai dar pasikalbėsime... aš galbūt senas... negražus... Bet žinau, kaip apsieiti su moterimi, Celestina... atsiminkite tai... nėra kito tokio kaip aš... Bet mudu apie tai dar pasikalbėsime...

Kaip apsieiti su moterimi!.. Kokie baisūs žodžiai!.. O gal jis man grasina?.. Gal žada?..

Šiandien Žozefas tyli kaip visada... Galėtum pamanyti, kad vakar vakare nieko ir neįvyko... Jis išeina, pareina, jis dirba... jis valgo... jis skaito savo laikraštį... viskas kaip anksčiau... Žiūriu į jį ir noriu jo neapkęsti... norėčiau, kad jo bjaurumas sukeltų man baisų pasišlykštėjimą ir kad aš visiems laikams išsiskirčiau su juo... Bet ne... Ak, kaip keista!.. Šis žmogus verčia mane virpėti... nejaučiu jam jokio pasišlykštėjimo... Tai siaubinga, nes ne kas kitas, o jis nužudė ir išprievartavo miške mažąją Klarą!..

X

Lapkričio 3-ioji

Kai laikraščiuose aptinku vardą žmogaus, kurio namuose esu tarnavusi, patiriu didžiulį malonumą. Šį rytą buvo malonu laikraštyje *Le Petit Journal* perskaityti, kad Viktoras Šarigo išspausdino naują knygą, kad sulaukė didžiulės sėkmės ir pačių palankiausių atsiliepimų... Knyga, pavadinta *Nuo penkių iki septynių*, gerąja prasme sukėlė skandalą. Ją sudaro, kaip rašoma straipsnyje, aukštuomenės gyvenimo apybraižos, puikios satyrinės apybraižos, ir, nors jų forma lengva, jose slypi gili filosofija... Taip, to buvo galima tikėtis!.. Apipildami pagyromis Viktoro Šarigo talentą, kritikai tuo pat metu giria jį už gerą skonį, už tai, kad jis yra užmezgęs ryšius su įžymiais žmonėmis, kad jo salonas puikus... Ak, pakalbėkime apie jo saloną... Aš aštuonis mėnesius tarnavau Šarigo kambarine ir, man regis, iki tolei niekada gyvenime nebuvau susidūrusi su tokiu prisitaikėliu kaip jis... Dievaži!

Visi žino Viktoro Šarigo pavardę. Jis jau yra išleidęs nemažai knygų, sukėlusių skandalą. Garsiausios yra šios: *Jų korsetai, Kaip jos miega, Kolibriai ir papūgos*. Šarigo – itin protingas žmogus, labai talentingas rašytojas; bėda tik ta, kad jį aplankė didelė sėkmė ir kad jis pernelyg greitai sulaukė pasisekimo. Jau pirmieji kūrybiniai jo bandymai teikė daug vilčių. Visus nustebino išskirtinis jo pastabumas, satyriko talentas, negailestinga, bet taikli ironija, gebėjimas įžvelgti tai, kas žmonėse juokinga, viskam imlus ir niekieno nevaržomas protas, kuriam pasauliečių padorumas tebuvo melas ir vergija, kilni ir jautri siela, kuri, užuot žeminusis ir taiksčiusis su prietarais, narsiai siekė didingo ir tyro socialinio idealo. Kad ir kaip būtų, apie Viktorą Šarigo man taip kalbėjo vienas iš jo draugų, dailininkas, kuris buvo mane įsimylėjęs. Kartais užsukdavau pas jį ir kaip tik iš jo išgirdau nuomonę, kurią ką tik išsakiau, ir apie kai kurias to garsaus žmogaus, apie kurį dar papasakosiu, kūrybos ir gyvenimo detales.

Šarigo pašiepdavo visas juokingas gyvenimo puses, bet daugiausia kliūdavo snobizmui. Jis turėjo atsargoje daug faktų, todėl, gebėdamas patraukliai pasakoti, dar aiškiau nei savo knygose perteikdavo snobizmui būdingą moralinį nuosmukį ir intelektinį bukumą. Taiklios pastabos buvo būdingos rūsčiai jo filosofijai. Prasmingi ir aštrūs Viktoro Šarigo žodžiai iš lūpų į lūpas plito po visą Paryžių ir tuojau pat tapdavo savotiška klasika. Iš tų įspūdžių, apybraižų, trumpų štrichų, keistų gyvybingų siluetų, kuriuos aprėpė originalus nepavargstantis jo protas, buvo galima mėginti perprasti neįtikėtiną snobizmo psichologiją. Atrodė, kad su tuo susijusį moralės slogutį gali nuvyti tik Viktoras Šarigo, geriau nei kiti nuo užkrato apsidraudęs puikiu antiseptiku – ironija... Bet žmogus kupinas netikėtumų, prieštaravimų, nenuoseklumų ir beprotybės...

Vos tik Viktorą Šarigo pamalonino sėkmė, jame atgijo snobas (štai kodėl jis taip išraiškingai apie tuos dalykus rašė), iškilo aikštėn jo paties snobizmas, pratrūko lyg pūlinys, tikriau, sprogo tarsi elektros srovės išsviestas sviedinys... Pirmiausia Viktoras Šarigo nusigręžė nuo jam trukdžiusių arba jį kompromitavusių draugų, bendraudavo tik su tais, kurie pripažino jo talentą arba kurie turėjo tvirtas pozicijas spaudoje ir galėjo būti jam naudingi, tai yra galėjo reklamuoti tą, kuriam šypsosi sėkmė. Be to, jis įnirtingai ėmė rūpintis savo tualetais, susidomėjo mada. Jį matydavo dėvintį įspūdingus Liudviko Pilypo laikų redingotus, akį traukiančias aksomines liemenes. Apykaklės ir kaklaskarės, kurias dėvėdavo Viktoras Šarigo, buvo madingos 1830-aisiais, tik anuomet jos nebuvo tokios didelės; akį traukdavo brangenybės, kurias jis laikydavo metaliniame dėkle, inkrustuotame brangiaisiais akmenimis; prabangūs jo papirosai būdavo įsukti į auksuotą popierių... Stambus, nevikrus, nelankstus, jis išsaugojo nedailią savo tėvynainiams, Overno valstiečiams, būdingą eigastį. Pakeitęs įpročius, bet nespėjęs priprasti prie prabangos, su kuria susidūrė visiškai netikėtai, jis jautėsi prastai; nors studijavo save ir pačius geriausius paryžiečių elegantiškumo pavyzdžius, jam nepavyko įgyti šiems būdingo laisvumo, lankstumo, subtilumo ir tiesumo – savybių, kurių jis taip pavydėjo jauniems puošeivoms, klubų, lenktynių, teatrų ir restoranų lankytojams. Viktoras Šarigo netgi jautė jiems neapykantą. Jis dėl to stebėjosi, nes turėjo pačius geriausius tiekėjus, pačius garsiausius siuvėjus, baltinių pardavėjus ir batsiuvius... o kokie puikūs buvo jo batsiuviai!.. Viktoras Šarigo, žiūrėdamas į veidrodį, iš nevilties koneveikdavo save:

– Aš negailiu savo apdarams nei aksomo, nei muaro, nei satino, bet vis tiek atrodau kaip prasčiokas. Vilkėdamas tuos drabužius, nesijaučiu laisvai.

O anksčiau santūrų stilių mėgusi ponia Šarigo, iki tolei vilkėdavusi paprastais ir kukliais drabužiais, dabar ėmė nešioti akį rėžiančias blizgias ryškių spalvų sukneles, nusidažė plaukus rusva spalva, pamėgo stambias brangenybes, labai puošnius šilko audinius ir atrodė didingai kaip karalienė, kurią kasmet per Užgavėnes renka skalbėjos... Žmonės iš viso to juokdavosi, kartais net labai garsiai. Draugai, pavydėję tokios prabangos ir tuo pat metu šaipydavęsi iš tos prabangos ir beskonybės, keršijo vargšui Viktorui Šarigo jį pajuokdami:

– Iš tikrųjų, jam sunkiai sekasi ironizuoti...

Abiejų Šarigo pastangos ir nuolatinės diplomatinės derybos, įsiteikinėjimai subrandino vaisius, ir jie buvo priimti, kaip patys sakydavo, į tikrą aukštuomenę. Juos priimdavo žydai bankininkai, Venesuelos kunigaikščiai, klajojantys arkivyskupai ir labai senos damos, aistringai mėgusios literatūrą, sąvadavimą ir Akademiją... Dabar visos jų mintys sukosi tik apie tai, kaip išlaikyti ir sustiprinti naujus ryšius, kaip užmegzti dar daugiau trokštamų pažinčių, nors tai daryti kaskart būdavo vis sunkiau... Kartą Šarigo, norėdamas atsisakyti vieno pakvietimo (jį gavo iš neturtingo draugo, su kuriuo vis dar nesiryžo nutraukti santykių), parašė jam tokio turinio laišką:

„Brangus seni, mes labai apgailestaujame ir atsiprašome, kad nesilaikome savo žodžio ir negalime atvykti pas tave pirmadienį. Ką tik gavome Rotšildų kvietimą kaip tik tą dieną pietauti pas juos... Jie kviečia mus pirmą kartą... Tu supranti, kad mes niekaip negalime atsisakyti, kitaip sulauktume labai liūdnų padarinių... Laimė, žinau, koks esi supratingas... Aš įsitikinęs, kad tu nesupyksi, priešingai, džiaugsiesi kartu su mumis mūsų laime ir sėkme..."

Kitą kartą, pasakodamas apie tai, kad nusipirko vilą Dovilyje, jis laiške rašė taip:

„Aš iš tikrųjų nežinau, kuo mus laiko tie žmonės... Tikriausiai mano, kad mes žurnalistai ar kokie lengvapėdžiai... Bet aš jiems įrodžiau, kad turiu savo notarą..."

Pamažu Viktoras Šarigo atsikratė visų savo jaunystės draugų, mat vien jų buvimas jo namuose nuolatos keldavo nemalonių atsiminimų, primindavo, kad jis gėdingai priklausė morališkai sugedusių, žemesnę padėtį užimančių žmonių – literatų – grupei. Taip pat jis pasistengė užgesinti liepsną, kuri retkarčiais įsiplieksdavo jo galvoje, kartą visiems laikams užslopinti prakeiktą protą, kuris, jo siaubui, kasdien ūmiai atgydavo, nors jis manė, kad išgujo jį visiems laikams. Viktorui Šarigo jau nebepakako, kad kiti priima jį savo namuose, jis panoro kitus kviestis pas save... Įkurtuvės nedideliame name, kurį jis nusipirko Otėjuje, buvo geras pretekstas pasikviesti pietų naujus savo pažįstamus.

Tarnauti į tuos namus atėjau kaip tik tuo metu, kai Šarigo šeima galiausiai nutarė surengti kviestinius pietus... Tai turėjo būti ne tie jaukūs, linksmi ir kuklūs pietūs, kuriuos Šarigo rengdavo anksčiau ir dėl kurių jų namai buvo tokie patrauklūs; šie pietūs turėjo būti prašmatnūs, nekasdieniški, pompastiški ir nenuoširdūs, juose turėjo dalyvauti tik rinktiniai asmenys, pietūs, į kuriuos pakvietimus drauge su padoriais žmonėmis – literatūros ir meno srities mokovais – gaus ir kai kurie aukštuomenės atstovai, ne itin įnoringi ir tvarkingi, lyg puošmena, o jų spindesys kurį laiką darys poveikį ir pobūvio rengėjams. „Visų sunkiausia, – kalbėjo Viktoras Šarigo, – ne pietauti pas kitus, o surengti pietus savo namuose..."

Viktoras Šarigo ilgai apie tai mąstė ir galų gale pasiūlė štai ką:

– Na, ką gi!.. Manau, kad labiausiai tikėtina, jog didžiuma mūsų svečių bus išsiskyrusios moterys ir... jų meilužiai. Juk reikia nuo ko nors pradėti. Tarp jų yra labai padorių žmonių, kuriais žavisi katalikiškos pakraipos laikraščiai... O paskui, kai artimiau ir išsamiau susipažinsime, mes atsikratysime tų išsiskyrėlių...

– Teisybė, – pritarė jam ponia Šarigo. – Dabar visų svarbiausia išsirinkti pačius geriausius iš išsiskyrusiųjų. Be to, kad ir ką sakytume, išsiskyrę žmonės užima ypatingą padėtį aukštuomenėje.

Šarigo šaipydamasis pareiškė:

– Šiaip ar taip, jie liaujasi svetimavę. Svetimavimas niekam nebeįdomu... Tik mano bičiulis Buržė tebesidomi svetimavimu – krikščionišku svetimavimu... ir angliškais baldais...

Ponia į tokius jo žodžius reagavo nervingai:

– Man pakyrėjo tavo šmaikštavimai ir pikti žodžiai... Pamatysi... pamatysi, mes niekada neturėsime tikro salono, jeigu tu nepasikeisi. – Ir pridūrė: – Jeigu nori tapti tikru aukštuomenės žmogumi, pirmiausia išmok būti kvailiu arba bent patylėk...

Jiedu sudarė, sunaikino, paskui vėl sudarė kviestinų svečių sąrašą, į kurį galiausiai pateko šie asmenys: grafienė Fergius, išsiskyrusi, su savo draugu; ekonomistas ir deputatas Žozefas Brigaras, baronienė Anri Gogštein, išsiskyrusi, ir jos draugas poetas Teo Krampas; baronienė Oto Bucingen ir jos draugas; klubų lankytojas, sportininkas, žaidėjas ir sukčius vikontas Lairė; ponia de Rambiūr, išsiskyrusi, ir jos draugas; ponia Tjerselė (šiuo metu vyksta jos skyrybų procesas); seras Haris Kimberlis, muzikas simbolistas, užkietėjęs sodomitas, ir jaunas jo draugas Liusjenas Sartorisas, dailus kaip moteris, švelnus kaip švediškos odos pirštinė, plonas ir šviesus kaip cigaras; du akademikai – nepadorus numizmatas Žozefas Diuponas Deliabri ir galantiškas privačiame gyvenime, bet iš tikrųjų atšiaurus sinologas Isidoras Diuranas Deliamarnas, taip pat ir memuarų rašytojas; portretistas Žakas Rigo; romanistas psichologas Morisas Fernankūras; aukštuomenės kronikininkas Pulis d'Esua.

Visi kvietimai buvo išsiųsti, dar padėjo tarpininkai, tad visi davė sutikimą atvykti...

Dvejojo ir stebėjosi tik grafienė Fergius:

– Kas tokie tie Šarigo? Ar jų namai iš tikrųjų padorūs?.. Viktoras Šarigo, regis, anksčiau vertėsi įvairiausiais amatais

Monmartre... Juk pasakojama, kad jis pardavinėjo nepadorias nuotraukas, pats joms pozavo, ir naudojo gipsą, kad užsimaskuotų. O apie jo žmoną argi nepasakojo visokiausių apgailėtinų istorijų?.. Argi iki vedybų ji nepatyrė vulgarių nuotykių?.. Atrodo, ji buvo pozuotoja... Koks siaubas!.. Moteris, išsirengdavusi prieš vyrus... kurie net nebuvo jos meilužiai!..

Galiausiai ir grafienė Fergius priėmė kvietimą, kai buvo įtikinta, jog ponia Šarigo pozuodavo tik tiems, kurie piešdavo jos galvą, kad Viktoras Šarigo – labai kerštingas žmogus ir gali apdrabstyti ją purvais kurioje nors iš savo knygų, ir kai sužinojo, kad tuose pietuose dalyvaus ir Kimberlis... O, jeigu net Kimberlis pažadėjo atvykti... Kimberlis – tikras džentelmenas, jis toks subtilus, toks žavus, toks žavingas!..

Šarigo – ir vyrui, ir žmonai – buvo papasakota ir apie derybas, ir apie dvejones. Jiedu dėl to nė truputėlio neįsižeidė, priešingai, buvo labai patenkinti, kad vienus pavyko prikalbinti, kitus įtikinti. Dabar teliko susitelkti ir, kaip sakydavo ponia Šarigo, elgtis taip, kaip elgiasi tikri aukštuomenės atstovai... Šie pietūs, kuriems reikėjo taip gerai pasiruošti ir viską apskaičiuoti, taip sumaniai derėtis, iš tikrųjų buvo pirmas jų pasirodymas scenoje, naujas nuostabaus jų gyvenimo posūkis, ir reikėjo tik tiek nedaug – kad būtų patenkintos jų ambicijos... Reikėjo, kad viskas kuo puikiausiai pasisektų...

Per savaitę, likusią iki tų pietų, namuose viskas buvo apversta aukštyn kojomis. Visas patalpas reikėjo sutvarkyti taip, kad tvarka būtų ideali. Būta įvairių pamąstymų dėl kambarių apšvietimo ir stalo dekoravimo, kad nereikėtų nerimauti paskutinę minutę. Ta proga ponia ir ponas Šarigo riejosi kaip mužikai, nes kiekvienas iš jų turėjo savo pasiūlymų, o estetikos klausimais jų nuomonės visiškai išsiskyrė... Ji norėjo atiduoti duoklę sentimentams, jis pageidavo, kad būtų paisoma griežto, neva meninio stiliaus...

– Tai kvaila! – sušuko ponas Šarigo. – Jie manys, kad atsidūrė svečiuose pas grizetę... Ak, na ir klius mums nuo jų!..

– Patariu nelaidyti liežuvio! – atkirto ponia Šarigo, nes jos nervai buvo labai sudirgę. – Tu kaip buvai, taip ir likai bjaurus aludės triukšmadarys... Be to, man jau gana... aš soti iki ausų...

– Na, ką gi... mums telieka išsiskirti, mano meškute, išsiskirti... Šiaip ar taip, tai bus puiki proga papildyti išsiskyrusiųjų gretas ir pritapti prie kviestinių svečių.

Netrukus buvo susigriebta, kad trūksta sidabrinių stalo įrankių, indų, krištolinių taurių ir vazų. Reikėjo visa tai nuomotis, dar reikėjo nuomotis kėdžių, nes jų viso labo buvo tik penkiolika, o ir tos iš skirtingų komplektų... Galiausiai buvo užsakyti ir pietūs viename iš didžiausių bulvaro restoranų.

– Kad viskas būtų kuo prabangiausia, – įsakė ponia Šarigo, – ir kad niekas neatpažintų, kas jiems patiekiama! Kalnelis krevečių, kepenėlių pašteto kotletai, laukinienos kumpis lyg pyragas, triufelių putėsiai, piurė bangos... vyšnių piramidės ir persikų spiralės... Trumpiau tariant, tai, kas visų prašmatniausia...

– Galite būti rami, – patikino restorano savininkas, – gaminti aš moku taip gerai, kad niekas nė nesupranta, ką valgo... Mūsų restoranas specializuojasi šioje srityje...

Galų gale išaušo toji nuostabi diena.

Itin anksti pakirdęs šeimininkas buvo labai susirūpinęs, nervingas ir susijaudinęs. Visą naktį akių nesumerkusi šeimininkė, dar išvakarėse siaubingai išvargusi, negalėjo nustygti vietoje. Suraukusi kaktą, pridususi, tirtanti iš jaudulio, lyg pametusi protą, jos žodžiais tariant, nejausdama žemės po kojomis, ji penkis ar šešis kartus paskutinį kartą apžiūrėjo visus namus, be jokios būtinybės perstatinėjo iš vienos vietos į kitą smulkius daiktus ir baldus, be jokio reikalo šmirinėjo iš kambario į kambarį.

Ji siaubingai bijojo, kad gali neateiti virėjai, kad ją gali apgauti gėlių krautuvės savininkas ir kad svečiai gali būti susodinti nesilaikant griežto etiketo. Šeimininkas, vilkėdamas vien šilkinėmis, regis, rusvos spalvos apatinėmis kelnėmis, nesitraukė nuo jos nė per žingsnį kai kam pritardamas, kai ką pakritikuodamas.

– Štai ką aš manau, – pasakė Viktoras Šarigo. – Ir kodėl tau šovė į galvą tokia keista mintis stalui papuošti užsakyti rugiagėlių?.. Patikėk, lempų šviesoje mėlyna spalva atrodys kaip juoda. Be to, tai paprasčiausios lauko gėlės... Svečiai dar pamanys, kad prisiskynėme jų rugių lauke...

– O, rugiagėlės!.. Kaip tu mane erzini!

– Na taip, rugiagėlės... Rugiagėlės, kaip viename vakariniame susibūrime pas Rotšildus pasakė Kimberlis, nepriimtinos aukštuomenėje... Būtų buvę geriau, jeigu būtum užsakiusi aguonų...

– Palik mane ramybėje! – atšovė šeimininkė. – Kvailomis savo pastabomis tu varai mane iš proto. Iš tikrųjų, argi dabar laikas apie tai kalbėti!

Bet šeimininkas užsispyrė:

– Gerai... gerai... tu pamatysi... pamatysi... O, Dieve susimylėk! Kad tik viskas praeitų sklandžiai, be ypatingų nuotykių... Man net į galvą nebuvo atėję, kad taip sunku būti aukštuomenės žmonėmis, kad šis dalykas taip vargina ir yra toks painus... Galbūt mums būtų buvę geriau, jeigu būtume likę tokie, kokie ir buvome, driskiai?

Šeimininkė atsakė ironiškai:

– Po galais! Dabar matau, kad tu niekada nepasikeisi... Tai nedaro garbės tavo žmonai...

Kadangi mano šeimininkai manė, jog aš esu graži ir elegantiška, turėjau atlikti svarbų vaidmenį šioje komedijoje... Iš pradžių drabužinėje privalėjau pasirūpinti, kad svečiai nusirengtų, paskui padėti keturiems metrdoteliams, keturiems apsukruoliams su įspūdingomis žandenomis, kuriuos parinko įvairios nuomos kontoros, aptarnauti tuos, kurie atvyks į tokius neįprastus pietus, arba, tikriau, man buvo pavesta juos prižiūrėti.

Iš pradžių viskas klostėsi puikiai... Bet pavojus kilo. Laikrodis jau rodė be penkių devynias, o grafienė Fergius dar nebuvo atvykusi. O jeigu ji apsigalvojo ir paskutinę minutę nusprendė likti namuose? Kokia gėda!.. Kokia nelaimė!.. Sutuoktiniai Šarigo buvo sukrėsti. Juos nuramino Žozefas Brigaras. Pasirodo, tai buvo viena iš tų dienų, kai grafienė pirmininkaudavo jos įkurtos puikios draugijos „Nuorūkų rinkimas armijai ir laivynui" susirinkimui. Kartais tokie susirinkimai baigdavosi labai vėlai...

– Kokia žavinga moteris!.. – susižavėjusi pareiškė ponia Šarigo, tarytum tokia pagyra būtų turėjusi stebuklingą galią pagreitinti tos „bjaurios grafienės", kurios ji taip nekentė, atvykimą.

– O koks protas! – apimtas to paties jausmo, vis aukščiau kartelę kėlė ponas Šarigo. – Kai paskutinį kartą lankiausi pas Rotšildus, pamaniau, kad tik praėjusiame šimtmetyje buvo galima susidurti su tokia dieviška tobulybe, su tokiu iškiliu protu...

– Ir dar! – pridūrė Žozefas Brigaras. – Matote, mielas pone Šarigo, lygybę ir demokratiją vertinančiose visuomenėse...

Jis jau norėjo rėžti galantišką, sociologija grindžiamą kalbą, kurią mėgo kartoti salonuose, bet tuo metu atvyko grafienė Fergius – įspūdinga, didinga, vilkinti plieno spalvos stiklo karoliukais išsiuvinėta suknia, kuri dar labiau paryškino gražių, apvalių jos pečių baltumą. Svečiai, pritariamai šnabždėdamiesi, ceremoningai patraukė į valgomąjį.

Pietūs prasidėjo gana šaltai. Nors grafienė Fergius turėjo didžiulį pasisekimą, o gal kaip tik todėl, kad jai taip sekėsi, ji elgėsi kiek išdidžiai arba mažų mažiausiai santūriai. Galėjai pamanyti, kad savo dalyvavimu ji daro malonę, pagerbia kuklius menkų žmogiūkščių namus. Šarigo pasidingojo, kad ji į viską – į išnuomotus sidabrinius stalo įrankius, į stalo serviravimą, į žalią ponios Šarigo suknią, į keturis metrdotelius, kurių pernelyg ilgos žandenos kone siekė patiekalus, – žvelgia nutaisiusi santūrią nepasitenkinimo grimasą, matyt, reiškiančią panieką. Jį apėmė neapsakomas siaubas, kankinamos dvejonės dėl stalo serviravimo ir jo žmonos tualeto. Baisi minutė!

Po kelių banalių ir nuobodžių replikų apie nereikšmingus šių dienų įvykius, kuriomis apsikeitė svečiai, pokalbis pamažu įsisiūbavo ir galiausiai visi, kaip buvo įprasta, ėmė kalbėti apie aukštuomenės gyvenimą.

Tie visi velniūkščiai ir velniūkštės, nenaudėliai ir nenaudėlės, užsimiršę, kad patys nusižengia dorovės normoms, buvo labai griežti jokių ydų ar nuodėmių neturintiems asmenims tik todėl, kad tie kadaise nepaisė ir negerbė aukštuomenės įstatymų, kuriems esą turi būti besąlygiškai paklūstama. Patys nebūdami dorovingi, nors tokį gyvenimą garbino kaip religiją, jie menkindavo kitus, nes manė, kad taip elgdamiesi patys taps dori. Visame tame būta pikantiško komizmo. Visą pasaulį jie padalijo į dvi dideles dalis: vienoje pusėje – viskas, kas tinkama, kitoje – kas netinkama; vienoje pusėje – žmonės, su kuriais galima susitikinėti, kitoje – tie, su kuriais negalima susitikinėti... Tos abi dalys netrukus suskilo į gabalus, tie gabalai – į gabalėlius, ir taip be galo, be krašto. Buvo žmonių, pas kuriuos galima pietauti, bet negalima atvykti vakarais... Buvo tokių, pas kuriuos negalima pietauti, bet galima atvykti vakarais... Tokių, kurių negalima kviesti pietų, ir tokių, kurie nepageidaujami salone ir kviečiami į jį tik ypatingais atvejais. Buvo ir tokių žmonių, pas kuriuos negalima vykti pietų ir kurių negalima priimti savo namuose, tokių, kuriuos galima priimti savo namuose, bet negalima pas juos pietauti... tokių, kuriuos galima kviestis pusryčiauti, bet jokiu būdu ne pietauti; taip pat tokių, pas kuriuos galima pietauti kaime, o Paryžiuje negalima, ir taip toliau. Tai buvo galima įrodyti patikimais ir tikrais pavyzdžiais, pailiustruoti garsiais vardais.

– Visų svarbiausia, – pasakė sportininkas, klubų lankytojas, lošėjas ir sukčius vikontas Lairė, – niuansai... Tik įdėmiai gilinantis į niuansus galima atpažinti aukštuomenės žmogų...

Man regis, niekur kitur nebuvau girdėjusi tokių niekingų kalbų. Klausydamasi jų, nuoširdžiai gailėjausi tų nelaimingųjų.

Viktoras Šarigo nevalgė, negėrė ir nepratarė nė žodžio. Nors pokalbyje ir nedalyvavo, vis tiek jautė, kad nuo tokių baisių kvailysčių galva darosi sunki, lyg būtų pripilta švino. Degdamas iš nekantrumo, nervindamasis, siaubingai išbalęs, jis stebėjo, kaip patarnaujama prie stalo, bandė svečių veiduose įžvelgti jam palankią ar ironišką išraišką ir, nepaisydamas žmonos perspėjimo, maigė pirštais duonos minkštimo gniutulus; jo pirštai judėjo vis greičiau ir greičiau. Į svečių klausimus Šarigo atsakydavo dusliu balsu, jo mintys klaidžiojo kažin kur toli.

– Žinoma... žinoma, žinoma...

Priešais jį it mietą prarijusi sėdėjo žalia suknia vilkinti ponia Šarigo; žali fosforiniai jos auskarai tviskėte tviskėjo, į plaukus ji buvo įsisegusi raudonų plunksnų papuošalą. Netardama nė žodžio, ji linkčiojo čia kairėn, čia dešinėn ir šypsojosi sustingusia šypsena, tarytum nupiešta jai ant lūpų.

„Tikra žąsis! – mintyse sušuko ponas Šarigo. – Kokia kvaila ir juokinga moteris!.. Ir koks pasibaisėtinas jos tualetas! Rytoj iš mūsų juoksis visas Paryžius..."

O ponia Šarigo, šypsodamasi dirbtine šypsena, galvojo: „Koks idiotas tas Viktoras!.. Visai nemoka tinkamai elgtis!.. Rytoj bus tyčiojamasi iš mūsų dėl duonos gniutulų..."

Kai aukštuomenės pokalbis ėmė gesti, šiek tiek buvo pakalbėta apie meilę, paskui pereita prie šnekų apie senovinius mažmožius. Čia visada pirmaudavo jaunasis Liusjenas Sartorisas, mat jis turėjo puikių senovinių daikčiukų. Liusjenas Sartorisas garsėjo kaip labai įgudęs kolekcininkas, kurį lydi sėkmė. Jo vitrinų ekspozicijos buvo labai garsios.

– Ir kur jūs randate tokių nuostabių daiktų? – paklausė ponia de Rambiūr.

– Versalyje, – atsakė Sartorisas, – pas romantiškas našles ir jausmingus aukštesniuosius dvasininkus. Jūs net negalite įsivaizduoti, kokius lobius slepia tos senos damos.

Ponia de Rambiūr neatstojo:

– O kaip jas priverčiate parduoti jums tuos daiktus?

Gražuolis cinikas atkišo liekną savo biustą ir, norėdamas visus priblokšti, pasakė:

– Aš joms asistuoju... be to, atlieku su jomis prigimčiai nusikalstamus bandymus.

Išgirdę tokius įžūlius žodžius, visi ėmė šaukti, bet Sartorisui būdavo atleidžiama viskas, tad svečiai nusprendė, kad geriau iš to tik pasijuokti.

– Ką jūs vadinate prigimčiai nusikalstamais bandymais? – paklausė baronienė Gogštein, labai mėgusi keblias situacijas.

Klausimą uždavė ironišku tonu, nes norėjo nešvankiai pašmaikštauti, bet ji gerokai persistengė.

Pakako Kimberliui mesti žvilgsnį į Sartorisą, ir šis nuščiuvo... O Morisas Fernankūras pasilenkė prie baronienės ir rimtu tonu pasakė:

– Tai priklauso nuo to, kokią vietą Sartorisas skiria prigimčiai...

Svečių veidai nušvito, visi vėl pralinksmėjo...

Ponia Šarigo, pamaloninta tokios sėkmės, kreipėsi tiesiai į Sartorisą, nors šis, žavingai gestikuliuodamas, ir protestavo. Ji garsiai sušuko:

– Vadinasi, tai tiesa?.. Jūs iš tikrųjų toks?

Šie žodžiai visus paveikė kaip šaltas dušas. Grafienė Fergius ėmė energingai vėduotis vėduokle... Sutrikę ir nustebę svečiai žvilgčiojo vienas į kitą, nors buvo aiškiai matyti, kad jiems sunku tramdyti juoką. Ponas Šarigo, padėjęs rankas ant stalo ir kietai sučiaupęs lūpas, dar labiau išblyško. Jo kaktą nusėjo prakaito lašai, jis su dar didesniu įniršiu gniaužė duonos gniutulus ir it paklaikęs komiškai vartė akis. Aš iš tikrųjų nežinau, kaip viskas būtų pasibaigę, jeigu Kimberlis nebūtų pasinaudojęs šią sunkią minutę stojusia tyla ir nebūtų pradėjęs pasakoti apie paskutinę savo kelionę į Londoną.

– Taip, – pasakė jis, – Londone, ponios, aš praleidau puikią savaitę ir buvau vieno išskirtinio įvykio liudytojas... dalyvavau išskirtiniuose pietuose, kuriuos keliems bičiuliams surengė didis poetas Džonas-Džiotas Farfadetis – susižadėjo su geriausio savo draugo Frydricho-Osiano Pingltono žmona.

– Tikriausiai buvo įspūdinga? – maivydamasi teikėsi paklausti grafienė Fergius.

– Jūs net negalite to įsivaizduoti, – atsakė Kimberlis, o jo akys, gestai ir net į frako butonjerę įkišta orchidėja rodė kuo didžiausią susižavėjimą. Ir jis kalbėjo toliau: – Įsivaizduokite, brangi mano drauge, didžiulę salę, kurios mėlynos, blyškiai mėlynos sienos papuoštos baltos ir aukso spalvos povais... Įsivaizduokite nuostabų keistos ovalo formos žadeito stalą... Ant stalo – tik kelios tinkamai sukomponuotos geltonos ir violetinės spalvos saldainių krūvelės, o pačiame stalo viduryje – rožinė krištolinė vaza, į kurią pripilta kažkokios ypatingos uogienės... ir daugiau nieko... Mes visi vienas paskui kitą, apsisiautę ilgais baltais apsiaustais, lėtai ėjome prie stalo, auksinio peilio galiuku pakabindavome tos keistos uogienės ir ragaudavome... ir nieko daugiau...

– O, kokia jaudinanti scena, – atsiduso kunigaikštienė. – Labai jaudinanti!

– Jūs net negalite to įsivaizduoti... Bet iš tikrųjų didžiausią jaudulį, kankinamą liūdesį mes išgyvenome tada, kai Frydrichas-Osianas Pingltonas padeklamavo mums poemą apie savo žmonos ir savo draugo sužadėtuves... Nesu regėjęs nieko tragiškesnio, nieko gražesnio... tai buvo kažkas nežmogiška...

– O, Kimberli, prašau, – maldavo grafienė Fergius, – padeklamuokite ir mums tą nepaprastą poemą.

– Padeklamuoti poemą? Deja, to padaryti aš negaliu... Galiu tik perteikti jos turinio esmę...

– Na taip... taip... Bent esmę.

Nors Kimberliui moterys nerūpėjo, o ir moterys Kimberliu kaip vyru nesidomėjo, jos vis tiek beprotiškai juo žavėjosi, nes jis puikiai gebėjo pasakoti apie nuodėmę, apie jos subtilumus, apie ypatingus su tuo susijusius pojūčius... Staiga visus perbėgo virpulys, atrodė, net gėlės, papuošalai, krištolas ir staltiesės išgyvena tokią pat būseną kaip visi čia esantieji. Viktorui Šarigo pasivaideno, kad jis kraustosi iš proto. Jautėsi taip, lyg staiga būtų atsidūręs beprotnamyje. Tada suėmė save į rankas, nusišypsojo ir pasakė:

– Na, žinoma... žinoma...

Metrdoteliai tiekė svečiams į jautieną panašų patiekalą. Išplaktoje grietinėje plūduriavo raudonas lervas primenančios vyšnios... Alpėjanti grafienė Fergius mintimis jau buvo nusikėlusi į kitas planetas...

Kimberlis vėl prabilo:

– Tą kartą Frydrichas-Osianas Pingltonas ir jo bičiulis Džonas-Džiotas Farfadetis baigė kasdienį savo darbą bendrose jųdviejų dirbtuvėse. Vienas iš jų buvo didis dailininkas, kitas – iškilus poetas; pirmasis buvo žemo ūgio ir apkūnus; antrasis – liesas ir aukšto ūgio; abu vilkėjo vienodomis šiurkštaus vilnonio audinio palaidinėmis, ant galvos buvo užsidėję florentietiškas kepures; jiedu abu buvo neurastenikai, ir, nors jų kūnai buvo tokie skirtingi, sielos ir protai buvo kaip brolių dvynių. Džonas-Džiotas Farfadetis savo eilėse apdainavo tuos nuostabius simbolius, kuriuos jo bičiulis Frydrichas-Osianas Pingltonas perteikdavo savo paveiksluose; šio poeto šlovė buvo neatsiejamai susijusi su šio dailininko šlove; galiausiai visi ėmė painioti ir abu nemirtingus genijus, ir jų kūrinius. Juos abu garbino kaip vieną. – Kimberlis padarė pauzę... Įsiviešpatavo pagarbi tyla... ore tvyrojo kažin kas šventa. Jis kalbėjo toliau: – Diena ėjo į pabaigą. Švelnios sutemos apgaubė dirbtuves, viskas skendėjo blyškioje mėnulio šviesoje... Ant violetinių sienų vos buvo galima įžiūrėti ilgus, lanksčius, siūbuojančius aukso spalvos dumblius, kurie, regis, judėjo, skalaujami kažkokios magiškos bangos... Džonas-Džiotas Farfadetis užvertė senovinę knygą, ant kurios pergamento persiška lazdele rašydavo arba, tikriau, raižydavo nemirtingas savo poemas; Frydrichas-Osianas Pingltonas pridengė drapiruote savo lyros formos molbertą, padėjo arfos formos paletę ant staliuko, ir abu draugai didingomis, nuovargį išduodančiomis pozomis išsitiesė vienas priešais kitą ant trimis eilėmis sudėtų jūros augalų spalvos pagalvėlių...

– Hm!.. – dviprasmiškai sukosčiojo ponia Tjerselė.

Kimberlis ją nuramino:

– Ne, tai visai ne tai, apie ką jūs pagalvojote. – Ir pasakojo toliau: – Iš dirbtuvių viduryje esančio marmurinio baseino, kuriame plaukiojo rožės vainiklapiai, sklido nuostabus aromatas. Ant mažo staliuko siauroje keistos žalios spalvos vazoje vyto ilgakočiai narcizai...

– Tai nepamirštama!.. – grafienė, virpėdama visu kūnu, sušnibždėjo taip tyliai, kad vos buvo galima išgirsti jos žodžius.

O Kimberlis nesustodamas pasakojo toliau:

– Lauke triukšmas nurimo, gatvė ištuštėjo. Nuo Temzės upės buvo girdėti slopūs, duslūs, sumišę sirenų ir laivų garo katilų skleidžiami garsai. Tai buvo metas, kai draugai panirdavo į svajones ir užsisklęsdavo visiškoje tyloje...

– Ak, aš tarytum matau juos priešais save! – susižavėjusi pasakė ponia Tjerselė.

– O kokia iškalbinga ir nekalta toji tyla! – su entuziazmu pritarė grafienė Fergius.

Kimberlis, pasinaudodamas pauze, kuri glostė jo savimeilę, išgėrė kelis gurkšnius šampano... paskui jausdamas, kad visi susidomėję žiūri į jį, kalbėjo toliau: – Užsisklęsdavo visiškoje tyloje... Bet tą vakarą Džonas-Džiotas Farfadetis sušnibždėjo: „Mano širdyje – užnuodytas žiedelis..." Frydrichas-Osianas Pingltonas atsakė: „Šį vakarą mano širdyje giedojo kažkoks liūdnas paukštelis..."

Šis neįprastas pokalbis buvo labai jaudinantis. Ant violetinės sienos, kuri blyško vis labiau ir labiau, auksiniai dumbliai čia išsipūsdavo, čia subliūkšdavo nuo didžiulio jaudulio, nes žmogaus siela, be jokios abejonės, perduoda ją supantiems daiktams savo nerimą, savo aistras, savo įkarštį, savo nuodėmes ir savo gyvenimą...

– O, kaip tai tikra!..

Šis iš daugelio lūpų išsprūdęs šūksnis nesukliudė Kimberliui tęsti pasakojimo, ir nuo šios akimirkos susijaudinę klausytojai nebepratarė nė žodžio. Tik dabar jo balsas tapo dar paslaptingesnis.

Tylos minutė buvo skaudi ir tragiška.

„O, mano drauge, – maldavo Džonas-Džiotas Farfadetis, – tu, kuris davei man viską... tu, kurio siela tokia artima mano sielai... reikia, kad atiduotum man dar kai ką, kas tau priklauso, ko aš dar neturėjau, o jeigu aš to negausiu, mirsiu..."

„Argi tau reikia mano gyvenimo? – nutraukė jo žodžius dailininkas. – Jis tavo, gali jį pasiimti..."

„Ne, man reikia ne tavo gyvenimo... man reikia kai ko daugiau nei tavo gyvenimas... man reikia tavo žmonos!.."

„Botičelinos!" – sušuko dailininkas.

„Taip, Botičelinos... Botičelinos – tavo kūno, tavo sielos, dalelės tavo svajonės, tavo skausmo malšintojos!.."

„Botičelina!.. Deja!.. Deja!.. Tai turėjo nutikti... Tu paskendai joje... ji paskendo tavyje... kaip bedugniame ežere šviečiant mėnuliui... Deja!.. Deja!.. Tai turėjo nutikti..."

Prietemoje tviskėjo dailininkui iš akių byrančios ašaros.

Poetas atsakė: „O, mano drauge, išklausyk, ką tau pasakysiu! Aš myliu Botičeliną, o Botičelina myli mane, mes mirštame iš meilės vienas kitam ir todėl, kad nedrįstame prisipažinti, neturime drąsos susijungti... Mes – ji ir aš – dvi seniai atsiskyrusios vieno gyvo kūno dalys, kurios galbūt jau du tūkstančiai metų ieško viena kitos, šaukiasi viena kitos ir dabar susiėjo draugėn... O, brangus mano Pingltone, šiame mums nepažįstamame gyvenime būna lemtingų – keistų, siaubingų ir labai malonių – dalykų... Ar kada nors buvo parašyta puikesnė poema už tą, kurią mudu išgyvename šį vakarą?"

Dailininkas vis skausmingesniu balsu kartojo: „Botičelina!.. Botičelina!..“ Jis pakilo nuo pagalvėlių, ant kurių gulėjo, ir karštligiškai ėmė vaikščioti po dirbtuves... Po kelių kankinamo jaudulio minučių pasakė: „Botičelina priklausė man, nejaugi nuo šiolei ji turės priklausyti tau?“

„Ji bus mūsų abiejų, – valdingai atsakė poetas. – Dievas kaip tik tave ir pasirinko kaip tarpininką, kad sujungtum dvi atsiskyrusias – jos ir mano – sielas!.. Jeigu ne, Botičelina pasinaudos sapnus išsklaidančiu stebuklingu perlu, o aš durklu, kuris išlaisvina kūną iš jį kaustančių grandinių... Jeigu tu nesutiksi, mes mirsime ir mylėsime vienas kitą po mirties... – Ir pridūrė dusliu balsu, kuris dirbtuvėse skambėjo taip, lyg būtų sklidęs iš bedugnės: – Galbūt tai būtų dar nuostabiau.“

„Ne, – sušuko dailininkas, – jūs gyvensite!.. Botičelina bus tavo, kaip buvo mano... Aš sudraskysiu savo kūną į gabalus... aš išplėšiu sau iš krūtinės širdį... sudaužysiu galvą į sieną, bet mano draugas bus laimingas... Aš galiu kentėti... Juk kančia – tokia palaima! Tai pats stipriausias, pats skausmingiausias ir pats žiauriausias išgyvenimas!“ Pagautas ekstazės Džonas-Džiotas Farfadetis pareiškė: „Aš pavydžiu tau tavo likimo!.. O jeigu kalbame apie mane, manau, kad aš mirsiu išgyvendamas savo meilės džiaugsmą arba savo draugo skausmą... Išmušė mano valanda... Sudie!..“ Jis išsitiesė visu ūgiu ir dabar buvo panašus į arkangelą... Tuo metu sujudėjo, prasiskyrė ir vėl užsiskleidė drapiruotė, abu draugai išvydo žavingą būtybę... Tai buvo Botičelina, vilkinti plačiu mėnulio spalvos drabužiu... Palaidi jos plaukai švytėjo kaip ugnies pėdai... Rankoje ji laikė auksinį raktą... Jos lūpose žaidė žavinga šypsena, akyse atsispindėjo nakties dangus... Džonas-Džiotas puolė prie jos ir dingo už drapiruotės... Tada Frydrichas-Osianas Pingltonas vėl atsigulė ant triaukščių jūros augalų spalvos pagalvėlių... Tuo metu, kai jis suleido nagus sau į kūną, o kraujas tryško lyg fontanas, vos įžiūrimi aukso spalvos dumbliai švelniai virpėjo ant sienos, paskui pamažu viską užklojo tamsa... Arfos formos paletė ir lyros formos molbertas dar ilgai grojo vestuvių dainas...

Kimberlis keletą minučių tylėjo... tuo metu prie stalo sėdintiems svečiams iš jaudulio gniaužė gerkles, spaudė širdis... Jis taip baigė savo pasakojimą:

– Štai kodėl aš pakabinau uogienės auksinio peilio smaigaliu, uogienės, kuri buvo pagaminta skaisčios mergelės sužadėtuvėms. Tokių sužadėtuvių šiame amžiuje, kai apskritai nebežinoma, kas yra grožis, dar niekas nebuvo surengęs.

Pietūs baigėsi... Svečiai atsistojo pagarbiai tylėdami, visi buvo labai sukrėsti. Svetainėje Kimberlį apsupo žmonės, jie sveikino jį... Susižavėjusių moterų žvilgsniai buvo nukreipti į išdažytą jo veidą, kuris švytėte švytėjo, lyg būtų nušviestas aureolės...

– Ak, kaip aš norėčiau, kad Frydrichas-Osianas Pingltonas nutapytų mano portretą!.. – karštai sušuko ponia de Rambiūr. – Viską atiduočiau už tokią laimę...

– Deja, ponia, – atsakė Kimberlis, – po to liūdno ir didingo įvykio, apie kurį jums papasakojau, Frydrichas-Osianas Pingltonas nebenori tapyti žmonių veidų, kad ir kokie žavingi jie būtų... dabar jis tapo tik sielas...

– Ir gerai daro!.. Kaip noriu, kad jis nutapytų mano sielą!..

– O kokios lyties? – kiek sarkastišku tonu paklausė Morisas Fernankūras, matyt, pavydintis Kimberliui sėkmės.

Šis atsakė visiškai ramiai:

– Brangus mano Morisai, sielos neturi lyties... Jos turi...

– Kailį... ant letenų... – Viktoras Šarigo sušnibždėjo taip tyliai, kad jį girdėjo tik romanistas psichologas, kuriam tuo metu jis siūlė cigarą... – Šarigo nusivedė jį į rūkomąjį ir sušnibždėjo: – Ak, drauguži! Jeigu tik galėčiau garsiai nusikeikti... iš visos jėgos tiesiai tiems žmonėms į veidus... Man įkyrėjo jų sieliūkštės, nebrandžios jų meilės, sugedimas ir stebuklinga uogienė... Taip, taip... norėčiau atsakyti jiems nešvankybėmis, penkiolikai minučių įmurkdyti juos į dvokiantį purvą! Kaip būtų žavu, tai mane nuramintų... Ir padėtų išrauti iš širdies šleikštulį keliančias lelijas!.. O tu ką manai?

Bet sukrėtimas buvo pernelyg didelis, Kimberlio pasakojimas visiems padarė didžiulį įspūdį... Svečiai jau nebegalėjo domėtis vulgariais žemiškais dalykais... aukštuomenės plepalais apie estetiką ir aistras... Net klubų lankytojas, sportininkas, žaidėjas ir sukčius vikontas Lairė jautėsi taip, lyg būtų su sparnais. Visi jautė poreikį susikaupti, pabūti vienumoje, pasvajoti ar įgyvendinti savo svajonę. Pokalbis negalėjo atsinaujinti, nors Kimberlis ėjo nuo damos prie damos užduodamas tą patį klausimą: „Ar jūs kada nors esate gėrusi sabalo pieno?.. Ak, gerkite sabalo pieną... Gardumėlis!" Svečiai atsisveikino ir išvyko.

Kai šeimininkas ir šeimininkė liko vieni, prieš apsikeisdami nuomonėmis, jie ilgai, įdėmiai ir kovingai žiūrėjo vienas į kitą.

– Kokia nesėkmė... kokia nesėkmė... – pasakė šeimininkas.

– Tai tu dėl to kaltas, – kandžiai atšovė ponia Šarigo.

– Ak, ir tu dar drįsti mane kaltinti...

– Taip, tai dėl tavo kaltės... Tu rūpinaisi tik savimi... nieko kita neveikei, tik ritinėjai storais pirštais bjaurius duonos gniutulus. Tylėjai kaip vandens į burną prisisėmęs... Koks tu buvai juokingas!.. Kokia gėda!..

– Ką gi, tuomet reikėjo tau kalbėti... – pareiškė šeimininkas. – O žali tavo drabužiai... tavo šypsenos... O tavo netaktas, kai kreipeisi į Sartorisą... Gal ir dėl to aš kaltas?.. Gal aš pasakojau apie Pingltono skausmą, gal aš ragavau ypatingos uogienės, gal aš tapau sielų portretus?.. Gal aš žaviuosi lelijomis, gal aš esu sodomitas?..

– Tu net šito nesugebi!.. – baisiausiai įniršusi atkirto šeimininkė.

Jie dar ilgai barėsi. Šeimininkė, sudėjusi į bufetą sidabrinius stalo įrankius ir nebaigtus gerti butelius, nuėjo į savo miegamąjį ir užsirakino. Labai susijaudinęs šeimininkas slankiojo po namus. Staiga, išvydęs mane valgomajame, kuriame tvarkiausi, priėjo, apkabino per juosmenį ir tarė:

– Celestina, sakyk, ar nori padaryti man gerą darbą?.. Ar nori suteikti man labai didelį malonumą?

– Taip, pone.

– Tuomet, vaikeli, rėk man tiesiai į veidą dešimt, dvidešimt, šimtą kartų: „Šūdas!"

– Ak, pone, kokie keisti jūsų norai!.. Aš niekada neišdrįsiu to padaryti...

– Išdrįsk, Celestina... maldauju, išdrįsk!.. – Ir kai aš padariau tai, ko jis manęs prašė, mudu ėmėme kvatoti. Tada jis pasakė: – Ak, Celestina! Tu net neįsivaizduoji, net negali įsivaizduoti, kokį didžiulį džiaugsmą man suteikei... Juolab priešais matau ne sielą, o moterį, galiu prisiliesti prie moters, o ne prie lelijos! Pabučiuok mane...

Ko jau ko, o šito tikrai nesitikėjau.

Bet rytojaus dieną, kai jie perskaitė *Figaro* straipsnį, kuriame pompastiškais žodžiais buvo liaupsinami pas juos surengti pietūs, jų elegantiškumas, jų skonis, jų protas, jų ryšiai, jie viską pamiršo ir kalbėjo tik apie didžiulę savo sėkmę. Ir visa širdimi ėmė megzti dar garsesnes pažintis, panoro tapti dar didesniais snobais.

– Kokia žavinga moteris toji grafienė Fergius, – pasakė šeimininkė prie pusryčių stalo, valgydama vakarykščių pietų likučius.

– O kokia siela!.. – pritarė jai šeimininkas.

– O Kimberlis... Ką manai apie jį? Kokia puiki jo iškalba... kokios rafinuotos manieros!..

– Visai be reikalo iš jo juokiamasi... Beje, jiems neturėtų rūpėti jo nuodėmės... mes turime užmerkti prieš tai akis...

– Žinoma, – atsakė ji ir švelniai pridūrė: – Ak, jeigu visus taip išnarstytų po kaulelį!

Visą dieną drabužinėje linksminausi prisimindama juokingas tuose namuose vykusias istorijas... taip pat pamišėlišką ponios Šarigo norą reklamuotis, mat nuo tos atmintinos dienos ji net ėmė ištvirkauti su bjauriais žurnalistais, pažadėdavusiais jai parašyti straipsnį apie vyro knygas arba ką nors apie jos tualetus ir saloną... prisiminiau, kaip nuolaidžiaudavo jai šeimininkas, nors žinojo apie visus begėdiškus jos poelgius.

Jis apie tai kalbėdavo su stebinančiu cinizmu: „Tai vis dėlto pigiau nei mokėti redakcijai." O ir pats šeimininkas nusirito iki visiško absurdo ir niekšybės. Jis tai vadino salono politika ir aukštuomenės diplomatija.

Aš parašysiu į Paryžių ir paprašysiu, kad man atsiųstų naują buvusio mano šeimininko knygą. Ir vis dėlto koks jis dviveidis!

XI

Lapkričio 10-oji

Dabar jau niekas nebekalba apie mažąją Klarą. Kaip ir buvo manyta, šis reikalas niekam neberūpi. Vadinasi, paslaptį žinos tik Rejono miškas ir Žozefas. Apie vargšę mažą mergaitę dabar kalbės ne daugiau nei apie pastipusį strazdą, rastą miško tankmėje. Jos tėvas kaip ir anksčiau renka akmenis nuo kelio, tarytum nieko nė nebūtų įvykę, o miestas, susijaudinęs ir atgijęs tuo metu, kai buvo įvykdytas nusikaltimas, dabar gyvena įprastą gyvenimą – dar liūdnesnį, nes netrukus prasidės žiema. Stiprus šaltis verčia žmones užsidaryti namuose. Už apšalusių langų stiklų vos gali įžiūrėti išblyškusius, mieguistus jų veidus, o gatvėse įmanoma sutikti nebent skarmalais vilkinčius valkatas ir nuo šalčio drebančius šunėkus.

Šeimininkė pasiuntė mane į miestą pas mėsininką, išsivedžiau ir mūsų šunis... Tuo metu, kai buvau mėsinėje, į vidų nedrąsiai įėjo kažkokia senutė ir paprašė mėsos.

– Duokite man jautienos, kad galėčiau išvirti sriubos sergančiam savo sūnui.

Mėsininkas išrinko iš sutaupytų likučių, sumestų į didelį varinį dubenį, purviną gabalą, kurio pusę sudarė lašiniai, ir pareiškė:

– Penkiolika su...

– Penkiolika su!.. – aiktelėjo senutė. – O Dieve, negali būti!.. Ir kaip iš jo aš išvirsiu sultinį?

– Kaip norite!.. – atšovė mėsininkas, mesdamas gabalą atgal į dubenį. – Tik žinokite, kad aš atsiųsiu jums sąskaitą... Jeigu rytoj nesumokėsite... turėsite reikalų su antstoliu!..

– Tuomet duokite... – nuolankiai pasakė senutė.

O kai ji išėjo, mėsininkas kreipėsi į mane:

– Iš tikrųjų, jeigu nebūtų vargšų, kuriems galima įsiūlyti prastos mėsos, nieko neužsidirbtum nuo gyvulio... Bet dabar tie nenaudėliai pasidarė labai reiklūs!..

Jis atpjovė du didelius bryzus geros raudonos jautienos ir numetė juos šunims sakydamas:

– Velniai rautų, turtingų žmonių šunys!.. Tai ne tie vargšai...

Priorė vieną įvykį keitė kitas. Tragiškus nutikimus keitė komiški – juk neįmanoma visą laiką tirtėti iš baimės... Šeimininkas, iškankintas kapitono priekabių, paklausė šeimininkės patarimo ir kreipėsi į Taikos teismo teisėją. Šis iškvietė kapitoną ir pareikalavo, kad tas padengtų nuostolius, mano šeimininkų patirtus po to, kai buvo sugadintas durų varpelis, sulaužyti langų rėmai ir suniokotas sodas. Iš visko sprendžiant, dviejų priešų susitikimas Taikos teismo teisėjo kabinete buvo labai įspūdingas. Jie koneveikė vienas kitą kaip skudurininkai. Suprantama, kapitonas dievagojosi ir prisiekinėjo, kad nemėtė akmenų ar kitokių daiktų į Lanlerų sodą; priešingai, anot jo, kaip tik Lanlerai mėtė akmenis į jo sodą.

– Ar jūs turite liudytojų? Kur jūsų liudytojai? Nagi parodykite man tuos liudytojus!.. – staugė kapitonas.

– Liudytojus? – nustebo šeimininkas. – Tai galėtų būti nebent akmenys... arba šlamštas, kurį nuolatos metate į mano žemę...

senos kepurės... senos šlepetės, kurias kasdien surenku, ir visi patvirtina, kad jos jūsų...

– Jūs meluojate...

– Tai jūs niekšas... negarbingas žmogus...

Bet kadangi mano šeimininkas negalėjo pateikti pakankamai įtikinamų įrodymų ir todėl, kad Taikos teismo teisėjas yra kapitono draugas, jis privertė šeimininką atsiimti skundą.

– Pagaliau... leiskite man jums pasakyti, – taip savo kalbą baigė teismo pareigūnas, – kad tai neįtikėtina... neįmanomas dalykas, kad toks narsus karys... bebaimis karininkas, visus apdovanojimus pelnęs mūšio lauke, lyg koks vaikigalis linksmintųsi mėtydamas akmenis ir senas kepures į jūsų žemę.

– Po perkūnais! – garsiai suriko kapitonas. – Tas žmogus – gėdingas Dreifuso sekėjas... Jis įžeidinėja armiją...

– Aš?

– Taip, jūs!.. Tai jūs, bjaurus žyde, norite nuplėšti mūsų armijos šlovę... Tegyvuoja armija!

Nedaug trūko, kad būtų kibę vienas kitam į plaukus, tuomet Taikos teismo teisėjui būtų tekę įdėti labai daug pastangų jiems išskirti... Nuo tos dienos šeimininko liepimu sode būdavo du nematomi liudytojai, jie slėpdavosi iš lentų sukaltoje pašiūrėje, kurios sienoje žmogaus akių aukštyje buvo pragręžtos keturios skylutės. Bet patyręs kapitonas dabar elgėsi ramiai, šeimininkas veltui išlaidavo...

Aš tris ar keturis kartus mačiau kapitoną pro gyvatvorę... Nors lauke buvo šalta, jis visas dienas leido sode, įnirtingai dirbo įvairiausius lauko darbus. Dabar dengia rožių krūmus storu sviestiniu popieriumi... Išsipasakoja man savo nelaimes... Po galais, Roza serga gripu... o dar jos astma!.. Burbakis padvėsė... Jam pačiam į plaučius priplūdę kraujo, nes gėręs per daug konjako... Iš tikrųjų šiuo metu jam nesiseką... Matyt, jį bus nužiūrėjęs tas banditas Lanleras... Jis turįs tikslą atsiskaityti su juo, išgelbėti šį kraštą nuo Lanlero, todėl siūlo man susipažinti su puikiu kovos planu...

– Štai ką jūs, panele Celestina, turėtumėte padaryti... Apskųsti Lanlerus Luvjė prokuratūrai... Parašyti skundą, kad Lanleras daugybę kartų įžeidė jus morališkai ir kėsinosi į jūsų garbę... Kokia gera mintis...

– Kapitone, bet šeimininkas niekada nėra įžeidęs manęs morališkai ir niekuomet nesikėsino į mano garbę...

– Na ir kas? Ar tai ką nors keičia?..

– Aš negaliu...

– Kaip tai negalite?.. Nieko paprasčiau nė būti negali... Paduokite į teismą skundą ir kaip liudytojus pasikvieskite Rozą ir mane... Mes duosime parodymus... paliudysime teismui, kad viską matėme... viską... viską... Kareivio žodis, tenutrenkia mane perkūnas, šiais laikais dar šį tą reiškia!.. Tai ne kokio nors šunpalaikio žodis... Be to, mums nebūtų sunku atnaujinti seną išprievartavimo bylą ir primesti nusikaltimą Lanlerui... Čia tai bent idėja... Pagalvokite apie tai, panele Celestina... pagalvokite...

Ak, tiek daug susikaupė visko, ką turiu apmąstyti... Žozefas reikalauja, kad aš apsispręsčiau... ilgiau laukti nebegalima... Jis gavo iš Šerbūro žinią, kad kitą savaitę bus parduodamas restoranėlis... Bet aš nerimauju, jaudinuosi... Ir noriu, ir nenoriu... Vieną dieną man jo pasiūlymas patinka, kitą jau nebe... Manau, taip yra todėl, kad man baisu... bijau, kad Žozefas neįtrauktų manęs į kokius nors siaubingus dalykus... Niekaip negaliu apsispręsti... Jis nenori siekti mano sutikimo jėga, bet įkalbinėja pateikdamas argumentų, gundo laisve, gražiais tualetais, sako, kad aš būsiu viskuo aprūpinta, kad mano gyvenimas bus laimingas ir sėkmingas.

– Aš būtinai turiu nusipirkti tą restoranėlį, – sako jis man. – Negaliu praleisti tokios geros progos... O jeigu įvyks revoliucija?.. Pagalvokite, Celestina... tai likimas, reikia tuojau pat apsispręsti... Kas žino, kaip toliau viskas klostysis?.. Ak, revoliucija!.. Gerai pagalvokite... Restoranų pramonei nieko negali būti geriau kaip revoliucija.

– Tuomet pirkite jį. Jei ne aš, bus kita...

– Ne... ne, man reikia tik jūsų... Kitos tokios kaip jūs nėra... Šalia jūsų man užverda kraujas... Bet jūs manimi nepasitikite...

– Ne, Žozefai... patikėkite manimi...

– Taip... taip... jūs susidarėte apie mane prastą nuomonę...

Nežinau, iš tikrųjų nežinau, iš kur tą akimirką įgavau tiek drąsos jo paklausti:

– Gerai, Žozefai, prisipažinkite man, ar jūs išprievartavote miške mažąją Klarą?

Žozefas į šį smūgį reagavo gana ramiai. Tik gūžtelėjo pečiais, kelias sekundes lingavo į šonus ir, pasitaisęs kiek pasmukusias kelnes, lyg niekur nieko atsakė:

– Matote... aš jums jau sakiau, kad skaitau jūsų mintis, taip... žinau viską, kas darosi jūsų galvoje... – Žozefo balsas buvo švelnesnis, bet jis žvelgė tokiu baisiu žvilgsniu, kad aš neįstengiau ištarti nė žodžio. – Čia svarbu ne mažoji Klara... o jūs... – Kaip ir aną vakarą, jis apglėbė mane rankomis ir paklausė: – Ar vyksite su manimi į restoranėlį?

Drebėdama visu kūnu, kažką murmėdama, radau jėgų jam atsakyti:

– Aš bijau... aš bijau jūsų... Žozefai... Kodėl aš jūsų bijau?

Jis sūpavo mane glėbyje. Galbūt manydamas, kad neverta teisintis, o gal džiaugdamasis, kad mano baimė tik dar labiau sustiprėjo, jis tėvišku tonu pasakė:

– Na... na... jeigu jau taip, mudu apie tai pasikalbėsime... rytoj...

Mieste iš rankų į rankas keliauja Ruano laikraštis, vienas jame išspausdintas straipsnis varo į neviltį pamaldžius žmones. Tame straipsnyje rašoma apie tikrą įvykį, labai juokingą ir labai nemalonų, neseniai įvykusį Por Lansone, gražioje vietovėje, esančioje už trijų mylių nuo čia. Pikantiškiausia šioje istorijoje tai, kad visi pažįsta veikiančiuosius asmenis... Dar viena dingstis keletą dienų apie tai kalbėti... Vakar tą laikraštį atnešė Marianai ir vakar vakare, po pietų, aš garsiai skaičiau populiarųjį straipsnį... Bet po pirmų frazių Žozefas atsistojo labai orus, rūstus ir netgi šiek tiek suirzęs. Jis pareiškė, kad negali pakęsti nešvankybių ir kad neleis jo akivaizdoje įžeidinėti religijos...

– Negerai, kad jūs tai darote, Celestina... negerai...

Ir nuėjo miegoti...

Aš užrašau čia tą istoriją. Pamaniau, kad ją verta išsaugoti... be to, mano nuomone, ji praskaidrins liūdnus šio dienoraščio puslapius, ir iš to bus galima pasijuokti...

Štai toji istorija.

Por Lansono parapijos dekanas Le Dojenas buvo sangviniško temperamento dvasininkas, veiklus fanatikas, visoje apylinkėje garsėjęs kaip gražbylys. Netikintieji ir laisvamaniai sekmadieniais į bažnyčią eidavo tik todėl, kad norėdavo jo pasiklausyti...

Jie teisindavosi, kad eina į bažnyčią vien dėl oratorinio dekano talento: „Savaime suprantama, mes nepritariame jam, bet vis dėlto malonu pasiklausyti tokio žmogaus kaip jis..."

Žmonės ėmė jam pavydėti, nes jų deputatas buvo mažakalbis, neturėjo „prakeiktos kakarinės“ kaip ponas Le Dojenas. Besaikis triukšmingas jo kišimasis į bendruomenės reikalus kartais vargindavo merą, dažnai dirgindavo kitus valdžios atstovus, bet ponas Le Dojenas niekada neieškodavo žodžio kišenėje, jis paleisdavo kakarinę ir taip užčiaupdavo visiems burnas. Viena iš jo manijų buvo nusiteikimas, kad vaikai mokykloje per mažai mokomi.

– Ir ko juos moko mokykloje?.. Nieko nemoko... Kai jų paklausi ko nors svarbaus... gaila į juos žiūrėti... jie niekada neatsako į klausimą...

Didžiausi tokio apgailėtino nemokšiškumo kaltininkai, pasak jo, yra Volteras ir Prancūzų revoliucija... Vyriausybė ir Dreifuso sekėjai. Bet apie tai jis niekada nekalbėdavo iš katedros arba kur kitur publikai, šiuos klausimus aptardavo tik būrelyje draugų, kuriais galėjo pasitikėti, nes ponas Le Dojenas, nors buvo fanatikas ir nesukalbamas žmogus, savo algą labai brangino. Jis buvo įpratęs antradieniais ir ketvirtadieniais sukviesti į savo namų kiemą tiek vaikų, kiek tik jam pavykdavo jų surinkti. Dvi valandas kaldavo jiems į galvas ypatingos svarbos žinias ir, naudodamas neįtikimus pedagoginius metodus, kamšė pasaulietinio mokymo spragas.

– Nagi... mano vaikai... ar nors vienas iš jūsų žino, kur kadaise buvo Žemės rojus?.. Tegul tas, kuris žino, pakelia ranką!.. Na...

Niekas nepakėlė rankos... Visų akyse degė baisus noras apie tai sužinoti, tuomet ponas Le Dojenas gūžtelėjo pečiais ir paleido kakarinę:

– Tai skandalinga!.. Ir ko jus moko jūsų mokytojas? Ak, puikus pasaulietinis mokymas – nepagrįstas ir dar privalomas... nuostabu!.. Dabar aš jums pasakysiu, kur buvo Žemės rojus...

Dėmesio! – Ir kategorišku tonu, išdarinėdamas visokiausias grimasas, ėmė aiškinti: – Žemės rojus, mano vaikai, kad ir kas ką sakytų, buvo ne Por Lansone, ne Žemesniosios Senos departamente... ne Normandijoje.... ne Paryžiuje... ne Prancūzijoje... Jis buvo netgi ne Europoje, ne Afrikoje ar Amerikoje... netgi ne Australijoje... Ar suprantate, ką sakau?.. Yra žmonių, kurie teigia, kad Žemės rojus buvo Italijoje, kiti sako, kad Ispanijoje, – ir tik todėl, mažieji smaližiai, kad tose šalyse auga apelsinai!.. Tai klaida, didžiausia klaida. Iš tikrųjų Žemės rojuje nebuvo apelsinų... mūsų nelaimei, ten buvo tik obuolių... Na, tegul kuris nors iš jūsų atsako į mano klausimą... Atsakykite... – Ir kai niekas neatsakė, ponas Le Dojenas ėmė šaukti piktu balsu, jo balsas aidėjo visame kieme: – Jis buvo Azijoje, Azijoje! Ten tuo metu niekada nelydavo, nebūdavo nei šalčių, nei sniego... nei griaustinio... Azijoje, kur viskas žaliavo ir kvepėjo... kur gėlės buvo aukštesnės už medžius, o medžiai tokie aukšti kaip kalnai... dabar Azijoje viso šito nebėra... Dėl nuodėmių, kurias mes padarėme, Azijoje dabar gyvena tik kinai, siamiečiai, turkai, juodaodžiai eretikai, geltonveidžiai stabmeldžiai, žudantys šventus misionierius ir keliaujantys tiesiai į pragarą... Tai mano žodis. Ir dar!.. Ar jūs žinote, kas yra tikėjimas?.. Tikėjimas?..

Vienas iš berniukų labai rimtai, lyg atsakinėtų per pamoką, suburbėjo:

– Tikėjimas... viltis ir... meilė...

– Aš ne to jūsų klausiu, – nutraukė jo žodžius ponas Le Dojenas. – Aš klausiu, kas yra tikėjimo esmė... Ak!.. Jūs ir to nežinote... Na, gerai, tikėjimo esmė ta, kad reikia tikėti viskuo, ką jums sako gerasis jūsų klebonas... Ir nereikia tikėti nė vienu mokytojo žodžiu... nes jūsų mokytojas nieko nežino... o to, ką jis jums pasakoja, niekada nebuvo...

Por Lansono bažnyčią žino visi archeologai ir turistai. Tai vienas įdomiausių statinių šioje Normandijos dalyje, kur tiek daug puikių bažnyčių. Vakarinėje jo fasado pusėje, virš gotikinio stiliaus portalo, puikuojasi ažūrinė labai grakšti ir lengva rozetė. Šiaurinės sienos, išeinančios į tamsų skersgatvį, kraštas papuoštas ne tokiais griežtais ir mažiau puošniais ornamentais. Ten galima išvysti daug keistų figūrų su demonų veidais, simbolinių gyvūnų ir į elgetas panašių šventųjų; supami ažūrinių freskų nėrinių, jie, regis, išdarinėja keistas grimasas... Nelaimei, daugelis tų figūrų – begalvės, visiškai sužalotos. Satyriškų, linksmų ir ištvirkėliškų skulptūrų, lyg iš kurio nors Rablė knygos skyriaus, papuošimams laikas ir ištvirkę vandalai padarė neatitaisomą žalą... Dabar tuos tamsius aptrupėjusius akmeninius kūnus dengia samanos, ir netrukus čia liks tik griuvėsiai. Pastatą į dvi dalis dalija originalios plonos arkados ir langai, spindintys pietų pusėje ir kaip ugnis liepsnojantys šiaurėje. Pagrindinis apsidės langas, didžiulė raudona rozetė, liepsnoja ir žėri kaip besileidžianti rudens saulė.

Iš savo kiemo, kuriame auga seni kaštonai, į bažnyčią ponas Le Dojenas galėdavo patekti pro mažas žemas duris, neseniai iškirstas vienoje iš šoninių sienų. Jų raktus turėjo tik prieglaudos viršininkas ir sesuo Andžela – visada surūgusi, sudžiūvusi, dar jauna (jos jaunystė buvo gaiži ir geibi) moteris, rūsti liežuvautoja, energinga, mėgstanti kaišioti nosį kur reikia ir kur nereikia. Sesuo Andžela buvo pono Le Dojeno bičiulė ir intymių jo reikalų patikėtinė. Jie susitikdavo kasdien ir slapčia tardavosi, kurdavo kažkokias rinkimų, municipalines kombinacijas, išsipasakodavo vienas kitam paslaptis, sužinotas apie porlansoniečius, prigalvodavo gudrių machinacijų, kaip išsisukti iš įvairių administracinių suvaržymų ir taip išpešti naudos bažnyčiai. Jie buvo pagrindinis šaltinis, iš kurio po visą apylinkę pasklisdavo įvairiausių bjaurių istorijų... Visi apie tai numanė, bet niekas nedrįso garsiai to pasakyti, nes bijojo pono Le Dojeno neišsenkamo proto proveržio, taip pat akivaizdaus sesers Andželos pykčio. Juk ji buvo ligoninės viršininkė, labai nepakanti ir kerštinga moteris.

Praėjusį ketvirtadienį ponas Le Dojenas savo kieme kalė vaikams į galvą įvairias meteorologijos srities žinias... Aiškino jiems, kas yra griaustinis, šaltis, vėjas ir žaibas.

– O lietus?.. Ar jūs žinote, kas yra lietus?.. Kas yra vėjas ir iš kur jis kyla? Mokslininkai sakys jums, kad lietus – tai susikoncentravę garai... Maža kas ką jums sakys... Visi jie meluoja... Jie baisūs eretikai... velnio bendrininkai... Lietus, vaikai, – tai Dievo rūstybė... Dievas rūstauja ant jūsų tėvų, kurie jau daug metų nesilanko bažnyčioje ir nesimeldžia Aukščiausiajam... Tuo jis nori pasakyti: „Ak, jūs verčiate gerąjį savo kleboną, bažnyčios sargą ir giedotojus veltui laukti jūsų keliuose ir takeliuose, vedančiuose į bažnyčią. Puiku... Puiku!.. Pražus jūsų derlius, nenaudėliai!..“ Ir jis įsako, kad lietus imtų kristi į žemę... Štai kas yra lietus... Jeigu jūsų tėvai būtų tikintys krikščionys, jeigu jie atliktų religines priedermes... niekada nelytų...

Tą akimirką ant mažų žemų, į bažnyčią vedančių durų slenksčio išdygo sesuo Andžela... dar labiau išblyškusi nei įprastai; buvo matyti, kad ji labai sukrėsta. Nuo balto jos galvos apdangalo nuslydo gobtuvas, plaikstėsi du dideli jo sparnai. Pamačiusi mokinius, stovinčius ratu aplink poną Le Dojeną, iš pradžių ji ketino grįžti atgal į bažnyčią ir uždaryti duris... Bet ponas Le Dojenas, matydamas, kokia ji susijaudinusi, susitaršiusi ir išblyškusi, nuėjo jos pasitikti. Jis išsiviepė, akyse buvo matyti nerimas.

– Tuojau pat paleiskite tuos vaikus, – karštai paprašė sesuo Andžela. – Tuojau pat... Man reikia su jumis pasikalbėti...

– O... Dieve mano!.. Kas atsitiko?.. A?.. Kas?.. Jūs labai susijaudinusi...

– Paleiskite tuos vaikus, – pakartojo sesuo Andžela. – Reikalas svarbus... labai svarbus... itin svarbus.

Kai mokiniai išėjo, sesuo Andžela klestelėjo ant suoliuko ir keletą sekundžių nervingai čiupinėjo varinį kryžių ir pašventintus medalėlius, kurie žvangėjo ant iškrakmolyto antkrūtinio, dengiančio plokščią bevaikės moters krūtinę.

Ponas Le Dojenas buvo labai susirūpinęs... Jis nesklandžiai paklausė:

– Greičiau... seserie... sakykite... Jūs gąsdinate mane... Kas atsitiko?

Sesuo Andžela nedaugžodžiavo:

– Ką tik eidama skersgatviu... jūsų bažnyčioje mačiau... visiškai nuogą vyrą!..

Ponas Le Dojenas išsiviepė ir išsižiojo iš nuostabos, jo burna konvulsiškai trūkčiojo... Paskui užsikirsdamas paklausė:

– Visiškai nuogą vyrą? Jūs, seserie, matėte... mano bažnyčioje... visiškai nuogą? Mano bažnyčioje?.. Ar jūs neapsirikote?..

– Aš jį mačiau...

– Mano parapijoje atsirado begėdis parapijietis... gašlūnas?.. Ir jis vaikšto po mano bažnyčią visiškai nuogas?.. Bet tai neįmanomas dalykas!.. Ak! Ak! Ak!.. – Pono Le Dojeno veidas paraudo iš pykčio; jis košė žodžius pro dantis: – Visiškai nuogas mano bažnyčioje?.. O!.. Bet kokiame amžiuje mes gyvename?.. Ir ką jis visiškai nuogas veikia mano bažnyčioje? Galbūt jis ištvirkauja?.. Jis...

– Jūs manęs nesupratote, – nutraukė jį sesuo Andžela. – Aš nesakiau, kad tas visiškai nuogas vyras yra jūsų parapijietis. Jis iš akmens...

– Kaip?.. Iš akmens?.. Na, tuomet, seserie, kita kalba... – Nuramintas jos žodžių, ponas Le Dojenas garsiai atsiduso ir tarė: – Ak, kaip aš išsigandau!

Sesuo Andžela vaidingai užsipuolė jį... Jos balsas tarytum švilpė pro suspaustas išbalusias lūpas.

– Vadinasi... viskas gerai... Ir jūs tikriausiai manote, kad jis nenuogas, jeigu jis akmeninis?

– Aš to nesakau... Kad ir kaip būtų, tai du skirtingi dalykai...

– O jeigu aš jums pasakysiu, kad tas akmeninis vyras nuogesnis, nei jūs manote?.. Kad matyti jo... ištvirkavimo prie... prie... prietaisas... baisus daiktas... didžiulis... siaubingas styrantis daiktas?.. Ak, pone klebone, neverskite manęs kalbėti nešvankybių...

Ji atsistojo, buvo labai susijaudinusi... Ponas Le Dojenas atrodė priblokštas. Po to, ką išgirdo, atrodė tarytum sustingęs... Mintys susidrumstė, jis jautė, kad kraustosi iš proto mintydamas apie baisų ištvirkavimą ir siaubingą pragarą... Ėmė vapėti kaip vaikigalis:

– Ar gali būti?.. Baisus daiktas... kuris styro... Taip! Taip!.. Protu nesuvokiama... Ir labai bjauru, mano seserie... Ir jūs įsitikinusi... visiškai tuo įsitikinusi... kad matėte... tą didelį daiktą... kuris styro?.. Ar jūs neklystate?.. Ar nejuokaujate?.. Protu nesuvokiama...

Sesuo Andžela treptelėjo koja.

– Jau seniai jis ten stovi... teršia jūsų bažnyčios garbę... o jūs nieko nematote?.. Reikia, kad aš – moteris... vienuolė, davusi nekaltybės įžadus... reikia, kad aš ateičiau pas jus ir sušukčiau: „Pone Le Dojenai, jūsų bažnyčioje apsigyveno velnias!“

Kol sesuo Andžela rėžė karštą kalbą, ponas Le Dojenas atgavo amą... Jis ryžtingai pareiškė:

– Mes negalime kęsti tokio skandalo... Reikia sunaikinti velnią... Aš pats imsiuosi šio reikalo... Ateikite pas mane vidurnaktį, kai Por Lansone visi sumigs... Jūs mane palydėsite... Paprašysiu zakristijono, kad pastatytų kopėčias... Ar ta vieta labai aukštai?..

– Taip, labai...

– Mano seserie, ar jūs gerai žinote, kur ta vieta?

– Rasčiau ją užmerktomis akimis... Pone Le Dojenai, iki pasimatymo vidurnaktį!..

– Dievas su jumis, mano seserie!

Sesuo Andžela persižegnojo, nuėjo į bažnyčią vedančių žemų durų link ir dingo už jų.

Naktis buvo tamsi, be mėnulio. Į skersgatvį žvelgiantys namų langai irgi buvo tamsūs; ant aukštų stulpų girgždėdami suposi nebešviečiantys, nebeįžiūrimi gatvės žibintai. Por Lansone visi jau miegojo.

– Štai čia, – pasakė sesuo Andžela.

Zakristijonas kopėčias buvo pastatęs prie sienos, prie didžiojo vitražo, apšviesto blankios prie altoriaus degančios lempos šviesos. Violetinės spalvos danguje šen bei ten mirgėjo žvaigždės, jo fone ryškėjo keisti bažnyčios kontūrai. Kūju, kaltu ir žibintu nešinas ponas Le Dojenas ėmė kopti kopėčiomis, paskui jį lipo sesuo. Jos gobtuvą dengė plataus juodo vualio klostės... Pusbalsiu jis burbleno:

– *Ab omni peccato...*[*]

Sesuo atitarė:

– *Libera nos, Domine...*[**]

---

[*] Nuo visų nuodėmių... (Lot.)

[**] Apsaugok mus, Viešpatie... (Lot.)

Dekanas:

– *Ab insidiis diaboli...*[*]

Sesuo:

– *Libera nos, Domine...*

Dekanas:

– *A spiritu fornicationis...*[**]

Sesuo:

– *Libera nos, Domine.*

Užlipęs iki frizo, jis sustojo.

– Štai čia, – pasakė sesuo Andžela. – Į kairę, pone Le Dojenai.

Trikdoma tamsos ir tylos, ji sušnibždėjo:

– *Agnus Dei, qui tollis peccata mundi.*[***]

– *Exaudi nos, Domine*[****], – atsakė ponas Le Dojenas ir nukreipė savo žibintą į grimasas išdarinėjančias ir šokčiojančias akmenines, mistifikuotas demonų bei šventųjų figūras.

Staiga ponas Le Dojenas sušuko. Jis pamatė tiesiai į save nukreiptą baisųjį nuodėmės įrankį...

– *Mater purissima... Mater castissima... Mater inviolata...*[*****] – palinkusi prie kopėčių šnabždėjo sesuo.

– Ak, kokia šlykštynė!.. Šlykštynė!.. – užuot atsakęs „Melskis už mus", sukliko ponas Le Dojenas.

Jis užsimojo kūju ir, kol kiek žemiau jo esanti sesuo Andžela meldėsi Švenčiausiajai Mergelei, o zakristijonas kopėčių papėdėje dūsaudamas burbleno graudžias maldas, visa jėga tvojo juo į nepadorią vietą. Kelios akmens skeveldros pataikė dekanui į veidą, paskui kažkas sunkus su trenksmu nukrito ant stogo, nuriedėjo į nutekamąjį vandens lataką ir galiausiai trenkėsi į skersgatvio grindinį.

---

[*] Nuo velnio gundymų... (Lot.)

[**] Nuo ištvirkavimo... (Lot.)

[***] Štai Dievo avinėlis, kuris naikina pasaulio nuodėmes. (Lot.)

[****] Viešpatie, išgirsk mus. (Lot.)

[*****] Skaisčiausioji Motina... Švenčiausioji Motina... Dorovingoji Motina... (Lot.)

Rytojaus dieną viena dievobaiminga moteris, panelė Robino, eidama iš bažnyčios po mišių, pamatė ant skersgatvio grindinio gulintį kažin kokį keistą neįprastos formos daiktą, panėšintį į relikvijos nuoskilą. Ji pakėlė ją ir apžiūrėjo iš visų pusių.

„Tikriausiai čia kokia nors relikvija, – pagalvojo, – šventenybė, kažkokia keista, brangi relikvija... relikvija, suakmenėjusi kokiame nors stebuklingame šaltinyje... Dievo keliai nežinomi!"

Iš pradžių ji ketino atiduoti radinį ponui Le Dojenui... Paskui, pagalvojusi, kad relikvija saugos jos namus nuo visokiausių nelaimių ir nuodėmių, nusprendė parsinešti namo.

Grįžusi panelė Robino užsidarė savo kambaryje. Ant balta staltiese užtiesto stalo ji padėjo gražią raudono aksomo pagalvę su auksiniais kutais; ant tos pagalvės labai atsargiai paguldė brangią relikviją. Paskui viską uždengė stikliniu gaubtu ir abiejose pusėse pastatė po vazą su dirbtinėmis gėlėmis. Ji atsiklaupė prieš šį improvizuotą altorių ir ėmė karštai melstis kreipdamasi į nežinomą keistą šventenybę, tai yra į išniekintą ir dabar apsivaliusį daiktą, kuris, iš visko sprendžiant, yra labai senų laikų relikvija... Staiga pajuto, kad ją apima jaudulys... Karštą jos maldą, nuoširdų džiaugsmą pradėjo stelbti pernelyg žmogiškos mintys... Į jos sielą ėmė skverbtis siaubingos, kankinamos abejonės.

„Bet ar tai tikrai šventa relikvija?" – svarstė ji. Tuo metu, kai jos lūpos nepaliovė kartojusios „Tėve mūsų" ir „Sveika, Marija", ji negalėjo atsikratyti minčių apie įvairius nedorovingus dalykus, negalėjo negirdėti balso, sklindančio iš vidaus, nors tas balsas buvo jai nepažįstamas: „Ir vis dėlto tai turėjo būti labai gražus vyriškis!" Vargšė panelė Robino! Kai jai pasakė, ką iš tikrųjų vaizduoja tas akmens gabalas, ji vos nenumirė iš gėdos... Ir visą laiką tvirtino: „O kiek kartų aš jį bučiavau!.."

Šiandien, lapkričio dešimtąją, mes visą dieną valėme sidabrą... Tai buvo neeilinis įvykis... panašiai būna tik tada, kai verdama uogienė. Sidabriniai Lanlerų indai ir stalo įrankiai puikūs. Tai senoviniai eksponatai – reti, nepaprastai gražūs. Juos šeimininkė paveldėjo iš tėvo, kuris, kaip vieni sako, paėmė sidabrą pasaugoti, o kitų žodžiais, tai buvo užstatas už stambią sumą, kurią paskolino kilmingam kaimynui. Iš tikrųjų tas pagyrūnas nieko neveikė, tik pirkdavo ir parduodavo į rekrutus medžiojamus jaunuolius... Jis nieko nepaisė ir dažnai sukčiaudavo. Jeigu tikėtume bakalėjininke, ši sidabro istorija viena iš pačių įtartiniausių arba pačių aiškiausių – kaip norite, taip ir manykite. Pasak jos, šeimininkės tėvas gavo pinigų, o susiklosčius tam tikroms aplinkybėms priglaudė ir sidabrą... Puikus sukčiaus triukas!..

Be jokios abejonės, Lanlerai niekada nenaudoja tų sidabrinių indų ir stalo įrankių. Juos laiko užrakintus sandėliuko spintoje, sudėtus į tris dideles dėžes, kurių vidus išmuštas raudonu aksomu; dėžės geležiniais kabliais pritvirtintos prie sienos. Kasmet lapkričio dešimtąją sidabriniai indai ir stalo įrankiai ištraukiami iš dėžių ir valomi prižiūrint šeimininkei. Paskui visus metus niekas jų nebemato... O, kaip šeimininkė prižiūrėjo savo sidabrą!.. Kaip bijojo, kad jo iš jos nepavogtume!.. Dar niekada nebuvau mačiusi tokių godžių ir vaidingų kaip jos akių...

Ar ne keista, kad žmonės slepia savo sidabrą, vertingus daiktus, visą savo turtą, savo laimę, nors galėtų gyventi prabangiai ir linksmai? Atvirkščiai, jie daro viską, kad jų gyvenimas būtų skurdus ir nuobodus.

Kai darbas buvo baigtas, kai vėl visiems metams sidabras buvo sudėtas į dėžes ir užrakintas, kai šeimininkė išėjo įsitikinusi, kad visi indai ir stalo įrankiai saugūs, Žozefas keistu tonu pasakė:

– Celestina, ar žinote, kad šis sidabras – puikus?.. Ypač Liudviko XVI stiliaus prieskoninė. Ak, velniai rautų!.. Ir kokia ji sunki!.. Celestina, visas sidabras kainuoja galbūt dvidešimt penkis tūkstančius frankų... o gal ir daugiau... Nežinia, kiek jis kainuoja... – Ir, žvelgdamas į mane įdėmiu, iki pat sielos gelmių veriančiu žvilgsniu, pridūrė: – Ar vyksite su manimi į restoranėlį?

Kas galėtų būti bendra tarp šeimininkės sidabro ir Šerbūro restoranėlio? Iš tikrųjų nežinau, kas. Žinau tik tiek, kad Žozefo pasakyti žodžiai verčia mane drebėti...

XII

Lapkričio 12-oji

Jau sakiau, kad papasakosiu apie poną Ksavjė. Mane dažnai persekioja prisiminimai apie šį vaikigalį, aš dažnai jį prisimenu. Iš daugybės žmonių, su kuriais man yra tekę susidurti, dažniausiai prisimenu jį. Kartais man jo gaila, kartais pykstu ant jo. Kad ir kaip būtų, ponas Ksavjė – mielo, bet įžūlaus veido šviesiaplaukis jaunuolis – buvo labai juokingas ir labai pagedęs žmogus... Ak, tikras niekšelis! Iš tikrųjų galima sakyti, kad jis buvo savo epochos žmogus...

Kartą mane pasamdė kambarine pas ponią de Tarv, gyvenančią Varen gatvėje. Didelis prabangus namas... ir labai gera alga... Šimtas frankų per mėnesį, prašmatni aplinka, vynas ir visa kita... Kai aš, labai visu tuo patenkinta, rytą atvykau į naują savo darbo vietą, šeimininkė liepė man eiti į jos kambarį... Puikus kambarys, išmuštas kremo spalvos šilku, o šeimininkė – aukšto ūgio, pernelyg išsidažiusi, baltos odos, raudonų lūpų, itin šviesių plaukų, vis dar graži moteris. Šilkiniai sijonai šiugžda, labai impozantiška ir elegantiška!.. Nebėra ko pridurti...

Aš buvau labai patyrusi, mano akis sugaudavo menkiausius niuansus. Tereikėdavo bent kartą greitu žingsniu pereiti kokį nors Paryžiaus butą, ir jau žinodavau, kokie yra šeimininkų įpročiai; nors dėl namų apyvokos daiktų, kaip ir dėl veidų, galima apsirikti, aš retai kada apsigaudavau... Nors butas iš pirmo žvilgsnio atrodė prabangus ir padorus, iš karto pajutau, kad gyvenimo būdas čia netvarkingas, kad čia esama šeiminės neištikimybės, intrigų, karštligiško skubėjimo gyventi, nuo pašalinių akių slepiamo intymaus purvo... beje, tariamai slepiamo, nes aš pajutau tai iš kvapo... jis visada vienodas!.. Be to, jau pačiuose pirmuosiuose žvilgsniuose, kuriais nauji tarnai spontaniškai, nevalingai apsikeičia su seniai tuose namuose tarnaujančiais tarnais, esama kažko panašaus į masonų ženklą, iš kurio galima spręsti, koks yra tų namų charakteris. Tarnai, kaip ir kitų profesijų atstovai, labai pavydi vieni kitiems, jie įnirtingai ginasi nuo naujokų įsiveržimo... Nors esu iš tų, kurie greitai pritampa, aš irgi esu patyrusi ir pavydą, ir neapykantą, ypač iš moterų, nes jos pykdavo ant manęs dėl to, kad buvau meili... Turiu prisipažinti, jog vyrai, priešingai, mane sutikdavo labai draugiškai.

Patarnautojo, kuris atidarė man ponios de Tarv kambario duris, akyse aiškiai perskaičiau: „Šie namai keisti... Būna gerų dienų, būna ir prastų... vieta nelabai patikima... bet gyvenama čia linksmai... Gali įeiti, mažule." Vadinasi, sprendžiant iš pirmų miglotų įspūdžių, įėjusi į kambarį galėjau tikėtis ko nors ypatinga... Tiesa, neturėjau nurodymų, ką turėčiau veikti tuose namuose.

Šeimininkė sėdėjo prie nuostabaus mažo rašomojo stalo ir rašė laišką... Ant grindų buvo patiestas ne kilimas, o didžiulis baltas karakulis. Apstulbau, kai išvydau ant kremo spalvos šilku išmuštų sienų kabančias XVIII amžiaus graviūras; per švelnu būtų sakyti, kad jų stilius – laisvas, greičiau jų būta nešvankių. Netoliese puikavosi ant emalio tapyti paveikslai, vaizduojantys religines scenas...

Stiklinėje spintoje buvo sustatyta daug senų brangenybių, kūrinių iš dramblio kaulo, tabakinių, papuoštų miniatiūromis, puikių subtilaus darbo Saksonijos porceliano dirbinių. Ant stalo gulėjo labai prabangūs auksiniai ir sidabriniai tualeto reikmenys. Ant kėdės tarp dviejų purpurinių šilko pagalvėlių susirietęs į kamuoliuką gulėjo mažas šviesiai rudos spalvos, šilkinio, blizgaus kailio šuniukas.

– Jūsų vardas Celestina, ar ne?.. – paklausė šeimininkė. – Ak, man labai nepatinka šis vardas... Aš vadinsiu jus angliškai, Meri... Meri, ar nepamiršite?.. Meri... taip... Tai kur kas padoriau... Tokia tvarka... Mes, kambarinės, net neturime teisės vadintis savo vardais, nes visuose namuose esama dukterų, pusseserių, šunų, papūgų, kurių vardai tokie kaip mūsų.

– Gerai, ponia, – atsakiau.

– Meri, ar jūs mokate anglų kalbą?

– Ne, ponia... Jau sakiau jums, ponia.

– Taip, iš tikrųjų!.. Labai gaila... Meri, truputį pasisukite, aš noriu jus apžiūrėti...

Ji apžiūrinėjo mane iš visų pusių – iš priekio, iš nugaros, iš šono, retkarčiais burbtelėdama: „Iš tikrųjų... ji neprastai atrodo... ji netgi labai graži..." Staiga paklausė:

– Sakykite man, Meri... jūs labai gerai sudėta... ar jūs labai gerai sudėta? – Šis klausimas mane nustebino ir sutrikdė. Niekaip negalėjau suprasti, kaip mano tarnyba šiuose namuose galėtų būti susijusi su mano figūra. Bet šeimininkė, nelaukdama, kol atsakysiu, apžiūrinėjo mane nuo galvos iki kojų ir, kalbėdama pati su savimi, padarė tokią išvadą: – Taip, ji, matyt, gerai sudėta... – Paskui, kreipdamasi į mane su šypsena, iš kurios buvo galima spręsti, kad ji patenkinta, pridūrė: – Matote, Meri, man patinka, kai šalia manęs būna tik gerai sudėtos kambarinės... Tai kur kas padoriau... – Bet manęs laukė nauji siurprizai. Dėmesingai apžiūrinėdama mane, šeimininkė staiga sušuko: – Ak, jūsų plaukai!.. Noriu, kad pakeistumėte šukuoseną... Jūsų šukuosenai trūksta puošnumo... Jūsų plaukai puikūs... Šį pranašumą reikėtų pabrėžti... Šukuosena – labai svarbus dalykas... Luktelėkite, štai taip... toks stilius jums tinka... – Ji šiek tiek pataršė man ant kaktos plaukus ir vis kartojo: – Toks stilius jai tinka... Ji nuostabi... Pažiūrėkite, Meri... jūs žavinga... Ir padori...

Tuo metu, kai šeimininkė taršė man plaukus, aš svarsčiau, ar ji neturi vienokių ar kitokių iškrypėliškų polinkių arba kokių nors nusikalstamų aistrų... Tiesą sakant, tik to man ir trūko. Kai galiausiai ji liko patenkinta mano šukuosena, paklausė:

– Ar jūs vilkite gražiausia savo suknele?

– Taip, ponia...

– Gražiausia jūsų suknelė tikrai nekokia... Aš duosiu jums savo suknelių, jūs jas persisiūsite... O apatiniai jūsų sijonai? – Ji pakėlė mano suknelės atlanką, šiek tiek ją paraitė ir tarė: – Taip, aš matau. Tikrai ne tai, ko reikėtų... O jūsų baltiniai... ar jie padorūs?

Susierzinusi dėl priverstinės apžiūros, sausai atšoviau:

– Ponia, aš nežinau, kas, jūsų akimis, yra padoru...

– Parodykite man savo baltinius... atneškite apatinius savo drabužius... Paėjėkite šiek tiek... dar... o dabar grįžkite... apsisukite... Ji tinkamai vaikšto... jos judesiai grakštūs... – Kai šeimininkė išvydo mano apatinius, jos veidas persikreipė: – O, kokia drobė!.. Kokios kojinės... Kokie marškiniai... Koks siaubas!.. O korsetas!.. Aš nenoriu, kad mano namuose būtų tokių daiktų... Paklausykite, Meri... padėkite man... – Ji atidarė rožinės spalvos lakuotą spintą, ištraukė iš jos didelę dėžę, prikrautą iškvepintų skudurų, ir, išvertusi kaip papuola visą jos turinį ant karakulio, pasakė: – Meri, paimkite visa tai... imkite viską... Pamatysite, kai ką galima persiūti, sutvarkyti, suadyti... Jūs pati tai padarysite...

Paimkite visa tai... čia yra visko po truputį... jūs surinksite puikų garderobą, padorų kraitį... Imkite viską...

Iš tikrųjų, čia buvo visokiausių drabužių... šilkinių korsetų, šilkinių kojinių, marškinių, pasiūtų iš šilko ir plono batisto, puikių kelnaičių, subtilių kaklaskarių... dailių apatinių sijonų... Nuo tų į krūvą suverstų skudurų, kurių švelnios, blankios ar ryškios spalvos mirguliavo ant karakulio kaip gėlių krepšys sode, sklido stiprus „Peau d'Espagne" kvapas, migdolų aromatas, savimi besirūpinančios moters, trumpiau tariant, meilės kvapas. Niekaip neįstengiau atsipeikėti... stovėjau kaip kvaiša, patenkinta ir suglumusi, priešais rožinių, violetinių, geltonų, raudonų skudurų kaupą, kurį pagyvino ryškių spalvų kaspinai ir dailūs nėriniai... O šeimininkė nenustygo vietoje – rausėsi padėvėtuose, bet dar visai neprastuose drabužiuose, pasijoniuose, vilkėtuose galbūt du ar tris kartus, rodė juos, rinko tinkamus, atkreipdavo mano dėmesį į tuos, kurie, jos nuomone, buvo geriausi.

– Man patinka, kai man patarnaujančios kambarinės rengiasi koketiškai, elegantiškai... patinka, kai jos skaniai kvepia. Jūs rudaplaukė... štai raudonas sijonas, jis labai jums tiks...

Aš apstulbau dar labiau... Nežinojau, ko griebtis... nežinojau, ką sakyti. Lyg užsikirtusi kartojau:

– Ačiū, ponia... Ponia, kokia jūs gera!.. Dėkoju, ponia...

Bet šeimininkė nedavė man laiko susikaupti... Ji be perstojo čiauškėjo čia draugiškai, čia nepadoriai, čia kaip motina, čia kaip sąvadautoja, ir apskritai elgėsi labai keistai!

– Tai tas pats, kas valyvumas, Meri... rūpinimasis savo kūnu, intymus tualetas. O, į tai aš pirmiausia kreipiu dėmesį... Dėl šito esu labai reikli... labai... tai tarytum apsėdimas.

Ji leidosi į intymias smulkmenas, dažnai pabrėždama žodį „padorus", kai kalbėdavo apie tokius dalykus, kurių tikrai negalėtume vadinti padoriais... šiaip ar taip, bent aš taip manau. Kai baigėme rūšiuoti skudurus, ji pasakė man:

– Moteris... kad ir kas ji būtų, privalo rūpintis savo švara... Beje, Meri, jūs darysite tai, ką darau aš, nes tai svarbiausia... Rytoj jūs išsimaudysite... aš jums viską parodysiu...

Paskui šeimininkė aprodė man savo kambarį, savo spintas, savo garderobą, parodė, kur kurio daikto vieta, papasakojo, ką, kaip kambarinė, turėsiu daryti, davė pastabų, kurios nuskambėjo keistai ir nenatūraliai.

– Dabar, – pasakė ji, – eime pas poną Ksavjė... jūs turėsite patarnauti ir ponui Ksavjė... Jis mano sūnus, Meri...

– Gerai, ponia...

Pono Ksavjė kambarys buvo kitame erdvaus buto gale; tai buvo koketiškas kambarys, apmuštas mėlyna gelumbe ir padailintas geltonais apvadais. Ant pono Ksavjė kambario sienų kabojo spalvotos angliškosios graviūros, vaizduojančios medžioklės, lenktynių scenas, kinkinius ir pilis. Ant sienos kabojo didžiulė kolekcija; ten buvo ir nendrinių lazdelių rinkinys su medžioklės ragu viduryje. Šone – du sukryžiuoti trimitai... Ant židinio tarp daugybės niekučių, cigarų dėžučių, pypkių stovėjo dar visai jaunučio berniuko, kuriam net barzda kaip reikiant nežėlė, nuotrauka; fizionomija ne pagal amžių subrendusio arogantiško dabitos, panėšinčio į žavią, drovią merginą, ir jis man patiko.

– Tai ponas Ksavjė, – pristatė šeimininkė.

Negalėjau susilaikyti nesušukusi ir, be abejo, padariau tai su dideliu įkarščiu:

– O, koks gražus jaunuolis!

– Nagi, nagi, Meri! – pasakė šeimininkė. – Mačiau, kad ji nesupyko dėl šio mano šūksnio... šypsodamasi pasakė: – Ponas Ksavjė niekuo nesiskiria nuo kitų jaunuolių. Jis nėra labai drausmingas...

Priešingai, reikia, kad jūs juo pasirūpintumėte... reikia, kad jo kambarys visada būtų tvarkingas... Jūs užeisite pas jį kiekvieną rytą, devintą valandą... Atnešite jam arbatos... devintą valandą, ar girdite, Meri?.. Kartais ponas Ksavjė grįžta vėlai... Galbūt jis elgsis su jumis ne itin maloniai... bet tai nieko nereiškia... Jaunuolį visada reikia žadinti devintą valandą. – Rodydama man, kur reikia sudėti pono Ksavjė baltinius, kaklaskares, apavą, visą laiką kartojo: – Mano sūnus – ūmaus būdo... bet jis žavingas vaikas... – Arba: – Ar jūs mokate sulankstyti kelnes? O, ponas Ksavjė daugiausia dėmesio skiria savo kelnėms.

Susitarėme, kad kepurėmis rūpinsiuosi ne aš ir kad garbė kasdien valyti jas šepečiu atiteks kamerdineriui.

Man buvo labai keista, kad namuose, kur yra kamerdineris, patarnauti ponui Ksavjė šeimininkė pavedė man, o ne jam.

„Tai juokinga... ir turbūt ne itin padoru", – pasakiau mintyse, parodijuodama žodį, kurį nuolat visomis progomis kartodavo šeimininkė.

Beje, šiuose keistuose namuose man viskas buvo keista.

Vakare tarnų kambaryje aš daug ką sužinojau.

Taigi šie namai – nepaprasti. Iš pradžių stebiesi, vėliau pripranti. Dažnai namuose nebūna nė grašio. Tada šeimininkė kažkur išvyksta, paskui grįžta namo, bėgioja, vėl išvyksta, grįžta nervinga, nusikamavusi, visą laiką barasi. Šeimininkas nesitraukia nuo telefono... Šaukia, grasina, maldauja, velniuojasi prie aparato... O kur dar teismo antstoliai!.. Dažnai nutinka, kad metrdotelis būna priverstas apmokėti įniršusių tiekėjų sąskaitas, nes jie atsisako tiekti tai, ko būtinai reikia. Kartą priėmimų dieną jiems atjungė elektrą ir dujas... Paskui staiga nežinia iš kur pasipila aukso lietus... Namie turtai ima lietis per kraštus. Iš kur jų čia atsirado? Šito niekas nežino... Tarnai algos laukia keletą mėnesių... Galų gale jiems vis tiek sumoka... bet kokia kaina! Kokių scenų kyla, kokių barnių, kokių ginčų!.. To neįmanoma įsivaizduoti... Ak, taip!.. Tai šit, kur aš papuoliau... Tokia mano dalia, bet man pirmą kartą buvo paskirta tokia didelė alga...

– Ponas Ksavjė dar negrįžo, – pasakė kamerdineris.

– O! – sušuko įdėmiai mane apžiūrinėjanti virėja. – Galbūt šiandien jis grįš anksčiau...

Kamerdineris papasakojo, kad šios dienos rytą vėl atėjo ir buvo apšauktas kažkoks pono Ksavjė kreditorius... Tikriausiai tai kokie nors nešvarūs reikalai, nes šeimininkas buvo priverstas sumokėti didelę sumą – apie keturis tūkstančius frankų... Šeimininkas labai įsiuto. Girdėjau, kaip sakė šeimininkei: „Tai nebegali ilgiau tęstis... Jis apjuodins mus... jis mus apjuodins!..“

Virėja, kuri, iš visko sprendžiant, mėgo pafilosofuoti, tik gūžtelėjo pečiais.

– Juos apjuodinti? – pašaipiai paklausė ji. – Jiems į visa tai nusispjauti... Įkyrėjo už juos mokėti...

Girdėdama tokias kalbas, jaučiausi labai nejaukiai. Ėmiau suprasti, kad galbūt esama kokio nors ryšio tarp šeimininkės skudurų, jos žodžių ir pono Ksavjė... Bet kokio?

Tą naktį miegojau labai blogai, mane apniko baisios mintys, norėjau kuo greičiau išvysti poną Ksavjė.

Šeimininkas buvo maldininkas... tiesa, nežinau, kokios buvo jo, kaip maldininko, pareigos... gal pirmininkas, gal direktorius. Jis ieškodavo maldininkų visur, kur tik galėjo: tarp žydų, tarp protestantų, tarp valkatų, netgi tarp katalikų. Kartą per metus jis veždavo juos į Romą, į Lurdą, į Pare le Monjalį; savaime suprantama, darė tai labai triukšmingai ir visada išgaudavo naudos sau. Popiežius toje veikloje įžvelgė tik geras paskatas, ir religija triumfavo. Šeimininkas dar domėjosi labdaringa veikla ir politika, dalyvavo Lygos, nusistačiusios prieš pasaulietinį mokymą, Lygos, nusistačiusios prieš nešvankias publikacijas, pramogų ir krikščioniškųjų bibliotekų, darbininkų kūdikių maitinimo pienu organizacijos ir dievažin kokioje dar veikloje...

Jis buvo našlaičių namų, alumnatų, darbininkų organizacijų, įvairiausių būrelių, įdarbinimo kontorų pirmininkas... Ponas Ksavjė pirmininkavo visur... Ak, kiek daug jis dirbo!.. Jis buvo apkūnus nedidelio ūgio vyriškis, labai judrus, labai tvarkingas, gerai nusiskutęs; sentimentaliomis ir drauge ciniškomis manieromis panėšėjo į šypseną keliantį suktą kleboną.

Kartais apie jį ir jo reikalus rašydavo laikraščiuose... Savaime suprantama, vieni liaupsindavo humanitarines jo dorybes, humaniškumą, apaštalinį šventumą, kiti apšaukdavo senu sukčiumi, bjauriu niekšu. Tarnų kambaryje tokie puolimai linksmindavo, bet iš tikrųjų tarnauti šeimininkams, apie kuriuos rašoma laikraščiuose, šaunu ir malonu.

Kiekvieną savaitę šeimininkas rengdavo prašmatnius pietus, po jų vykdavo didžiulis priėmimas; atvažiuodavo visokių įžymybių: akademikų, senatorių reakcionierių, katalikų deputatų, protestuojančių klebonų, vienuolių intrigantų, arkivyskupų... Tarp pastarųjų buvo vienas labai senas vyras, kuriam buvo rodoma itin daug dėmesio, tėvas... nežinau jo vardo; tas pagiežingas šventeiva nuolatos piktžodžiaudavo, nors darė atgailaujančio ir dievoto žmogaus įspūdį. Šių namų kambariuose kabėjo popiežiaus portretai... Ak, tikriausiai visokiausių dalykų prisižiūrėjo šiuose namuose šventasis tėvas.

Man šeimininkas nepatiko. Jis tvarkė pernelyg daug reikalų ir pernelyg mylėjo žmones. Mes nežinojome nė pusės tų reikalų, kuriuos jis tvarkė, ir nė pusės žmonių, kuriuos jis mylėjo. Tikra tai, kad jis buvo pokštininkas.

Rytojaus dieną po to, kai atvykau į šiuos namus, kai drabužinėje padaviau jam paltą, jis paklausė manęs:

– Ar jūs esate kurios nors mano draugijos narė?.. Pavyzdžiui, Jėzaus tarnaičių draugijos?

– Ne, pone...

– Jums reikėtų įstoti į tą draugiją... tai padaryti būtina... Aš jus užrašysiu...

– Ačiū, pone... Ar galėčiau, pone, paklausti, kokia tai draugija?

– Puiki draugija, ji priima moteris ir auklėja jas krikščioniška merginų motinų dvasia...

– Bet, pone, aš neturiu vaikų...

– Tai nesvarbu... Mūsų draugijoje yra moterų, sėdėjusių kalėjime... yra atgailaujančių prostitučių... visokių yra... aš jus užrašysiu... – Jis išsitraukė iš kišenės keletą kruopščiai sulankstytų laikraščių, padavė juos man ir pasakė: – Paslėpkite juos... perskaitykite... kai būsite viena... Tai labai įdomu... – Čeksėdamas liežuviu, paėmė mane už smakro ir pasakė: – O taip, ši mažytė tikra šelmė, dievaži, miela...

Kai šeimininkas išėjo, peržiūrėjau man paliktus laikraščius. Tai buvo *Fin de Siècle, Le Rigolo* ir *Les Petites Femmes de Paris.* Kokie niekai!

Ak, tie buržua! Nesibaigianti komedija! Visokių jų esu mačiusi, ir visi jie panašūs vieni į kitus... Kartą tarnavau pas deputatą respublikoną. Jis nieko kita neveikdavo, vien koneveikdavo dvasininkus... Kad būtumėte matę tą drąsuolį!.. Jis nė girdėti nenorėjo apie religiją, apie popiežių, apie vienuolius... Sprendžiant iš jo kalbų, buvo pasirengęs sugriauti visas bažnyčias, susprogdinti visus vienuolynus. O sekmadieniais slapčia eidavo į pačias tolimiausias parapijas išklausyti mišių...

Būdavo, vos tik sunegaluoja, tuojau pat siunčia žmones atvesti jam kleboną, o visus jo vaikus auklėjo jėzuitai. Jis atsisakė bendrauti su savo broliu, nepanorusiu tuoktis bažnyčioje. Visi veidmainiai – bailiai, visi jie kievienas savaip atgrasūs...

Ponia de Tarv irgi turėjo daug reikalų: ji buvo religinių bendrijų, labdaros draugijų pirmininkė, rengdavo labdaringus aukcionus. Noriu pasakyti, kad jos beveik niekada nebūdavo namie, taigi ūkis buvo apleistas. Dažnai šeimininkė vėluodavo sugrįžti, pareidavo dievažin iš kur, apatiniai jos sijonai būdavo atvarstyti, kūnas prisigėręs svetimo kvapo. Ak, aš žinau, ką reiškia tokie sugrįžimai! Man iškart tapo aišku, kokius reikalus tvarko šeimininkė ir kad tuose jos komitetuose vyksta keistų dalykėlių... Bet su manimi ji elgėsi labai maloniai. Niekada neištardavo šiurkštaus žodžio, niekuomet nepriekaištaudavo. Priešingai... Bendravo su manimi familiariai, kone draugiškai, kartais pamiršusios – ji aukštą savo rangą, aš pagarbų atstumą – netgi imdavome kalbėti visokiausias kvailystes ar nešvankius dalykus... Ji patardavo man, kaip tvarkyti savo reikaliukus, skatino koketuoti, ištepdavo glicerinu, kvepindavo „Peau d'Espagne" kvepalais, įtrindavo man rankas šaldomuoju kremu, išpudruodavo ryžių pudra. Tai darydama, visą laiką kartodavo:

– Matote, Meri... būtina, kad moteris visada rūpintųsi savimi... kad jos oda būtų balta ir švelni. Jūsų veidelis gražus, reikia juo pasirūpinti... Jūsų nuostabios kojos... reikia mokėti jas parodyti... Tai labai padoru...

Aš buvau patenkinta. Beje, giliai širdyje nuolat jutau nerimą, kildavo visokių miglotų įtarimų. Niekaip negalėjau pamiršti tų įstabių istorijų, kurių prisiklausiau tarnų kambaryje. Kai girdavau šeimininkę ir vardydavau viską, ką ji dėl manęs padarė, virėja sakydavo:

– Taip... taip... visada taip... Bet reikia numatyti, kuo visa tai baigsis. Ji nori, kad jūs miegotumėte su jos sūnumi... kad jis daugiau laiko praleistų namie... kad tiems šykštuoliams pigiau kainuotų jį išlaikyti... Ji tai išbandė ir su kitomis, taip!.. Ji netgi buvo priviliojusi į savo namus draugių... ištekėjusių moterų... jaunų merginų... taip, jaunų merginų... kekšė!.. Bet ponas Ksavjė neužkimba ant jų kabliuko... tam vaikui labiau patinka laisvo elgesio moterys... pamatysite... pamatysite... – Paskui lyg apgailestaudama, lyg su pavydu pridūrė: – Jumis dėta patuštinčiau jiems kišenes!.. Aš tikriausiai nesivaržyčiau.

Jos žodžiai sukompromitavo mane pokalbį girdėjusių draugų akyse. Norėdama nusiraminti, ėmiau įtikinėti save, kad virėja pavydi, nes šeimininkė rodo man išskirtinį dėmesį.

Kiekvieną rytą, devintą valandą, aš įeidavau į pono Ksavjė kambarį, atitraukdavau užuolaidas ir paduodavau jam arbatos... Keistas dalykas, kai žengdavau į jo kambarį, širdis imdavo daužytis, mane sukaustydavo baimė. Ilgą laiką jis nekreipė į mane jokio dėmesio. Vaikštinėdavau po pono Ksavjė kambarį tai šen, tai ten... Tvarkydavau jo daiktus, tualeto reikmenis ir dėdavau visas pastangas, kad jam patikčiau. Jeigu retkarčiais jis ir užkalbindavo mane, tai nepatenkinto, užsimiegojusio žmogaus balsu priekaištaudavo, kad per anksti jį pažadinau. Tuomet imdavau dar labiau koketuoti, nepratardavau nė žodžio, stengdavausi atrodyti kiek įmanoma grakštesnė. Kiekvieną kartą tikėdavausi, kad viskas pasisuks kitaip, bet nieko tokio neįvyko. Pono Ksavjė nebylystė, jo panieka baisiausiai mane erzino. „O ką aš daryčiau, jeigu atsitiktų tai, ko tikiuosi?..“ – klausiau savęs. Bet aš ir norėjau, kad atsitiktų.

Pono Ksavjė iš tikrųjų būta dailaus jaunuolio, dar gražesnio, nei buvo galima spręsti iš jo nuotraukos. Neseniai pradėję dygti šviesūs ūsai – du maži aukso spalvos lankeliai – geriau nei nuotraukoje išryškino raudonas mėsingas jo lūpas, kurias taip ir magėjo pabučiuoti. Šviesiai mėlynos gelsvo atspalvio jo akys kerėte kerėjo, jo judesiuose buvo galima įžiūrėti tingumo, nuovargio, jaunos merginos ar laukinio žvėries grakštumo. Jis buvo aukšto ūgio, lieknas, labai lankstus, itin elegantiškas, šiuolaikiškas. Mane ypač žavėjo jo cinizmas ir pagedimas. Ponas Ksavjė patiko man nuo pat pirmos dienos; kai tik pamačiau, ėmiau geisti jo, mane aistrino jo priešgyniavimas arba, tiksliau, jo abejingumas, todėl geismas netrukus peraugo į meilę.

Kartą rytą užėjusi radau poną Ksavjė sėdintį ant lovos, jo kojos buvo plikos. Prisimenu, vilkėjo baltais šilkiniais marškiniais su mėlynais žirniukais... Viena koja rėmėsi į lovos kraštą, kita – į kilimą, jo poza, turiu pasakyti, buvo nepadori. Susigėdusi norėjau išeiti, bet jis pašaukė mane:

– Na, kodėl tu taip? Užeik... Ar bijai manęs?.. Gal niekada nesi mačiusi vyro?

Jis pridengė pakeltos kojos kelį marškiniais, paskui, sukryžiavęs rankas, ėmė linguoti visu kūnu. Kiek paraudusi, lėtai ir grakščiai priėjau prie židinio, kur stovėjo mažas staliukas, ir pastačiau ant jo padėklą. Lyg būtų išvydęs mane pirmą kartą, jis pasakė:

– Bet tu labai prašmatni mergina... Ar seniai čia?

– Trys savaitės, pone.

– Kaip keista!..

– Kas keista, pone?

– Keista, kad aš iki šiol nepastebėjau, kokia tu graži... – Jis ištiesė abi kojas ir nuleido jas ant kilimo... sudavė sau per baltas apvalias nelyginant moters šlaunis ir pareiškė: – Ateik čia!..

Priėjau virpėdama iš baimės. Netardamas nė žodžio, apkabino mane per juosmenį, apuostė ir privertė atsisėsti šalia ant lovos krašto...

– O, pone Ksavjė! – pasakiau pasyviai priešindamasi. – Liaukitės... maldauju... kas būtų, jeigu jus dabar pamatytų tėvai?

Jis nusijuokė:

– Mano tėvai... O!.. Tu žinai... mano tėvai... jie įkyrėjo man iki gyvo kaulo...

Jis nuolatos kartodavo šį posakį. Kai jo ko nors klausdavo, jis atsakydavo: „Įkyrėjo iki gyvo kaulo."

Kad pristabdyčiau puolimą, nes ponas Ksavjė rankomis nekantriai grabinėjo mano korsažą, paklausiau:

– Pone Ksavjė, man įdomu, kodėl jūs niekada nepietaujate kartu su ponia?

– Ir tu nepietautum, meilute... Ak, ne!.. Tu žinai... labai jau nuobodūs tie ponios pietūs.

– O kodėl, – nesilioviau klausinėjusi, – visuose jūsų namų kambariuose kabo popiežiaus portretas, tik jūsiškiame jo nėra?

Šis klausimas paglostė ponui Ksavjė savimeilę...

– Bet, vaikeli, aš esu anarchistas, – atsakė jis. – Religija... jėzuitai... kunigai... Ak, ne!.. Pakankamai jų prisižiūrėjau... Įkyrėjo iki gyvo kaulo... Draugija, kurios nariai yra tėtušis ir mano mama?.. Ak, ir kam tokių draugijų reikia?.. – Dabar šalia pono Ksavjė jaučiausi visiškai laisvai... Šis nedorėlis kalbėjo pratisu balsu, su Paryžiaus vaikigaliams būdingu akcentu... Jaučiausi taip, lyg būčiau seniai jį pažinojusi. – Sakyk, – paklausė, – ar dar nepradėjai intrigos su mano tėtušiu?

– Su jūsų tėvu! – sušukau dėdamasi, kad esu sutrikusi. – Ak, pone Ksavjė, ką jūs sakote! Toks šventas žmogus!

Jis vėl nusijuokė, paskui ėmė kvatoti.

– Tėtušis!.. Ak, tėtušis! Mano tėtušis miega su visomis mūsų tarnaitėmis... jis pamišęs dėl tarnaičių. Dabar jį jaudina tik tarnaitės. Vadinasi, tu dar nesangulavai su mano tėtušiu?.. Tu mane stebini...

– Ak, ne! – juokdamasi atsakiau. – Jis tik duoda man paskaityti *Fin de Siècle, Le Rigolo* ir *Les Petites femmes de Paris*.

Nudžiugęs pratrūko juoku ir pasakė:

– Tėtušis... ne... Mano tėtušis – nepaprastas žmogus!.. – Paskui pašaipiu tonu pridūrė: – Jis kaip mama... Vakar ji iškėlė man sceną... Aš esą darąs gėdą ir jai, ir tėvui... Ir ką tu manai?.. Ir religija, ir draugija... ir visa kita!.. Labai juokinga... Tuomet aš jai pareiškiau: „Brangi mano mamyte, žinoma... aš pasitaisysiu... tą dieną, kai tu mesi visus savo meilužius..." Gerai pasakiau, ar ne?.. Tai privertė ją užsičiaupti... Ak, žinai... Mano gimdytojai siaubingai man įkyrėjo... man iki gyvo kaulo įkyrėjo jų istorijos... Beje... ar tu pažįsti Fiumo?

– Ne, pone Ksavjė.

– Negali būti... Tu nepažįsti Antimo Fiumo?

– Patikėkite, tikrai nepažįstu.

– Jis stambus... dar visai jaunas... raudono veido... išskirtinis... Jo kinkiniai – geriausi Paryžiuje... Fiumo... trys milijonai metinių pajamų... O saldūs Kabri pyragaičiai?.. Be abejonės, tu jį pažįsti...

– Ne, tikrai nepažįstu...

– Tu stebini mane!.. Paklausyk, visi jį pažįsta... Fiumo tešlainiai, a?.. Tas, kuris prieš du mėnesius turėjo reikalų su Teisėjų taryba? Na, ar pažįsti?

– Prisiekiu, pone Ksavjė, aš tikrai jo nepažįstu.

– Tai nesvarbu, kvailele!.. Taigi pernai aš iškrėčiau gerą pokštą Fiumo... labai gerą... Atspėk, kokį!.. Negali atspėti?

– Kaip galite norėti, kad aš atspėčiau, kai nieko apie jį nežinau?

– O viskas buvo taip, vaikeli... Aš suvedžiau tą Fiumo su savo motina... Garbės žodis!.. Gerai sugalvojau, ar ne?.. Juokingiausia tai, kad mama per du mėnesius išpešė iš Fiumo tris šimtus tūkstančių frankų... Panašiai tiek ir tėtušis labdaringiems savo darbams!.. Ak, jie labai apsukrūs!.. Jie moka tvarkyti savo reikalus... Jei ne jie, seniai būtume praradę šiuos namus. Skolintis nebebūtų buvę iš ko... Dvasininkai tikrai nepagelbėtų... O ką tu apie tai manai?

– Pone, aš manau, kad jūsų šeimos santykiai labai keisti.

– Meilute, kodėl stebiesi? Juk aš anarchistas... Man mano šeima įkyrėjo iki gyvo kaulo...

Tuo metu jis prasagstė korsažą, seną, labai man tinkantį šeimininkės korsažą.

– O, pone Ksavjė!.. Pone Ksavjė... Koks jūs akiplėša... Tai labai blogai.

Bandžiau gintis, bet tik dėl akių. Staiga jis užspaudė man gerklę ranka.

– Nutilk! – sušvokštė. Parvertė mane ant lovos ir sušnibždėjo: – O, mažoji ištvirkėle, kaip skaniai tu kvepi! Visai kaip mama...

Tą rytą šeimininkė su manimi elgėsi labai maloniai...

– Meri, aš labai patenkinta jūsų darbu, – pasakė ji. – Pridursiu jums prie algos dešimt frankų.

„O jeigu ji kaskart pridurs man prie algos po dešimt frankų? – pagalvojau. – Visai neblogai... Ir labai padoru..."

Ak, kai imu apie visa tai galvoti!.. Bet man irgi viskas įkyrėjo iki gyvo kaulo...

Pono Ksavjė aistra, tiksliau, jo žavėjimasis manimi, truko neilgai. Aš labai greitai įkyrėjau jam iki gyvo kaulo. Beje, man niekada taip ir nepavyko sulaikyti jo namuose. Dažną rytą, atėjusi į jo kambarį, rasdavau lovą tvarkingai paklotą ir tuščią. Vadinasi, tą naktį ponas Ksavjė negrįžo namo. Gerai jį pažinojusi virėja sakė tiesą: „Tas berniukas labiau myli kokotes..." Jis negalėjo atsisakyti ankstesnių savo įpročių, jam įprastų malonumų, lėbavimų... Tais rytais, kai jis negrįždavo, man durdavo širdį ir visą dieną būdavo taip liūdna, taip graudu!..

Baisiausia, kad ponas Ksavjė buvo bejausmis... Jis nebuvo poetas kaip ponas Žoržas. Egzistavau jam tik kaip daiktas, o kai daiktu buvo pasinaudota... eik, kur akys mato... po to nebekreipė į mane jokio dėmesio. Bendraudamas su manimi, jis niekada nevartodavo tokių jaudinamų žodžių, kuriuos įsimylėjėliai sako knygose ir spektakliuose. Be to, nemėgo nieko, ką mėgau aš... nemėgo gėlių, išskyrus pilnavidurius gvazdikus; jais puošdavo savo frako butonjerę... O kartais juk taip malonu pamiršti smulkmenas, šnibždėti vienas kitam tokius žodžius, kurie glosto širdį, apsikeisti nuoširdžiais bučiniais, ilgai žiūrėti vienas kitam į akis... Bet vyrai labai šiurkščios būtybės... Kaip gaila... O ponui Ksavjė rūpėjo vien nedori dalykai, malonumą jis patirdavo tik ištvirkaudamas... Tai, kas nebuvo nedora ir ištvirkėliška, jam keldavo nuobodulį.

„Ak, ne... žinai... tai nuobodu... Man iki gyvo kaulo įkyrėjo poezija... Mažas mėlynas žiedelis... Tegu tuo domisi tėtušis..."

Kai ponas Ksavjė tenkindavo savo aistrą, aš tapdavau beasmene būtybe, tarnaite, kuriai jis duodavo įsakymus, į kurią kreipdavosi šiurkščiai, tapdavo valdingu šeimininku, netaktišku ir cinišku vaikėzu.

Gyvuliška mano meilė netruko peraugti į vergės meilę... Juokdamasis puse burnos (siaubingas, įkyrus jo juokas mane žeidė ir žemino), jis dažnai sakydavo man:

– O tėtušis? Ar tu tikrai su juo nepermiegojai?.. Tu mane stebini...

Kartą nesusitvardžiusi pravirkau... Ašaros užgniaužė man gerklę. Ponas Ksavjė supyko:

– Ak, ne!.. Žinai, tai nebepakeliama... Ašaros, scenos?.. Meilute, reikia liautis... kitaip viskas baigta... Įkyrėjo iki gyvo kaulo...

O man, kai dar virpu iš laimės, patinka gulėti glėbyje to mielo žmogaus, kuris ją suteikė... Po aistringo sukrėtimo jaučiu didžiulį poreikį atvėsinti įkarštį tyrame glėbyje, bučinyje, kuris jau nebėra vien laukinis įkandimas, kuris dabar – tobula sielos glamonė... Pabuvusi meilės pragare, siautulingai išsidūkusi, jaučiu poreikį patirti, kas yra ekstazės rojus... patirti laimės pilnatvę, svaigios, nekaltos tylos žavesį... O ponui Ksavjė ekstazė buvo įkyrėjusi iki gyvo kaulo... Jis tuojau pat ištrūkdavo iš mano glėbio, vengdavo bučinio, nes fiziškai jo nepakęsdavo. Iš tikrųjų atrodydavo, kad mes niekuo nepasidalijome... kad mūsų abiejų lytys, burnos, sielos nė minutei nebuvo susiliejusios viename šūksnyje, vienoje užsimiršimo akimirkoje, vienoje ir toje pačioje stebuklingoje baigtyje. Ir kai aš norėdavau sulaikyti jį prie savo krūtinės, nuogomis kojomis stipriai prigludusi prie jo kojų, jis išsilaisvindavo, šiurkščiai mane atstumdavo, iššokdavo iš lovos ir sakydavo:

„Ak, ne... juk žinai... To daryti nereikia..."

Ir imdavo rūkyti papirosą...

Man buvo vis sunkiau susitaikyti su tuo, kad negaliu įžiebti jo širdyje meilės kibirkštėlės, sužadinti švelnumo, nors iš anksto sutikdavau tenkinti visus jo įgeidžius ir net nuspėdavau, ko jis trokšta... Vienas Dievas žino, kokie neįprasti buvo jo įnoriai, kokie jie buvo baisūs!.. Koks sugedęs buvo tas snarglius!.. Blogesnis už senį... ištvirkaudavo išradingiau ir žiauriau nei koks sukriošėlis ar šėtono apsėstas kunigas.

Šiaip ar taip, manau, vis tiek būčiau mylėjusi tą niekšelį, būčiau buvusi jam ištikima kaip šuo... Net dabar negaliu pamiršti įžūlaus, nuožmaus ir dailaus jo veiduko... iškvepintos jo odos kvapo... žiauraus, bet patrauklaus jo geidulingumo... Neišdyla iš atminties aitraus, deginančio jo bučinio skonis ant mano lūpų, nors jį jau seniai turėjo nustelbti kitų vyrų bučiniai... Ak, pone Ksavjė!.. Pone Ksavjė!

Kartą prieš pietus, kai ponas Ksavjė buvo grįžęs persirengti (Dieve mano, koks jis buvo žavus su fraku!) ir kai aš atsargiai tualeto kambaryje tvarkiau jo daiktus, nė kiek nesutrikęs jis valdingai paprašė manęs penkių luidorų taip, lyg būtų prašęs paduoti karšto vandens.

– Ar turi penkis luidorus?.. Šį vakarą man būtinai reikia penkių luidorų. Rytoj juos tau grąžinsiu...

Kaip tik tą rytą šeimininkė buvo atidavusi man algą... Galbūt jis apie tai žinojo?

– Aš turiu tik devyniasdešimt frankų, – atsakiau šiek tiek susigėdusi dėl jo klausimo.

Gali būti, kad mano ramybę sudrumstė jo klausimas... bet greičiausiai aš sutrikau todėl, kad neturėjau tiek pinigų, kiek jis prašė.

– Tiek to, – atsakė. – Eik ir atnešk man tuos devyniasdešimt frankų... Rytoj skolą grąžinsiu... – Ponas Ksavjė paėmė pinigus ir padėkojo vienu žodžiu – sausai ir trumpai: – Puiku! – Mano širdis tarytum apmirė. Jis šiurkščiai ištiesė koją ir akiplėšiškai įsakė: – Užrišk batų raištelius... Tik paskubėk, aš neturiu laiko...

Liūdnai žiūrėdama į jį, nuolankiu tonu paklausiau:

– Vadinasi, pone Ksavjė, namie jūs nepietausite?

– Ne... aš pietausiu mieste... Paskubėk...

Varstydama batų raištelius, atsidusau ir pasakiau:

– Vadinasi, jūs ir vėl ištvirkausite su kekšėmis?.. Ir negrįšite namo nakvoti... O aš visą naktį verksiu... Pone Ksavjė, tai nėra malonu...

– Jeigu paskolinai devyniasdešimt frankų tik dėl to, kad galėtum sakyti man pamokslus, – rėžė šiurkščiu, netgi piktu balsu, – gali pasiimti juos atgal... Imk juos...

– Ne... ne, – dūsaudama atsakiau. – Juk žinote, kad tikrai ne dėl to...

– Gerai... tik duok man ramybę!..

Jis labai greitai apsirengė ir išėjo nepabučiavęs manęs ir nepasakęs nė vieno atsisveikinimo žodžio...

Rytojaus dieną net neužsiminė apie pinigų grąžinimą, o aš nenorėjau jam to priminti. Man teikė džiaugsmą tai, kad bent dalelė jo priklausė tik man vienai... Suprantu, jog esama moterų, kurios dirba, kol išgriūva, moterų, kurios parsiduoda naktį ant šaligatvių praeiviams, moterų, kurios žudo... kad gautų šiek tiek pinigų ir palepintų vyrą, kurį jos myli.

Taip, pavyzdžiui, nutiko ir man... Bet ar iš tikrųjų viskas buvo taip, kaip aš dabar teigiu? Deja, ir pati nežinau... Būna akimirkų, kai vyro draugijoje jaučiuosi esanti tokia silpna... tokia netvirta... bejėgė, nedrąsi, tikra avelė... Ak, taip!.. Avis!..

Netrukus šeimininkė ėmė elgtis su manimi kitaip. Iki tol buvusi švelni, dabar tapo atšiauri, reikli, priekabi... jai tebuvau kvaiša... kad ir ką daryčiau, viskas būdavo blogai... Anot jos, buvau nevikri, nevalyva, blogai išauklėta, užmarši, mėgstanti vagiliauti... Jos balsas, anksčiau toks švelnus, toks draugiškas, dabar buvo kandus kaip angis. Ji duodavo nurodymus valdingu, įžeidžiu tonu... Liovėsi rinkusi man skudurus, nebetrindavo veido ir rankų šaldomuoju kremu, nebepudruodavo ryžių pudra, nebeatskleisdavo jokių paslapčių, nebeduodavo intymių patarimų, kurie mane trikdydavo taip, kad pirmomis dienomis net klausdavau savęs, o ir dabar kartais klausiu, ar tik šeimininkė ne iš tų, kurios myli moteris...

Dabar toji įtartina draugystė baigėsi, nors ji niekada ir neatrodė nuoširdi, juolab negalėjau gerbti patvirkusios šeimininkės, skatinusios mane ištvirkauti... Aš irgi bendravau su ja šiurkščiai, nes mano rankose buvo galingas ginklas – žinojau apie visas niekšybes, kurios buvo daromos tuose namuose. Viskas baigėsi tuo, kad mes ginčydavomės kaip prekeivės ir priekaištaudavome viena kitai nerinkdamos žodžių, trumpiau tariant, elgėmės kaip senos šlykščios bobšės...

– Kuo jūs laikote mano namus? – šaukė ji. – Aš jums ne kokia kekšė!.. Jūs akiplėša!..

Atšoviau jai:

– Ak taip! Tai bent garbingi jūsų namai... turite kuo pasigirti... O jūs pati?.. Ak, pakalbėkime apie jus! Imkime ir pakalbėkime!.. Atsirado mat garbinga moteris... O šeimininkas?.. Olialia!.. Jus visi pažįsta šiame kvartale... ir visame Paryžiuje... Visi tik ir šneka apie jus... Ne namai, o viešnamis... Bet yra viešnamių, ne tokių šlykščių kaip jūsiškis...

Mūsų ginčai baigdavosi ir dar šiurkštesniais įžeidinėjimais, dar bjauresniais grasinimais; neapsieita ir be kekšių, viešnamių žargono... Paskui staiga ginčai nutykdavo... Kuriam laikui, kai, deja, sueidavome su ponu Ksavjė!.. Tada su manimi vėl būdavo bendraujama įtartinai familiariai, aš įsiveldavau į gėdingą tarpininkavimą, gaudavau dovanų – dėvėtų skudurų, sulaukdavau pažadų, kad man bus mokama dviguba alga, maudynių, „Crème Simon" (tai labai padoru), supažindinimo su rinktinės parfumerijos paslaptimis...

Šeimininkės elgesys kisdavo priklausomai nuo to, kaip su manimi elgdavosi ponas Ksavjė... Kai jis būdavo geras, ji irgi būdavo man maloni; jeigu jos sūnaus jausmai atšaldavo, ji imdavo su manimi elgtis įžūliai. Aš buvau auka, be paliovos blaškoma tai šen, tai ten, priklausoma nuo permainingos, mane sekinančios kaprizingo, beširdžio vaikigalio meilės... Galėjai pamanyti, kad šeimininkė šnipinėjo, klausydavosi už durų, norėdama įsitikinti, kokios fazės yra mūsų santykiai...

Bet ne... Ji tiesiog užuosdavo nuodėmę, jokios kliūtys – nei išorinės, nei vidinės – jos nesustabdydavo, štai ir viskas... Taip šuo, uosdamas orą, iš labai toli užuodžia laukinio žvėries kvapą.

O šeimininkas, – žvalus, paskendęs reikaluose, ciniškas ir juokingas, – kaip visada, ignoruodavo įvykius, paslaptingas namų dramas.

Rytais jis, it faunas įraudęs, gerai nusiskutęs, dingdavo iš namų nešinas aplankais, dvasingų brošiūrų ir nepadorių laikraščių ryšuliais. Vakare sugrįždavo orus, paveiktas krikščioniškojo socializmo idėjų. Žingsniuodavo lėtais žingsniais, gestikuliuodavo kaip šventeiva, jo nugara būdavo sulinkusi, matyt, nuo tą dieną atliktų gerų darbų naštos...

Norėdamas pasidalyti su manimi savo jausmais, laukdavo, kol aš būsiu tam visiškai pasiruošusi; tenkindavosi vien šypsodamasis man kaip bendrininkas, paglostydavo smakrą ir, liežuviu lieždamas lūpas, tardavo:

– Mhm, mhm!.. Ši mažylė labai miela...

Nenorėdama sugniuždyti šeimininko, dėjausi, kad mane labai linksmina jo vingrybės, bet mintyse daviau sau žodį, kad pasitaikius pirmai progai parodysiu jam, kur jo vieta.

Kartą po vidurdienio labai nustebau išvydusi jį drabužinėje, kur dirbau viena nugrimzdusi į liūdnas savo mintis. Rytą išgyvenau audringą sceną su ponu Ksavjė, tos scenos įspūdžiai tebebuvo gyvi mano širdyje... Šeimininkas tylutėliai uždarė duris, ant didelio stalo, šalia skalbinių, padėjo ryšulį, priėjo prie manęs, paėmė už rankų, patapšnojo. Ėmė mirkčioti, vartyti akis kaip senas besikergiantis kuilys. Jis buvo labai juokingas.

– Celestina, – pasakė. – Man labiau patinka vadinti jus Celestina... Ar tai jūsų neįžeidžia?

Vos įstengiau tramdyti juoką...

– Ne, pone, – atsakiau užėmusi gynybinę poziciją.

– Puiku, Celestina... man jūs labai graži... va kaip!

– Ar tikrai, šeimininke?

– Jūs žavinga... žavinga... žavinga!

– Ak, pone!..

Jis prisilietė pirštais prie mano rankų... apimtas aistringo geismo, priartėjo prie mano korsažo; mėsingais, drėgnais delnais glostė man kaklą, smakrą, pakaušį.

– Žavinga... žavinga! – pūškavo. – Bandė mane pabučiuoti. Pasitraukiau atatupsta, kad išvengčiau bučinio. – Lik, Celestina... maldauju... Prašau tavęs!.. Gal tau nemalonu, kai į tave kreipiuosi „tu“? Paklausyk, Celestina, kitą savaitę aš vyksiu į Lurdą... lydėsiu maldininkus... Ar nori važiuoti į Lurdą?.. Aš turiu galimybę išsivežti tave į Lurdą... Ar nori ten vykti?.. Niekas nieko nesužinos... Tu gyvensi viešbutyje... pasivaikščiosi, galėsi daryti, ką tik panorėsi... Vakare ateisiu į tavo kambarį... pas tave... į tavo lovą, mažoji išdykėle! Ak, ak, tu nepažįsti manęs!.. Nežinai, ką sugebu. Turiu ir senio patirties, ir jaunuolio įkarščio... Pamatysi... pamatysi... O, kokios didelės šelmiškos akys!..

– Ne, pone... tai mane stebina.

– Tai tave stebina... mažoji išdykėle... tai tave stebina?.. Ak, tu manęs nepažįsti!..

Kalbėjo aistringu balsu, jo lūpos sudrėko nuo seilių.

Man kėlė nuostabą ne pats kvietimas, nes seniai to tikėjausi, o jo pateikimo forma. Beje, man pavyko neprarasti šalto proto. Norėdama pažeminti tą seną ištvirkėlį ir parodyti jam, jog nesileisiu, kad mane už nosies vedžiotų purvinų kėslų turintys šeimininkai, išrėkiau jam į veidą šiuos žodžius:

– O ponas Ksavjė?.. Man regis, jūs pamiršote poną Ksavjė?.. Ką jis veiks, kai mes linksminsimės Lurde?

Sutrikęs pašnairavo į mane... žiūrėjo kaip netikėtai užspeistas laukinis žvėris... Paskui sukuždėjo:

– Ponas Ksavjė?

– Na taip!..

– O kodėl klausiate manęs apie poną Ksavjė?.. Kuo čia dėtas ponas Ksavjė?.. Ponas Ksavjė niekaip su tuo nesusijęs.

Tapau dar įžūlesnė...

– Iš tikrųjų?.. Prašyčiau negudrauti... Juk man alga mokama už tai, kad miegočiau su ponu Ksavjė, ar ne?.. Argi ne taip?.. Aš iš tikrųjų su juo miegu... O jūs kuo čia dėtas? Ak ne, mes dėl to nesitarėme... Be to, seneli... jūs ne mano skonio vyras.

Nusikvatojau tiesiai jam į veidą.

Jis paraudo, jo akys degė baisiu pykčiu. Bet pagalvojęs, kad bus kur kas protingiau nesileisti į kivirčą ir kad mano rankose yra galingas ginklas, greitai čiupo savo ryšulį ir, lydimas juoko, vikriai spruko lauk...

Kitą dieną šeimininkas be jokios dingsties davė man šiurkščią pastabą. Aš ėmiau karščiuotis... Įsikišo šeimininkė... Tūžte įtūžau. Tarp mūsų trijų kilusi scena buvo tokia kraupi, tokia šlykšti, kad net negaliu jos aprašyti. Priekaištavau jiems tokiais baisiais žodžiais, kad net negaliu jų pakartoti; sakiau, kokie jie bjaurūs, kokie begėdžiai, reikalavau, kad grąžintų man pinigus, kuriuos buvau atidavusi ponui Ksavjė. Jie įsiuto. Stvėriau pagalvę ir smarkiai atsivėdėjusi sviedžiau ją šeimininkui į galvą.

– Dinkite iš čia!.. Lauk, ir tuojau pat... nedelsiant! – suriaumojo šeimininkė, kėsindamasi nagais sudraskyti man veidą.

– Aš išbrauksiu jus iš savo draugijos narių sąrašo... paleistuvė... kekšė!.. – griaudėjo šeimininkas, daužydamas kumščiu į savo ryšulį...

Viskas baigėsi tuo, kad šeimininkė atskaičiavo man savaitės algą, atsisakė sumokėti devyniasdešimt frankų, kuriuos iš manęs buvo pasiskolinęs ponas Ksavjė, ir privertė atiduoti jai visus dėvėtus skudurus, kuriuos buvo padovanojusi.

– Jūs visi vagys! – šaukiau. – Visi jūs sąvadautojai!..

Išėjau pagrasinusi, kad apskųsiu juos Taikos teismo komisarui...

– Ak, jūs norite, kad kiltų skandalas. Ką gi, drožkite ten, nenaudėle!

Deja, policijos komisaras pasakė man, kad čia ne jo sritis, o Taikos teismo teisėjas patarė užmiršti šį reikalą. Jis paaiškino:

– Panele, niekas jumis nepatikės... Ir jie bus teisūs... Kas nutiktų, jeigu viršų paimtų ne šeimininkai, o jų tarnai?.. Panele, tada nebebūtų visuomenės... tuomet būtų anarchija...

Aš pasitariau su advokatu, jis pareikalavo iš manęs dviejų šimtų frankų. Parašiau laišką ponui Ksavjė, jis neatsakė... Tuomet suskaičiavau, kas man liko... Man buvo likę trys su puse franko ir... gatvė.

XIII

Lapkričio 13-oji

Ir štai aš vėl Neji, pas Dievo Motinos Trisdešimt Šešių Širdgėlų vienuolyno seseris. Tai ir prieglauda, ir įdarbinimo kontora. Šios abi įstaigos įsikūrusios gražiame plytiniame name su baltintu fasadu. Aplink jį – didelis sodas. Sode, kuriame kas penkiasdešimt žingsnių stovi Švenčiausiosios Mergelės statula, yra bažnytėlė, pastatyta už aukotojų pinigus. Ją supa dideli medžiai. Kas valandą skamba varpai... Taip malonu girdėti skambant varpus... klausantis jų, atgyja seni, seniai užmiršti prisiminimai!.. Kai varpai skamba, aš užmerkiu akis ir klausausi jų gaudesio. Mano atmintyje atgyja galbūt niekada anksčiau nematyti peizažai, nors aš juos atpažįstu, jie labai gražūs, primena man vaikystę, jaunystę ir... jūrą... smėlėtus jūros krantus, šventiškai apsirengusių lėtai ten vaikštinėjančių žmonių voras... Din... din... don!.. Negalėčiau teigti, kad man būna labai linksma... tai visai kas kita, tikrai ne linksmumas; iš tikrųjų apima liūdesys, darosi liūdna, kaip tada, kai myli... Bet man tai patinka... Paryžiuje nieko daugiau negirdi, tik fontanų šniokštimą ar kurtinantį arklių traukiamų tramvajų dunksėjimą.

Dievo Motinos Trisdešimt Šešių Širdgėlų vienuolyno seserys įsikūrusios pastogėje esančiose dortuaro patalpose. Maitina prastai – mėsos atliekomis ir sugedusiomis daržovėmis, o už visa tai reikia mokėti dvidešimt penkis su per dieną. Tai reiškia, kad seserys, kai suras tau vietą, iš algos išskaičiuos tą sumą... Anot jų, už veltui. Be to, reikia dirbti nuo šešių valandų ryto iki devynių valandų vakaro – taip dirba kalėjime kalinčios kalinės... Išeiti draudžiama... Pailsi tik tada, kai valgai ir meldiesi... Ak, kaip pasakytų ponas Ksavjė, tos vienuolės moka gudriai tvarkyti savo reikalus... labdaringa jų veikla tėra didžiulė apgaulė... Jos jus apkvailina!.. Bet gali būti ir taip, kad aš visą gyvenimą taip ir liksiu kvaila... Rūsčios tikrovės pamokos, nelaimės niekada nieko manęs neišmokys ir niekuo nepravers... Prikalbu dievažin ko, bet galų gale vis tiek nieko neišlošiu.

Daug kartų mano draugės taip kalbėjo apie Dievo Motinos Trisdešimt Šešių Širdgėlų vienuolyno seseris:

– Taip, mieloji, matyt, ten atvažiuoja pačios prašmatniausios moterys: grafienės... markizės... Galima tikėtis labai geros vietos.

Aš jomis ir patikėjau... Vėliau, kai mano padėtis tapo katastrofiška, susigraudinusi (kokia kvaiša buvau) prisiminiau Ponkrua vienuoles... Šiaip ar taip, aš buvau priversta pas ką nors eiti... Kai kišenėje švilpia vėjai, rinktis nėra iš ko...

Kai nuėjau, ten jau gyveno apie keturiasdešimt tarnaičių... Daugelis buvo atvykusios iš toli – iš Bretanės, iš Elzaso, iš Pietų. Dar niekur netarnavusios, jos buvo nerangios, nevikrios, nudegusios saulėje, paniurusios; žiūrėjo keistomis akimis į vienuolyno sienas, už jų, tolumoje, regėdamos Paryžiaus miražą.

Seserys paklausė manęs, iš kur aš atėjau, ką moku dirbti, ar turiu gerų rekomendacijų ir bent kiek pinigų. Pripasakojau joms nebūtų dalykų, ir jos priėmė mane be jokių pažymų. Pasakė:

– Koks mielas vaikas!.. Rasime jums gerą vietą.

Mes visos joms buvome mieli vaikai. Laukdamos joms pažadėtos geros vietos, merginos dirbo pagal savo gebėjimus joms tinkamus darbus; vienos atlikdavo virtuvės, kitos – namų ruošos, sodo darbus – kasė žemę kaip žemkasės... Mane iš karto pasodino siūti, nes, anot sesers Bonifacijos, mano pirštai lankstūs, o manieros – geros... Pirmiausia liepė sulopyti kapeliono kelnes ir tuo metu koplyčioje pamokslavusio kapucino ilgas apatines kelnes. Ak, tos kelnės!.. Ak, tos ilgos apatinės kelnės!.. Savaime suprantama, jos nebuvo panašios į pono Ksavjė kelnes. Man buvo pavesta atlikti ne bažnytinius, o pasaulietinius darbus – rūpintis subtiliais aukščiausiosios rūšies baltiniais, o tai buvo tikroji mano stichija... Siūdavau elegantišką vestuvių kraitį, prabangų naujagimių kraitelį – juos pas vienuoles užsakydavo labdara užsiimančios turtingos damos, bendraujančios su šiuo vienuolynu.

Iš pradžių, po tiek sukrėtimų, nors maistas buvo prastas, nors reikėjo lopyti kapeliono kelnes, nors trūko laisvės, nors nutuokiau, kad esu išnaudojama, man buvo prie širdies vienuolyno ramybė ir tyla... Labai nesigilinau į tuos dalykus... Jutau poreikį melstis. Graužiama sąžinės, o gal todėl, kad buvau pavargusi nuo ankstesnio savo gyvenimo, uoliai atgailavau... Daug kartų atlikau išpažintį kapelionui, tam, kurio purvinas kelnes lopiau. Nors atgailavau nuoširdžiai, man nepavyko nuvyti su juo susijusių nepagarbių ir žaismingų minčių. Kapelionas buvo juokingas vyriškis, apkūnus raudonveidis, jo manieros buvo šiurkštokos, kalba atžari... jis dvokė kaip senas ožys. Užduodavo man keistus klausimus, domėjosi, ką aš mėgstu skaityti.

– Armaną Silvestrą?.. Taip... Ak, Dieve mano, be abejonės, tai kas nors amoralaus... Žinoma, tai ne *Imitacija*, ne... Bet tai nekelia pavojaus... Nereikėtų skaityti bedieviškų knygų... knygų, nuteikiančių prieš religiją... Pavyzdžiui, Voltero... Jokiu būdu... tai mirtina nuodėmė... nei Renano, nei Anatolio Franco... štai kas tikrai kelia pavojų...

– O Polis Buržė, šventasis tėve?..

– Polis Buržė!... Jis eina geru keliu... aš neagituoju prieš jį... neagituoju... Jo katalikiškumas nenuoširdus... dar nenuoširdus; visko ten prisimaišę... Man jūsų Polis Buržė lyg dubuo... taip, jis kaip dubuo, kuriame plovė... nesvarbu, ką plovė... jame, be plaukų ir muilo putų, plūduriuoja ir aliejaus iš Golgotos kalno... Reikia dar palaukti... Štai kad ir Hiuismanas... šiurkštus... ak! Iš tikrųjų šiurkštus... bet ortodoksas. – Ir pridūrė: – Ak, taip!.. Ar jūs tenkinote savo kūno aistras?.. Negerai... Dieve mano!.. Visais atvejais tai labai blogai... Bet jeigu jau nusidėti, tai geriau su savo šeimininkais... jeigu jie pamaldūs žmonės... o ne vienai arba su sau lygiais vyrais... Pirmuoju atveju ir nuodėmė ne tokia didelė... ir Aukščiausiasis mažiau rūstauja... juolab tie žmonės gali turėti indulgenciją... Daug kas turi indulgencijas... – O kai aš ištariau pono Ksavjė ir jo tėvo vardą, jis sušuko: – Man nereikia sakyti vardų... aš neprašiau, kad minėtumėte vardus... niekada nesakykite man jų vardų... Juk aš ne policininkas... Be to, žmonės, kuriuos jūs ką tik man paminėjote, turtingi ir gerbtini... itin religingi asmenys... Tikriausiai jūs pati esate dėl visko kalta... nes sukilote prieš dorovę ir visuomenę...

Juokingos jo kalbos ir ypač kelnės, kurių vaizdo niekaip negalėjau ištrinti iš atminties, gerokai atvėsino religinį mano įkarštį ir prislopino norą atgailauti. Darbas irgi ėmė erzinti. Ėmiau ilgėtis tikrojo savo amato. Labai norėjau pabėgti iš šio kalėjimo ir imtis man gerai žinomo darbo tualete. Dūsaudavau prisiminusi spintas, pilnas iškvepintų baltinių, drabužines, kuriose šiugžda malonios liesti medžiagos – tafta, satinas ir aksomas... vonių, ant baltos odos putojančių putų. O pasakojimai tarnų kambaryje, netikėti nuotykiai vakarais laiptinėje ar kambariuose!.. Iš tikrųjų keista... ilgainiui man pakyri ilgai gyventi tuose pačiuose namuose, o kai netenku vietos, imu jos ilgėtis... Man atsibodo, siaubingai atsibodo visą savaitę valgyti sugedusių serbentų, kurių seserys pripirko Levalua turguje, uogienę. Vienuolės surinkdavo viską, ko prekeiviai nespėdavo išmesti į sąvartynus...

Bet galutinai mane iš kantrybės išvedė akivaizdus nuolatinis mus išnaudojančių seserų akiplėšiškumas. Jų apgavystės nebuvo įmantrios, teisybę sakant, jos jų nė neslėpė. Vietas vienuolės pasiūlydavo tik toms merginoms, kurios joms būdavo nenaudingos. O tas, iš kurių galėdavo įgyti kokios nors naudos sau, laikydavo pas save nelaisvėje, piktnaudžiaudavo jų talentais, darbštumu ar naivumu. Krikščioniškai mylėdamos, jos rado būdų apgyvendinti pas save tokias tarnaites, tokias darbininkes, kurios joms mokėdavo ir iš kurių jos be jokios sąžinės graužaties su neįtikimu cinizmu atimdavo kuklias pajamas, nedideles santaupas, kurias tos užsidirbdavo tarnaudamos... Išlaidos vis augo.

Iš pradžių skųsdavausi, bet neryžtingai, paskui pasipriešinau stipriau, ir jos iškvietė mane pasikalbėti. Išklausiusios mano skundų, tos Dievo avelės štai ką man pareiškė:

– Mielas vaike, reikia truputį pakentėti... Mes apie jus galvojame, mielas vaike... ieškome jums labai geros vietos... išskirtinės vietos... žinome, ko jums reikia... Iki šiol neatsirado nė vienos geros tik jums tinkamos vietos...

Taip slinko dienos, savaitės, bet vietų, kurios būtų tikusios tik man, taip ir neatsirado...

O prižiūrėtojų vis daugėjo. Nors dortuare budėdavo prižiūrėtoja, kiekvieną naktį vykdavo siaubingų dalykų. Vos tik budėtoja baigdavo peržiūrą ir kai, regis, visos sumigdavo, iš už užuolaidų tylutėliai atslinkdavo kažkokie balti šešėliai ir suguldavo į lovas... Būdavo girdėti slopinamų bučinių, tildomų šūksnių, gniaužiamo juoko ir šnabždesio garsai... Mano draugės nė trupučio nesivaržydavo... Dortuaro lubų viduryje kabančiai lempai skleidžiant virpančią blausią šviesą, daugybę kartų buvau nešvankių, laukinių, liūdnų scenų liudytoja... Vienuolės, tos šventos moterys, užmerkdavo akis, kad nieko nematytų, ir užsikišdavo ausis, kad nieko negirdėtų... Nenorėdamos kelti skandalo (tokiu atveju jos būtų priverstos pašalinti kaltininkes), jos kęsdavo tuos siaubus – apsimesdavo, kad nieko nežino... O prižiūrėtojų vis daugėjo.

Laimė, tuo metu, kai aš ypač sielvartavau, daug džiaugsmo man suteikė tai, kad į vienuolyną atėjo jaunutė mano draugė Klementina (aš ją vadindavau Klėklė), su kuria buvau susipažinusi Universiteto gatvėje... Klėklė buvo žavinga – šviesiaplaukė, rusvutė, dailutė... o kokia gyvybinga, kokia linksma!.. Jai viskas keldavo juoką, ji buvo viskuo patenkinta ir visur greitai prigydavo. Ši atsidavusi, ištikima mergina didžiausią malonumą patirdavo, kai galėdavo kam nors suteikti paslaugą. Tos visiškos sugedėlės ydos nebuvo tokios atgrasios dėl to, kad ji buvo linksma, nuoširdi ir paprasta. Klėklė ydos – lyg augalo žiedai, lyg vyšnios medžio vaisiai... Jos plepėjimas (ji čiauškėdavo kaip paukštelis) privertė keletui dienų pamiršti nemalonumus, nuslopino mano sielos maištą... Kadangi mūsų lovos stovėjo šalia, jau antrą dieną mes sugulėme drauge... O ko jūs norite?.. Galbūt mane tai daryti paskatino troškimas patenkinti smalsumą, kuris jau seniai nedavė ramybės... Beje, tai buvo Klėklė aistra... nuo tada, kai ji prieš ketverius metus buvo išprašyta lauk vienos iš savo šeimininkių – generolo žmonos...

Kartą naktį, kai mes gulėjome kartu, ji žemu balsu, juokingai šnibždėdama, papasakojo man apie paskutinę savo darbo vietą pas teismo pareigūną Versalyje:

– Įsivaizduok, ten, tame lūšnyne, gyveno tik gyvuliai: daug kačių, trys papūgos, beždžionė, du šunys... Turėjau juos prižiūrėti... Jie gaudavo viską, kas geriausia... O mums, ar gali patikėti, duodavo tik maisto likučių, kiekvienas kąsnis strigdavo gerklėje... Brangioji, gyvūnus maitindavo paukštiena, kremu, pyragaičiais, girdydavo Eviano vandeniu!.. Taip, tie bjaurūs gyvūnai gerdavo Eviano vandenį, nes tuo metu Versalyje buvo kilusi šiltinės epidemija... Tą žiemą šeimininkei pakako įžūlumo paimti iš mano kambario krosnelę ir pastatyti ją patalpoje, kur miegodavo beždžionė ir katės. Patikėk, aš visų jų neapkenčiau, ypač vieno iš šunų – baisaus seno mopso, kuris nuolatos kėsindavosi palįsti man po sijonu, nors ir gaudavo spyrį koja... Vieną rytą šeimininkė susekė, kad aš jį mušu... Kad būtum mačiusi, kokia scena kilo... Per penkias sekundes išvijo mane iš namų... O kad žinotum, brangioji, tas šuo... – Ji nusikvatojo ir nuslopino juoką tik prigludusi prie mano krūtinės. – Tą šunį, – baigė pasakojimą ji, – kamavo tokios pat aistros kaip vyrą...

Ak, toji Klėklė!.. Kokia ji buvo šauni ir meili!..

Niekas nežino apie nemalonumus, kuriuos patiria tarnai, nežino apie negailestingą nuolatinį išnaudojimą, kurį jie kenčia. Juos išnaudoja ir šeimininkai, ir perpardavinėtojai, ką jau kalbėti apie draugus, tarp kurių pasitaiko labai atžarių šunsnukių. Niekas iš jų nesijaudina dėl kito nelaimių. Jie gyvena, tunka ir juokiasi iš vargingos padėties žmogaus, dar labiau suvargusio nei jie patys. Keičiasi tik scenos ir dekoracijos. Nori nenori tenka gyventi tarpusavyje kariaujančių visuomenės sluoksnių terpėje. Bet ir ankštuose kokio nors buržua namuose, ir prabangiame bankininko būste susiduri su tokiu pat purvu ir žiaurumu. Galų gale tokia mergina kaip aš vis tiek pralaimės, kad ir kur ji eitų, kad ir ką darytų. Vargšai tėra mėšlas, išauginantis gyvenimo derlių, džiaugsmo derlių, o jį surenka turčiai ir nuožmiai juo naudojasi kenkdami mums...

Jie teigia, kad nebėra vergijos... Ak, kaip jie meluoja... O kas tokie yra tarnai, jeigu ne vergai?.. Tarnai – tikri vergai, išgyvenantys viską, kas būdinga vergijai: moralinį menkumą, sugedimą, neapykantos protrūkius... Tarnai perima savo šeimininkų ydas. Pradeda tarnauti būdami dori ir naivūs (tokių tarp jų pasitaiko), vėliau, įgiję ydingų įpročių, pagenda. Jie temato ydas, vien jomis kvėpuoja, tik prie jų liečiasi... Taip jie kasdien, kas minutę, vis labiau prie jų pripranta, nes, būdami bejėgiai, negali apsiginti, todėl ima tarnauti joms, puoselėti jas ir netgi gerbti. O maištauti pradeda tik todėl, kad neįstengia panaikinti kliūčių, trukdančių jiems patiems atsiskleisti. Ak, kaip keista!.. Iš mūsų reikalaujama, kad būtume dori, nuolankūs, kad aukotumės, rodytume didvyriškumą, o mums atleidžiamos tik tokios ydos, kurios glosto šeimininkų savimeilę, kurios jiems naudingos, ir už visa tai atsimokama panieka ir trisdešimt penkių – devyniasdešimties frankų per mėnesį alga... Ak, peržengtos visos ribos!.. Prie viso to, kas pasakyta, pridurkite tai, jog mes gyvename nuolat kovodami, nuolat išgyvendami nerimą, kad trumpalaikę tariamą gerovę teks iškeisti į varganą būvį, kai liksime be darbo vietos; kad mus žeidžia visur mus persekiojantys įtarimai, kai mums prieš nosį užrakinamos durys, spintos, trimis užraktais užrakinami kambariai, paženklinami buteliai, sunumeruojamos krosnelės, suskaičiuojamos džiovintos slyvos, kad policininko žvilgsniu nužiūrimos mūsų rankos, naršoma po mūsų kišenes, mūsų lagaminus. Ir nėra nė vienų durų, nė vienos spintos, nė vieno butelio, tai yra nė vieno daikto, kuris mums neprimintų: „Vagilė!.. Vagilė!.. Vagilė!..“ Pridurkite prie viso šito pažeminimą susidūrus su siaubinga nelygybe, baisiu mūsų ir šeimininkių dalios skirtingumu. Ir nors jos elgiasi su mumis familiariai, nors šypsosi ir dovanoja mums dovanas, mus skiria bedugnė, kurios peržengti negalime; tai neapykantos, tvardomo pavydo, būsimo keršto arena... Laikui bėgant vis stipriau imi justi disproporciją, vis labiau ima dirginti turtuolių įžeidinėjimai, kaprizai ir netgi gerumas, nes jiems nerūpi teisybė, nes jie nežino, kas yra meilė paprastam žmogui. Ar kada nors esate susimąstę apie tai, kokią mirtiną neapykantą, troškimą žudyti, taip, taip, žudyti, esame priversti slopinti, kai girdime, kaip mūsų šeimininkai, norėdami mus pažeminti, ima šaukti su pasišlykštėjimu, taip žiauriai primenančiu, kad esi išstumtas iš žmonių tarpo: „Tarno siela...", arba: „Tarno jausmai..."? Ir kokie turėtume tapti gyvendami tokiame pragare?.. Nejaugi šeimininkės iš tikrųjų mano, kad aš nenoriu dėvėti prabangių suknelių, važinėti prabangiomis karietomis, linksmintis su meilužiais ir turėti tarnų?.. Jos kalba mums apie pasiaukojimą, sąžiningumą, ištikimybę... O ne, mano mielosios, kitaip jūs pačios pakratytumėte kojas!..

Kartą... tai vyko Kambon gatvėje... Dieve mano, kiek daug darbo vietų esu pakeitusi!.. Taigi mano šeimininkai leido už vyro savo dukterį. Jie surengė įspūdingą vakarą. Išdėliojo dovanas... jų buvo tiek daug, kad joms pervežti būtų prireikę baldų furgono. Aš juokais paklausiau patarnautojo Batisto:

– Na, Batistai, o ką jūs padovanosite?..

– Ką aš padovanosiu? – gūžtelėjo pečiais Batistas.

– Na... Sakykite!..

– Bidoną žibalo po jų lova. Ir dar padegsiu... Tokia mano dovana... – Gerai pasakyta. Beje, Batistas gerai išmanė politiką. Savo ruožtu paklausė: – O ką jūs, Celestina, padovanosite?

– Aš?

Atstačiau nagus ir parodžiau gestą, lyg kėsinčiausi nagais žiauriai subraižyti jiems veidus.

– Nagais... tiesiai jiems į akis! – atsakiau.

O metrdotelis, kurio niekas neklausė ir kuris atsargiai dėjo į krištolo vazą vaisius ir puošė juos gėlėmis, labai ramiai pareiškė:

– O aš pasitenkinčiau bažnyčioje pildamas jiems į nasrus sieros rūgštį iš butelio...

Ir įbedė rožę tarp dviejų kriaušių.

Ak taip! Juos mylėti!.. Tik stebina, kad jiems keršijama ne taip dažnai, kaip būtų galima tikėtis. Kai susimąstai, pavyzdžiui, kad kokios nors virėjos rankose – jų šeimininkų gyvybė... įbėrei arseno vietoj druskos... šiek tiek strichnino vietoj acto... ir baigta!.. Bet ne... Tikriausiai vergavimas įsigėręs mums į kraują!..

Nesu baigusi jokių mokslų, todėl rašau tai, ką galvoju ir ką matau... Kad ir kaip būtų, aš manau, kad tai negerai... Ir jeigu šeimininkas apgyvendina savo namuose visišką vargšą ar puolusią merginą, jis privalo globoti juos ir suteikti jiems laimę... Taip pat manau, kad jeigu šeimininkas mums jos nesuteikia, mes turime teisę pasiimti ją patys – iš jo skrynios ar jo kraujo kaina.

Bet pakaks apie tai... Veltui kalbu apie tokius dalykus, kuriuos vien prisiminus man ima skaudėti galvą ir suvimdo... Grįžtu prie trumpų savo pasakojimų.

Man buvo labai sunku palikti Dievo Motinos Trisdešimt Šešių Širdgėlų vienuolyno seseris... Nors mane labai mylėjo Klėklė, suteikusi man naujų malonių pojūčių, jutau, kad senstu tame vienuolyne ir kad labai trokštu išeiti į laisvę. Kai seserys suprato, jog aš tikrai ketinu išeiti, vieną po kitos ėmė siūlyti man vietas... Vis dėlto atsirado vietų, kurios tiko būtent man...

Bet dabar (aš ne visada būnu kvaiša ir dažniausiai pastebiu suktybes) aš tų vietų atsisakiau: visose įžvelgdavau kai ką, kas man nepatiko. Kad jūs būtumėte matę tų šventų moterų veidus... Tikrai buvo juokinga... Jos manė, kad, įkurdinusios mane pas kokį nors seną šventeivą, iš mano algos atgaus tai, ką neva buvo praradusios... O aš džiaugiausi, kad turiu progą pavedžioti jas už nosies.

Kartą aš pareiškiau seseriai Bonifacijai, kad ketinu išvykti tos dienos vakare. Ji turėjo įžūlumo pakelti rankas į dangų ir atsakyti man:

– Bet, mielas mano vaike, tai neįmanoma...

– Kaip tai neįmanoma?..

– Mielas mano vaike, jūs negalite lyg niekur nieko išeiti iš šių namų... Jūs mums skolinga daugiau kaip septyniasdešimt frankų. Pirmiau jūs turite mums sumokėti tuos septyniasdešimt frankų...

– Bet kaip?.. – paprieštaravau. – Aš neturiu nė grašio... Galite mane apieškoti...

Sesuo Bonifacija piktai pašnairavo į mane ir kaip garbinga moteris rūsčiai pasakė:

– Bet, panele... Ar žinote, kad tai vagystė?.. O apvaginėti tokias vargšes moteris kaip mes baisiau nei vagystė... Tai šventvagystė, ir už tai Dievas jus nubaus... Gerai pagalvokite...

Aš supykau.

– Jūs tik pamanykite!.. – sušukau. – Kas čia vagia – jūs ar aš?.. O, jūs, motinėlės, esatę nepaprastos moterys...

– Panele, aš draudžiu jums taip kalbėti...

– Ak, galų gale palikite mane ramybėje... Kaip suprasti?.. Mes nuo ryto iki vakaro dirbame jums kaip arkliai... uždirbame jums daug pinigų... o jūs maitinate mus tuo, ko net šunys neėda...

Negana to, mes turime jums mokėti... Ak, jūs manote, kad taip ir turi būti...

Sesuo Bonifacija išblyško... Jutau, kad jai iš lūpų tuoj išsprūs patys šiurkščiausi, patys nešvankiausi, patys pikčiausi žodžiai... Bet ji nedrįso jų ištarti... tik ėmė meknoti:

– Nutilkite!.. Jūs begėdė, bedievė... Aukščiausiasis nubaus jus... Eikite, jeigu norite... Bet mes neatiduosime jums jūsų lagamino...

Atsistojau priešais ją iššaukiama poza ir, spoksodama jai tiesiai į akis, rėžiau:

– Ak, norėčiau pamatyti tą sceną!.. Tik pabandykite neatiduoti man lagamino... ir netrukus išvysite čia policijos komisarą... O jeigu religijai svarbu krauti mūsų algas į jūsų kapelionų purvinų kelnių kišenes, atimti iš vargšių merginų duonos kąsnį ir spekuliuoti tais siaubingais dalykais, kurie kiekvieną naktį vyksta dortuare...

Vienuolė dar labiau išblyško. Ėmė šaukti norėdama nustelbti mano balsą:

– Panele... panele...

– Lyg nežinotumėte, kokios šlykštybės kasnakt vyksta dortuare!.. Na, pažvelkite man į veidą, žiūrėkite tiesiai į akis ir atsakykite, ką jūs apie jas žinote... Jūs jas skatinate, nes jos neša jums pelną... taip, jos neša jums pelną!.. – Aš visa drebėjau, dusau, man džiūvo gerklė, o savo kaltinamąją kalbą baigiau taip: – Jeigu visa tai – religija... jeigu tai kalėjimas ir drauge viešnamis... tai man iki soties jūsų religijos... Ar girdite, atiduokite man lagaminą!.. Aš noriu atgauti savo lagaminą... jūs tuojau pat atiduosite man mano lagaminą.

Sesuo Bonifacija išsigando.

– Aš nenoriu kivirčytis su ištvirkėle, – išdidžiai pareiškė ji. – Gerai... jūs išeisite...

– Su savo lagaminu?

– Su savo lagaminu...

– Gerai... Štai kaip reikia elgtis, jeigu nori išgelbėti savo daiktus... Blogiau nei muitinėje...

Ir aš iš tikrųjų tą vakarą išėjau... Geroji Klėklė turėjo santaupų, ji paskolino man dvidešimt frankų... Išsinuomojau kambarį pas vieną žmogų Surdjer gatvėje... Ir pamaloninau save – nusipirkau bilietą į Por Sen Marteno teatrą... Tą dieną rodė spektaklį „Dvi našlaitės". Kaip viskas teisinga!.. Beveik mano pačios istorija...

Praleidau nuostabų vakarą teatre, ir verkiau, verkiau, verkiau...

XIV
Lapkričio 18-oji

Roza mirė. Iš tikrųjų kapitono namus užgriuvo nelaimės. Vargšas kapitonas!.. Jo šeškas žuvo... o dabar atėjo eilė Rozai!.. Ji susirgo ir trečios dienos vakare mirė nuo kraujo išsiliejimo į plaučius... Šį rytą ją palaidojo... Pro drabužinės langą mačiau, kaip keliu pro šalį ėjo laidotuvių eisena... Šeši vyrai nešė sunkų karstą, jis buvo nuklotas vainikais ir didelėmis baltų gėlių puokštėmis – lyg jaunos merginos. Paskui karstą slinko ilga vora – buvo susirinkęs visas Menil-Rua. Juodais drabužiais vilkintys žmonės kalbėjosi. Priekyje ėjo kapitonas Možė – pasitempęs, užsisagstęs visas juodo kareiviško redingoto sagas. Tolumoje gaudė bažnyčios varpai, tarytum atsakydami į procesiją lydinčio kunigo varpelio skimbčiojimą... Šeimininkė pareiškė, kad neleis man dalyvauti laidotuvėse. Beje, aš ir pati nenorėjau ten eiti. Nemėgau tos piktos storos moteriškės; žinią apie jos mirtį išgyvenau visiškai ramiai. Bet gali nutikti ir taip, kad man bus nuobodu be Rozos, ir aš dar gailėsiuos, kad nebesutinku jos savo kelyje... Užtat bakalėjininkei dabar bus apie ką liežuvauti!..

Man rūpėjo sužinoti, kokį įspūdį staigi Rozos mirtis padarė kapitonui. Ir kai mano šeimininkai išvyko į svečius, po vidurdienio atsidūriau prie gyvatvorės. Ištuštėjęs kapitono sodas darė liūdną įspūdį... Į žemę įbestas kastuvas liudijo, kad sode niekas nedirba. „Kapitonas vis tiek kada nors čia ateis, – pagalvojau. – O dabar tikriausiai sėdi sulinkęs savo kambaryje ir aprauda Rozą..." Staiga pamatau jį. Jis jau nebevilki paradinio redingoto, apsirengęs darbo drabužiais, ant galvos užsidėjęs seną policininko kepurę. Karučiu įnirtingai veža mėšlą į veją...

Netgi girdžiu, kaip niūniuoja kažkokį karinį maršą, mėgdžioja trimito garsus. Sustabdo karutį ir prieina prie manęs su šakėmis ant peties.

– Panele Celestina, džiaugiuosi jus matydamas, – sako.

Norėjau paguosti jį arba bent pasakyti užuojautą... Bet ar įmanoma rasti jausmingų žodžių matant priešais save tokią juokingą fizionomiją?..

– Kokia nelaimė, kapitone, – apsiriboju šiais žodžiais, – kokia didžiulė nelaimė jus ištiko... Vargšė Roza!..

– Taip, taip, – abejingai atsako jis. Ir veidas, ir gestai labai neišraiškingi. Įbeda šakes į minkštą žemę prie tvoros ir sako: – Juolab kad aš negaliu būti vienas...

Pagiriu Rozos gebėjimą tvarkyti ūkį:

– Kapitone, jums bus sunku pakeisti ją kuo nors kitu.

Iš tikrųjų nepanašu, kad jaudintųsi. Sprendžiant iš to, kaip staiga nušvinta kapitono akys, o judesiai tampa guvesni, gali pamanyti, kad jam pavyko atsikratyti sunkios naštos.

– Še tau, kad nori!.. – kiek patylėjęs, sušunka jis. – Nėra nieko, ko nebūtų galima pakeisti...

Toks filosofinis jo nusiteikimas mane stebina ir šiek tiek trikdo. Norėdama prasiblaškyti, imu jam aiškinti, kad jis neteko Rozos...

– Ji taip gerai žinojo visus jūsų įpročius, jūsų norus, jūsų baimes!.. Ji buvo labai jums atsidavusi...

– To betrūko, kad būtų buvę priešingai, – sugriežia dantimis kapitonas. – Mosteli ranka, lyg norėdamas parodyti, kad nesutinka su jokiais prieštaravimais, ir sako: – Beje, ar tikrai ji buvo man tokia atsidavusi?.. Paklausykite, bus geriau, jeigu jums pasakysiu, ką manau. Roza man atsibodo... Iš tikrųjų atsibodo!.. Nuo to laiko, kai pasikvietėme į pagalbą berniuką... ji labai apleido namus... prastai tvarkėsi... labai prastai... Net kiaušinio minkštai nebeišvirdavo, nors aš tik tokius mėgstu... Nuo ryto iki vakaro dėl menkiausių niekų keldavo scenas!.. Jeigu išleisdavau dešimt su, kildavo baisus riksmas... pasipildavo priekaištai... O kai pasikalbėdavau su jumis, kaip, pavyzdžiui, šiandien, prisigalvodavo visokiausių istorijų... Ji buvo labai pavydi, labai... Ak, ne!.. Kad būtumėte girdėjusi, kaip ji jus juodindavo!.. Ak, ne, ne... Velniai rautų, nebegalėjau gerai jaustis savo namuose!

Kvėpuoja giliai, triukšmingai, lyg būtų daug kelio nukeliavęs, džiaugsmingai žiūri į dangų, į sunykusią savo sodo pievelę, į violetinį atspalvį įgavusias susipynusias medžių šakas, pro kurias šviečia dangus, į savo namelį.

Iš jo trykštantis džiaugsmas juolab nemalonus, nes kalbama apie Rozą. Kapitonas atrodo labai komiškai. Norėdama, kad jis dar labiau atsivertų, lyg priekaištaudama sakau jam:

– Kapitone... manau, jūs neteisus dėl Rozos.

– Paklausykite... po perkūnais!.. – karštai prieštarauja jis. – Jūs nežinote, jūs... jūs nieko nežinote... juk ji jums nepasakojo apie scenas, kurias man keldavo... apie despotišką savo elgesį... pavydą... egoizmą. Man čia jau niekas nebepriklausė... mano namuose viskas priklausė jai... Jūs ir dabar netikite?.. Mano volteriškas krėslas... nebegalėjau juo naudotis... visai nebegalėjau. Visą laiką jame sėdėdavo tik ji... Beje, Roza paprasčiausiai užgrobė viską... Baisu ir pagalvoti, kad aš nebegalėjau valgyti šparagų su aliejumi... nes ji jų nemėgo!.. Ak, ir gerai, kad ji mirė... Jai pačiai geriau... šiaip ar taip, nebebūčiau jos laikęs savo namuose... ne, ne, velniai rautų!.. Nebebūčiau. Ji labai mane išvargino!.. Aš sotus iki kaklo... Dar kai ką jums pasakysiu... Jeigu aš būčiau miręs anksčiau negu Roza... buvau paruošęs jai puikų siurprizą!.. Jai būtų tekę nuryti karčią piliulę... Patikėkite manimi!.. – Jo šypsena dabar primena žiaurią grimasą... Po kiekvieno žodžio kikendamas, jis kalba toliau: – Jūs žinote, kad aš parašiau testamentą, jame išreiškiau savo valią: užrašiau jai viską... namą... pinigus... pajamas... viską. Tikriausiai ji jums apie tai buvo sakiusi... visiems apie tai pasakodavo... Bet ji jums nepasakė, nes to nežinojo, kad po dviejų mėnesių aš parašiau antrą testamentą, ir jis panaikino pirmąjį... Šį kartą nepalikau jai nieko... velniai rautų!.. Visiškai nieko... – Kapitonas pratrūksta kvatoti... šaižus juokas pasklinda po sodą kaip čirškiančių žvirblių pulkas... Ir jis šaukia: – Puikus sumanymas, ar ne? Ar galite įsivaizduoti, kaip būtų persimainęs jos veidas, kai ji būtų sužinojusi, kad nedidelį savo turtą... bac... aš palieku Prancūzų akademijai... Taip, puikus sumanymas...

Laukiu, kol jis iki soties pasilinksmins, ir rimtu tonu klausiu:

– Na, o dabar, kapitone, ką jūs ketinate daryti?

Kapitonas ilgai stebeilija į mane, žiūri klastingai, meiliai... paskui sako:

– Ką veiksiu dabar?.. Ogi tai priklausys nuo jūsų...

– Nuo manęs?..

– Taip, nuo jūsų, tik nuo jūsų vienos.

– Kaip turėčiau suprasti jūsų žodžius?

Jis išsitiesia visu ūgiu, atkiša į priekį kreivą barzdelę ir bando hipnotizuoti mane suvedžiotojo žvilgsniu.

– Paklausykite, – staiga sako, – eikime tiesiai į tikslą... kalbėkime atvirai... kaip kareiviai... Ar norėtumėte užimti Rozos vietą?.. Ji – jūsų...

Aš laukiau puolimo. Iš jo akių išskaičiau, kad tai netrukus įvyks... Buvau tam pasiruošusi... Nutaisau rimtą, abejingą veidą ir klausiu:

– O abu jūsų testamentai, kapitone?

– Prisiekiu Dievu, aš juos suplėšysiu!

Prieštarauju:

– Bet aš nemoku gaminti valgio...

– Aš jums virsiu... paklosiu lovą... ne tik savo, bet ir jūsų, velniai rautų!.. Aš darysiu viską... – Jis galantiškas, linksmas, akys nušvinta. Laimė, mano garbę išgelbsti mus skirianti gyvatvorė, kitaip, esu tuo įsitikinusi, jis būtų puolęs mane... Šaukia užkimusiu balsu, lyg šaudytų petardas: – Virtuvė nelygu virtuvei! Ak, Celestina, kertu lažybų, kad jūs mokate virtuvės darbus... Velniai rautų, jūs mokate paskaninti maistą prieskoniais!.. Ak, po perkūnais...

Ironiškai šypsausi, pagrasinu pirštu kaip vaikui ir sakau:

– Kapitone... kapitone... jūs – paršelis!

– Ne, ne paršelis!.. – išdidžiai pareiškia jis. – Aš didelis paršas... labai didelis... velniai rautų!.. Be to, yra dar kai kas, ką turėčiau jums pasakyti... – Pasilenkia prie tvoros, tiesia kaklą... Jo akys pasrūva krauju. Sako žemu balsu: – Jeigu jūs, Celestina, ateitumėte pas mane... na...

– Na ir kas tada?

– Na, Lanlerai pasiustų iš įniršio... ak!.. Tai bent puikus sumanymas! – Aš nieko neatsakau, apsimetu, kad labai rimtai svarstau... kapitonas ima nekantrauti... nervinasi... Batų kulnais rausia alėjos smėlį. – Paklausykite, Celestina, – sako jis, – trisdešimt penki frankai per mėnesį... sėdėsite prie šeimininko stalo, gulėsite šeimininko kambaryje, po galais!.. Ir testamentas... Ar jums tinka? Atsakykite man...

– Vėliau pažiūrėsime... O dabar, kol lauksite, velniai rautų, imkite kitą!..

Ir aš nubėgu, kad nenusikvatočiau jam į veidą homerišku juoku, nes tramdomas juokas kutente kutena gerklę.

Dabar man visų sunkiausia tinkamai išsirinkti... Kapitonas ar Žozefas?.. Būdama ir tarnaite, ir meiluže, labai rizikuočiau, nes tapčiau priklausoma nuo kvailo, šiurkštaus, nepastovaus vyriškio, nuo nemalonių aplinkybių ir daugybės kitų dalykų... O ištekėjusi įgyčiau tam tikrą laisvę, normalią, gerbtiną, nuo kitų nepriklausomą laisvę, kurios nesutrikdytų pasikeitusios aplinkybės... Galų gale bent iš dalies išsipildytų mano svajonė...

Savaime suprantama, norėčiau kur kas sėkmingesnės santuokos... Bet kai susimąstai, kiek nedaug šansų gyvenime apskritai turi tokia moteris kaip aš, apsidžiaugi, kad nebereikės be paliovos keliauti iš vienų namų į kitus, regėti vis kitus veidus...

Žinoma, aš iš karto atsisakiau kapitono pasiūlymo... Beje, pastarąjį kartą ir kalbėjausi su juo tik todėl, kad norėjau sužinoti, kas iš tikrųjų yra ta komiška ir niūri marionetė, kokiai žmonių atmainai atstovauja šis keistuolis... Fiziškai jis buvo labai atgrasus, nieko gražaus ir malonaus jame ir norėdamas nepamatytum, o jo sielos jokios priemonės nebūtų galėjusios pakeisti... Roza buvo įsitikinusi, kad tvirtai laiko jį savo rankose, o iš tikrųjų jis ja manipuliavo, kaip norėjo!.. Negalima valdyti niekingo žmogaus, veltui laiką gaištum... Aš mirštu iš juoko, kai įsivaizduoju, kaip tas juokingas žmogus laiko mane glėbyje ir kaip aš jį glamonėju... Jaučiu netgi ne pasidygėjimą, nes ir bjaurintis galima tenkinti aistrą. Aš įsitikinusi, kad šiuo atveju tai būtų neįmanoma... Jeigu kada nors atsitiktinai, įvykus stebuklui, aš atsidurčiau kapitono lovoje, be jokios abejonės, lūpomis negalėčiau liestis prie jo lūpų, nes neįstengčiau sutramdyti juoko. Aš miegojau su daugeliu vyrų iš meilės, dėl malonumo, dėl savo silpnumo arba iš gailesčio, siekdama garbės ar materialinės naudos... Bet dėl to sąžinė manęs negraužia; ir tik labai retais atvejais aš nepatirdavau vienokio ar kitokio malonumo... Bet su tokiu juokingu vyru kaip kapitonas, žinau, to negalėtų būti, negalėtų būti fiziškai... Manau, tai būtų kur kas nenatūraliau, kur kas blogiau nei tai, ką darė šuo, apie kurį man papasakojo Klėklė... Vis dėlto, kad ir kaip būtų, aš esu patenkinta... kone didžiuojuosi... Kad ir koks žemas žmogus man šitai pasiūlė, įgijau daugiau pasitikėjimo savimi, savo grožiu...

O Žozefui jaučiu visiškai kitokius jausmus. Žozefas užvaldė mano mintis. Jis mane pavergė, sudrumstė mano ramybę... Kartais jis mane trikdo, kartais užburia, o kartais kelia siaubą. Žinoma, jis šiurkštus, negražus, siaubingai negražus, bet, kai įdėmiau įsižiūriu, jo išvaizdoje esama kažko puikaus, netgi gražaus, daugiau nei gražaus. Ir visai nesvarbu, tekėsiu už jo ar netekėsiu, žinau, kad pavojinga gyventi su žmogumi, kurį nuolat įtarinėji, nes nežinai, koks jis yra iš tikrųjų... kaip tik tai ir traukia mane prie jo... Jis gali padaryti daug ką, galbūt net nusikaltimą, bet gali padaryti ir gerų darbų... Aš to nežinau... Ko jis iš manęs nori?.. Ką jis man padarys?.. Gal aš tebūsiu man nežinomų jo darbelių įrankis?.. Žaisliukas laukinėms aistroms tenkinti? Ir ar jis iš tikrųjų mane myli?.. O jeigu myli, tai kodėl?.. Kad esu meili... kad turiu ydų... kad aš protinga... kad nekenčiu prietarų? Tas, kuris neslepia, jog yra prietaringas?.. Nežinau... Mane traukia jo paslaptingumas, mane kursto žiaurūs, galingi, nepermaldaujami jo galios kerai.

Jo kerai, taip, jo kerai vis labiau dirgina man nervus, nevalingai užvaldo paklusnų mano kūną. Kai būnu netoli Žozefo, mano jausmai ima kunkuliuoti, aistra liepsnoja taip, kaip dar niekada nebuvo liepsnojusi šalia patino. Manyje įsiplieskia geismas – stipresnis, baisesnis, siaubingesnis ir galingesnis už geismą, kuris baigėsi žmogžudyste, kai aš bučiavau poną Žoržą... Tai kažkas kita, negaliu tiksliai to apibūdinti, tai svarbu tik man, tai jaudina mano protą ir lytį, išlaisvina manyje snaudžiančius instinktus, kurių iki šiolei neįstengė pažadinti jokia kita meilė ar geismo proveržis... Imu drebėti, kai prisimenu šiuos man pasakytus Žozefo žodžius:

– Jūs panaši į mane, Celestina... Ak, žinoma, ne iš veido!.. Mūsų sielos panašios... mūsų sielos panašios viena į kitą...

Mūsų abiejų sielos! Ar gali būti?

Jausmai, kuriuos išgyvenu, tokie nauji, tokie stiprūs, tokie nesuprantami, kad aš nebeturiu nė minutės ramybės... Apžavai neišsisklaido, visą laiką jaučiuosi kaip apmirusi... Veltui bandau galvoti apie ką nors kita... Skaitau, vaikštinėju sode, kai mano šeimininkų nebūna namie, o kai jie namie – su užsidegimu dirbu drabužinėje, tvarkau baltinius... Niekas nepadeda!.. Žozefas užvaldė visas mano mintis... Ne tik dabartines, bet ir tas, kurios susijusios su mano praeitimi... Jis tapo savotišku tarpininku, viską pasitikrinu pagal jį... o su mano praeitimi susiję veidai – bjaurūs ar gražūs – tolsta, tolsta... Viljamo, apie kurį dar nieko nepasakojau... net pono Žoržo, nors maniau, kad jis amžiams sukaustė mano sielą, kaip grūdintos geležies grandinės sukausto katorgininko pečius... visų tų, kuriems niekieno neverčiama, su džiugesiu, aistringai atidaviau dalelę savęs... dalelę virpančio savo kūno, skausmo pritvinkusios širdies dalelę... Dabar iš jų teliko šešėliai... blankūs keisti šešėliai, kurių beveik nebeprisimenu ir kurie netrukus teišnirs miglotuose mano sapnuose... liks tik neapčiuopiama realybė, užmarštis... dūmai... niekas... nebūtis!..

Kartais virtuvėje po pietų, žiūrėdama į Žozefą, į nusikaltėlišką jo burną, akis, išsišovusius skruostikaulius, į žemą kaktą, nelygų gumbuotą kiaušą (kai šviesdavo lempa, nuo jos ant Žozefo krisdavo įspūdingi šešėliai), mintyse sakydavau: „Ne... ne... to negali būti... man pasimaišė protas... aš nenoriu... aš nenoriu mylėti šio žmogaus... Ne, ne!.. Tai neįmanoma..."

Ir vis dėlto įmanoma... nes taip yra... Galų gale reikia, kad pati tai pripažinčiau... Aš myliu Žozefą!..

Ak, dabar suprantu, kodėl niekada nereikia juoktis iš meilės... Kodėl yra moterų, kurios su nenugalima prigimtine jėga puola į glėbį žvėrims ir pabaisoms ir šaukia iš malonumo demonų ir satyrų glėbiuose?

Žozefas, pasakęs, kad turi tvarkyti savo šeimos reikalus, gavo šeimininkės leidimą išvykti rytoj šešioms dienoms. Ir jis išvažiavo į Šerbūrą... Apsisprendė pirkti restoranėlį...

Tik ten keletą mėnesių pats netvarkys jokių reikalų. Turi patikimą draugą, kuris padarys, ką reikia...

– Suprantate, – sako Žozefas, – iš pradžių restoranėlį reikia perdažyti... daug ką jame pakeisti... kad būtų gražus, su nauja iškaba, kurioje auksinėmis raidėmis bus užrašyta: „Prancūzų armijai!" Be to, kol kas negaliu palikti šios vietos... Negaliu to daryti...

– Kodėl, Žozefai?

– Todėl, kad dabar negaliu...

– O kada išvažiuosite visam laikui?

Žozefas kasosi pakaušį, šnairomis dėbčioja į mane... paskui sako:

– Aš nieko nežinau... Galbūt po kokių šešių mėnesių... o gal ir anksčiau... gal vėliau... Negaliu žinoti... Tai priklauso...

Suprantu, kad jis nenori atvirauti... Nepaisydama to, primygtinai kamantinėju:

– Nuo ko tai priklauso?

Jis dvejoja, nesiryžta atsakyti į mano klausimą. Paskui paslaptingu susijaudinusio žmogaus tonu sako:

– Nuo vieno reikalo... nuo vieno labai svarbaus reikalo...

– Kokio reikalo?..

– Nuo vieno reikalo... va!

Jo balsas atšiaurus... jis ne piktas... jis nervingas.

Žozefas nieko nebekalba apie mane... tai labai stebina, jaučiuosi nemaloniai apvilta... Galbūt jis apsigalvojo?.. Gal jam įkyrėjo mano smalsavimas ir dvejonės?.. Beje, nieko keista, jeigu aš domiuosi įvykiu, dėl kurio turėčiau dalytis su Žozefu sėkme ar nesėkme... O gal mano įtarinėjimai, kurių neįstengiau nuslėpti, jog jis išprievartavo mažąją Klarą, galų gale baigsis mūsų išsiskyrimu?.. Iš to, kaip tvinkčioja širdis, jaučiu, kad sprendimą, kurį atidėliojau norėdama pakoketuoti ir paerzinti Žozefą, jau esu priėmusi... Būti laisvai... karaliauti prie kasos... įsakinėti kitiems, žinoti, kad į tave žiūri tiek tavęs geidžiančių ir tave dievinančių vyrų!.. Ir niekada to nebebus?.. Mano svajonė suduš, kaip sudužo visos ankstesnės svajonės?.. Nenoriu, kad Žozefas manytų, jog kariuosi jam ant kaklo... tenoriu sužinoti, ką jis apie tai mąsto... Nutaisau liūdną miną... atsidūstu ir sakau:

– Kai jūs, Žozefai, išvyksite, man gyvenimas šiuose namuose bus nepakenčiamas... Aš pripratau prie jūsų... prie mūsų pokalbių...

– Po galais!..

– Ir aš išvažiuosiu. – Žozefas neprataria nė žodžio... žingsniuoja pirmyn atgal po klėtį... kakta suraukta... kažką mąsto... mėlynos prijuostės kišenėje nervingai sukioja sodo žirkles...

veidas piktas... Žiūrėdama, kaip jis vaikšto pirmyn atgal, sakau: – Taip, išvažiuosiu... Grįšiu į Paryžių... – Jis neprotestuoja... nešaukia... net nežiūri į mane... Įmeta į gęstančią krosnį malką... paskui vėl tyliai žingsniuoja po kambarėlį... Kodėl jis taip elgiasi?.. Vadinasi, sutinka skirtis... Vadinasi, nori, kad tai įvyktų?.. Nebepasitiki manimi ir nebemyli kaip anksčiau?.. Gal išsigando, matydamas, kad esu tokia neatsargi, gal bijo mano klausimų?.. Klausiu jo, o pati virpu visu kūnu: – Ar jums, Žozefai, irgi liūdna, kad daugiau nebesimatysime?..

Jis nesustoja ir net nešnairuoja į mane.

– Žinoma, – atsako. – Ko jūs norite?.. Negalima versti žmonių daryti to, ko jie nenori... Arba patinka, arba nepatinka...

– Ko aš nenorėčiau daryti, Žozefai?

Neatsakęs į mano klausimą, jis kalba toliau:

– Jūs visada taip blogai apie mane manote...

– Aš? Kodėl man tai sakote?..

– Todėl, kad...

– Ne, ne, Žozefai... jūs manęs nebemylite... dabar jums rūpi visai kiti dalykai... aš nieko neatsisakiau... tik svarsčiau, štai ir viskas... Paklausykite, juk tai suprantama... Reikia apgalvoti savo gyvenimą... Atvirkščiai, jūs turėjote teigiamai įvertinti tai, kad dvejoju... Iš to galima spręsti, kad esu rimta moteris...

– Celestina, jūs gera moteris... tvarką mėgstanti moteris...

– Na ir kas?..

Pagaliau Žozefas liaujasi žingsniavęs ir įsmeigia į mane nepatiklias, bet jau meilesnes akis...

– Celestina, yra visiškai kitaip, nei jūs sakote... Aš netrukdau jums svarstyti... Velniai rautų! Galvokite... Mes turime laiko... mes pasikalbėsime apie tai, kai grįšiu... Tik aš labai nemėgstu... perdėto smalsumo... Yra dalykų, kurie moterims neturėtų rūpėti... yra tokių dalykų... – Frazę baigė linguodamas galva: – Celestina, tik apie tai galvoju... Svajoju apie jus... kai apie jus pagalvoju, užverda kraujas... Tai tiesa, kaip tiesa ir tai, kad Dievas egzistuoja... Tai, ką jums sakiau, galiu pakartoti... Mes apie tai dar pasikalbėsime... Tik nereikia būti tokiai smalsiai... Jūs dirbkite savo darbus, o aš dirbsiu savuosius... Tuomet nepadarysime klaidų ir nebus jokių netikėtumų... – Priėjęs paėmė mane už rankų ir pasakė: – Aš esu kietakaktis, Celestina... kas tiesa, tas tiesa!.. Bet jeigu apsisprendžiu, savo nuomonės nebekeičiu... Nė su pagaliu nebeišmuštum... Celestina, aš svajoju... apie jus... mažame restoranėlyje...

Žozefo marškinių rankovės paraitotos iki alkūnių, iš po baltos lyg aliejumi išteptos odos ryškėja didžiuliai, stangrūs raumenys; tvirtomis rankomis jis galėtų sulenkti bet kokį daiktą. Ant abiejų rankų matyti tatuiruotės: liepsnojančios širdys, vazos su pamerktomis gėlėmis, virš jų – du sukryžiuoti durklai. Nuo plačios, iškilios, it būtų su šarvais, Žozefo krūtinės trenkia stiprus laukinio žvėries kvapas. Apkvaitusi nuo jo jėgos ir to kvapo, priglundu prie pastovo, ant kurio jis, kai atėjau, šveitė pakinktus. Nei ponas Ksavjė, nei ponas Žanas, nors buvo gražūs ir išsikvepinę, neveikdavo manęs taip stipriai kaip šis žemakaktis plėšrūną primenantis vyriškis, kone senis... Apglėbiu jį, liečiuosi prie tvirtų kaip plienas jo raumenų ir sakau dusliu balsu:

– Žozefai... mums reikia tuojau pat pasimylėti... mielas mano Žozefai... Aš irgi svajoju apie jus... kai būnu su jumis, man irgi užverda kraujas...

Bet Žozefas rimtu tėvo tonu atsako:

– Celestina, dabar to daryti negalima...

– Ak, tuojau pat, Žozefai, mielas mano Žozefai!..

Jis pamažu išsilaisvina iš glėbio.

– Celestina, žinoma, mes galėtume pasilinksminti... Bet juk reikalas rimtas... ne vienadienis dalykas... reikia neprarasti galvos... To daryti negalima... pirmiausia mus turi palaiminti kunigas.

Mes stovime vienas prieš kitą, Žozefo akys blizga, man svaigsta galva... kūnas tarytum liepsnoja...

XV
Lapkričio 20-oji

Žozefas, kaip buvo iš anksto susitarta, vakar rytą išvyko į Šerbūrą. Kai nuėjau į virtuvę, jo ten jau nebebuvo. Tebesnūduriuojančios Marianos akys užtinusios, balsas gergždžia. Ji pumpuoja vandenį. Virtuvėje ant stalo stovi lėkštė, iš kurios Žozefas dar visai neseniai valgė sriubą, ir tuščias puodukas, iš kurio jis gėrė sidrą... Aš nerimauju, bet esu ir patenkinta, nes gerai suprantu, kad šiandien pagaliau prasideda mano pasiruošimas naujam gyvenimui. Diena apniukusi, lauke šalta. Už sodo miega rūke skendintis kaimas. Kažkur toli, plika akimi nematomame slėnyje, girdėti silpnas lokomotyvo ūkavimas. Traukinys išsiveža Žozefą, o drauge ir mano likimą... Atsisakau pusryčių... atrodo, kažkas didelis ir sunkus pripildė mano skrandį... jau nebegirdžiu švilpuko. Tirštas rūkas nukloja sodą...

O jeigu Žozefas negrįš?..

Visą dieną buvau išsiblaškiusi, nervinga, labai susijaudinusi. Dar niekada šie namai neatrodė man tokie nuobodūs, ilgi jų koridoriai – tokie niūrūs. Tyla stingdė kraują. Kaip niekada anksčiau erzino pagiežingas šeimininkės veidas ir spigus jos balsas. Neįmanoma dirbti. Mes smarkiai susivaidijome su šeimininke, jau maniau, kad po šios scenos teks išvykti iš šių namų... Klausiau savęs, ką reikės veikti tas šešias dienas be Žozefo... Baiminausi, kad bus labai liūdna pietauti su Mariana. Man labai reikėjo su kuo nors pasikalbėti...

Vakarais Mariana, prisigėrusi alkoholio, visiškai pakvaišta... Jos smegenys atbunka, liežuvis ima pintis, lūpos atvypsta ir atrodo kaip senų šulinių rentiniai... ji nuliūsta, ima verkti... Tuomet girdžiu tik jos dejones, tylius šūkavimus, panėšinčius į naujagimio šūksnius... Beje, vakar ji buvo ne tokia girta kaip įprastai ir be perstojo dūsaudama kaip paslaptį pranešė man, jog būgštauja, kad galinti būti nėščia... Mariana nėščia!.. To tik ir trūko... Kai išgirdau šią naujieną, suėmė juokas... Bet staiga mane pervėrė aštrus skausmas, lyg kas būtų perliejęs botagu... O kas, jeigu Mariana pastojo nuo Žozefo?.. Prisiminiau, kaip pirmą dieną atvykus man kilo įtarimų, kad galbūt jie miega drauge... Bet vėliau kvaili įtarinėjimai nepasitvirtino, priešingai... ne, ne, tai neįmanoma... Jeigu Žozefas būtų turėjęs intymių ryšių su Mariana, aš apie tai būčiau žinojusi... būčiau suuodusi... Ne, čia kažkas ne taip... to negali būti... Bet juk Žozefas – tikras artistas, jis moka apsimetinėti... Aš klausiu:

– Mariana, ar jūs įsitikinusi, kad esate nėščia?

Mariana čiuopia pilvą... stori pirštai sulenda į jo klostes kaip į prastai pripūstą guminę oro pagalvę.

– Ar aš įsitikinusi?.. Ne, – atsako ji. – Tik bijau, kad galiu būti nėščia.

– Bet, Mariana, nuo ko jūs galėjote pastoti?

Ji šiek tiek dvejoja... paskui kiek didžiuodamasi pareiškia:

– Ogi nuo šeimininko!

Šį kartą vos neužspringstu iš juoko. Tik to betrūko, kad šeimininkas... Ak, čia tai bent!.. Mariana, pamaniusi, jog aš juokiuosi dėl to, kad jos meilužis – toks svarbus asmuo, irgi pratrūksta juoku...

– Taip... taip, nuo šeimininko!.. – kartoja ji.

Bet kaip galėjo nutikti, kad aš nieko nepastebėjau? Kaip?! Tokie žaismingi dalykai vyko, galima sakyti, mano pašonėje, o aš nieko nemačiau... nieko neįtariau?.. Kamantinėju Marianą, apipilu ją klausimais... Mariana mielai pasakoja kiek puikuodamasi:

– Prieš du mėnesius šeimininkas atėjo, kai aš po pusryčių ploviau indus. Tai nutiko netrukus po to, kai jūs atvykote į šiuos namus... Iškart po to, kai šeimininkas kalbėjosi su jumis ant laiptų. Įėjęs į virtuvę, jis ėmė energingai mostaguoti rankomis... garsiai švilpauti... išsprogino raudonus veizolus. Pamaniau, kad jį ištiko širdies smūgis ir kad jis tuojau pargrius... Neprataręs nė žodžio, puolė prie manęs, ir aš suvokiau, kur šuo pakastas... Šeimininkas, jūs suprantate... aš neišdrįsau jam pasipriešinti... Be to, čia retai kada gali pasitaikyti tokia proga!.. Jis labai mane nustebino... ir suteikė man malonumą... Po to įvykio dažnai pas mane ateidavo... Jis labai malonus vyras... labai švelnus...

– Jis tikras kiaulė, ar ne, Mariana?

– Ak, taip! – atsidūsta ji, o akyse spindi džiaugsmo žiburėliai... – Ir koks gražus vyras!.. Ir visa kita!.. – Stambų suglebusį jos veidą iškreipia gyvuliška šypsena... O po mėlyna netvarkinga, riebalais ir anglimi ištepta palaidine kaip bangos kyla ir leidžiasi žemyn dvi didelės jos krūtys. Vėl klausiu jos: – Ar jūs bent patenkinta?

– Taip... aš labai patenkinta, – atsako ji. – Tai yra buvau labai patenkinta... nes nesu tikra, kad nepastojau... Mano metuose... būtų labai liūdna! – Bandau raminti ją kaip tik moku... Ji klausosi mano žodžių linguodama galva... Paskui priduria: – Ir vis dėlto... kad būtų ramiau... rytoj eisiu pas ponią Guen...

Nuoširdžiai užjaučiu tą vargšę moterį, kuriai krūtinę užgulė toks sunkus akmuo, kurią kamuoja tokios niūrios mintys... Ak!

Kokia ji liūdna ir verta užuojautos!.. Ir kaip toliau klostysis jos gyvenimas?.. Keista, kad meilė nepadovanojo jai džiaugsmo... nepridėjo žavesio... Ji nespinduliuoja ta šviesia aura, kuri nušviečia pačius bjauriausius veidus... Liko tokia, kokia buvo... sunki, suglebusi ir susmukusi... Džiaugiuosi bent tuo, kad prie laimės, turėjusios atgaivinti storą jos kūną, taip seniai nepatyrusį vyro glamonių, esu prisidėjusi ir aš... Juk šeimininkui aistrą sužadinau aš, ir jis nuėjo tenkinti jos pas tą apverktiną būtybę... Labai švelniai jai pasakiau:

– Mariana, jums reikia būti labai atsargiai... Jei šeimininkė jus užklups, bus siaubinga...

– O, mums negresia joks pavojus! – sušuko ji. – Šeimininkas ateina pas mane tik tada, kai jo žmonos nėra namie... Jis niekada ilgai neužsibūna... kai pasitenkina, tuojau pat išeina... Be to, kambaryje yra durys, vedančios į nedidelį kiemą... Pro vartelius galima patekti į skersgatvį. Kilus bent menkiausiam triukšmui, šeimininkas gali išbėgti, ir niekas jo nepamatys... O jeigu šeimininkė mus ir užkluptų... na... tebūnie!

– Vargše mano Mariana... šeimininkė tuojau pat išvytų jus lauk...

– Tegul veja! – pakartojo ji, linguodama galvą kaip sena meška...

Po slogios tylos, kai mintyse bandžiau įsivaizduoti tas dvi varganas būtybes, tenkinančias savo aistras prie indų plovyklos, paklausiau:

– O ar šeimininkas elgiasi su jumis švelniai?

– Žinoma, švelniai...

– Ar retkarčiais sako jums meilius žodžius? Ką jis jums šneka?

Ir Mariana atsako:

– Šeimininkas ateina... Puola prie manęs... paskui sako: „Ak, velniai rautų!.. Ak, velniai rautų!..“ Ir švilpauja... švilpauja... Ak, jis labai mielas...

Palikau ją šiek tiek susijaudinusi... Aš nebesijuokiau ir daugiau niekada nebesijuoksiu iš Marianos, gailestis, kurį jai jaučiu, peraugo į graudulį. Bet suvokiau, kad iš tikrųjų gailiuosi pati savęs. Eidama į savo kambarį pajutau gėdą, mane apėmė neviltis... Niekada nereikia daug svarstyti apie meilę. Iš tikrųjų, kokia liūdna yra meilė! Ir kas iš jos lieka? Vien tik juoką keliantis apmaudas, ir nieko daugiau... Kas liko man iš meilės ponui Žanui, kurio nuotrauka, įrėminta raudono pliušo rėmeliuose, stovi mano kambaryje ant židinio? Nieko, vien tik nusivylimas, mintys apie tai, kad mylėjau beširdį, pasipūtusį kvailį... Negi iš tikrųjų galėjau mylėti tą nepadorų išblyškusio veido dabitą, negi man galėjo patikti jo juodos ordonanso žandenos, ant kaktos plaukus per vidurį skiriantis sklastymas?.. Jo nuotrauka mane erzina... Nebenoriu nuolatos matyti kvailų jo akių, spoksančių į mane įžūliu gašlūno žvilgsniu. Ak, ne!.. Tegul jo nuotrauka keliauja į lagamino dugną, kur jau guli kitų vyrų nuotraukos, ir tegul dūla ten iki to laiko, kai aš sudeginsiu ir paversiu pelenais praeitį, kurios vis labiau ir labiau nekenčiu!..

Prisimenu Žozefą... Kur jis dabar? Ką jis veikia? Ar galvoja apie mane? Tikriausiai jis dabar restoranėlyje. Apžiūri patalpą, svarsto, viską matuoja, įsivaizduoja, kokį efektą aš darysiu stovėdama prie kasos, prie veidrodžio, tarp tviskančių taurių ir įvairiaspalvių butelių. Kaip norėčiau gerai pažinti Šerbūrą, jo gatves, jo aikštes, jo uostą, kad galėčiau įsivaizduoti Žozefą, vaikštinėjantį po miestą pirmyn atgal ir užkariaujantį jį, kaip užkariavo mane. Karštligiškai vartausi nuo vieno šono ant kito. Mintimis iš Rejono miško persikeliu į Šerbūrą... nuo mažosios Klaros lavono į restoranėlį. Iškankinta nemigos, pagaliau imu snūduriuoti, bet vis tiek prieš akis regiu atšiaurų ir rūstų Žozefą, Žozefo paveikslą, ryškėjantį kažin kur toli, juodame audringos jūros fone, kur matyti balti rangautai ir raudonos rėjos.

Šiandien, sekmadienį, po vidurdienio nuėjau į Žozefo kambarį. Iš paskos nusekė ir abu paslaugūs šunys; žiūrėjo į mane tarytum klausdami: „Kur Žozefas?" Maža geležinė lova, didelė spinta, žema komoda, stalas, dvi kėdės – viskas iš paprasto nedažyto medžio; drabužių pakaba, kurią nuo dulkių saugo žalia blizgi ant metalinio strypo kabanti užuolaida – štai ir visi baldai. Nors kambaryje nėra prabangos, jis labai tvarkingas ir švarus. Jame esama kažko rūstaus ir griežto, kaip vienuolyne, vienuolio celėje. Ant kalkėmis išbaltintų sienų, tarp Deruledo ir generolo Mersjė portretų, kabo neįrėminti Švenčiausiosios Mergelės paveikslai... Trijų Išminčių pagerbimo... nekaltų kūdikių žudymo... Rojaus vaizdai... Virš lovos – didelis juodmedžio krucifiksas ir Verbų sekmadienį pašventinta buksmedžio šakelė...

Be jokios abejonės, nors tai ir nemandagu, negalėjau atsispirti dideliam troškimui visur pasirausti ir sužinoti Žozefo paslaptis... Tame kambaryje nėra nieko paslaptingo, Žozefas nieko jame neslepia. Tai kuklus kambarys vyro, kuris neturi paslapčių ir gyvena nepriekaištingą, nesudėtingą, jam įprastą gyvenimą... Sieninių spintų ir komodos raktai palikti, kur buvę, visos dėžės atrakintos. Ant stalo guli sėklų paketai ir knyga „Geras sodininkas", ant židinio – maldaknygė pageltusiais puslapiais ir nedidelė užrašų knygelė, kurioje surašyti įvairūs baldų vaško gaminimo, Bordo regiono tyrių, nikotino ir geležies sulfato tirpalų receptai... Ir jokios dalykinės, politinės, šeimos ar meilės korespondencijos... Komodoje šalia nebenaudojamos avalynės ir senų laistytuvų antgalių suversta krūva brošiūrų ir *La Libre Parole* numerių. Po lova – spąstai miegapelėms ir pelėkautai...

Aš viską apčiupinėjau, viską išrausiau, viską ištraukiau iš dėžių; apžiūrėjau drabužius, čiužinius, baltinius, stalčius. Nėra nieko, kas būtų galėję mane nustebinti!.. Spintose jokių permainų... viskas palikta taip, kaip buvo tada, kai prieš savaitę tvarkiau jas prižiūrint Žozefui... Ar gali būti, kad jo kambaryje nėra nė vieno iš daugybės niekučių, nuolatos po ranka esančių daikčiukų, iš kurių galima spręsti apie žmogaus skonį, jo aistras ir mintis... sužinoti kai ką iš to, kas jam svarbiausia gyvenime?.. Ak, o kas, jeigu?.. Iš stalo stalčiaus gilumos ištraukiu į popierių susuktą ir keturis kartus tvirtai perrištą cigarų dėžutę... Įdėjusi nemažai pastangų, šiaip taip atnarplioju raištelius, atidarau dėžutę ir matau ant vatos sluoksnio gulinčius penkis pašventintus medalėlius, nedidelį sidabrinį krucifiksą ir iš raudonų karoliukų suvertą rožinį... Kiekviename žingsnyje susiduriu su religija!..

Baigusi kratą einu iš kambario lauk, nervinuosi, nes neradau, ko ieškojau, nesužinojau, ką norėjau sužinoti. Viskas rodo, kad Žozefas – nenuspėjamas žmogus... Visi daiktai – nebylūs kaip ir jo burna, neįžvelgiami kaip jo akys ir kakta... Visą likusią dienos dalį man nuolatos prieš akis iškyla čia paslaptingo, čia pašaipaus, čia niūraus Žozefo veidas. Ir atrodo, kad girdžiu, kaip jis man sako: „Na, ar daug sužinojai, smalsi žiopliuke? Ak, tu ir vėl gali apžiūrėti mano baltinius, mano dėžes, pasirausti jose ir mano sieloje... tu niekada nieko nesužinosi!.."

Aš nebenoriu apie visa tai mąstyti, nebenoriu galvoti apie Žozefą... Labai skauda galvą, atrodo, išsikraustysiu iš proto... Grįžkime prie mano prisiminimų...

Vos tik išėjusi iš Neji vienuolyno atsidūriau įdarbinimo kontorų pragare. O juk buvau pasižadėjusi niekada į jas nebesikreipti... Bet ką daryti, kai atsiduri gatvėje ir neturi pinigų net duonos kąsniui nusipirkti?.. O draugės, o seni mano draugai? Ak, taip!.. Jie net neatsako į mano laiškus... Skelbimai laikraščiuose?.. Labai brangu, be to, gauni kalnus laiškų... tave trikdo dėl menkiausių niekų... Ir tai labai rizikinga... Tokiais atvejais visada reikia skolintis pinigų, o tie dvidešimt frankų, kuriuos man buvo paskolinusi Klėklė, labai greitai ištirpo... Ir kas tada? Užsiimti prostitucija?.. Slampinėti šaligatviais?.. Vestis pas save vyrus, kurie galbūt dar didesni vargšai nei tu?.. Ak, nė už ką... savam malonumui – kiek širdis geidžia... Už pinigus? Aš negaliu... nežinau, kas nutiks, bet visada vienaip ar kitaip man pavyksta išsisukti iš situacijos... Kartą netgi buvau priversta užstatyti kai kuriuos auksinius savo papuošalus, kad susimokėčiau už būstą ir maistą... Nesėkmės neišvengiamai verčia kreiptis į lupikautojų ir žmonių išnaudotojų kontoras.

Ak, įdarbinimo kontoros – kokia bjauri apgaulė... Iš pradžių reikia duoti dešimt su, kad tave įrašytų į sąrašą, paskui laukti, kol pasiūlys kokią nors prastą vietą... Vietų siaubinguose barakuose daug, telieka rinktis geriausias iš pačių blogiausių... Šiandien bet kuri moteris, kokia nors smulki prekiautoja, per dieną parduodanti prekių tik už keturis su, būtinai nori turėti tarnaitę ir įsivaizduoti, kad ji – grafienė... Apgailėtina! Jeigu po pokalbių, orumą žeminančių tardymų ir įžeidžiamų derybų pavyksta susitarti su viena iš tų godžių buržua, tave rekomendavusiai kontorai turėsi atiduoti tris procentus metinės savo algos. Ir visai prasti popieriai, jeigu ištversi tik dešimt dienų toje vietoje, kurią kontora tau parūpino. Kontorai dėl to nei šilta, nei šalta... ji gerai skaičiuoja ir ji reikalauja sumokėti procentus. Ak, tam jie gabūs; žino, kur tave siunčia, ir žino, kad netrukus vėl pas juos ateisi... Per keturis su puse mėnesio aš pakeičiau septynias vietas... Viena už kitą blogesnes... Siaubingos vietos, blogesnės nei katorga. Taigi turėjau sumokėti kontorai tris procentus algos, neva gautos už septynerius metus, taip pat ir tuos dešimt su už tai, kad būčiau įrašyta į jų sąrašą, iš viso daugiau kaip devyniasdešimt frankų... Ir niekur nedingsi, kiekvieną kartą turi viską pradėti nuo pradžių... Kokia neteisybė!.. Argi tai ne šlykšti vagystė?.. Vagystė?.. Kur tik meti akį, visur vien vagystės... Suprantama, visada labiausiai apvagiami tie, kurie nieko neturi, ir apvagia juos žmonės, kurie turi viską... Bet ką daryti? Įsiunti, maištauji, bet galiausiai nusprendi, kad geriau būti apvagiamam, nei vargti kaip kokiam šuniui gatvėje... Iš tikrųjų pasaulis blogai sutvarkytas... kaip gaila, kad anuomet generolas Bulanžė neturėjo pasisekimo!.. Kad ir kaip būtų, jis, regis, mylėjo tarnus...

Kontora, į kurios sąrašą iš kvailumo įsirašiau, buvo Koliziejaus gatvėje, kiemo gilumoje, trečiame juodo, labai seno namo aukšte – tokiuose namuose paprastai gyvena darbininkai. Kai purvinomis siaurų ir stačių laiptų pakopomis, prie kurių limpa batų padai, imi kopti aukštyn, kai remdamasis į drėgnus turėklus išsipurvini rankas, kai į veidą tvoskia baisus dvokas, iš kabinetų sklindanti švino ir paplavų smarvė, jautiesi visiškai sugniuždytas... Aš nesu nugeibėlė, bet kai tik pamatau tuos laiptus, mane pradeda vimdyti, ima linkti keliai, pajuntu beprotišką norą kuo greičiau sprukti iš ten... Viltis, visą kelią rusenusi širdyje, išblėsta, ją užgesina slogi atmosfera išvydus nešvarius laiptus, šlapiuojančias sienas, kur tave, regis, persekioja klaikios šmėklos ir šaltakraujės rupūžės. Iš tikrųjų nesuprantu, kaip žavingos damos ryžtasi eiti į tą sveikatai kenksmingą lūšną... Teisybę sakant, jos nejaučia pasibjaurėjimo... Ir kuo šiais laikais bjaurisi žavingos damos?.. Jos neitų į tokius namus padėti vargšui... bet, norėdamos apkvailinti kambarinę, eis velniaižin kur!..

Toje kontoroje reikalus tvarkė ponia Pola-Diuran, aukšta keturiasdešimt penkerių metų moteris; juodi, garbanoti, su sklastymu per vidurį plaukai, baisiu korsetu suveržtas glebus kūnas dar buvo išsaugoję buvusio grožio likučius, ir ji atrodė didingai... Ir akys, kokios akys!.. Po galais, tikriausiai anksčiau tai moteriai daug mokėdavo!.. Santūri, elegantiška, ji visada vilkėdavo juodos taftos suknia, nešiojo auksinę grandinėlę, puošiančią iškilią krūtinę, ryšėdavo rudo aksomo kaklaskarę; baltos rankos bylojo apie aukštą jos rangą ir šiokį tokį pasipūtimą. Ji artimai bendravo su vienu smulkiu miesto tarnautoju ponu Luji; mes žinojome tik jo vardą... Tas trumparegis keistuolis, nerangus tylenis, vilkėjo visiškai sudėvėtą pilkos spalvos pernelyg trumpą striukę... Nors buvo jaunas, atrodė liūdnas ir baikštus; iš visko sprendžiant, tas bevalis žmogus nebuvo laimingas... Jis nedrįsdavo mūsų užkalbinti, juolab žiūrėti į mus, nes jo globėja buvo labai pavydi... Kai įeidavo į kambarį su portfeliu rankoje, tenkindavosi vien tuo, kad šiek tiek kilstelėdavo kepurę net nepasukdamas galvos į mūsų pusę; vilkdamas kojas, slinkdavo koridoriumi tarsi šešėlis... Ir koks išsekęs buvo tas vargšelis!.. Ponas Luji tvarkydavo korespondenciją ir namų knygas... dirbdavo ir kitus panašius darbus...

Ponia Pola-Diuran iš tikrųjų nebuvo nei Pola, nei Diuran; abi tarpusavyje taip puikiai derančias pavardes ji paveldėjo iš dviejų dabar jau mirusių ponų, su kuriais kadaise palaikė artimus ryšius ir kurie davė jai pinigų šiai kontorai įsteigti. Tikras jos vardas buvo Žozefina, o pavardė – Karp. Kaip dauguma kitų įdarbinimo kontorų savininkių, anksčiau ji dirbo kambarine. Beje, tai išduodavo manieringas jos elgesys – tikra aukštuomenės damos elgesio parodija; šito ji išmoko tarnaudama, bet kad ir kaip būtų, auksinė grandinėlė ir juodos taftos suknia neįstengė nuslėpti žemos jos kilmės. Turiu pasakyti, kad ji, kaip buvusi kambarinė, kartais elgdavosi įžūliai, bet įžūliai elgdavosi tik su mumis, o prieš savo klientes, atsižvelgdama į socialinę ir turtinę jų padėtį, keliaklupsčiaudavo ir pataikaudavo joms.

– Ak, ponia grafiene, kokia liaudis, – maivydamasi sakydavo ji. – Yra labai daug kambarinių, pripratusių prie prabangos, tai yra merginų, kurios nenori nieko daryti... nenori dirbti; aš negaliu garantuoti, kad jos garbingos ir padorios... O darbščių kambarinių, mokančių siūti, gerai išmanančių savo amatą, visai nebeliko... bent aš tokių neturiu... niekas jų nebeturi... Tikra teisybė...

Beje, jos kontoroje visada būdavo daug žmonių... Dažniausiai pas ją ateidavo klientės iš Eliziejaus Laukų – užsienietės ir žydės... Ak, kiek visokiausių istorijų ten būdama sužinojau!

Kontoros durys atsidaro į koridorių, iš jo galima patekti į taftos suknia vilkinčios ponios Pola-Diuran svetainę. Kairėje koridoriaus pusėje – kažkokia tamsi anga, erdvus prieškambaris. Jame stovi ratu sustatyti suolai ir stalas, uždengtas nublukusia raudonos spalvos saržos staltiese. Ir nieko daugiau. Šviesa čia pakliūva pro aukštai esantį siaurą pertvaros, skiriančios prieškambarį nuo kontoros, langą. Pro jį į kambarį sklinda blausi šviesa – liūdnesnė už šešėlį; prietemoje sunku įžiūrėti daiktus ir veidus.

Kiekvieną rytą ir po vidurdienio mes – virėjos ir kambarinės, sodininkai ir tarnai, vežikai ir metrdoteliai – ateidavome čion ir leisdavome laiką pasakodami vieni kitiems apie savo nelaimes, vainodami savo šeimininkus ir laukdami, kol mums pasiūlys kokią nors ypatingą, fantastišką vietą, kur nepatirsime jokių nemalonumų. Vieni atsinešdavo knygų arba laikraščių ir su malonumu skaitydavo, kiti rašydavo laiškus. Triukšmingus mūsų pokalbius – čia linksmus, čia liūdnus – staiga nutraukdavo kaip viesulas į kambarį įsiveržusi ponia Pola-Diuran.

– Nutilkite, panelės! – sušukdavo ji. – Svetainėje nebeįmanoma susikalbėti. – Arba staiga suspigdavo: – Panele Žana!

Panelė Žana atsistodavo, šiek tiek pasitvarkydavo plaukus ir sekdavo paskui ponią Pola-Diuran į kontorą. Po kelių minučių grįždavo niekinamai šypsodamasi. Pasirodo, jos rekomendacija prasta... Ir ko jiems dar reikia? Montiono premijos?.. Angeliuko diplomo?..

Arba nesusitardavo dėl algos.

– Ak, ne!.. Šykštuoliai!.. Pas tokius bjaurius šeimininkus nieko neužsidirbsi... Turgininkė... Olialia!.. Keturi vaikai namuose... Ir jų bus dar daugiau!

Žana savo įsiūtį išliedavo piktai ar nešvankiai gestikuliuodama.

Mes visi paeiliui eidavome į saloną. Vis garsiau ir spigiau mus pakviesdavo ponia Pola-Diuran, vaško spalvos jos oda net pažaliuodavo iš pykčio... Mačiau, su kuo susidūriau, ir supratau, kad ši vieta man netinkama... Ir tada, norėdama pasilinksminti, užuot atsakinėjusi į kvailus puošnių damų klausimus, pati imdavau klausinėti. Man buvo smagu matyti jų veidus...

– Ponia, ar jūs ištekėjusi?

– Žinoma...

– Ak, ponia, ar jūs turite vaikų?

– Be abejo...

– O šunų?

– Turiu...

– Ponia, ar jūsų kambarinė turi triūsti iki vėlyvo vakaro?

– Kai vakarais išvykstu... be jokios abejonės...

– Ponia, ar jūs dažnai vakarais išvykstate? – Toji kramto lūpas... jau ketina atsakyti. Tada nužvelgiu niekinamu žvilgsniu jos skrybėlę, kostiumėlį, ją visą ir lakonišku, sarkastišku tonu sakau: – Labai gaila... bet, ponia, vieta, kurią siūlote, man nepatinka... Aš niekada neinu tarnauti į tokius kaip jūsų, ponia, namus...

Ir triumfuodama išeinu pro duris...

Kartą neaukša, blyškialūpė, ryškiai dažytais plaukais, skruostais ir lūpomis moteris – labai įžūli ir šleikščiai išsikvepinusi – uždavė man apie trisdešimt šešis klausimus ir galiausiai paklausė:

– Ar jūs elgiatės tinkamai? Ar nesivedžiojate į namus meilužių?

– O jūs, ponia? – paklausiau ramiu tonu, nė truputėlio nenustebusi.

Kai kurios, ne tokios nuovokios, ilgai laukusios vietos, arba nedrąsios, parsisamdydavo į labai prastus namus. Tokios būdavo išlydimos pašaipiai:

– Geros kelionės... Iki greito pasimatymo!..

Kai žiūrėdavau į čia susirinkusiuosius, apatiškai sėdinčius ant suolų, susigūžusius, užsisvajojusius, nutaisiusius kvailą veido išraišką ar be paliovos plepančius... kai girdėdavau, kai mus vieną po kitos kviečia kontoros šeimininkė: „Panele Viktorija!.. Panele Irena!.. Panele Ziulma!..", jaučiausi taip, lyg laiką leistume viešnamyje laukdamos savo eilės... Nežinau, ar tai mane prajuokino, ar nuliūdino, bet kartą garsiai ėmiau ir pasakiau apie tai visiems. Visi balsingai nusikvatojo. Paskui moterys papasakojo man, ką įdomaus žinojo apie tokio pobūdžio įstaigas... Viena išpurtusi, apelsiną lupanti storulė pareiškė:

– Be jokios abejonės, ten geriau... Ten visą laiką šventė. Ar žinote, panelės, kiek ten yra šampano... merginos ten vilki palaidinėmis su sidabro žvaigždutėmis... ir jos be korsetų!

Viena nedora, aukšto ūgio, liesa, kaip derva juodais plaukais mergina pasakė:

– Be to... tai tikriausiai mažiau vargina... Vieną dieną man yra tekę gulėti su šeimininku, su šeimininko sūnumi... su durininku... su tarnu iš pirmo aukšto... su mėsininko pasiuntiniu... su bakalėjininkės pasiuntiniu... su geležinkelio darbininku, su dujininku... su elektriku... ir dar su kitais... ir, žinote, man to pakako!..

– O, koks purvas! – pasigirdo šūksniai iš visų pusių.

– Dar ko!.. O gal jūs esate angelėliai?.. Ak, kokia nelaimė!.. – gūžčiodama kampuotais pečiais sušuko aukštoji juodaplaukė ir pliaukštelėjo delnu sau per klubą.

Prisimenu, tą dieną mano mintys sukosi apie Luizą, mano seserį, kuri tikriausiai gyvena viename iš tokių namų. Įsivaizdavau, kad ji gyvena jei ne laimingą, tai bent ramų gyvenimą; kad ir kaip būtų, jai negresia skurdas ir badas. Man apkarto liūdnas, pavojų kupinas, klajokliškas gyvenimas, nuolatinė baimė dėl rytdienos. Taigi svarsčiau: „Gal taip ir geriau!..“

Iš štai atėjo vakaras... paskui naktis... naktis, ne ką tamsesnė už dieną... Pavargusios, mes tylėjome, nes visą dieną daug kalbėjome, ilgai laukėme... Koridoriuje buvo įžiebta šviesa... Lygiai penktą valandą pamatėme, kaip ant stiklinių durų slenksčio išdygo kiek gunktelėjusio pono Luji siluetas; netrukus jis dingo už jų... Tai buvo ženklas, kad mums laikas skirstytis.

Prie įėjimo į kontorą, ant šaligatvio, dažnai mūsų laukdavo senės, verbuodavusios jaunas merginas į viešnamius; tos sąvadautojos atrodė kaip garbingos damos, perdėm saldžiomis savo kalbomis jos panėšėjo į vienuoles... Jos kukliai sekdavo mums iš paskos iki kurio nors tamsaus Eliziejaus Laukų skersgatvio, toliau nuo policininkų akių; tada užkalbindavo:

– Užuot taip varganai gyvenusios, nepatirdamos nieko, vien nuobodulį ir kančią, geriau eikite pas mane. Pas mane jūs patirsite malonumų, gyvensite prabangoje, turėsite pinigų ir... laisvę...

Daug mano draugių, suviliotos gražių pažadų, priėmė sąvadautojų siūlymą... Liūdnai žiūrėdavau, kaip jos nueina... Kur jos dabar?..

Kartą vakare vienai iš tų naktimis klajojančių moteriškių, storai suglebusiai senei, kurią kartą jau buvau šiurkščiai pavariusi, pavyko nusitempti mane į „Rond-Point" kavinę; ji pavaišino mane šartrezo taure. Kaip dabar matau žilstelėjusius, lygiai sušukuotus plaukus su sklastymu per vidurį, kuklius miesčionio našlės drabužius, putlias, lipnias rankas, žiedais apmautus pirštus... Ji gražbyliavo džiugiai nusiteikusi, kur kas įtikinamiau nei aną kartą... Bet aš likau abejinga melagingoms vilionėms.

– Ak, mieloji, jeigu tik jūs panorėtumėte! – sušuko ji. – Man užteko jus išvysti, ir aš iš karto pamačiau, kokia jūs graži!.. Tiesiog nusikaltimas švaistyti veltui tokį turtą, eikvoti grožį tarnaujant bet kokiuose namuose!.. Jūs gražuolė... ir aš įsitikinusi, kad jūs ne tik graži, bet ir padykusi; iš tikrųjų jums labai greitai nusišypsos sėkmė, pamatysite! Ak, netrukus jūsų piniginė bus pilna pinigų!.. Turiu jums pasakyti, kad mano klientai nuostabūs... seni ponai... labai įtakingi ir labai... labai dosnūs... Negaliu neigti, kad kartais darbas būna sunkus... Užtat galima užsidirbti daug, labai daug pinigų!.. Patys geriausi klientai Paryžiuje ateina pas mane... garsūs generolai, įtakingi teismo pareigūnai... užsienio šalių ambasadoriai. – Prisislinko arčiau ir tyliai sukuždėjo: – Turiu jums pasakyti, kad pas mane lankosi pats respublikos prezidentas... Taip, mano mieloji... taigi dabar galite įsivaizduoti, kokia mano įstaiga... Visame pasaulyje nėra nieko panašaus... Rabino tikrai neprilygsta mano įstaigai. Štai kad ir vakar, penktą valandą, prezidentas buvo toks patenkintas, jog pažadėjo įteikti Akademinės palmės apdovanojimą... mano sūnui, vadovaujančiam vienos religinio auklėjimo įstaigos juridinei kontorai Otėjuje. Taigi... – Ji ilgai žiūrėjo tirdama mano sielą ir kūną, paskui pakartojo: – Ak, jeigu tik jūs panorėtumėte!.. Koks būtų pasisekimas!.. – Paskui konfidencialiu tonu pridūrė: – Pas mane dažnai slapta atvyksta ir aukštuomenės damų... kartais po vieną, kartais su vyru ar meilužiu. Ak, po galais, jūs suprantate, kad mano įstaigoje pamažu galima prie visko prisitaikyti...

Sakiau jai, kad nemoku meilės žaidimų, kad neturiu prabangių apatinių drabužių, tualetų... brangenybių... Senė mane nuramino:

– Jeigu problema tik tokia, jums nėra ko jaudintis... mano įstaigoje labiausiai vertinamas natūralus grožis... Pora gerų kojinių ir daugiau nieko nereikia!..

– Taip... taip... aš tai žinau... ir vis dėlto...

– Patikėkite, jums nėra ko jaudintis, – nesavanaudiškai pasakė ji. – Mano klientai labai prašmatnūs, ypač ambasadoriai... turintys tam tikrų įpročių... Po galais! Jiems, nebejauniems, turintiems pinigų, tai atleistina, ar ne? Jie prašo kambarinių, tarnaičių... vilkinčių juodomis, glotniai kūną aptempiančiomis suknelėmis... juosinčių baltomis prijuostėmis... dėvinčių plonos medžiagos kykus... Iš tikrųjų apatiniai drabužiai turi būti prabangūs... Sudarykite su manimi trijų mėnesių sutartį, ir aš padovanosiu jums meilės kraitį, viską, kas tik yra geriausia, ko niekada neturėjo net Prancūzų komedijos teatro grizetės... pažadu jums...

Paprašiau leisti pagalvoti...

– Žinoma!.. Pagalvokite... – pritarė man žmogienos pardavėja. – Aš paliksiu jums savo adresą... Kai tik panorėsite... ateikite pas mane... Ak, dabar aš rami... Jau rytoj pakalbėsiu apie jus su respublikos prezidentu...

Mes baigėme gerti šartrezą. Senė sumokėjo už abi taures ir, išsitraukusi iš juodos piniginės vizitinę kortelę, patyliukais įbruko man ją į ranką. Kai nuėjo, perskaičiau kortelėje parašytus žodžius:

PONIA REBEKA RANVĖ
Mada

Kartais man tekdavo būti įspūdingų ponios Pola-Diuran kontoroje vykstančių scenų liudytoja. Gaila, kad negaliu papasakoti jų visų, tad renkuosi vieną, liudijančią, kas kasdien vykdavo toje kontoroje.

Jau sakiau, kad virš pertvaros, skiriančios prieškambarį nuo kontoros, per visą ilgį buvo įstiklintas rėmas, o stiklai buvo užtraukti permatomomis užuolaidėlėmis. Rėmo viduryje esanti orlaidė paprastai būdavo uždaryta. Kartą pastebėjau, jog ji šiek tiek pravira, ir nusprendžiau pasinaudoti tokia proga... Ant suolo pastačiau suoliuką, užlipau ir atsidūriau taip aukštai, kad mano smakras siekė orlaidę; švelniai pastūmiau ją... Akimis perbėgau kambarį ir štai ką ten pamačiau.

Krėsle sėdėjo kažkokia dama, priešais ją stovėjo viena iš kambarinių; kampe, kur buvo kartoteka, ponia Pola-Diuran peržiūrinėjo korteles... Norėdama susirasti tarnaitę, penkiasdešimtmetė ponia atvyko iš Fontenblo... Atrodė kaip turtinga ir nesukalbama kokio nors buržua žmona. Ji vilkėjo griežto, nuosaikaus, kaip įprasta provincialėms, stiliaus drabužiais... Dėl prasto maitinimosi gležna, liguistos išvaizdos jai pristatyta tarnaitė buvo gražaus veiduko, kuris būtų buvęs dar gražesnis, jeigu jos gyvenimas būtų susiklostęs sėkmingiau. Juodas sijonas, kuriuo vilkėjo mergina, ją labai lieknino. Juodas megztinis dar labiau išryškino liekną jos liemenį; elegantiškai dėvimas kykas atidengė kaktą, iš po jo krito šviesūs garbanoti plaukai.

Užgauliu, įžūliu žvilgsniu apžiūrėjusi ją nuo galvos iki kojų, dama pagaliau teikėsi prabilti:

– Kokias pareigas jūs galite atlikti? Kambarinės?

– Taip, ponia.

– Bet jūs nepanaši į kambarinę... Koks jūsų vardas?

– Žana Le Godek...

– Ką jūs sakote?

– Žana Le Godek, ponia...

Dama gūžtelėjo pečiais.

– Žana, – vyptelėjo ji. – Šis vardas netinka tarnaitei... Tai jaunos merginos vardas. Jeigu jūs man tarnausite, ar galėsite atsisakyti savo vardo?

– Kaip paliepsite, ponia.

Žana panarino galvą... Abiem rankomis stipriau suspaudė skėčio rankeną.

– Pakelkite galvą, – įsakė dama. – Laikykitės tiesiai... Juk matote, kad skėčio smaigaliu pradursite kilimą... Iš kur jūs kilusi?

– Iš Sen Brijė...

– Iš Sen Brijė!.. – Arogantiška damos šypsena netrukus virto baisia grimasa... Lūpų ir akių kampučiai susiraukšlėjo, ji atrodė taip, lyg būtų išgėrusi stiklinę acto. – Iš Sen Brijė!.. – pakartojo. – Vadinasi, jūs bretonė?.. O, man nepatinka bretonės... Jos užsispyrusios ir nesąžiningos...

– Bet aš dora mergina, – tikino vargšė Žana.

– Jūs taip tik sakote... vis dėlto mes nesutarsime... Kiek jums metų?

– Dvidešimt šešeri.

– Dvidešimt šešeri?.. Be abejonės, jūs neįskaičiuojate to laiko, kai buvote kūdikis?.. Atrodote kur kas vyresnė... Veltui norite mane apgauti...

– Ponia, aš neapgaudinėju jūsų... Ponia, patikėkite, man tik dvidešimt šešeri... Jeigu atrodau vyresnė, tai tik todėl, kad ilgai sirgau...

– Ak, jūs sirgote?.. – šiurkščiai, pajuokiamu tonu perklausė miesčionė. – Ak, jūs ilgai sirgote?.. Dukrele, įspėju jus, nors darbas mano namuose nesunkus, jo yra pakankamai, todėl man reikia kambarinės, kurios sveikata gera.

Neatsargiai prasitarusi Žana norėjo pasitaisyti. Ji pasakė:

– Bet juk aš pasveikau... visiškai pasveikau...

– Tai jūsų reikalas... Mes tikriausiai nesuderėsime... Jūs mergina... ar ištekėjusi?.. Ką?.. Kas jūs?

– Aš našlė, ponia.

– Ak!.. Tikiuosi, jūs neturite vaikų? – Žana nieko neatsakė, tada energingoji dama pareikalavo: – Galų gale atsakykite... Turite vaikų ar neturite?

– Aš turiu mažą dukrelę, – nedrąsiai prisipažino Žana.

Tuomet dama, vaipydamasi ir gestikuliuodama, lyg būtų vaikiusi musių pulką, sukliko:

– O, aš nenoriu, kad mano namuose būtų vaikas... nenoriu jokių vaikų savo namuose... Kur ji, jūsų duktė?

– Ji pas vieną iš mano vyro tetų...

– O ką veikia jūsų teta?

– Ji turi nedidelę gėrimų krautuvėlę Ruane...

– Tai labai prastas darbas... Girtuoklystė ir ištvirkavimas – puikus pavyzdys mažai mergaitei!.. Beje, man tai nerūpi... tai jūsų reikalas... Kiek metų jūsų dukteriai?..

– Pusantrų metų, ponia.

Ponia net pašoko ir neramiai pasimuistė krėsle. Ji buvo įniršusi, pasipiktinusi... Iš jos lūpų pasigirdo urzgimą primenantis garsas:

– Vaikai!.. Tik pamanykite!.. Žmonės gimdo vaikus, nors neturi galimybės jų auklėti, auginti savo namuose!.. Ne, tie žmonės nepataisomi, jų kūną apsėdęs velnias!.. – Ji darėsi agresyvi, žiauri ir taip kreipėsi į nuo jos žvilgsnio drebančią Žaną: – Aš jus įspėju, – kapojo žodžius, – įspėju... jeigu jūs man tarnausite, neleisiu atsivežti į savo namus dukters... mano namuose svečiai nepageidaujami... Ne, ne... Neleisiu, kad mano namuose būtų svetimų žmonių... valkatų... žmonių, kurių aš nepažįstu... Kai su tokiais prasidedi, visada kyla pavojų... Ak, ne! Dėkoju!

Nors pareiškimas nebuvo malonus, kambarinė išdrįso paklausti:

– O gal jūs, ponia, leisite man išvykti pasimatyti su dukterimi... vieną kartą... per metus?

– Ne... – atsakė nepermaldaujama buržua žmona ir pridūrė: – Mano tarnai niekur neišvyksta... Tokia mano namų taisyklė... taisyklė, kurios griežtai laikausi... Tarnaitėms aš moku ne už tai, kad jos, sugalvojusios dingstį aplankyti dukteris, bastytųsi po visokias landynes... Iš tikrųjų, kaip patogu. Ne... ne... Ar turite rekomendacijų?

– Taip, ponia.

Žana ištraukė iš kišenės į popierių suvyniotas nuo laiko pageltusias rekomendacijas ir nepasakiusi nė žodžio drebančia ranka padavė jas poniai... Toji nutaisė šlykščią miną, pirštų galiukais, lyg būtų bijojusi susitepti, paėmė vieną iš jų ir garsiai perskaitė: „Pažymima, kad panelė Ž...“ – Staiga nutilo ir įsmeigė baisų žvilgsnį į dar labiau sunerimusią ir drebančią Žaną. – Panelė?.. Taip ir parašyta: „panelė"... Ak, šit kaip!.. Vadinasi, jūs neištekėjusi?.. Ką tai reiškia?

Kambarinė paaiškino:

– Ponia, prašau man atleisti... Aš ištekėjau prieš trejus metus. O ši rekomendacija parašyta prieš šešerius metus... Ponia, galite pasižiūrėti...

– Na, tai jūsų reikalas... – Ir ji vėl ėmė skaityti rekomendaciją: – „...kad panelė Žana Le Godek tarnavo pas mane metus ir vieną mėnesį; aš buvau patenkinta jos darbu ir elgesiu, taip pat galiu paliudyti, kad ji sąžiningas žmogus..." – Paskui pareiškė: – Taip, visada šitaip rašo... Tokios rekomendacijos nieko nereiškia... nieko neįrodo... Argi galima pasikliauti tokia informacija?.. O kur reikėtų rašyti tai damai?

– Ji mirė...

– Ji mirė... Po paraliais, akivaizdu, kad ji mirusi... Vadinasi, jūs turite rekomendaciją asmens, kuris, kaip tyčia, mirė... Sutikite, kad tai labai įtartina... – Visa tai buvo pasakyta ironišku tonu. Dama nutaisė miną, rodančią, kad ji netiki ir yra įsižeidusi. Ji paėmė kitą rekomendaciją ir paklausė: – Na, o šita dama?.. Be abejonės, ji irgi mirusi?

– Ne, ponia... Ponia Rober dabar Alžyre su savo vyru pulkininku...

– Alžyre! – sušuko dama. – Na, žinoma... Ir kaip, sakykite, jai rašyti į Alžyrą?.. Viena mirė... kita Alžyre. Vadinasi, informacijos reikia ieškoti Alžyre?.. Viskas labai sudėtinga!..

– Bet, ponia, aš turiu ir kitų rekomendacijų, – maldavo nelaimėlė Žana La Godek. – Ponia, jūs galite jas peržiūrėti... Galite pasiteirauti...

– Taip!.. Taip!.. Matau, kad turite daugybę kitų... matau, kad esate pakeitusi daug vietų... pernelyg daug vietų... Apie jus, tokią jauną, tai daug ką pasako!.. Beje, palikite man rekomendacijas, aš jas peržiūrėsiu... O dabar pakalbėkime apie kitus dalykus... Ką jūs mokate daryti?

– Aš moku ūkio darbus... moku siūti... patarnauti prie stalo...

– Ar gerai mokate adyti?

– Taip, ponia...

– Ar mokate penėti naminius paukščius?

– Ne, ponia... Tai nėra mano, kaip kambarinės, pareiga...

– Dukrele, tai jūsų pareiga, – rūsčiai pareiškė dama. – Ne jūs, o jūsų šeimininkai sprendžia, ką turite daryti. Jūsų ir charakteris niekam tikęs...

– Ne, ponia... aš nesu šiurkšti...

– Na, žinoma... Jūs taip tik sakote... jūs visos taip sakote... nemalonu su jumis apie tai kalbėti... Galų gale... žiūrėsime... regis, jau sakiau jums, kad nors tarnauti pas mane nėra labai sunku, darbo daug... Reikia keltis penktą valandą ryto...

– Ir žiemą?..

– Ir žiemą... Taip, be jokios abejonės... O kodėl klausiate: „Ir žiemą?..“ Argi žiemą mažiau darbų? Koks juokingas klausimas!.. Mano kambarinė plauna laiptus, tvarko svetainę, šeimininko darbo kabinetą... žinoma, ir miegamąjį... kūrena krosnis... Virėja tvarko prieškambarį, koridorius, valgomąjį... Aš reikalauju, kad namuose būtų švaru... Kad nebūtų nė dulkelės... apvalias durų rankenas reikia nušveisti iki blizgesio, baldai turi tviskėti... ir veidrodžiai turi būti gerai nuvalyti... Mano kambarinė prižiūri paukščius...

– Bet, ponia, aš nemoku to daryti...

– Išmoksite!.. Mano kambarinė skalbia, lygina viską, išskyrus šeimininko marškinius, siuva... aš siuvėjoms užsakau siūti tik savo kostiumus... ji patarnauja prie stalo... padeda virėjai šluostyti indus... blizgina grindis... Visur reikia tvarkos... tikros tvarkos... Aš reikalauju, kad būtų tvarka... švara... reikalauju, kad tarnai būtų sąžiningi... Beje, pas mane viskas rakinama... Jei kam nors ko prireikia, turi kreiptis į mane... Siaubingai neapkenčiu vagysčių... Ką jūs įpratusi gerti rytais?

– Kavos su pienu, ponia...

– Kavos su pienu?.. Jūs ne iš kukliųjų. Beje, dabar jos visos geria kavą su pienu... Mano namuose yra kitaip. Pusryčiams jums bus patiekiama sriuba... tai kur kas sveikiau skrandžiui... O ką manote jūs?..

Žana neatsakė į jos klausimą... Buvo matyti, jog ji tvardosi, kad neleptelėtų, ko nereikia. Galiausiai ryžosi pasakyti:

– Prašyčiau man atleisti, ponia... Ponia, o ką geria jūsų tarnai?..

– Per savaitę jie išgeria po šešis litrus sidro...

– Ponia, aš negaliu gerti sidro... Jį gerti man uždraudė daktaras...

– Ak, jį gerti jums uždraudė daktaras!.. Ką gi, pas mane jūs išgersite šešis litrus sidro. Jeigu užsigeisite vyno, galėsite jo nusipirkti... tai jūsų reikalas... Kokios norėtumėte algos?

Kambarinė dvejojo, stebeilijo čia į kilimą prie sieninio laikrodžio, čia į lubas, vartė rankose skėtį ir galop neryžtingai pasakė:

– Keturiasdešimt frankų.

– Keturiasdešimt frankų! – sušuko ponia. – Keturiasdešimt frankų!.. Ir kodėl neužsiprašėte dešimt tūkstančių frankų?.. Gal jūs iš galvos išsikraustėte?.. Keturiasdešimt frankų!.. Negirdėta suma! Anksčiau kambarinėms mokėdavo penkiolika frankų... ir dirbdavo jos kur kas geriau nei dabar... Keturiasdešimt frankų!.. O jūs net nemokate penėti paukščių!.. Jūs nieko nemokate!.. Aš mokėsiu jums trisdešimt frankų... manau, ir ši suma pernelyg didelė... Mano namuose jums nereikės išlaidauti... Aš nesu reikli tualetui... Būsite apskalbta, pamaitinta. Dievaži, kitur maitina bet kaip!.. O aš pati išdaliju porcijas...

Žana buvo atkakli:

– Visur, kur aš tarnavau, man mokėdavo keturiasdešimt frankų...

Dama atsistojo... Piktai sausu tonu pareiškė:

– Ką gi... Reikia tai išsiaiškinti. – Paskui pridūrė: – Keturiasdešimt frankų!.. Kaip neprotinga!.. Štai jūsų rekomendacijos... mirusių žmonių rekomendacijos... Lauk iš čia!

Žana rūpestingai suvyniojo į popierių rekomendacijas, įsidėjo jas į suknelės kišenę, paskui droviu balsu skausmingai pasakė:

– Ponia, jeigu jūs sutiktumėte mokėti man trisdešimt penkis frankus... galėtume užbaigti šį reikalą...

– Nepridėsiu jums nė vieno su... Lauk iš čia!.. Keliaukite į Alžyrą pas ponią Rober... Keliaukite, kur tik norite. Tokių kaip jūs valkatų visur pilna... Lauk iš čia!

Žana pagarbiai nusilenkė ir nusiminusi koja už kojos iškiūtino iš kontoros... Iš jos akių ir suspaustų lūpų mačiau, jog vos tvardosi, kad nepravirktų.

Likusi viena, įsiutusi dama sušuko:

– Ak, tarnai!.. Kokia kančia!.. Šiandien neįmanoma susirasti tarnų...

Ponia Pola-Diuran, baigusi tvarkyti kartoteką, atsakė didingu, griežtu susirūpinusio žmogaus tonu:

– Ponia, aš buvau jus įspėjusi. Jos visos tokios... Nori gauti tūkstančius ir šimtus, o daryti nieko nenori... Šiuo metu kitokių neturiu... yra tik dar prastesnių. Rytoj pasistengsiu ką nors jums rasti...

Aš nutraukiau stebėjimą. Tuo metu Žana Le Godek grįžo į prieškambarį, kur klegėjo laukiantieji savo eilės.

– Na, kaip? – puolė visi klausinėti.

Prislėgta, ji atsisėdo ant suolo kambario kampe, panarino galvą, sukryžiavo rankas ir nepratarė nė žodžio; buvo matyti, kaip po suknele nervingai juda jos kojos.

Bet aš esu mačiusi ir dar liūdnesnių dalykų.

Iš visų merginų, kasdien ateinančių pas ponią Pola-Diuran, įsidėmėjau vieną: pirma, todėl, kad ji buvo be bretoniško kyko, antra, tereikėdavo pasižiūrėti į ją, ir mane užplūsdavo neįveikiamas liūdesys. Ta valstietė pasiklydo Paryžiuje, siaubingame Paryžiuje, kur visi skuba, gyvena karštligišką gyvenimą; nieko labiau apverktino nebuvau mačiusi. Nenoromis ėmiau mąstyti apie save, tos mintys mane itin jaudino... Kur ji eis, toji mergina?.. Iš kur ji atėjo?.. Kodėl paliko savo gimtinę? Kokia beprotybė, kokia drama, koks uraganas atginė ją čia ir sviedė į riaumojančią žmonių jūrą? Ir ji, nelaimingoji, dabar plaukia mėtoma bangų kaip nežinia kieno pamestas daiktas... Aš kasdien keldavau sau tokius klausimus žiūrėdama į tą keistą, vienišą, vargšę merginą, sėdinčią kampe drauge su mumis...

Ji buvo labai bjauri, toks bjaurumas nekelia žmonėms gailesčio ir daro juos žiaurius, nes įžeidžia estetinius jų jausmus. Net ir labai gamtos nuskriausta moteris retai būna tokia bjauri ir taip siaubingai degradavusi. Paprastai būna bent kas nors, pavyzdžiui, akys, burna, gracingai judantis kūnas, išraiškingi klubai, bent rankų judesiai, graži veido spalva, tai yra tai, kas nešokiruoja svetimos akies. Net labai senos belytės moterys, kurių kūnai jau deformavęsi, susiraukšlėję, būna išsaugojusios grakštumą... Nieko panašaus negalėčiau pasakyti apie bretonę, nors ji dar labai jauna. Nedidelio ūgio, plokščios krūtinės, aptakaus liemens, siaurų klubų, kojos trumpos, tokios trumpos, kad ji panėšėjo į invalidę; žvelgiant į ją, prieš akis iškildavo vaizdas barbarų sukurtų statulų, vaizduojančių nekaltąsias mergeles, bukanoses šventąsias, kurios ištisus šimtmečius liūdi sustatytos kalvarijose ant granito luitų. O jos veidas?.. Ak, nelaimingoji!.. Žema kakta, akių vyzdžiai blankūs, lyg nuvalyti purvina šluoste, siaubinga, nuo pat gimimo suplota nosis, per vidurį iki pat nosies galiuko randas, kylantis aukštyn ir besibaigiantis dviem juodomis, apvaliomis, giliomis, plaukų prižėlusiomis skylėmis... Oda pilka, žvynuota kaip nudvėsusio žalčio... Beje, tai žodžiais nenusakomai būtybei vieno dalyko galėtų pavydėti net pačios gražiausios moterys – tai jos rusvai rudų, aukso ir purpuro atspalvio plaukų... puikių, sunkių, tankių. Bet tviskantys plaukai tik dar labiau paryškino jos veido bjaurumą.

Ir tai dar ne viskas. Ji buvo labai nevikri. Negalėjo nė žingsnio žengti už ko nors neužkliūdama; jeigu kokį daiktą paimdavo į rankas, būtinai išmesdavo. Kai sėdėdavo prie stalo, alkūnėmis kliūdydavo viską, kas ant jo būdavo padėta... Dažnai užmindavo kam nors ant kojos, o kai eidavo pro šalį, baksnodavo visiems alkūne į krūtinę. Atsiprašydavo šiurkščiu, dusliu balsu. Iš burnos jai sklido nepakenčiamas lavono kvapas... Kai ji ateidavo į prieškambarį, kildavo erzelis, vėliau peraugdavęs į įžeidžius priekaištus ir burbėjimus. Ta nelaiminga būtybė eidavo per visą kambarį klausydamasi mūsų pašaipų, ridendavosi kaip kamuolys nuo vienos prie kitos ir atsisėsdavo ant suolo pačiame tolimiausiame kambario kampe. Merginos pasislinkdavo kiek galima toliau, bjaurėdamosi gestikuliuodavo rankomis, nutaisydavo surukusias minas, nosis pridengdavo nosinėmis... Atsirasdavo laisvos vietos, sanitarinė pertvara atskirdavo nuo mūsų tą paniurusią merginą. Ji atsisėsdavo ant suolo, prisispausdavo prie sienos ir neištardavo nė žodžio – nesiskųsdavo, neprotestuodavo, regis, net nesuprasdavo, kad visų panieka nukreipta būtent į ją.

Pataikaudama kitiems, aš kartais irgi dalyvaudavau tuose žiauriuose žaidimuose, bet prieš savo valią jutau, kad gailiuosi vargšės bretonės. Supratau, kad likimas siunčia jai tik nelaimes; ji buvo viena iš tų būtybių, kurios, kad ir ką darytų, kad ir kur eitų, atstumia ir žmones, ir gyvūnus, nes esama tokios bjaurasties, tokio luošumo, kurio net gyvūnai nepakenčia.

Kartą, įveikusi pasibjaurėjimą, priėjau prie jos ir paklausiau:

– Koks jūsų vardas?

– Luiza Randon.

– Aš bretonė... iš Odjerno... Jūs irgi bretonė?

Nustebusi, kad kažkas teikėsi ją užkalbinti ir bijodama užgauliojimų ar kokio pokšto, ji atsakė ne iš karto... įkišo nykštį į gilią nosies ertmę ir tylėjo. Vėl paklausiau:

– Iš kokios jūs Bretanės dalies?

Pažiūrėjo į mane ir, matyt, įsitikinusi, kad neturiu piktų kėslų, ryžosi atsakyti:

– Iš Sen Mišelio an Grev... netoli Laniono.

Nežinojau, ką dar sakyti... Luizos balsas labai atstumiantis. Tai buvo ne žmogaus balsas, o kažkokie kimūs, trūkčiojantys garsai, primenantys žagsėjimą... lyg kas kliuksėtų, gurgėtų... Klausantis jos balso išgaravo mano gailestis... Bet aš ir vėl paklausiau:

– Ar jūsų tėvai dar gyvi?

– Taip... turiu tėvą... motiną... du brolius... keturias seseris... Aš vyriausia...

– O kuo užsiima jūsų tėvas?..

– Jis kalvis.

– Jūs iš vargšų šeimos?

– Mano tėvas turi tris sklypus, tris namus, tris kuliamąsias mašinas...

– Vadinasi, jis turtingas?..

– Žinoma... jis turtingas... Jis įdirba žemę... jis nuomoja savo namus... važiuoja su savo kuliamosiomis mašinomis į kaimus ir kulia valstiečiams javus... o mano brolis kausto arklius...

– O jūsų seserys?

– Jos dėvi raudonus nėriniuotus kykus... visos jų suknelės išsiuvinėtos...

– O jūs?

– Aš nieko neturiu...

Pasislinkau nuo jos toliau, kad neužuosčiau jai iš burnos sklindančio lavono kvapo...

– Kodėl jūs esate tarnaitė? – vėl paklausiau.

– Todėl, kad...

– Kodėl išvykote iš gimtinės?

– Todėl, kad...

– Jūs nebuvote ten laiminga?

Ji atsakė greitakalbe, žodžiai riedėjo vienas paskui kitą kaip akmenys...

– Tėvas mane mušdavo... motina mane mušdavo... seserys mušdavo... visi mane mušdavo... mane versdavo viską daryti... Aš auklėjau seseris...

– Kodėl jus mušdavo?

– Nežinau... tam, kad muštų... Visose šeimose visada yra duktė, kurią muša... todėl, kad... štai... nežinia už ką...

Klausimai nebuvo jai nemalonūs. Ji pajuto pasitikėjimą manimi...

– O jūs? – paklausė manęs. – Argi jūsų tėvai jūsų nemušė?

– O, taip, mušė!..

– Žinoma... Visada taip...

Luiza neberakinėjo nosies... padėjo rankas ant šlaunų demonstruodama nugraužtus nagus... Visi aplinkui šnibždėjosi. Juokas, kivirčai ir skundai trukdė kitoms girdėti, apie ką mes kalbame...

– O kaip atvykote į Paryžių? – po trumpos pauzės paklausiau.

– Pernai, – ėmė pasakoti Luiza, – Sen Mišelyje an Grev gyveno viena dama iš Paryžiaus... ji maudydavosi su savo vaikais jūroje... Nuėjau pas ją tarnauti... ji ką tik buvo atleidusi iš darbo savo tarnaitę, nes toji vogė. Paskui... ji atsivežė mane į Paryžių... kad patarnaučiau jos tėvui... ligotam senukui, kurio kojos buvo paralyžiuotos...

– Ir jūs nelikote ten tarnauti?.. Paryžiuje viskas kitaip nei provincijoje...

– Ne!.. – ryžtingai atsakė ji. – Mielai būčiau likusi, bet taip susiklostė... – Blausiose jos akyse staiga sušvito keista šviesa. Mačiau, kad jos žvilgsnyje radosi išdidumo. Ji išsitiesė ir dabar atrodė visiškai kitaip. – Mes nesutarėme, – pasakojo toliau, – senukas norėjo, kad aš daryčiau nepadorius dalykus...

Akimirką tylėjau, jos atsakymas pribloškė mane. Ar gali būti? Tai beformei kūno masei, tai siaubingai gamtos išdaigai kažkas pajuto aistrą, nesvarbu, kad tas kažkas – bjaurus, ištvirkęs senis... Jis norėjo bučiuoti tą, kurios dantys sugedę, kuriai iš burnos tvoskia puvėsių kvapas... Ak, kokie šlykštūs vyrai!.. Ir meilė – kokia siaubinga beprotystė... Pažvelgiau į Luizą... Ugnelės jos akyse jau buvo užgesusios... vyzdžiai vėl nusidažė blausia pilka spalva.

– Ar seniai tai nutiko?.. – paklausiau.

– Prieš tris mėnesius...

– Ir per tą laiką jūs nesusiradote vietos?

– Niekas manęs nenori... Nežinau, kodėl... Kai tik ateinu į kontorą, visos damos, mane pamačiusios, sako: „Ne, ne... Šitos aš neimsiu." Iš tikrųjų, lyg būtų kas nužiūrėjęs... Juk aš nesu bjauri... aš labai stipri... moku tarnauti... aš valinga. Tiesa, esu neaukšta, bet ne dėl savo kaltės... Iš tikrųjų, lyg būtų kas nužiūrėjęs...

– O kaip dabar jūs gyvenate?..

– Gyvenu pas šeimininkę, tvarkau visus kambarius ir lopau baltinius... Ji davė man šiaudinį čiužinį, miegu palėpėje ant grindų. Rytą gaunu pusryčių...

Pasirodo, yra dar nelaimingesnių už mane tarnaičių!.. Ši egoistinė mintis vėl pažadino mano širdyje gailestį Luizai.

– Paklausykite, miela mano Luiza, – savo žodžiams pasistengiau suteikti švelnų ir įtikinamą toną. – Paryžiuje labai sunku rasti vietą... Reikia daug ką mokėti daryti, o šeimininkai kur kas reiklesni nei kitur. Aš labai bijau dėl jūsų... Jumis dėta grįžčiau į gimtinę...

Bet Luiza išsigando.

– Ne... ne, – pasakė ji. – Jokiu būdu!.. Aš nenoriu grįžti į gimtinę... Visi sakys, kad esu nevykėlė... kad niekas nenorėjo manęs samdyti... iš manęs tyčiosis... Ne... ne... tai neįmanoma... jau geriau mirti!..

Staiga prieškambario durys atsidarė, pasigirdo šaižus ponios Pola-Diuran balsas:

– Panele Luiza Randon!

– Mane kviečia? – sumišusi, visa drebėdama paklausė Luiza.

– Na, taip... jus... greičiau eikite... ir pasistenkite, kad šį kartą jums nusišypsotų sėkmė...

Luiza atsistojo, sulenkė rankas per alkūnes, bakstelėjo man į krūtinę, eidama užmynė ant abiejų kojų, užkliudė stalą ir nuturseno lydima švilpimo; paskui dingo už durų.

Užlipau ant suolo ir atidariau orlaidę, kad galėčiau stebėti sceną, kuri netrukus prasidės kontoroje... Dar niekada ponios Pola-Duran salonas man neatrodė toks liūdnas, o juk Dievas žino, kaip suskausdavo širdį kiekvieną kartą, kai ten įeidavau. Mėlynu ripsu apmušti baldai pageltę nuo laiko, stalas, irgi užklotas mėlynos spalvos ripso staltiese, išmarginta rašalo ir kažkokiomis šlapimo spalvos dėmėmis, ant jo kaip skerdiena guli registracijos knyga... Juodmedžio piupitras, ant kurio matyti šviesios blizgančios dėmės, atsiradusios toje vietoje, kur ponas Luji mėgdavo remtis alkūnėmis. Ant židinio tarp dviejų apsitrynusių bronzos spalvos lempų, tarp pablukusių nuotraukų stovi stalinis laikrodis; nervus tampo įkyrus jo tiksėjimas, net laikas tarytum sulėtėja... Kupolo formos narvelis, kuriame nutriušusias plunksnas purena du laisvės išsiilgę alksninukai... Raudonmedžio spintelė, kurią į save lenktais nagais subraižė ponia Pola-Diuran... Bet aš užsiropščiau į savo stebėjimo postą ne todėl, kad aprašinėčiau to kambario, su kuriuo, mano nelaimei, buvau labai gerai susipažinusi, apstatymą!.. Aš gerai žinojau, kokia yra ta niūri, tragiška, miesčionišką prabangą demonstruojanti patalpa, kurią daugybę kartų mintyse įsivaizduodavau kaip žmogienos prekyvietę... Ne, aš norėjau pasižiūrėti, kaip Luiza Randon kausis su vergus perkančiais žmonėmis...

Ji stovėjo pasisukusi nugara į langą, sustingusi, nuleidusi rankas. Šešėlis lyg nepermatomas šydas dengė baisų Luizos veidą, bjaurus trumpas jos kūnas atrodė dar luošesnis... Intensyvi šviesa krito ant ilgų jos garbanų, paryškino rankų, krūtinės kontūrus ir dingo juodose apgailėtino sijono klostėse... Kažkokia sena dama nužiūrinėjo ją nuo galvos iki kojų. Nors ji sėdėjo ant kėdės atsisukusi į mane nugara, mačiau, kad nusiteikusi kovingai, o jos viršugalvis išdavė, kad ji dar ir žiauri... Mačiau juodą senės skrybėlaitę, keistai apkaišiotą plunksnomis, juodą, pilku kailiu pamuštą rotondą, juodą suknelę, kurios palankas driekėsi ant kilimo... Itin gerai mačiau ant kelių gulinčią juoda šilkine pirštine apmautą gyslotą, reumato susuktą jos ranką; sena dama trūkčiojamais judesiais gnaibė suknelės audeklą – taip grobuonis paukštis kabinasi nagais į sučiuptą laimikį... Labai tiesi, labai ori ponia Pola-Diuran laukė stovėdama prie stalo. Juk, regis, ne toks svarbus šis vulgarus trijų paprastų žmonių susitikimas... Ir nereikia jam skirti tiek daug dėmesio, juolab dėl to jaudintis... Bet, mano akimis, kol tos trys moterys tylėdamos žiūrėjo viena į kitą, vyko siaubinga drama... Jaučiausi taip, lyg būčiau socialinės tragedijos – siaubingos, jaudinančios, baisesnės nei žmogžudystė – dalyvė!.. Gerklė perdžiūvo, širdis trankėsi krūtinėje.

– Negaliu gerai jūsų apžiūrėti, meilute, – pasakė sena dama. – Atsistokite tolimiausiame kambario kampe, kad galėčiau jus apžiūrėti. – Staiga nustebusi sušuko: – Dieve mano!.. Kokia jūs maža!..

Sakydama šiuos žodžius, pastūmė kėdę, taigi dabar galėjau matyti ją iš profilio. Kaip ir tikėjausi, ji buvo kumpanosė; ilgi, iš burnos lendantys dantys pageltę, akys apvalios kaip paukštvanagio. Iš akių išraiškos negalėjai spręsti, pikta ji ar geraširdė. Galėtų būti kokios nors krautuvės savininkė, seniai nusišalinusi nuo jos reikalų tvarkymo. Komersantai turi savybę nutaisyti tokią veido išraišką, kad iš jos nesužinosi, ką jie mano ir ką jaučia. Priklausomai nuo to, kiek komersantai įsigilina į savo reikalą ir kaip greitai vystosi žemi jų instinktai ir žvėriškos ambicijos, jų veido bruožai švelnėja, tai yra jie tampa abejingi. Blogiausia, kad visa, kas gali sukelti pirkėjų nepasitikėjimą, slepiama pačiose slapčiausiose sielos kertelėse arba tose kūno dalyse, kurios neišduoda jokių jausmų. Kad ši sena dama žiauri, negalėjai spręsti nei iš jos akių, nei iš burnos, nei iš kaktos, nei iš silpnų glebaus veido raumenų, kad ji nuožmi, rodė tik jos pakaušis. Tikrasis jos veidas ir buvo pakaušis, ir tas veidas buvo klaikus.

Luiza pakluso senos damos įsakymui ir nuėjo į patį tolimiausią kambario kampą. Trokšdama patikti, ji visiškai sugniužo. Kai Luiza atsistojo taip, kad šviesa kristų tiesiai į ją, dama sukliko:

– O, mieloji, kokia jūs bjauri! – Ir, kviesdama paliudyti ponią Pola-Diuran, pridūrė: – Ar gali būti, kad pasaulyje gyvena tokių bjaurių būtybių?..

Kaip visada didinga ir ori, ponia Pola-Diuran atsakė:

– Be jokios abejonės, ji nedaili... bet ji garbinga mergina...

– Galbūt, – atsakė sena dama, – bet ji itin bjauri... Ir kas gali būti baisiau už tokią bjaurastį?.. Kas?.. Ką jūs pasakėte?

Luiza nepratarė nė žodžio. Ji tik paraudo ir panarino galvą. Blausias akis slepiantys vokai paraudo. Pamaniau, kad netrukus pravirks. – Beje... Žiūrėsime... – vėl prabilo dama, it grobuonis paukštis nagais tebegnaibydama suknelės audeklą... Ėmė klausinėti Luizą apie jos artimuosius, vietas, kur ji gyveno, apie tai, ar ji moka virtuvės ir kitus namų ūkio darbus, ar moka siūti... Luiza į visus jos klausimus atsakinėjo trūkčiojamu, kimiu balsu: „Taip, ponia!" arba „Ne, ponia!" Ši apklausa – smulkmeniška, priekabi, piktavališka – truko dvidešimt minučių. – Na, mieloji, – padarė išvadą senė, – sprendžiant iš to, ką pasakėte, jūs nieko nemokate... Aš turėsiu visko jus mokyti... Keturis ar penkis mėnesius iš jūsų nebus jokios naudos... Be to, bus labai nemalonu su jumis, tokia bjauria, bendrauti... O randas ant nosies?.. Gal jus kada nors kas nors yra primušęs?

– Ne, ponia... jis buvo visą laiką...

– Ak, kaip nemalonu... O kokios algos norėtumėte?

– Trisdešimt frankų... su baltinių skalbimu ir... vynu, – ryžtingai atsakė Luiza.

Senė net pašoko:

– Trisdešimt frankų! Gal jūs niekada nesate žiūrėjusi į veidrodį?.. Tai beprotiški pinigai!.. Kaip?.. Niekas jūsų nesamdo... gal niekada ir nepasamdys... Jeigu aš jus samdau, tai tik todėl, kad esu gera... todėl, kad, teisybę sakant, man jūsų gaila! O jūs užsiprašote trisdešimties frankų... Na ir drąsi jūs, mano mieloji... Tikriausiai jūsų draugės davė jums tokį prastą patarimą... Be reikalo jų klausote...

– Žinoma, – įsiterpė ponia Pola-Diuran. – Jos visos išvien, pakursto viena kitą...

– Taigi! Aš mokėsiu jums penkiolika frankų, – taikiai pasiūlė senė, – o vyną jūs pirksitės pati... Aš ir taip siūlau jums labai daug... Bet nenoriu pasinaudoti jūsų bjaurumu ir nelaime. – Ji sušvelnėjo... Kalbėjo kone lipšniai: – Matote, mano mieloji... jums tai vienintelė proga, galbūt kitos tokios nebebus... Aš ne tokia kaip kitos... aš vieniša moteris... neturiu šeimos... nieko neturiu... Mano šeima – tai mano tarnai... ko reikalauju iš savo tarnų?.. Kad mane šiek tiek mylėtų, štai ir viskas... Mano tarnai gyvena su manimi, valgo prie vieno stalo... tik vyno perkasi už savo pinigus... Ak, aš juos dar ir lepinu!.. O kai mirsiu, – aš labai sena ir dažnai sergu, – kai iškeliausiu Anapilin, nebus pamiršta ta, kuri buvo man ištikima ir gerai man tarnavo... tinkamai mane prižiūrėjo... Jūs labai bjauri... labai bjauri... labai bjauri... Ak, Dieve mano, aš priprasiu prie jūsų bjaurumo, prie jūsų veido... Teisybė, esama ir gražių, bet nedorų moterų, vagilių!.. Kai namuose tarnauja negraži tarnaitė, galima bent viltis, kad ji nesugedusi... Juk jūs nesivedžiosite pas save vyrų, ar ne?.. Matote, kad aš elgiuosi su jums gerai... Kai tokios aplinkybės ir kadangi aš esu gera... juk tai, ką jums siūlau, mano mieloji... tai didžiulė sėkmė... daugiau nei sėkmė... aš siūlau jums šeimą!..

Luiza dvejojo. Žinoma, senės žodžiai sužadino iki šiol neišsipildžiusią viltį. Kaip būdinga valstietėms, būdama godi, ji jau matė pilnas aukso skrynias, neįtikimus testamentus... šeimyninį gyvenimą pas gerą šeimininkę, galimybę valgyti prie vieno stalo... dažnus pasivaikščiojimus skveruose ir užmiesčio miškuose... visa tai ją žavėjo... Bet drauge ir gąsdino, nes, nors pažadai buvo viliojantys, Luiza dvejojo, mat iš prigimties buvo labai nepatikli. Ji nežinojo, nei ką sakyti, nei ką daryti... nežinojo, kokį sprendimą priimti... Taip ir magėjo jai šūktelėti: „Ne!.. Nesutik!" Ak, aš žinojau, kad jai reikės gyventi atsiskyrėlės gyvenimą, kad teks nudirbti jos jėgoms nepakeliamus darbus, klausytis piktų priekaištų, valgyti prastą maistą – graužti kaulus ir tenkintis pašvinkusia mėsa, – tai yra gyventi pusbadžiu... kantriai kęsti varginamą vargšės bejėgės būtybės išnaudojimą. „Ne, nebesiklausyk jos, išeik!.." Bet aš užgniaužiau iš lūpų besiveržiantį šūksnį.

– Mano mieloji, prieikite arčiau, – paliepė senė. – Galėtum pamanyti, kad bijote manęs... Na... nebijokite... prieikite... Kaip keista... man atrodo, kad jūs nebe tokia bjauri... Imu priprasti prie jūsų veido...

Luiza medinėmis kojomis lėtai patraukė jos link, stengdamasi neužkliudyti kėdės ar kokio kito baldo... vargšelė dėjo daug pastangų, kad judėtų grakščiai!.. Vos tik ji priėjo prie senės, toji atsiribojo nuo jos nutaisiusi atitinkamą miną.

– O Dieve! – sušuko senė. – Kas gi tai?.. Kodėl jūs taip smirdite?.. Gal į jūsų kūną įsimetė puvinys?.. Siaubinga!.. Neįtikėtina... Niekas taip nesmirdi kaip jūs... Gal jums į nosį arba į skrandį įsimetė vėžys?

Ponia Pola-Diuran didingai mostelėjo ranka ir pasakė:

– Ponia, juk aš jus perspėjau... Tai didžiausias jos trūkumas... Kaip tik tai ir trukdo jai susirasti vietą.

Senė nesiliovė dejavusi:

– O Dieve! Dieve mano!.. Ar gali taip būti? Juk jūs užkrėsite visus mano namus... Ak, tai keičia mūsų susitarimo sąlygas... O aš jau buvau pajutusi jums simpatiją!.. Ne, ne... nors ir kokia gera būčiau... tai neįmanoma!.. – Ji išsitraukė iš kišenės nosinaitę ir ėmė ja mojuoti – taip vijo nuo savęs puvėsių kvapą. Ir nesiliovė kartojusi: – Ne, iš tikrųjų, to negali būti!..

– Paklausykite, ponia, – įsiterpė ponia Pola-Diuran, – pakentėkite... Aš esu įsitikinusi, kad ši nelaiminga mergina bus jums labai dėkinga...

– Dėkinga?.. Labai gerai... Bet dėkingumas neišgydys jos nuo baisaus luošumo... Na... tebūnie!.. Bet aš negaliu jai mokėti daugiau kaip dešimt frankų... taigi dešimt frankų!.. Jeigu nori, tegul ima, jeigu nenori, tegul neima...

Iki šiol tvardžiusis Luiza springdama ašaromis pasakė:

– Ne... aš nenoriu... aš nenoriu... aš nenoriu...

– Paklausykite, panele, – sausai tarė ponia Pola-Diuran, – neatsisakykite šios vietos... kitaip aš atsisakysiu teikti jums pasiūlymus... Jums teks ieškotis vietos kitose kontorose... Man visa tai jau atsibodo... Jūs tik teršiate gerą mano kontoros vardą...

– Žinoma! – nenusileido senė. – Jūs turėtumėte man dėkoti ir už tuos dešimt frankų... Siūlau jums juos iš gailesčio, iš meilės artimui... Kaip jūs nesuprantate, kad dėl šio gero poelgio ateityje tikriausiai aš dar būsiu priversta gailėtis?.. – Ji kreipėsi į kontoros savininkę: – Ko norėti?.. Tokia jau aš esu... Negaliu žiūrėti, kaip kenčia žmonės... kai tik susiduriu su nelaimėliais, prarandu protą... Mano metuose žmonės nesikeičia, ar ne? Na, mano mieloji, aš išsivešiu jus su savimi...

Po šių jos žodžių pajutau, kaip man koją sutraukė mėšlungis, ir buvau priversta pasitraukti iš stebėjimo posto... Daugiau niekada nebemačiau Luizos...

Praėjus dviem dienoms po šio įvykio, ponia Pola-Diuran perdėtai mandagiai nusivedė mane į kontorą ir nužvelgė taip, kad pasijutau labai nejaukiai. Ji pasakė:

– Panele Celestina... turiu jums labai gerą... labai gerą vietą... Tik reikia važiuoti į provinciją... Bet ne taip toli...

– Į provinciją?.. Jūs žinote, kad aš neketinu vykti į provinciją...

Kontoros savininkė pasakė:

– Žmonės nepažįsta provincijos... o provincijoje yra puikių vietų...

– O, sakote, puikių vietų!.. Bet tai netiesa! – paprieštaravau jai. – Tikriau būtų sakyti, kad gerų vietų niekur nėra...

Ponia Pola-Diuran meiliai, bet manieringai šypsojosi. Dar niekada nebuvau mačiusi jos taip šypsantis.

– Panele Celestina... prašyčiau man atleisti... Nėra blogų vietų...

– Po galais! Aš tai gerai žinau... būna tik blogų šeimininkų...

– Ne... būna tik blogų tarnų... Paklausykite... Aš jums siūlau geras vietas, visa, kas tik yra geriausia, ir ne aš kalta, kad jūs ten neužsibūnate... – Pažvelgė į mane kone draugiškai ir pasakė: – Juolab kad jūs labai protinga... Mokate sudaryti gerą įspūdį... jūsų veidukas gražus... dailus liemuo... nuostabios rankos, nė truputėlio nesugrubusios nuo darbo... drąsiai žvelgiančios akys... Jūs galite rasti savo laimę... Kas žino, kokia laimė gali kliūti jūsų daliai?.. Žinoma, jeigu gerai elgsitės...

– Tai yra, jūs norite pasakyti... kad aš elgsiuosi blogai?..

– Tai priklauso nuo to, kaip kas vertina tuos dalykus... Aš tai vadinu „gebėjimu gerai elgtis“... – Jos tonas sušvelnėjo... Pamažu didybės kaukė nukrito... Dabar priešais mane stovėjo buvusi kambarinė, patyrusi visokiausių niekšybių... Jos akys dabar tapo panašios į kiaulės akutes, judesiai sulėtėjo. Kaip būdinga sąvadautojoms, apliežė liežuviu lūpas; taip darydavo ir Rebeka Ranvė, mados namų savininkė. Ir pakartojo: – Aš tai vadinu gebėjimu gerai elgtis.

– Ką „tai"?

– Paklausykite, panele... Jūs nesate naujokė ir jau pažįstate gyvenimą... Su jumis galima pasikalbėti... Aš turiu galvoje vieną vienišą pagyvenusį poną, gyvenantį nelabai toli nuo Paryžiaus... jis labai turtingas... tikrai turtingas... Jūs šeimininkausite jo namuose, atliksite guvernantės paslaugas... suprantate?.. Toji vieta – labai delikati... tokia vieta turi paklausą... ji labai pelninga... Tokiai moteriai kaip jūs, tokiai protingai kaip jūs, tokiai maloniai, kuri, kartoju, geba gerai elgtis, daug ko galima tikėtis ir ateityje...

Tai buvo mano siekinys... Kiek kartų esu kūrusi žavingus planus, kad mane pamils koks nors senis... o dabar man siūlomas svajonių rojus, jis viliojo ir kvietė mane!.. Protu nesuvokiama gyvenimo ironija... dėl kažkokio keisto nenuoseklumo, kurio priežasties negaliu suvokti, aš kategoriškai atsisakiau laimės, kurios tiek kartų geidžiau ir kuri galų gale man nusišypsojo.

– Senas ištvirkėlis... o, ne!.. Ką tik vieno tokio atsikračiau... Be to, man kelia pasibjaurėjimą visi vyrai – ir seni, ir jauni...

Ponia Pola-Diuran keletą sekundžių buvo apstulbusi... Nieko panašaus išgirsti ji nesitikėjo... Vėl tapo didinga, griežta, nepriekaištinga buržua, kuria taip troško būti, – visa savo esybe atitolo nuo lengvapėdės mergiotės. Ji pasakė:

– Ak, šitkaip, panele... Ką jūs sau manote?.. Kuo mane laikote?.. Ką įsivaizduojate?

– Aš nieko neįsivaizduoju... Tik kartoju jums, kad man visi vyrai įsipyko iki gyvo kaulo... štai ir viskas!

– Ar žinote, ką jūs dergiate?.. Panele, tas vyriškis – labai gerbtinas asmuo... Šv. Vincento Pauliečio draugijos narys... Panele, jis buvo rojalistų deputatas...

Aš pratrūkau juoku:

– Taip... taip... tęskite!.. Žinau aš tas jūsų Šv. Vincento Pauliečio draugijas... trauk juos velniai tuos deputatus... Ne, dėkoju! – Paskui be jokios pauzės paklausiau: – Ir kas man tas senis? Dievaži... vienu daugiau, vienu mažiau... Man jis nerūpi...

Bet ponios Pola-Diuran širdis nesuminkštėjo. Griežtu tonu ji pareiškė:

– Panele, nutilkite!.. Jūs ne tokia rimta moteris, kuria galėtų pasikliauti tas ponas; jam tokios nereikia. Maniau, kad jūs padoresnė... Būdamas su jumis, nesijausi saugus...

Aš dar bandžiau pataisyti padėtį... Ponia Pola-Diuran buvo nepalenkiama. Grįžau į prieškambarį skaudama širdimi... Ak, tas prieškambaris – liūdnas, tamsus ir nuobodus!.. Ant suolų viena prie kitos sėdi patogiai įsitaisiusios merginos... Žmogienos, siūlomos ėdriai buržuazijai, turgus... purvas ir skurdas atgena čion nelaimingas būtybes – varganas, bangų skalaujamas sudužusio laivo nuolaužas...

„Kokia aš keista!.. – svarsčiau. – Trokštu vieno... trokštu kito... trokštu trečio... ir, kai jau manau, kad tai nebeįvyks, netikėtai gaunu pasiūlymą, kuris įgyja aiškias formas... bet paaiškėja, kad aš to nebenoriu..."

Žinoma, kai aš atmečiau ponios Pola-Diuran pasiūlymą, būta ir šito, bet būta ir mergaitiško noro šiek tiek ją pažeminti... atkeršyti – užklupti ją, pateikusią man tokį niekingą pasiūlymą, ir išdidžiai apkaltinti akivaizdžiu nusikaltimu, tai yra sąvadavimu...

Ėmiau gailėtis dėl to senio, kuris dabar žavėjo mane savo nežinomumu, traukė kaip nepasiekiamas idealas... Sužadinau savo vaizduotę ir mačiau jį tokį: švarus seniokas, drėgnos rankos, rusvą, gerai nuskustą veidą puošianti šypsena; linksmas, dosnus, geraširdis, ne itin aistringas, ne toks maniakas kaip ponas Rabūras; tokį senioką vedžiočiau už pasaitėlio kaip šuniuką... „Čion, eikite čion...“

Jis ateitų švelnus, nuolankus ir imtų vizginti uodegą. „O dabar tarnauk...“ Jis, toks juokingas, tarnautų stovėdamas ant užpakalinių letenų, o priekinėmis mojuotų ore... „O, geras šuniukas!“

Aš duočiau jam cukraus... paglostyčiau šilkinę nugarą. Jis nebebūtų man atgrasus... Paskui taip svarsčiau: „Na, ar aš ne kvaila... Geras šunėkas... puikus sodas... nuostabus namas... pinigai, ramybė, aprūpinta ateitis, ir viso šito atsisakyti!.. Nežinia dėl kokios priežasties!.. Niekada nežinau, ko aš noriu... nenoriu to, ko iš tikrųjų noriu!.. Aš buvau atsidavusi daugybei vyrų, bet vis tiek bijau jų, dar blogiau, aš šlykščiuosi jais, kai šalia manęs nėra vyro. O kai jis šalia, kaip kokia višta leidžiu jam mane užvaldyti... krečiu visokiausias kvailystes. Pasipriešinu tik tam, kas negali įvykti, ir tik tiems vyrams, kurių aš niekada nepažinsiu...“ Aš įsitikinusi, kad niekada nebūsiu laiminga...

Prieškambaris slegia mane... Kai jame taip tamsu, kai šviečia blausi šviesa, kai matau ant suolų patogiai įsitaisiusias būtybes, mane užplūsta nykios mintys... Man virš galvos pakimba kažkas sunkaus ir nebepataisomo...

Aš išėjau nesulaukusi, kol užrakins kontorą; išėjau prislėgta širdimi, jutau, kaip gniaužia gerklę... Laiptinėje sutikau poną Luji. Kabindamasis į turėklus, jis lėtai ir sunkiai kopė laiptais aukštyn... Keletą sekundžių mes žiūrėjome vienas į kitą. Jis nieko nepasakė... ir aš jam nieko nepasakiau, neradau žodžių... bet jų ir nereikėjo, pakankamai iškalbingi buvo mūsų žvilgsniai... Ak!.. Jis irgi buvo nelaimingas... Sustojau ir klausiausi, kaip jis kopia laiptais... paskui pasileidau bėgti žemyn... Vargšas žmogus!

Stovėjau gatvėje tarsi apkvaitusi... Akimis ieškojau viešnamių sąvadautojų... žiūrėjau, ar kur nematyti juoda suknele vilkinčios ponios Rebekos Ranvė apvalios nugaros... Ak, jeigu dabar sutikčiau, eičiau pas ją ir likčiau ten... Bet nė vienos iš jų nebuvo... Pro šalį slinko abejingi, savo rūpesčiuose paskendę žmonės, jie nekreipė jokio dėmesio į mane ir į varganą mano padėtį... Smuklėje nusipirkau butelį degtinės ir šiek tiek pasivaikščiojau gatvėmis; apkvaitusi, sunkia galva grįžau į viešbutį... Vėlai vakare išgirdau, kaip kažkas beldžia į mano kambario duris. Gulėjau lovoje pusnuogė, apsvaigusi nuo alkoholio.

– Kas ten? – sušukau.

– Tai aš...

– Kas tu toks?

– Viešbučio patarnautojas.

Išlipau iš lovos ir atidariau duris. Mano krūtys buvo išvirtusios iš marškinių, plaukai išdrikę ant pečių.

– Ko tau reikia? – paklausiau.

Viešbučio patarnautojas nusišypsojo...

Tai buvo aukštas rudaplaukis vaikinas, kurį keletą kartų buvau susitikusi ant laiptų ir kuris žvelgdavo į mane keistu žvilgsniu.

– Ko tau reikia? – pakartojau.

Viešbučio patarnautojas vėl nusišypsojo; sutrikęs, storais pirštais jis maigė mėlynos dėmėtos prijuostės palanką. Pagaliau išmikčiojo:

– Panele, aš...

Paniuręs aistringai spitrijo į mano krūtis, į kone nuogą pilvą, į mano marškinius, nusmukusius nuo pečių iki pat klubų...

– Užeik... kvaily!.. – staiga sušukau.

Įtraukiau jį į kambarį ir garsiai užtrenkiau duris... O, varge!.. Rytojaus dieną mus rado girtus lovoje... Dieve mano, kaip mes atrodėme!..

Viešbučio patarnautoją išvijo... Aš taip ir nesužinojau jo vardo!

Nenoriu išsiskirti su ponios Pola-Diuran įdarbinimo kontora nepapasakojusi apie vieną toje kontoroje sutiktą vargšą – sodininką, prieš keturis mėnesius ieškojusį ten darbo. Tarp daugybės pasigailėjimą keliančių veidų, su kuriais ten susidūriau, liūdniausias buvo jo veidas; jį, regis, gyvenimas buvo prislėgęs skaudžiausiai. Jo žmona mirė po persileidimo („Po persileidimo?“ – paklausite jūs) išvakarėse tos dienos, kai po dviejų mėnesių skurdo jie pagaliau turėjo pradėti tarnauti viename ūkyje: ji – gyvulių prižiūrėtoja, jis – sodininku. Po tokios baisios nelaimės vyras prarado norą gyventi – pervargo ir ėmė bjaurėtis gyvenimu, nieko nedarė, kad bent ką pakeistų... Nedidelės santaupos, kurių turėjo, netrukus ištirpo. Nors vyras buvo labai nepatiklus, man pavyko jį prisijaukinti... Neminėdama vardų, aš papasakosiu paprastos dramos istoriją, kurią išgirdau iš to vyro lūpų, kai sujaudinta jo nelaimės pajutau gailestį ir pareiškiau jam užuojautą. Štai toji istorija.

Kai jie apžiūrinėjo sodus, terasas, šiltnamius, gebenėmis ir laukinėmis vynuogėmis apaugusį sodininko namą, esantį prie įėjimo į parką, liūdni ir baugštūs lėtai, netardami nė žodžio, patraukė į pievelę, kur grafienė meiliai sekiojo akimis tris šviesiaplaukius savo vaikus; vaikai vilkėjo šviesiais drabužėliais, įraudę ir laimingi žaidė žolėje prižiūrimi guvernantės. Vyras ir žmona pagarbiai sustojo už dvidešimties žingsnių. Vyras laikė rankoje kepurę su snapeliu, jo žmona ant galvos buvo užsidėjusi juodą šiaudinę skrybėlę, vilkėjo tamsios spalvos vilnone liemene, kad būtų drąsiau, pirštais čiupinėjo mažo odinio maišelio grandinėlę. Tolumoje buvo matyti parkas, tankus medžių masyvas, banguotos pievelės.

– Prieikite arčiau, – švelniai padrąsino juos grafienė.

Vyro veidas įdegęs saulėje, rudas, didelės gyslotos žemės spalvos rankos, pirštų galiukai deformavęsi nuo nuolatinio darbo su sodo įrankiais. Moteris pablyškusi, oda pilka, nusėta strazdanomis... kiek nerangi, bet vilkinti švariais drabužiais. Ji nedrįso pakelti akių į tą gražią damą, kuri dar visai neseniai ją egzaminavo – uždavė netaktiškus, skaudžius klausimus, kaip ir kiti, norėjo kuo įdėmiau pažvelgti į jos sielą ir kūną... Nenuleisdama akių ji stebėjo šį puikų paveikslą – tris pievoje gracingai žaidžiančius, gerų manierų išmokusius vaikus...

Jiedu lėtai žengė keletą žingsnių į priekį, abu instinktyviai vienu metu sukryžiavo rankas ant pilvo.

– Na ir kaip? – paklausė grafienė. – Ar viską apžiūrėjote?

– Grafiene, jūs labai gera, – atsakė vyras. – Viskas puiku... viskas labai gerai... O, nuostabus ūkis... Ir darbo čia yra...

– Įspėju jus, kad aš esu labai reikli, bet teisinga. Man patinka, kad visur būtų pavyzdinė tvarka... Ir gėlės... gėlės... gėlės... visada... visur... Beje, vasarą jūs turėsite du pagalbininkus, o žiemą – vieną... To pakanka...

– O, aš nebijau darbo, – atsakė vyras. – Man patinka, kai jo daug. Man patinka sodininko darbas, aš gerai jį išmanau... Patinka medžiai... ankstyvas derlius... mozaikos ir visa kita... O gėlės... reikia daug pastangų joms prižiūrėti... reikia turėti skonį... tinkamai jas laistyti... jums leidus, grafiene, pasakysiu, kad reikia daug mėšlo ir trąšų... tuomet gali užveisti gėlių, kiek tik širdis geidžia... – Po trumpos pauzės kalbėjo toliau: – Mano žmona irgi darbšti moteris... labai vikri... ji mokės tvarkytis... Iš pažiūros neatrodo, kad būtų stiprios sveikatos, bet ji itin guvi, niekada neserga ir labai gerai moka prižiūrėti gyvulius... Ūkyje, kuriame tarnavome anksčiau, buvo trys karvės ir du šimtai vištų... Tikrai!

Pritardama grafienė linktelėjo galva.

– O namas jums patinka?

– Namas irgi labai gražus... Net per didelis tokiems prastiems žmonėms kaip mes... mes neturime tiek baldų, kad jį apstatytume... Tiesa, jis tolokai nuo pilies... Bet taip ir turi būti... Šeimininkai nemėgsta, kad sodininkas gyventų netoli jų... Mes irgi nenorime jūsų varžyti... Geriau, kai visi gyvena atskirai... Visiems taip geriau... Tik...

Vyras dvejojo, nedrįso pasakyti to, ką buvo ketinęs...

– Kas... tik? – po trumpos pauzės paklausė grafienė.

Vyras dar labiau sutriko. Dar tvirčiau suspaudė rankomis prijuostę, dar žemiau pasilenkė ir įsidrąsinęs tarė:

– Na, gerai... Grafiene, aš tik norėjau pasakyti, kad alga už tokį darbą per menka. Labai maža... Kad ir kaip stengsies, galo su galu nesudursi... Grafiene, gal galėtumėte dar šiek tiek pridurti?..

– Mano drauge, jūs pamirštate, kad jums suteikiamas būstas, šildymas, apšvietimas... kad jums nereikės mokėti už daržoves ir vaisius... kad aš duosiu jums dvidešimt kiaušinių per savaitę ir litrą pieno dienai... Tai labai daug...

– Ak, grafiene, jūs duosite mums pieno ir kiaušinių?.. Ir mums nereikės mokėti už apšvietimą? – Jis pažiūrėjo į žmoną, tarsi būtų norėjęs su ja pasitarti, ir sušnibždėjo: – Po galais, tai šį tą reiškia... negalėčiau prieštarauti... tai nėra blogai...

Žmona irgi vapėjo:

– Žinoma... vis dėlto šiokia tokia pagalba... – Paskui drebėdama iš susijaudinimo paklausė: – Grafiene, jūs, be abejonės, duodate dovanų sausį ir per Šv. Fiakrą?

– Ne, nieko nedovanoju...

– Bet juk visur įprasta...

– Aš to nedarau...

Vyras irgi paklausė:

– O žebenkščių... kiaunių... šeškų?

– Nieko neduodu... aš atiduodu tik kailiukus!.. – Ji kalbėjo sausu, aštriu tonu, po tokių žodžių nieko nebegalėjai reikalauti... Paskui staiga pridūrė: – Prašyčiau įsidėmėti, kad aš draudžiu sodininkui kam nors parduoti arba dovanoti daržovių... Aš gerai žinau, kad sodinama daržovių tiek daug, ir kad trys ketvirtadaliai jų sugenda. Niekis! Jau geriau tegu sugenda...

– Žinoma... visur taip yra!..

– Vadinasi, supratote?... Kada jūs susituokėte?

– Prieš šešerius metus, – atsakė moteris.

– Vaikų neturite?

– Mes turėjome mergaitę... Ji mirė!

– Ak, tai gerai!.. Labai gerai, – abejingai pareiškė grafienė. – Bet jūs abu dar jauni... jūs dar galite turėti vaikų.

– Grafiene, net jeigu nenori jų turėti... Po galais, jie vis tiek gimsta...

Rūsčiai žiūrėdama grafienė pareiškė:

– Dar turiu jums pasakyti, jog aš nenoriu, kad man tarnautų vaikų turintys tarnai. Jeigu jums gims vaikas, aš būsiu priversta jus atleisti... tuojau pat... Taigi, kad vaikų nebūtų!.. Jie rėkauja, visur bėgioja, viską nusiaubia... gąsdina arklius, serga visokiausiomis užkrečiamomis ligomis... Ne, ne... aš kaip gyva nepakęsiu savo namuose kūdikio... taigi pasakau jums iš anksto... Sukitės, kaip išmanote... imkitės atsargumo priemonių...

Tą akimirką vienas iš jos vaikų, berniukas, pargriuvo; verkdamas jis pribėgo prie motinos ir įsikniaubė jai į suknelę... Grafienė pakėlė jį ant rankų, lipšniais žodžiais ramino, mylavo, švelniai bučiavo; nurimęs berniukas nubėgo žaisti su kitais dviem vaikais... Vargšei moteriškei suskaudo širdį... Ji tvardėsi, kad nepravirktų... Negi džiaugsmas, švelnumas, meilė, motinystė – tik turčių privilegija?.. Vaikai vėl ėmė žaisti pievelėje... Moteris juto jiems kažkokią laukinę neapykantą... norą išbarti juos, primušti, nužudyti... iškoneveikti ir užmušti pasipūtusią ir nuožmią moterį – ką tik siaubingus žodžius pasakiusią motiną egoistę, pasmerkusią žūti vargšės moters pilve užsimezgusią gyvybę... Bet ji susitvardė ir atsakydama į įspėjimą ištarė tik šiuos paprastus žodžius:

– Mes saugosimės, grafiene... mes pasistengsime...

– Gerai... pasakiau ir nebenorėčiau to paties kartoti ateityje... Tokia mano taisyklė... aš tvirtai laikausi šios taisyklės ir niekada niekam nedarau jokių nuolaidų... – Paskui jau švelnesniu tonu pridūrė: – Kai esi vargšas... geriau vaikų visai neturėti...

Vyras, norėdamas įtikti būsimai šeimininkei, pritarė jai:

– Žinoma... žinoma... grafiene, jūs sakote tiesą...

Bet ir jis degė neapykanta. Akyse tvykstelėjo žaibas, užsidegė pikti grėsmingi žiburėliai, nebeliko vergiško nuolankumo, nuskambėjusio ką tik jo ištartuose žodžiuose... Grafienė nematė tų žmogžudystę pranašaujančių žiburėlių, nes tuo metu instinktyviai žvilgsniu vėrė moters, kurią buvo pasmerkusi bevaikystei ar net vaikžudystei, pilvą.

Taigi sandoris buvo sudarytas. Grafienė davė nurodymus, smulkmeniškai susakė viską, ką turės daryti naujasis sodininkas ir naujoji gyvulių prižiūrėtoja; atsisveikindama išdidžiai nusišypsojo ir pareiškė neleidžiančiu prieštarauti tonu:

– Tikiuosi, kad jūs religingi žmonės... Visi mūsų tarnai sekmadieniais eina išklausyti mišių ir švenčia Velykas... Aš to reikalauju...

Vyras ir žmona nuėjo nepratardami vienas kitam nė žodžio, labai rimti ir labai rūškani. Kelias buvo dulkėtas, kepino saulė, vargšė moteriškė sliūkino sunkiai vilkdama kojas. Ji priduso, todėl sustojo, pasidėjo ant žemės krepšelį ir kiek atlaisvino korsetą.

– Uf!.. – tarė godžiai traukdama į plaučius orą.

Ilgą laiką veržtas pilvas atsipalaidavo, išsipūtė ir įgijo apvalią formą – kaip visų besilaukiančių moterų. Nusikalstamą, anot grafienės... Ir jie keliavo toliau. Užėjo į smuklę, esančią netoli kelio, ir paprašė pusės litro vyno.

– Kodėl nepasakei, kad aš nėščia? – paklausė moteris.

Vyras atsakė:

– Dar klausi! Ogi todėl, kad ji būtų išvijusi mus, juk tris kartus jau buvo taip pasielgusi.

– Greitai ir su mumis taip pasielgs, pamatysi!..

Tada vyras iškošė pro dantis:

– Jeigu tu būtum gera žmona... dar šį vakarą nueitum pas motušę Urlo... ji turi žolelių!

Žmona ėmė verkti... Gailiu balsu pro ašaras sušnibždėjo:

– Nekalbėk taip... Nekalbėk... Tai gali prišaukti nelaimę!

Vyras trenkė kumščiu į stalą ir sušuko:

– Gal mums stipti iš bado?.. Dieve mano!..

Ir nelaimė atėjo. Po keturių dienų žmona persileido („Persileido?" – paklausite jūs) ir mirė baisiose kančiose, kamuojama peritonito.

Savo pasakojimą vyras užbaigė taip:

– Taigi likau visiškai vienas. Neturiu nei žmonos, nei vaiko, nieko nebeturiu. Man dažnai ateidavo į galvą mintis atkeršyti grafienei... Taip, aš ilgai galvojau apie tai, kad reikėtų užmušti tuos tris pievelėje žaidusius vaikus... O juk aš nesu piktas žmogus... Patikėkite, su džiaugsmu būčiau pasmaugęs visus tos moters vaikus... su džiaugsmu!.. Ak, taip!.. Bet neišdrįsau... Mes bailūs žmonės... silpni... narsiai mokame tik kentėti!

XVI
Lapkričio 28-oji

Negavau nė vieno laiško iš Žozefo. Žinojau, kad jis labai atsargus, todėl jo tylėjimas manęs nestebino, tik šiek tiek skaudino. Be abejonės, Žozefas žino, kad visi laiškai prieš patekdami mums pirmiausia pakliūva į šeimininkės rankas, ir tikriausiai nenori rizikuoti. Tik manau, kad jis, būdamas toks išradingas, galėtų rasti būdą, kaip perduoti man žinią... Jis turėtų grįžti rytoj iš ryto. Bet ar grįš?.. Negaliu nesijaudinti... Mano protas visą laiką būdrauja... Kodėl jis nepanoro pasakyti restoranėlio Šerbūre adreso?.. Nenoriu apie tai galvoti, nuo tokių minčių pradeda skaudėti galvą, ima krėsti karštinė.

O čia nieko naujo, gal tik įvykių mažiau ir tyliau. Žozefą pavaduoja jo draugas zakristijonas. Kasdien tą pačią valandą jis ateina prižiūrėti arklių ir šiltnamių. Iš jo nė žodelio neišpeši. Jis dar tylesnis, dar nepatiklesnis ir dar atsargesnis už Žozefą. Ir vulgaresnis, neturi Žozefui būdingos didybės ir jėgos. Aš retai kada jį matau, tik tuomet, kai turiu perduoti šeimininkės nurodymą... Jis labai keistas!.. Bakalėjininkė papasakojo man, kad jaunystėje jis mokėsi seminarijoje, nes norėjo tapti kunigu, bet buvo išmestas už netaktišką ir nedorovingą elgesį. Ar tik ne jis išprievartavo miške mažąją Klarą? Po ano įvykio išbandė visokiausių profesijų. Dirbo konditeriu, giedojo bažnyčios chore, atliko galanterijos krautuvės pasiuntinio, notaro raštininko pareigas, spėjo pabūti tarnu, miesto būgnininku, rangovu, durininku, o prieš ketverius metus tapo zakristijonu. Beje, zakristijonas elgėsi lipšniai ir pasalūniškai, kaip įprasta tokioje terpėje... Jis galėtų imtis visokiausių nešvarių darbelių... Ir kodėl Žozefas su juo susidraugavo?.. Ir ar tikrai jis yra jo draugas?.. Gal tik bendrininkas?

Šeimininkei migrena... Regis, migrena ją sugriebia kas trečią mėnesį. Ištisas dvi dienas ji tūno savo kambaryje; langų užuolaidos užtrauktos, tamsu, niekas, išskyrus Marianą, neturi teisės ten kelti kojos... Šeimininkė nenori, kad aš ten eičiau... Tos dienos, kai ji serga, šeimininkui tikra šventė... Ir jis tuo naudojasi... Visą laiką leidžia virtuvėje... Neseniai netyčia užklupau jį iš ten išeinantį – veidas smarkiai įraudęs, kelnių antukas prasegtas. Ak, kaip norėčiau juos pamatyti drauge – Marianą ir jį... Visam laikui dingtų noras mylėtis...

Kapitonas Možė dabar nebesikalba su manimi, tik piktai dėbčioja iš už tvoros; jis susitaikė su savo giminaičiais, tiksliau, su viena iš dukterėčių; dabar ji gyvena pas jį... Tai aukšta, išvaizdi, gerai sudėta, skaisčios odos ilganosė blondinė. Sako, kad dabar rūpinsis namų ūkiu ir pakeis Rozą kapitono lovoje. Taigi šeimos purve nebebus murkdomi svetimi žmonės.

O poniai Guen Rozos mirtis, matyt, buvo skaudi netektis, tai negalėjo nepadaryti įtakos rytiniams sekmadienių susirinkimams. Ji suprato, kad jokiu būdu negali likti be pagrindinio vaidmens atlikėjos, todėl nusižiūrėjo bjaurią galanterininkę, nepralenkiamą liežuvautoją, ėmė visaip girti Menil-Rua kambarinėms tą nedorėlę ir liaupsinti dar neatskleistus jos talentus. Vakar, sekmadienį, nuėjau pas ponią Guen. Puikus susirinkimas... atėjo visos. Apie Rozą kalbėjo labai nedaug, o kai aš papasakojau istoriją apie testamentą, visos draugiškai nusijuokė. Ak, kapitonas buvo teisus, kai sakė: „Viską galima pakeisti..." Galanterininkė neturėjo tokio autoriteto, kokį turėjo Roza, be to, deja, nieko gero nebūtų buvę galima pasakyti ir apie moralinį jos veidą.

Nekantriai laukiu Žozefo!.. Su kokiu nerimu laukiu tos akimirkos, kai sužinosiu, ar pasiteisino ateities viltys!.. Nebegaliu toliau taip gyventi. Kaip niekada anksčiau įsipyko dabartinis mano gyvenimas, žmonės, kuriems tarnauju, nuobodžių marionečių aplinka, kurioje būdama kasdien vis labiau kvailėju. Jeigu ne keistas jausmas, kuris teikia mano gyvenimui galimybės atsinaujinti pojūtį, tikriausiai netrukus įpulčiau į prieš mane atsivėrusią kvailybės ir niekšybės bedugnę... Ak, ir visai nesvarbu, kaip – sėkmingai ar ne – baigs tvarkyti reikalus Žozefas, pakeis ar nepakeis su manimi susijusius savo planus, aš vis tiek nebenoriu likti šiuose namuose... Laukti teliko keletas valandų, dar viena nerami naktis... ir mano ateitis bus nulemta.

Šią naktį vėl pasinersiu į prisiminimus, galbūt paskutinį kartą. Tai vienintelė priemonė bent šiek tiek atitrūkti nuo nerimastingų minčių ir nevarginti galvos svarstant apie ateities chimeras. Iš tikrųjų prisiminimai prablaško ir pakursto mano panieką. Šiaip ar taip, savo vergavimo kelyje esu sutikusi labai keistų ir nuobodžių personažų!..

Kai jie išplaukia mano prisiminimuose, matau juos tarsi negyvėlius. Kad ir kaip būtų, iliuziją, jog jie gyvi, žadina tik jų nedorybės... Jiems išlikti kaip tvarsčiai mumijoms padeda tik jų nedorybės, kitaip jie būtų net ne vaiduokliai, o tik dulkės, pelenai... niekas...

Kaip pavyzdį galiu pateikti nuostabius namus, į kuriuos mane su geriausiomis rekomendacijomis išsiuntė ponia Pola-Diuran netrukus po to, kai atsisakiau vykti pas seną poną į provinciją. Šeimininkai – dar visai jauni, namuose nėra nei gyvulių, nei vaikų, kambariai prastai prižiūrimi, nors ir esama prabangos ir dekoracijų puošnumo... Visur aplinkui daug ištaigos, bet dar daugiau netvarkos... Kai tik įžengiau į tuos namus, iškart supratau, su kuo susidūriau. Bet juk apie tokius namus svajojau! Maniau, pamiršiu visas savo bėdas, niekšelį poną Ksavjė, kurio prisilietimų iki šiol neįstengiu ištrinti iš atminties... Vienuoles iš Neji gatvės... varginantį laukimą įdarbinimo kontoros laukiamajame, ilgas dienas ir baisaus nerimo persmelktas naktis, leidžiamas vienatvėje ar nedorai elgiantis. Maniau, kad gyvenimas čia tekės ramiai, kad darbas nebus itin sunkus, kad užsidirbsiu pinigų. Džiaugdamasi dėl tokios permainos, daviau sau žodį pakeisti savo charakterį, pažaboti lakią vaizduotę, vengti atviravimo protrūkių, kad kuo ilgiau išlikčiau tuose namuose.

Akimirksniu išgaravo visos niūrios mintys, it mostelėjus burtų lazdele, išsisklaidė neapykanta, kurią jutau visiems buržua. Mane vėl apėmė beprotiškas, audringas linksmumas ir, kadangi pajutau didžiulį troškimą gyventi, pasistengiau įžvelgti ir gerąsias šeimininkų puses... Tarnų čia buvo nedaug, bet visi rinktiniai: virėja, liokajus, vyresnysis metrdotelis ir aš... Vežiko nebuvo, nes šeimininkai pardavė arklius ir, kai reikėdavo, nuomodavosi juos... Su tarnais aš greitai susidraugavau. Vakare mano atvykimo proga jie iššovė šampano butelį.

– Po velnių! – plodama katučių pasakiau aš. – Čia man bus gerai.

Liokajus nusišypsojo, pakėlė aukštyn raktų ryšulį ir paskambino juo. Tai buvo rūsio raktai. Jis turėjo visus šių namų raktus, vadinasi, šiuo žmogumi čia pasitikima.

– Gal duosite man juos palaikyti? – juokais paklausiau.

Jis švelniai nužvelgė mane ir atsakė:

– Taip, jeigu jūs maloniai elgsitės su manimi... Su manimi reikia elgtis maloniai...

Ak, tas vyriškis buvo labai elegantiškas, žinojo, kaip reikia kalbėtis su moterimis... Jo vardas – Viljamas... Koks gražus vardas!..

Per pietus, kurie truko gana ilgai, senas metrdotelis neištarė nė žodžio, tik daug gėrė ir sočiai valgė. Niekas nekreipė dėmesio į suvaikėjusį senuką. O Viljamas buvo žavingas, galantiškas, paslaugus, stengėsi patarnauti, švelniai man asistavo, pasiūlė kavos, cigarų; visos jo kišenės buvo prigrūstos cigarų... Paskui mane, kiek apsvaigusią, linksmą, išdrikusiais plaukais, prisitraukė prie savęs, pasisodino ant kelių ir visai nesivaržydamas ėmė šnibždėti į ausį tokius dalykus... Ak, begėdis!

Virėjos Eženi, regis, nė truputėlio netrikdė jo kalbos ir veiksmai. Ji buvo susirūpinusi, susimąsčiusi, tiesė kaklą durų link, įsiklausydavo į menkiausią triukšmą, matyt, kažko laukė; abejingai žvelgdama lenkė vieną po kitos pilnas taures vyno... Stambiakrūtė, didžiaburnė, geraširdė, mėsingomis ir jausmingomis lūpomis, liūdna aistringų akių keturiasdešimtmetė. Kažkas tyliai pabeldė į virtuvės duris. Eženi veidas nušvito, ji pašoko ir nuėjo atidaryti durų. Ketinau atstumti Viljamą, kad neatrodyčiau nepadoriai, nes dar nebuvau susipažinusi su čionykščiais papročiais, bet Viljamas dar stipriau apkabino mane ir priglaudė prie krūtinės...

– Nieko tokio, – ramiu balsu pasakė jis, – tai Mažylis.

Į virtuvę įėjo labai lieknas, labai šviesių plaukų, labai baltos odos jaunuolis, bemaž vaikas; barzda vos pradėjusi kaltis. Neturėjo nė aštuoniolikos, buvo žavus kaip Amūras. Vilkėjo nauju elegantišku švarku, glaudžiai prigludusiu prie liekno ir grakštaus kūno. Pasirišęs rusvą kaklaskarę... Kaimyninio namo durininkės sūnus. Buvo aišku, kad užsuka čia kas vakarą... Eženi dievino jį, buvo pamišusi dėl jo. Kasdien į didžiulę pintinę ji įdėdavo dubenį sriubos, gardžios jautienos gabalų, keletą vyno butelių, didelių vaisių, pyragaičių, ir visas šias gėrybes Mažylis nešdavo savo tėvams.

– Kodėl šį vakarą atėjai taip vėlai? – paklausė Eženi.

Mažylis atsiprašė pratisu balsu:

– Turėjau pavaduoti mamą...

– Mamą... mamą... Ak, nenaudėli, ar sakai tiesą?.. – Atsiduso, įbedė žvilgsnį į vaiką, padėjo rankas jam ant pečių ir ėmė graudžiu tonu postringauti: – Kai tu vėluoji, aš visada imu nerimauti. Brangusis, nenoriu, kad vėluotum. Pasakyk savo mamai, kad nieko jai nebeduosiu, jeigu tai dažnai kartosis. – Virpindama šnerves, drebėdama visu kūnu, ji murmėjo: – O, koks tu žavingas, mano amūriuk!.. O, tavo veidukas... tavo veidukas... Nenoriu, kad kiti į jį žiūrėtų... Kodėl neapsiavei gražių geltonų savo batelių?.. Noriu, kad būtum labai gražus, kai ateini pas mane... O, tos akys... Tos didelės išdykusios akys, plėšikėli?.. Kertu lažybų, kad jos žiūri ne tik į mane, bet ir į kitas moteris! O tavo burna... Tavo burna!.. O ką darė ta burna!..

Jis ramino ją, šypsojosi krypuodamas netvirtomis kojomis:..

– Dievaži, ne!.. Patikėk, Eženi... aš nieko neišsigalvoju... mama buvo išėjusi... iš tikrųjų!

Bet Eženi tebekartojo:

– Ak, nenaudėli... nenaudėli... aš nenoriu, kad žiūrėtum į kitas moteris... Tavo veidelis skirtas man, burnytė skirta man... didelės tavo akys turi žiūrėti tik į mane!.. Sakyk, ar labai mane myli?..

– O, taip!.. Žinoma...

– Pakartok...

– Ak, žinoma!..

Ji pakibo jam ant kaklo ir dusdama, vapėdama meilės žodelius, nusitempė į gretimą kambarį. Viljamas man pasakė:

– Kaip Eženi jį prigriebė!.. Ir kiek daug tas vaikėzas jai kainuoja... Praėjusią savaitę ji aprengė jį naujais drabužiais. Jūs manęs taip nemylėsite!..

Ši scena mane labai sujaudino, ir aš pasižadėjau mylėti vargšę Eženi kaip seserį... Tas vaikigalis buvo panašus į poną Ksavjė... Šiaip ar taip, būta moralinio tų gražuoliukų panašumo. Po tokio jųdviejų sugretinimo mane apėmė liūdesys, ėmė kankinti baisus apmaudas! Į atmintį vėl sugrįžo ta diena, kai ponui Ksavjė daviau devyniasdešimt frankų... O, tavo veidelis, tavo burnytė, didelės tavo akys!.. Tokios pat šaltos ir žiaurios akys, tokie pat kūno judesiai... tokia pat nedorybė, atsispindinti akių vyzdžiuose ir gličiuose kaip žuvies bučiniuose...

Ištrūkau iš visiškai įsidrąsinusio Viljamo rankų.

– Ne, – atsainiai pasakiau, – ne šį vakarą...

– Bet tu pažadėjai, kad būsi man maloni!..

– Ne šį vakarą, – atsakiau ir išsilaisvinau iš jo glėbio. Susitvarkiusi susitaršiusius plaukus ir susiglamžiusius sijonus, tariau jam: – Susilaikymas – dorybė!..

Suprantama, stengiausi paisyti šiuose namuose susiklosčiusių tarnystės įpročių. Viljamas kambarius tvarkydavo atbulomis rankomis. Brūkšteli šluota vienur, kitur ir nebepašluoja, vienur švysteli plunksnų šluoste, o kitur nebepasiekia... ir darbas baigtas. Visą likusį laiką jis plepėdavo, rausdavosi stalčiuose ir spintose, skaitydavo laiškus, kurių, beje, buvo pilna visose pakampėse. Taip elgtis ėmiau ir aš. Palikdavau dulkių ant baldų ir po baldais, atsainiai tvarkydavau salonus ir kitus kambarius. Bet šeimininkai nemokėjo įsakinėti, jie buvo drovūs ir nedrįsdavo priekaištauti, nenorėjo, kad kiltų scenų. Tik kartais, pastebėję kokį didesnį, juos varginantį aplaidumą, ryždavosi paprašyti: „Man regis, jūs nepadarėte to ar ano." Pakakdavo tvirtu tonu įžūliai atšauti: „Ponia, prašyčiau man atleisti... Ponia, jūs neteisi... Ponia, o jeigu jūs nepatenkinta...", ir jie primygtinai nebeprašydavo... Pirmą kartą susidūriau su šeimininkais, neturinčiais autoriteto tarp tarnų, juolab tokių mulkių!.. Iš tikrųjų retai tokių pasitaiko...

Turiu pasakyti, kad Viljamas puikiai susitvarkė savo gyvenimą šiuose namuose. Jis, kaip ir daugelis tarnų, buvo žirgų lenktynių aistruolis. Žinojo viską apie žokėjus, trenerius, lažybų tarpininkus, garsius ponus, baronus ir vikontus, kurie buvo jam draugiški, nes žinojo, kad Viljamas turi surinkęs daug itin vertingos informacijos... Norint patenkinti tokią savo aistrą, reikia dažnai išeiti iš namų ir vykti į užmiestį, o tai nesuderinama su nedaug laisvalaikio turinčio liokajaus pareigomis, nes liokajus yra priverstas nuolatos būti namie. Bet Viljamas tvarkėsi puikiai – po pusryčių apsirengdavo ir iškulniuodavo... Kaip prašmatniai jis atrodydavo, kai apsimaudavo baltai ir juodai languotas kelnes, kai apsiaudavo lakuotus batus, apsisiausdavo šviesiai pilkos smėlio spalvos apsiaustu ir ant galvos užsidėdavo kepurę... O kokios buvo vandenų gelmės spalvos Viljamo kepurės! Ant jų kaip vandenyje atsispindėdavo dangus, medžiai, gatvės, upės, žmonių minia ir hipodromai!.. Jis grįždavo tik tada, kai reikėdavo aprengti šeimininką, o po pietų dažnai ir vėl išeidavo pasakęs, kad skuba į labai svarbų susitikimą su anglais. Matydavau jį tik vėlyvą naktį šiek tiek apsvaigusį nuo kokteilio, ir taip kasdien... Kiekvieną savaitę jis pasikviesdavo pietų savo draugus vežikus, liokajus, žokėjus; pastarieji buvo labai juokingi: lytis sunkiai nusakoma, kojos kreivos, keliai deformuoti, veidai ciniški. Jie kalbėdavo apie arklius, lenktynes, moteris, pasakodavo baisias istorijas apie savo šeimininkus (anot jų, visi šeimininkai – sodomitai), paskui, kai apgirsdavo nuo vyno, pereidavo prie politikos... Viljamas pasižymėjo ypatingu nesukalbamumu, buvo smarkus reakcionierius.

– Mano herojus – Kasanjakas! – šaukdavo jis. – Garsusis Kasanjakas... jis šiurkštus, žiaurus, bet šaunuolis!.. Jie jo bijo... Viskas, ką jis parašo, būna nusisekę!.. Tegul tik pabando tie bjaurūs niekšai jį pulti!..

Staiga, triukšmui įsisiūbavus, Eženi pašokdavo ir puldavo prie durų. Į vidų įžengdavo Mažylis ir baisiausiai nustebdavo išvydęs jam nepažįstamus žmones ir ištuštintus butelius, pavogtus nuo šeimininkų stalo. Eženi įpildavo jam į taurę šampano ir prikraudavo į lėkštę skanėstų... Paskui jie užsidarydavo gretimame kambaryje... „O, tavo veidelis... tavo burnytė... didelės tavo akys!..“

Ir Mažylio tėvams skirta pintinė vėl būdavo kaupina visokiausių gėrybių. Reikėjo, kad ir tie šaunūs žmonės turėtų naudos iš puotos...

Kartą, kai Mažylis vėlavo, storas vežikas, cinikas ir vagis, dalyvaudavęs visose čia vykstančiose puotose, matydamas, kad Eženi nerimauja, metė jai:

– Nesijaudinkite... Jūsų sodomitas netrukus pribus.

Eženi atsistojo ir drebėdama visu kūnu piktai sušuko:

– Ką jūs pasakėte? Sodomitas... šis cherubinas?.. Pakartokite!.. Na, o jeigu ir taip... jeigu tai teikia Mažyliui malonumą?.. Juk jis toks gražus... Visiems gražus... Kodėl taip sakote?

– Žinoma, sodomitas, – ciniškai nusijuokė vežikas. – Paklauskite grafo Hiuro, gyvenančio už dviejų žingsnių nuo čia, Marb gatvėje...

Vežikas nespėjo baigti sakinio... Jo žodžius nutraukė skambus antausis...

Tą minutę ant slenksčio išdygo Mažylis... Eženi nubėgo jo pasitikti...

– Ak, brangusis!.. Mano meile... eime greičiau... mums nėra kas veikti šių nedorėlių kompanijoje...

Beje, mano galva, storulis vežikas sakė tiesą.

Viljamas dažnai man pasakodavo apie Edgarą, garsų barono Borgšeimo raitą tarną ir vežiką. Jis didžiavosi ta pažintimi ir žavėjosi juo beveik kaip Kasanjaku. Jis entuziastingai liaupsino ir Edgarą, ir Kasanjaką... Manau, būtų buvę pavojinga šaipytis arba ginčytis su Viljamu, kai kalba pasisukdavo apie kurį nors iš jų... Kai Viljamas grįždavo vėlai naktį, teisindavosi: „Aš buvau su Edgaru." Galėjai pamanyti, kad didžiuojasi, jog leidžia laiką su tuo žmogumi.

– Kodėl niekada neatsivedi pietauti garsiojo savo Edgaro? – kartą paklausiau. – Norėčiau jį pamatyti.

Viljamas net įsižeidė, kad man į galvą galėjo šauti tokia mintis... Išdidžiai atkirto:

– Ak, taip!.. Negi manai, kad Edgaras norės pietauti su paprastais tarnais?

Edgaras išmokė Viljamą blizginti kepures... Kartą per Otėjaus žirgų lenktynes prie Edgaro priėjo jaunas markizas Plerenas.

– Sakykite, Edgarai, kaip jums pavyksta išgauti tokį kepurių blizgesį? – paklausė markizas.

– Kepurių, markize? – perklausė Edgaras, pamalonintas jaunojo Plereno, vagies ir sukčiaus lošiko, mat šis tuo metu buvo vienas iš Paryžiaus aukštuomenės garsenybių. – Tai labai paprasta... tik reikia kai ką žinoti... kaip, pavyzdžiui, žinoti, kuris žirgas laimės lenktynes... Taigi... Kiekvieną rytą savo liokajų verčiu bėgioti penkiolika minučių... Jis prakaituoja, ar ne?.. O prakaito sudėtyje yra aliejaus... Liokajus labai plona šilkine nosine nubraukia nuo kaktos prakaitą ir blizgina juo mano kepures... Paskui lygina jas šepečiu... Bet kepures reikia blizginti švarą mėgstančio ir sveiko žmogaus prakaitu... geriausia šateno... šviesiaplaukių prakaitas pernelyg aštrus... tam reikalui tinka ne kiekvieno prakaitas... Pernai šį receptą daviau Velso princui...

O kai jaunasis markizas Plerenas atsidėkodamas slapta paspaudė Edgarui ranką, šis irgi slapčia jam pašnibždėjo:

– Statykite už Baladerą santykiu septyni ir vienas... Markize, šis žirgas laimės...

Viskas baigėsi tuo (dabar, kai prisimenu, mane suima juokas), kad ir aš ėmiau didžiuotis, jog Viljamas pažįsta Edgarą. Man Edgaras irgi kėlė nuostabą ir buvo nepasiekiamas kaip vokiečių imperatorius.... kaip Viktoras Hugo... kaip Polis Buržė... ar panašūs į juos... Todėl, remdamasi faktais, kuriuos apie Edgarą man pateikė Viljamas, noriu papasakoti apie šią garsią, drįsčiau sakyti, istorinę asmenybę.

Edgaras gimė Londone siaubingai nešvarioje landynėje dviejų girtuoklių, viskio mėgėjų, šeimoje. Dar būdamas vaikas, jis valkatavo, prašė išmaldos, vogė ir net sėdėjo kalėjime. Vėliau jis tapo grumu, nes turėjo tam reikiamų fizinių trūkumų ir ištvirkėliškų instinktų... Nuolatos kursuodamas iš prieškambario į arklides, tarnaudamas įvairiuose namuose, iš tarnų išmoko visokiausių suktybių, nedorybių ir vagiliavimo gudrybių, vėliau tapo arklininku Itone. Jis puikavosi škotiška kepuraite, geltonais ir juodais dryžiais marginta liemene, šviesiomis, iki kelių nutįsusiomis, ties šlaunimis pūstomis, ties keliais klostėmis krintančiomis sraigto formos kelnėmis. Vos sulaukęs pilnametystės panėšėjo į neūžaugą senį: rankos ir kojos liesos, veidas raukšlėtas, raudoni skruostai, geltoni smilkiniai, burna surukusi, persikreipusi, už ausų sušukuoti plaukai išretėję, riebaluoti.

Itone jis kruopščiai išstudijavo savo darbo subtilybes. Sužinojo, kaip reikia prižiūrėti ir gydyti veislinius žirgus, kaip rūpintis vienokio ar kitokio plauko ristūnais; išsiaiškino jų intymios higienos, odos šveitimo, kojų priežiūros, sumanaus grimavimo paslaptis – viską, kas kuria lenktyninių žirgų vertę ir daro juos patrauklius kaip ir žmones... Jis pažįsta visus žymiausius hipodromo jojikus ir garsius trenerius, pilvotus baronetus, sukčiautojus hercogus – visą to mėšlyno grietinėlę, visą elitą... Edgaras labai norėjo tapti jojiku, nes jau buvo numatęs, kaip galėtų iš to žaidimo pasipelnyti. Bet Edgaras užaugo. Lenktos jo kojos kaip buvo, taip ir liko liesos, užtat skrandis išsiplėtė, o pilvas išsipūtė... Jis papilnėjo. Negalėdamas vilkėti žokėjaus šilkinio švarko, nutarė tenkintis vežiko livrėja...

Dabar Edgarui keturiasdešimt treji. Jis yra vienas iš tų penkių ar šešių anglų, italų ir prancūzų vežikų, kuriais žavisi elegantiškoji aukštuomenė. Jo vardas dažnai minimas sporto žurnaluose, netgi aukštuomenės ir literatūros laikraščių naujienų straipsniuose. Dabartinis jo šeimininkas baronas Borgšeimas juo didžiuojasi, didžiuojasi netgi labiau nei kokia nors finansine savo operacija, galinčia nueiti niekais ir atnešti jam šimtatūkstantinį nuostolį. Baronas puikuodamasis sako: „Jis – mano pasididžiavimas!", kaip paveikslų kolekcininkas sakytų: „Mano Rubensas!" Ir iš tikrųjų laimingas baronas didžiuojasi juo pagrįstai, nes nuo to laiko, kai pas jį apsigyveno Edgaras, jis tapo kur kas garsesnis ir gerbiamesnis... Edgaro dėka išsipildė didžiausia barono svajonė – baronui buvo atvertos prašmatnių salonų durys... Edgaro dėka jam pagaliau pavyko sušvelninti tautinį pasipriešinimą... Klube visi ėmė kalbėti apie garsiąją „barono pergalę prieš Angliją". Buvo sakoma taip: „Anglai atėmė iš mūsų Egiptą... bet baronas atėmė iš anglų Edgarą... taigi pusiausvyra išlaikyta..." Netgi jei baronas būtų užkariavęs Indiją, jis būtų giriamas ne daugiau nei dabar... Žinoma, garbintojų žodžiuose buvo girdėti ir pavydo gaidelių. Daug kam knietėjo pavogti iš jo Edgarą, tad būta visokiausių intrigų, pragaištingų machinacijų, flirtavimo kaip su moterimi. O laikraščiai paskleidė tiek pagyrų, kad niekas tiksliai nė nebežinojo, kuris – Edgaras ar baronas – yra šaunus vežikas, o kuris – puikus finansininkas... Abu juos išgarbino, abu sudievino.

Jeigu jūs, sumanę pasmalsauti, kada nors buvote pakliuvę į aristokratų susibūrimą, tikriausiai sutikote ten ir Edgarą – prašmatniausią tokių susiėjimų puošmeną. Jis vidutinio ūgio, labai negražus (kaip šypseną keliantys anglai); ilga kumpa nosis – lyg semitų ar Burbonų... Trumpų lūpų kampučiai pakelti aukštyn, tarp išgedusių dantų juoduoja tarpdančiai. Veidas nusėtas geltonos spalvos įvairių atspalvių dėmėmis, tik skruostai raudoni. Jis nenutukęs kaip didingi ankstesnių laikų vežikai, tik saikingai apkūnus. Eina šiek tiek atstatęs krūtinę, vinguriuodamas liemeniu, rankas sulenkęs per alkūnes. Edgaras iš aukšto žiūri į madą, jis ją niekina, pats trokšta ją diktuoti, tad rengiasi puošniai ir su fantazija. Jis dėvi mėlynus, visiškai naujus muaru pamuštus redingotus, glotniai aptempiančius kūną; mūvi angliško stiliaus labai šviesias kelnes, ryši baltus kaklaraiščius, puošiasi masyviomis brangenybėmis, jo nosinės gausiai iškvepintos kvepalais, batai blizga kaip veidrodis, kepurės švyti iš tolo... Dabitos jau seniai pavydi Edgarui jo spindinčių kepurių!

Aštuntą valandą ryto Edgaras, užsidėjęs ant galvos mažą apvalią kepuraitę, apsivilkęs šviesiai pilkos smėlio spalvos trumpu kaip švarkas apsiaustu, įsikišęs į butonjerę geltoną rožę, lipa iš savo fiakro, stovinčio priešais barono namus. Arklius ką tik nuprausė. Nepatenkintu žvilgsniu apžvelgęs kiemą, jis eina į arklidę ir pradeda apžiūrą, paskui jį pagarbiai seka susirūpinę arklių prižiūrėtojai... Niekas nepraslys pro įtarų šnairą jo žvilgsnį: netinkamoje vietoje stovintis kibiras, dėmė ant plieninės grandinės, menkas rėžis ant sidabrinių ar varinių pakinktų... Ir jis niurna, karščiuojasi, grasina, gargia kimiu balsu, mat dar nespėjo atsigauti po vakarykščio šampano. Edgaras užsuka į kiekvieną gardą ir balta pirštine apmauta ranka glosto arkliams karčius, kaklą, pilvą, kojas. Ir, jeigu ant pirštinės lieka bent mažiausias purvo pėdsakas, aprėkia arklių prižiūrėtojus; pasipila patys nešvankiausi žodžiai, užgaulūs keiksmai, įsiutęs jis gestikuliuoja kaip beprotis. Paskui įdėmiai apžiūri arklių kanopas, apuosto avižas, supiltas į marmurines ėdžias, apčiupinėja pakratus, negailėdamas laiko apžiūri arklių mėšlą – jam svarbu, kokios jis formos, kokios spalvos ir kokio tirštumo; mėšlas jam niekada neįtinka.

– Argi tai mėšlas, velniai rautų?.. Kad rytoj to mėšlo neliktų, kitaip priversiu jus jį sušlamšti, nenaudėliai!

Kartais į arklidę užsuka ir baronas, laimingas, kad gali pasikalbėti su savo vežiku. O Edgaras visai nekreipia į jį dėmesio. Kai šis kukliai ko nors paklausia, atsako lakoniškai ir vaidingai. Jis niekada nesikreipia į baroną „pone“, dažniau baronas sako „pone vežike“. Bijodamas supykdyti Edgarą, jis arklidėje ilgai neužsibūna, tylutėliai išslenka lauk.

Baigęs arklidės ir karietinių apžiūrą, Edgaras vėl sėda į fiakrą ir greitai rieda į Eliziejaus Laukus. Šiek tiek laiko praleidžia nedideliame bare, į kurį po lenktynių renkasi mokovai; jie kiša jam prie ausies kiaunių snukučius, šnabžda kažkokius paslaptingus žodžius, rodo slaptus skubius pranešimus. Likusį ryto laiką Edgaras skiria kelionėms pas tiekėjus – pateikia jiems naujų užsakymų arba surenka komisinius; po to vyksta pas arklių prekeivius, su kuriais kalbasi maždaug taip:

– Na, meistre Edgarai?

– Na, meistre Pulni?

– Turiu žmogų, kuris pirktų barono bėrių kinkinį.

– Jis neparduodamas...

– Jums – penkiasdešimt livrų...

– Ne.

– Šimtas livrų, meistre Edgarai.

– Pagalvosime, meistre Pulni...

– Tai dar ne viskas, meistre Edgarai.

– Kas dar, meistre Pulni?

– Turiu baronui du puikius sarčius.

– Mums jų nereikia.

– Jums – penkiasdešimt livrų...

– Ne.

– Šimtas livrų, meistre Edgarai.

– Pagalvosime, meistre Pulni...

– Tai dar ne viskas, meistre Edgarai.

Po savaitės Edgaras šiek tiek pagadino bėrių kinkinį, paskui, įtikinęs baroną, kad reikia kuo greičiau jo atsikratyti, pardavė bėrius Pulniui, o šis savo ruožtu pardavė Edgarui du puikius sarčius. Pulniui tereikėjo paleisti bėrius pasiganyti tris mėnesius, ir arkliai atsigavo, o po dvejų metų jis galbūt parduos juos tam pačiam baronui.

Vidurdienį Edgaro tarnyba baigiasi. Jis grįžta ne į barono namus, o į savo butą, esantį Eler gatvėje; jis niekada neveža barono. Jo butas, esantis pirmame aukšte, apstatytas ryškių spalvų pliušu aptrauktais baldais, ant sienų kabo anglų grafikų litografijos, vaizduojančios žirgų lenktynes, lenktynes su kliūtimis, garsius žirgus, taip pat kabo Velso princo portretai, ant vieno iš jų puikuojasi paties princo dedikacija. Tarp dviejų auksuotų frontonų stovi didžiulis karalienės Viktorijos biustas; tą įvairiomis spalvomis nudažytą terakotą supa medžioklės trofėjai, šmaikščiai, bizūnai, balnakilpės, žąslai, medžioklės ragai, riterio šarvai. Atsikratęs rūpesčių Edgaras vilki siaurus mėlynos spalvos redingotus, ant jo galvos nebešvyti kepurė; jis tvarko savo reikalus, atsiduoda malonumams. O reikalų turi daug: kredituoja klubo kasininką, lažybų tarpininką, žirgus fotografuojantį fotografą, be to, pats turi tris žirgus, kuriuos rengia lenktynėms; tuos žirgus laiko netoli Šantiji. Malonumams jis irgi skiria laiko, pačios garsiausios damos žino kelią į jo butą Eler gatvėje; jos įsitikinusios, kad tuo metu, kai finansiniai jų reikalai prasti, ten joms visada bus pasiūlyta arbatos ir jos visada galės pasiskolinti penkis luidorus.

Vakare Edgaras apsivelka šilkinį fraką su atvartais ir vyksta į „Ambasadorius", į cirką, į „Olimpiją", paskui į „Senolį", ten bendrauja su vežikais, kurie dedasi esą džentelmenai, ir su džentelmenais, kurie įsivaizduoja, kad jie – vežikai...

Ir kiekvieną kartą, kai Viljamas pasakodavo man vieną iš tų istorijų, susižavėjęs pasakojimą baigdavo tokiais žodžiais:

– Ak, tas Edgaras! Iš tikrųjų, koks puikus vyras!..

Mano šeimininkai priklausė, kaip įprasta sakyti, Paryžiaus aukštuomenei, tai yra šeimininkas buvo kilmingas žmogus, bet be grašio kišenėje, o kokia buvo šeimininkės kilmė, nežinojo niekas. Apie jos kilmę sklido visokiausių gandų, vienas už kitą baisesnių. Viljamas, kuris žinojo visus aukštosios visuomenės gandus, tvirtino, kad šeimininkės tėvas anksčiau buvo vežikas, o motina dirbo kambarine; vagiliaudami ir ištvirkaudami, jie sukaupė nedidelį kapitalą, tapo palūkininkais kažkokiame Paryžiaus užkampyje – skolino pinigus, dažniausiai kokotėms ir tarnams. Ir juos lydėjo sėkmė. Tikri laimės kūdikiai!..

Turiu pasakyti, kad šeimininkės, nors labai elegantiškos ir dailios, manieros buvo keistos, o elgesys gana vulgarus, ir tai man labai nepatiko. Ji mėgo virtą jautieną, kopūstienę su spirgučiais, lašinius... ir, kaip įprasta fiakro vežikams, pildavo į sriubą vyno. Man būdavo gėda dėl jos... Dažnai, susipykusi su vyru, užsimiršusi ji netgi leisdavo sau sušukti: „Šūdas!" Tokiomis akimirkomis įniršis sujudindavo prigimtinį jos sielos purvą, sielos, kurios neįstengė apvalyti neseniai susikurta prabanga. Tad nieko keista, kad jos lūpas žodžiai teršdavo it nešvarios putos... Ak, tokie žodžiai, kuriuos aš garsiai ištarusi dažnai sielodavausi, o juk nesu kilminga moteris... Taigi... niekas nepatikės, kiek daug esama moterų, kurių veidukai – kaip angelų, akys – kaip žvaigždės, kurių suknios kainuoja trisdešimt frankų ir kurios namų aplinkoje kalba šiurkščiai, nepadoriai gestikuliuoja, kurių vulgarumas kelia šleikštulį... jos elgiasi kaip akmentašių žmonos!..

– Aukštuomenės damos, – sakydavo Viljamas, – tas pats, kas geriausių virtuvių padažas, ir nereikia žiūrėti, kaip jis gaminamas... O kai geriau pažįsti tas damas, supranti, kad niekada su jomis nesugulsi... – Viljamas, kai kuo nors nusivildavo, mėgdavo vartoti vaizdingus posakius. O kadangi buvo galantiškas vyras, apkabindavo mane per liemenį ir pridurdavo: – Tokia puiki mergytė kaip tu nepataikauja meilužiams... Beje, tai kur kas maloniau.

Turiu pasakyti, kad pyktį šeimininkė visada išliedavo ant savo vyro... Jau sakiau, kad su mumis ji būdavo kur kas drovesnė... Neįtikėtina, bet kartais šeimininkė, nepaisant visiškos netvarkos, kurią ji toleruodavo savo namuose, demonstruodavo nežabotą šykštumą...

Ji ginčydavosi su virėja, kai toji už salotas sumokėdavo dviem su daugiau nei įprastai, taupydavo atsisakydama skalbti tarnų drabužius, niršdavo dėl kokios nors trijų frankų sąskaitos ir nusiramindavo tik tada, kai, sugaišusi daugybę laiko, atgaudavo penkiolika santimų, neteisėtai paimtų iš jos geležinkelio tarnybos pasiuntinio už kokio nors siuntinio gabenimą. Kiekvieną kartą, kai ji nusisamdydavo fiakrą, derėdamasi plūsdavo vežiką. Ne tik neduodavo arbatpinigių, bet ir rasdavo būdų, kaip jį apgauti... O namuose jos pinigai ir brangenybės mėtydavosi kur papuola – ant židinio, ant baldų. Ji be gailesčio dremždavo brangius drabužius, prašmatnius baltinius; nekreipdavo dėmesio, kai ją apgaudinėdavo prabangių prekių pardavėjai, nesiraukydavo, kai senasis metrdotelis pateikdavo jai sąskaitų ir išlaidų knygas, kaip ir šeimininkas, gaunantis Viljamo sąskaitas. Ir tik vienam Dievui težinoma, kokie iš tikrųjų jie buvo!.. Kartais aš sakydavau Viljamui:

– Bet tu iš tikrųjų per daug vagiliauji!.. Taip netyčia gali ir prisižaisti...

Viljamas visiškai ramiai atsakydavo:

– Ką tu... aš žinau, ką darau... žinau, kaip neperžengti ribos. Būtų nusikaltimas nepasinaudoti šeimininkų kvailumu.

Bet jis, vargšelis, nesinaudojo tais pinigais, kurių nuolatos pasivogdavo ir kurie, nors Viljamas ir turėdavo neįtikimų žinių apie žirgų galimybę laimėti lenktynes, nuolat papildydavo lažybų tarpininkų kišenes.

Šeimininkai susituokė prieš penkerius metus... Anksčiau jie dažnai vykdavo į svečius ir patys rengdavo kviestinius pietus savo namuose. Paskui pamažu liovėsi tai daryti ir užsisklendė, nes abu buvo labai pavydūs. Šeimininkė priekaištaudavo vyrui, kad jis flirtuoja su moterimis, o šeimininkas kaltino žmoną, kad toji pernelyg dažnai žvilgčioja į vyrus. Jie labai mylėjo vienas kitą ir, kaip įprasta smulkių buržua šeimose, nuolatos ginčydavosi. Iš tikrųjų šeimininkė neturėjo pasisekimo aukštuomenėje ir sulaukdavo įžeidimų dėl savo manierų. Ji širdo ant vyro, jog šis nedaro nieko, kad ją visi gerbtų, o šeimininkas pyko ant savo žmonos, kad toji menkina jį draugų akyse tokiu savo elgesiu.

Kasmet birželio viduryje jiedu išvykdavo į kaimą, į Tureną, kur, kaip buvo kalbama, šeimininkė turėjo nuostabią pilį. Ten tarnų buvo daugiau: be mūsų, dar buvo vežikas, du sodininkai, dar viena kambarinė, paukštininkė ir gyvulių prižiūrėtoja. Ten buvo karvių, povų, vištų, triušių... Kokia laimė! Viljamas išsamiai papasakojo man, kaip jie ten gyvena, jis buvo nepatenkintas, kalbėjo kandžiai, vis pabambėdamas. Jis nemėgo kaimo, pievos, medžiai ir gėlės jį vargino. Gamtą pakęsdavo tik tada, kai galėdavo ranka pasiekti barus, hipodromą, lažybų tarpininkus ir žokėjus. Viljamas buvo tikras paryžietis.

– Nėra nieko kvailiau už kaštoną! – sakydavo jis man. – Paklausyk... Šaunus vyras, nuostabus žmogus Edgaras irgi nemėgsta kaimo...

O aš žavėjausi kaimu:

– Ak, visur auga pievų gėlės... Ir kiek paukštelių!..

Viljamas pasišaipydavo:

– Gėlės?.. Jos gražios tik ant modeliuotojų skrybėlaičių... Paukšteliai?.. Ak, rytais jie trukdo miegoti... Klykauja kaip vaikai!.. Ak, ne!.. Ne... kaimas įgriso man iki gyvo kaulo... Kaime gerai tik valstiečiams... – Išsitiesęs didingai mostelėjo ranka ir ryžtingai pareiškė: – Aš negaliu apsieiti be sporto... Aš ne valstietis... aš sportininkas...

Kad ir kaip būtų, aš džiaugiausi, kad bus proga išvykti į kaimą, ir nekantriai laukiau birželio. Ak, pievų ramunės, miško takeliai po vėjo virpinamais lapais... paukščių lizdai tarp senas sienas nuklojusių gebenių... Mėnesienų lakštingalos... malonūs pašnekesiai susiėmus už rankų prie samanomis apaugusio rentinio! Garuojančio pieno dubenys... didelės šiaudinės skrybėlės... maži viščiukai... mišios kaimo bažnyčiose, siūbuojančios varpinės – tai yra visa tai, kas jaudina, keri, visa, nuo ko alpsta širdis, kaip, pavyzdžiui, klausantis žavingo romanso!..

Nors aš irgi mėgstu pasilinksminti, esu poetiškos sielos. Užsisvajoju žvelgdama į senus piemenis, į šieną, į paukštelius, skraidančius nuo šakos ant šakos vienas paskui kitą, į gegutes, iš kurių iškamšų gaminamos geltonos smeigtukinės, į upelius, garmančius virš šviesių akmenukų, į gražius jaunuolius įdegusiais veidais, į stiprias jų rankas, kojas ir plačias krūtines... Kai apie tai pagalvoju, vėl tarytum tampu maža nekalta, patiklia mergaite, o mano siela atgyja, kaip po trumpo lietaus atgyja mažas saulės ir vėjo nualintas gėlės žiedelis... Ir vakare, laukdama lovoje Viljamo, įkvėpta malonumų, kuriuos netrukus patirsiu, aš sukūriau tokias eiles:

Maža gėlyte –
Mano sesyte,
Mane užbūrė
Tavo kvapai...
Ir tu, upeli, –
Tolyn, tolyn,
Ten, kur palinkę
Krūmokšniai žemyn.
Man gniaužia gerklę,

Gėriuosi jumis!
O meile, meile,
Kaip daužos širdis...
Meilės diena,
Amžina, amžina!..
O meile, meile mana!..

Kai Viljamas grįždavo namo iš baro dvokdamas degtine ir imdavo mane bučiuoti, poezija tuojau pat išgaruodavo iš galvos. Mano svajonės kaipmat sudužDavo... Nenorėjau jam rodyti savo eilių. Kuo tai baigtųsi? Jis pasijuoktų iš manęs ir iš jausmo, kurį pats man įkvėpė. Tikriausiai sakytų taip: „Edgaras toks puikus žmogus... jis tikrai nekuria eilių..."

Ne tik todėl, kad buvau poetiškos prigimties, nekantriai laukiau išvykimo į kaimą dienos. Mano skrandis ėmė negaluoti dėl to, kad anksčiau ilgą laiką gyvenau skursdama... o gal priešingai, nuo pernelyg gausaus ir aštraus maisto, kurį valgiau pastaruoju metu, taip pat nuo šampano ir ispaniškojo vyno, kurį gerti mane vertė Viljamas. Aš iš tikrųjų kentėjau. Dažnai rytais, kai keldavausi, man svaigdavo galva... Dieną skaudėdavo kojas, o smilkinius taip skeldavo, lyg plaktuku kas daužytų... Man buvo būtinas ramesnis gyvenimas, kad bent kiek atsigaučiau.

Deja, atsitiko taip, kad visos mano svajonės apie laimę ir sveikatą sudužo...

„Ak, šūdas!" – kaip sakydavo mano šeimininkė...

Šeimininkų kivirčai visada prasidėdavo šeimininkės tualeto kambaryje dėl visiškų menkniekių. Juo menkesnė dingstis, juo siaubingesni jie būdavo... Išlieję visą širdyse susikaupusį apmaudą ir pyktį, jie nesusitaikydavo ištisas savaites... Šeimininkas užsidarydavo savo kabinete, dėliodavo pasjansą arba tvarkydavo pypkių kolekciją. Šeimininkė kojos nekeldavo iš savo miegamojo, išsitiesusi gulimajame krėsle skaitydavo meilės romanus... Skaityti liaudavosi tik tada, kai puldavo tvarkyti spintas, savo drabužius; tai darydavo niršdama, karštligiškai skubėdama kaip kokia vagilė... Jie susitikdavo tik prie stalo... Iš pradžių, kai dar nieko nežinojau apie jų įpročius, maniau, kad ims svaidytis lėkštėmis, peiliais ir buteliais... Nieko panašaus neatsitiko!.. Jie dėdavosi gerai išauklėtais žmonėmis, o šeimininkė iš visų jėgų stengdavosi atrodyti kaip aukštuomenės dama. Plepėdavo apie savo reikaliukus, tarytum nieko nė nebūtų nutikę, teisybė, kur kas mandagiau nei įprastai, šalčiau ir nenatūraliau, štai ir viskas... Elgdavosi taip, lyg pietautų ne namie, o svečiuose... Paskui, kai pietūs baigdavosi, nutaisę rimtus ir liūdnus veidus, oriai eidavo į savo kambarius... Šeimininkė vėl imdavo skaityti romanus ar tvarkyti stalčius, o šeimininkas – dėlioti pasjansą ir tvarkyti pypkių kolekciją... Kartais šeimininkas valandą kitą užtrukdavo klube, bet tai įvykdavo gana retai...

Po kelių dienų jie susitaikydavo be jokios dingsties, kaip ir būdavo susipykę... pasigirsdavo raudos ir šūksniai: „O, pikčiurna!“, „Ir tu pikčiurna!“, „Baigta... sakau tau, kad baigta...“ Paskui išvykdavo vakarieniauti į kokį nors restoraną, o rytojaus dieną, išvargę po meilės nakties, keldavosi labai vėlai... Supratau, kokią komediją vaidina tie vargšai pamaivos... Kai jie gąsdindavo vienas kitą skyrybomis, gerai supratau, kad kalba nenuoširdžiai. Jie buvo tvirtai susieti vienas su kitu, mat jis turėjo savų interesų, o jos būta garbėtroškos. Šeimininkui rūpėjo žmonos pinigai, šeimininkei – vyro vardas ir titulas. Iš tikrųjų šeimininkai nekentė vienas kito, dėl juos siejančios apgaulės kartkartėmis jautė būtinybę piktai ir su panieka išlieti pagiežą.

– Ir kam reikalingas toks gyvenimo būdas? – paklausiau Viljamo.

– Man!.. – atsakė jis, mat visada, kad ir kokios būtų aplinkybės, kalbėdavo nieko nevyniodamas į vatą. Ir, patvirtindamas savo žodžius, išsitraukė iš kišenės puikų imperatoriškąjį cigarą, kurį dar šį rytą buvo nugvelbęs iš šeimininkų; nupjovė jo galą, ramiai užsirūkė ir, dukart įtraukęs dūmo, patenkintas pareiškė: – Miela Celestina, niekada nereikia skųstis, kad šeimininkai kvaili... Tai vienintelė laimė, kurią jie mums suteikia... Kuo kvailesni šeimininkai, tuo laimingesni tarnai... Atnešk man šampano... – Pusiaugulomis įsitaisęs supamojoje kėdėje, iškėlęs aukštyn sukryžiuotas kojas, su cigaru rankoje, atsidaręs seno martelio butelį, jis lėtai, metodiškai vartė *L'Autorité* ir geraširdiškai žavėjosi: – Miela mano Celestina... reikia būti stipresniems už tuos, kuriems tarnauji... Štai ir viskas... Dievaži, Kasanjakas – atšiaurus žmogus... Dievaži, jis man patinka, aš žaviuosi tuo šauniu žmogumi... Bet, patikėk, už jokius pinigus nesutikčiau jam tarnauti... Velniai rautų, tą patį galėčiau pasakyti ir apie Edgarą!.. Įsikalk tai sau į galvą ir stenkis pasinaudoti mano patarimu. Mano širdele, tarnauti protingiems, visažiniams žmonėms – saviapgaulė. – Mėgaudamasis cigaro dūmu, po pauzės pridūrė: – Tikri gyvuliai tie tarnai, kurie visą gyvenimą nedaro nieko kita, tik plūstasi, skaudina savo šeimininkus ir jiems grasina!.. O kai prisimenu tuos, kurie net pasirengę juos nužudyti... Nužudyti!.. Na, o kas paskui?.. Tai tas pats, kas užmušti karvę, kuri duoda mums pieno, ar aviną, kuris teikia vilną... Karvę melžia... aviną kerpa... mikliai... švelniai...

Jis nutilo ir pasinėrė į konservatyviosios politikos paslaptis.

Tuo metu įsimylėjusi, apsvaigusi Eženi trypčiojo virtuvėje. Dirbo nesąmoningai, kaip lunatikė; mintimis klajojo kažin kur toli, jai nerūpėjo nei šeimininkų, nei mūsų kvailiojimai. Ji visą laiką kažką šnabždėdavo, tikriausiai tuos pačius sielvartingo garbinimo žodžius: „Tavo burnytė... tavo rankytės... didelės tavo akys!..“

Mane tai jaudino, nė pati nežinau, kodėl susigraudindavau iki ašarų!.. Taip, šiuose keistuose namuose, kuriuose gyvena atgrasūs, niūrūs kaip šmėklos gyventojai – senasis tylenis metrdotelis, Viljamas ir aš pati, – kartais mane apninka žodžiais nenusakoma, nepakeliama melancholija...

Paskutinė scena, kurios liudytoja buvau, buvo ypač juokinga...

Vieną rytą šeimininkas užėjo į tualeto kambarį, kai šeimininkė matavosi naują korsetą – siaubingą šviesiai violetinės spalvos geltonomis gėlytėmis ir juostelėmis išmargintą šilkinį korsetą. Jau sakiau, kad šeimininkė geru skoniu nepasižymėjo.

– Čia jūs? – linksmai, neva priekaištaudama paklausė šeimininkė. – Argi einama pas moteris nepasibeldus?

– O, pas moteris? – sučiauškėjo šeimininkas. – Pirmiausia, tu ne moteris.

– Ne moteris?.. O kas tada?

Apsimestinai švelnus šeimininkas papūtė lūpas... O Dieve, atrodė kaip beprotis. Paskui sušnibždėjo:

– Bet juk tu esi mano žmona... mano žmonelė. Aš manau, kad nėra nieko blogo užeiti pas savo žmonelę...

Kai šeimininkas maivydavosi kaip kvaiša įsimylėjėlis, tai reikšdavo, kad jis nori išvilioti iš šeimininkės pinigų... Šioji, vis dar nepatikli, pasakė:

– Taip, tai negerai. – Ir vaipydamasi pridūrė: – Tavo žmona?.. Tavo žmonelė?.. Ir ar tikrai tau esu miela žmonelė?

– Kaip tai?.. Ar tikrai esi miela mano žmonelė?..

– Po galais!.. Kaip galima tai žinoti? Vyrus sunku perprasti...

– Sakau, kad tu esi mano žmonelė... brangi... vienintelė mano žmonelė... ak!..

– O tu – mano vaikelis... didelis mano vaikas... vienintelis žmonelės vaikas...

Aš varsčiau šeimininkės korseto raištelius. Ji stovėjo priešais veidrodį pakėlusi nuogas rankas aukštyn ir glostė čia vienos, čia kitos pažasties plaukus... Vos įstengiau tramdyti juoką. Mane net prakaitas išpylė, kai jie marmaliavo „žmonelė " ir „didelis vaikas"! Abu atrodė kaip silpnapročiai!..

Šeimininkas, kol buvo tualeto kambaryje, jaukė sijonus, kojines, servetėles, perstatė į kitas vietas šepečius, puodelius, buteliukus, paskui paėmė madų žurnalą ir atsisėdo ant pliušu aptrauktos taburetės.

– Ar šiame numeryje yra rebusas? – paklausė jis.

– Taip... tikriausiai yra...

– O tu jį išsprendei?

– Ne, aš jo nesprendžiau...

– Ak, ak! Užmeskime akį į rebusą...

Tuo metu, kai suraukęs kaktą šeimininkas gilinosi, kaip išspręsti rebusą, šeimininkė sausu tonu paklausė:

– Robertai?

– Ką, mano brangioji?

– Ar tu nieko nepastebėjai?

– Ne... o kas? Tu kalbi apie rebusą?

Ji gūžtelėjo pečiais ir prikando lūpą.

– Man nerūpi tas rebusas!.. Vadinasi, tu nieko nepastebėjai?.. Iš tikrųjų, tu niekada nieko nepastebi...

Šeimininkas išpūtęs akis vaikštinėjo po tualeto kambarį, dėbčiojo čia į kilimą, čia į lubas... buvo labai juokingas...

– Dievaži, nieko naujo nematau!.. Kas tai galėtų būti?.. Garbės žodis, aš nieko nematau!..

Nuliūdusi šeimininkė sudejavo:

– Robertai, tu manęs nebemyli...

– Ką tu sakai, aš myliu tave!.. Iš tikrųjų perlenkei lazdą!.. – Jis atsistojo ir ėmė mojuoti madų žurnalu... – Ką tu sakai, aš myliu tave!.. – pakartojo. – Tai bent pasakei!.. Bet kodėl taip sakai?

– Ne, tu manęs nebemyli... nes jeigu mylėtum... pastebėtum vieną dalyką...

– Kokį dalyką?..

– Na... tu būtum atkreipęs dėmesį į mano korsetą...

– Į kokį korsetą?.. Ak, taip... į šį korsetą. Aš iš tikrųjų neatkreipiau į jį dėmesio... Koks aš kvailys!.. Ak, jis labai gražus, tu žinai... jis nuostabus...

– Taip, tu tik dabar taip sakai... o iš tikrųjų tau tai visai nerūpi... Aš irgi tikra kvaiša... Neriuosi iš kailio, kad būčiau graži... noriu tau patikti... O kas aš tau esu iš tikrųjų?.. Niekas... blogiau nei niekas... Tu užeini... ir ką pirmiausia pamatai?.. Bjaurų žurnalą... Kuo susidomi?.. Kažkokiu rebusu!.. Koks puikus gyvenimas su tavimi... Mes nieko nematome... mes nieko vienas kitam nereiškiame... mes gyvename kaip vilkai... kaip kokie vargšai...

– Paklausyk... paklausyk... maldauju!.. Nepyk... paklausyk manęs!.. Sakai, kaip vargšai...

Jis norėjo prieiti arčiau prie šeimininkės ir apkabinti ją per liemenį... pabučiuoti. Šeimininkė nervingai jį atstūmė.

– Ne, palik mane ramybėje... Tu mane erzini...

– Mano brangioji... paklausyk... mano žmonele!..

– Ar negirdėjai, sakiau, kad tu mane erzini!.. Palik mane ramybėje... Tu egoistas... nevėkšla... nieko negali dėl manęs padaryti... tu man šlykštus!..

– Kodėl taip sakai?.. Tai beprotybė... Nesikarščiuok... Na, taip... Aš esu kaltas... Turėjau atkreipti dėmesį į tavo korsetą, tai puikus korsetas... Ir kodėl aš jo nepamačiau?.. Nieko nesuprantu!.. Pasižiūrėk į mane... nusišypsok man... Dieve, koks jis puikus!.. Ir kaip jis tau tinka!..

Šeimininkas kaip reikiant įsijautė... Net mane suerzino, nors aš čia buvau niekuo dėta. Šeimininkė vis labiau nervinosi – trypė kojomis kilimą, gniaužė rankas, jos lūpos pabalo; greitakalbe pasakė:

– Tu mane erzini... tu mane erzini... tu mane erzini... Ar supratai?.. Nešdinkis!

Šeimininkas vapaliojo įnirtingai gestikuliuodamas:

– Mano brangioji!.. Tai neprotinga... Dėl korseto!.. Tai tokie niekai... Brangioji, paklausyk... pažvelk į mane... nusišypsok man... Kvaila taip kankintis dėl kažkokio korseto...

– Įsipykai man iki gyvo kaulo! – it skalbėja užriko šeimininkė. – Tu man įkyrėjai!.. Išeik!..

Baigiau varstyti korsetą... Po šių jos žodžių atsistojau... Buvau patenkinta, kad pasitaikė proga pamatyti dvi apsinuoginusias sielas... ateityje bus progų priversti juos prieš mane nusižeminti... Regis, jie pamiršo, kad aš esu šios scenos dalyvė... Norėjau sužinoti, kuo ši scena baigsis, todėl susigūžiau ir nuščiuvau...

Netekęs savitvardos šeimininkas iš visų jėgų sviedė madingo žurnalo gniužulą į klozetą... ir sušuko:

– Nutilk!.. Liaukis!.. Galų gale atsibodo!.. Visada taip... Nieko negalima sakyti, nieko negalima daryti, su manim elgiamasi kaip su šunim... šiurkščiai, nemandagiai... Man atsibodo toks gyvenimas... Iki gyvo kaulo įgriso prasčiokės manieros... Tu nori sužinoti mano nuomonę? Tavo korsetas... tavo korsetas bjaurus..: Tokius dėvi prostitutės...

– Niekšas! – Jos akys pasruvo krauju, iš burnos virto putos, sugniaužusi kumščius ji priėjo prie šeimininko... Buvo tokia įsiutusi, kad, užuot normaliai kalbėjusi, kimiu balsu plūdosi: – Niekšas! – Paskui sustaugė... – Ir tu drįsti taip su manimi kalbėti... tu?.. Ne, neįtikėtina... Kai aš ištraukiau iš purvo šį skolose paskendusį poną... kai ištraukiau iš mėšlo... ak, jis nebuvo toks pasipūtęs!.. Sakai, tavo vardas?.. Tavo titulas?.. Tai bent vardas ir titulas, jeigu palūkininkai nė šimto su tau nebeskolindavo... Gali jais šikinę nusišluostyti... Dar giriasi savo kilmingumu... savo protėviais... iš tikrųjų aš išlaikau šį poną!.. Na, ką gi... Šis kilmingasis daugiau nieko nebegaus iš manęs... nieko!.. O savo protėvius, triukšmadary, gali pasiūlyti lombardui, ir pamatysi, ar duos tau bent dešimt su už tų samdinių ir patarnautojų snukius!.. Nieko tu nebegausi!.. Niekada!.. Niekada!.. Keliauk į lošimo namus, sukčiau... sąvadautojau, drožk pas savo kekšes!..

Ji atrodė baisiai... Sutrikęs, drebantis, susigūžęs šeimininkas, apipiltas visa ta bjaurastimi, pasitraukė atatupstas... Atsidūręs prie durų, pamatė mane ir... išbėgo. Šeimininkė dar kimesniu, dar klaikesniu balsu šaukė jam iš paskos:

– Sąvadautojas... šlykštus sąvadautojas!..

Išsekusi, krečiama nervinio priepuolio, ji susmuko ant gulimojo krėslo. Gaivinau ją prikišusi prie nosies eterio flakoną... Nurimus aistroms, šeimininkė vėl ėmė skaityti meilės romanus, daryti tvarką savo stalčiuose. Šeimininkas vėl dėliojo pasjansą ir tvarkė pypkių kolekciją...

Jie vėl ėmė susirašinėti... Iš pradžių laiškai buvo reti, vėliau susirašinėjimas suintensyvėjo, laiškai pasipylė vienas po kito... Išvargau bebėgiodama iš šeimininkės miegamojo į šeimininko kabinetą ir atvirkščiai – nešiojau širdies ar paukščio formos grasinamus laiškus... Man buvo labai linksma!..

Po trijų dienų šeimininkė, skaitydama ant rožinio popieriaus surašytą šeimininko laišką, išblyško ir dusliu balsu paklausė:

– Celestina, kaip jūs manote, ar ponas ketina nusišauti?.. Ar esate mačiusi jo rankoje pistoletą? Dieve mano!.. Kas bus, jeigu jis nusišaus?..

Nusikvatojau šeimininkei tiesiai į veidą... Spontaniškai išsiveržęs juokas darėsi vis garsesnis... Maniau, mirsiu, uždusiu nuo juoko, nuo to prakeikto juoko, kuris kaip audra sukilo mano krūtinėje... ėmiau siaubingai žagsėti...

Šeimininkė iš pradžių negalėjo suprasti, kodėl aš juokiuosi.

– Ką tai reiškia?.. Kas jums?.. Kodėl jūs taip juokiatės? Liaukitės...

Šiaip taip susitvardžiau ir sušukau:

– Ak, ne!.. Labai juokingos jūsų istorijos... ir labai kvailos... Cha, cha, cha!.. Cha, cha, cha!.. Kaip visa tai kvaila!..

Savaime suprantama, vakare turėjau išeiti iš tų namų, ir aš vėl atsidūriau gatvėje...

Šuniškas amatas!.. Šuniškas gyvenimas!..

Šį kartą patyriau itin skaudų smūgį ir gerai supratau, kad kitos tokios vietos daugiau niekada nebesurasiu, deja, nieko pakeisti negalėjau... Aš turėjau viską, ko reikia: gerą algą, kitokių pajamų, laisvę, malonumus. Niekas netrukdė čia gyventi. Kuri nors kita kambarinė, ne tokia kvaiša kaip aš, būtų susitaupiusi pinigų, įsigijusi gerų baltinių, puikų garderobą ir pamažu susitvarkiusi puikų savo ūkį. Ir kas žino, galbūt po penkerių ar šešerių metų aš būčiau galėjusi ištekėti, verstis smulkia prekyba, gyventi savo būste nepatirdama nepriteklių ir nelaimių, būti laiminga, jaustis kaip dama... O dabar manęs laukia skurdas, aš vėl būsiu priklausoma nuo atsitiktinumų... Buvau labai nusivylusi ir siaubingai pykau ant savęs, ant Viljamo, ant Eženi, ant šeimininkės, ant viso pasaulio. Keistas dalykas: užuot kabinusis į tą vietą, nes tai daryti nebuvo sunku, kai namuose tokia šeimininkė, aš iškrėčiau kvailystę – elgiausi įžūliai. To, kas įvyko, ištaisyti nebebuvo galima.

Kokių keistų dalykų kartais nutinka žmogui!.. Ir negali suprasti, kodėl!.. Nežinia kodėl tampi it beprotis, imi šaukti, įžeidinėti... Kai mane apėmė beprotybė, ėmiau įžeidinėti šeimininkę. Apkaltinau ją dėl jos tėvo, motinos elgesio, dėl jos pačios melagingo, kvailo gyvenimo, riejausi su ja kaip su kekše, apjuodinau jos vyrą... Darosi baisu, kai apie tai pagalvoju... man gėda, kad imu elgtis niekšiškai, kad murkdausi purve, kuris sudrumsčia mano protą ir verčia viską griauti, žudyti... Dar gerai, kad nenužudžiau jos tą dieną... Kad nepasmaugiau... O juk Dievas žino, kad nesu piktavalė. Šiandien ji, toji vargšė moteris, ir vėl iškyla man prieš akis, prisimenu netvarkingą ir liūdną jos gyvenimą su niekšingu vyru, tikru pabaisa... Imu siaubingai jos gailėtis... norėčiau, kad jai pakaktų jėgų su juo išsiskirti ir kad ji būtų laiminga...

Po tos klaikios scenos aš greitai nulipau laiptais ir atsidūriau šeimyninėje. Viljamas, rūkydamas rusišką papirosą, tingiai blizgino sidabrinius indus.

– Kas tau? – ramiu tonu paklausė jis.

– Aš išeinu... šį vakarą išeinu iš šių namų, – dusdama atsakiau.

Man buvo sunku kalbėti.

– Kaip tai išeini? – kuo ramiausiai paklausė Viljamas. – Kodėl išeini?

Buvau labai susijaudinusi, todėl trumpais sakiniais papasakojau jam apie kivirčą, kilusį tarp manęs ir šeimininkės. Viljamas abejingai, lyg nieko svarbaus nebūtų įvykę, gūžtelėjo pečiais...

– Tai labai kvaila! – tepasakė. – Neįtikėtina, kad galima taip kvailai pasielgti!

– Ir tai viskas, ką tu ketini man pasakyti?

– O ką dar turėčiau sakyti? Sakau, kad tai kvaila. Daugiau neturiu ko pridurti...

– O tu?.. Ką tu ketini daryti?

Viljamas pažiūrėjo į mane iš padilbų... Jo veide buvo matyti pašaipa. Ak, koks nedoras buvo jo žvilgsnis tą akimirką, kai mane taip slėgė sielvartas, kokia niekinga ir šlykšti buvo jo burna!..

– Aš? – paklausė jis apsimesdamas, kad nesupranta, jog mano klausime slypi prašymas.

– Taip, tu... Aš klausiu, ką tu ketini daryti?..

– Nieko... Aš nieko neketinu daryti... Aš lieku čia... Bet tu, mano mieloji, išprotėjai... Argi tu tikėjaisi ko nors kito?..

Aš pratrūkau:

– Ir tu drįsi likti tuose namuose, iš kurių mane išvarė?

Jis atsistojo, prisidegė užgesusį papirosą ir lediniu balsu atsakė:

– Prašyčiau nekelti scenų!.. Aš nesu tavo vyras... Tu padarei kvailystę... Aš už tai neatsakau... Ko tu nori? Reikia susitaikyti su savo poelgių padariniais... Toks yra gyvenimas.

Aš pasipiktinau:

– Vadinasi, tu mane išleidi?.. Tu niekšas, tu padugnė, ar žinai, tu toks kaip visi... Ar aišku?

Viljamas nusišypsojo... Jis iš tikrųjų buvo nepaprastas žmogus...

– Prašyčiau nekalbėti niekų... Kai mudu suėjome, aš tau nieko nežadėjau... Tu irgi man nieko nežadėjai... Žmonės susitinka... suartėja, tai puiku... Išsiskiria... išeina... irgi gerai... Toks yra gyvenimas... – Ir dar pamokė mane: – Matai, Celestina, gyvenime reikia mokėti elgtis tinkamai... reikia mokėti, kaip aš sakau, tvarkyti savo reikalus... Tu netramdai nervų... O mūsų profesijos žmonėms taip elgtis nedera... Gerai įsimink šiuos žodžius: „Toks yra gyvenimas!“

Matyt, būčiau puolusi ir nagais apdraskiusi to abejingo ir niekšiško ištvirkėlio veidą, bet staiga man iš akių pasipylė ašaros, atsipalaidavo įtempti nervai... Įniršis atlėgo, aš ėmiau maldauti:

– Ak, Viljamai!.. Viljamai!.. Mano Viljamėli!.. Brangus mano Viljamėli!.. Kokia aš nelaiminga!..

Viljamas bandė pakelti man nuotaiką, nes aš buvau visiškai sugniuždyta... Turiu pasakyti, kad jis pasitelkė gyvenimiškąją filosofiją ir kaip įmanydamas ėmė mane įtikinėti... Visą dieną žarstė pakilias frazes, citavo rimtus ir paguodžiamus aforizmus... ir kaip priedainis skambėjo šie ausį erzinantys žodžiai: „Toks yra gyvenimas!“

Beje, negaliu nepasakyti, kad tą paskutinę dieną Viljamas buvo gal kiek ir nenuoširdus, bet itin mielas, jis labai daug man padėjo. Vakare, po pietų, jis nunešė mano lagaminus į fiakrą ir palydėjo pas savo pažįstamą, kuris nuomojo kambarius, sumokėjo jam iš savo kišenės aštuonis frankus ir paprašė, kad pasirūpintų manimi... Norėjau, kad tą naktį Viljamas praleistų su manimi...

Bet jis buvo susitaręs susitikti su Edgaru!..

– Tu supranti, aš negaliu nenueiti pas Edgarą... O gal pas jį atsirastų vieta ir tau?.. Gal Edgaras ras tau vietą?.. Ak, tai turėtų būti kas nors nepaprasta!

Išsiskirdamas su manimi, jis pasakė:

– Aš ateisiu pas tave rytoj. Būk protinga... nebekrėsk daugiau kvailysčių... Tai geruoju nesibaigia... Ir, Celestina, įsigilink į šiuos žodžius: „Toks yra gyvenimas!“

Veltui jo laukiau rytojaus dieną... Jis neatėjo...

Pasakiau sau mintyse: „Toks yra gyvenimas..."

Kitą dieną pati nuėjau į tuos namus, nes labai norėjau pamatyti Viljamą. Virtuvėje susidūriau su aukšta šviesiaplauke mergina – gražia, nors ir įžūloka... ji buvo gražesnė už mane...

– Ar Eženi nėra namie? – paklausiau aš.

– Ne, nėra, – sausai atsakė dilba.

– O Viljamo?..

– Viljamo irgi nėra...

– O kur jis?

– Iš kur aš galiu žinoti?

– Aš noriu jį pamatyti... Nueikite, pasakykite jam, kad aš noriu jį matyti...

Dilba pažiūrėjo į mane iš aukšto ir pareiškė:

– Tik pamanykite!.. Kas aš jums, jūsų tarnaitė?

Viską supratau... Nebeturėjau jėgų kovoti, todėl išėjau. „Toks yra gyvenimas..."

Šie žodžiai persekiojo mane, nuolatos sugrįždavo į atmintį kaip kokio nors kavinėje girdėto romanso leitmotyvas... Išeidama su kartėliu prisiminiau, kaip džiaugsmingai buvau sutikta tuose namuose... Tikriausiai ta pati scena buvo suvaidinta ir dabar... Tikrai buvo iššautas šampano butelis... Viljamas pasisodina ant kelių šviesiaplaukę ir šnabžda jai į ausį: „Su manimi reikia elgtis maloniai..." Jis sako jai tokius pat žodžius... taip pat gestikuliuoja... taip pat glamonėja... o Eženi, rydama akimis durininkės sūnų, tempia jį į kaimyninį kambarį: „Tavo veidelis... tavo rankytės... didelės tavo akys!.."

Ėjau gatve apkvaišusi, mintyse kaip kokia kvailė kartodama: „Toks yra gyvenimas", „Toks yra gyvenimas"...

Daugiau kaip valandą vaikštinėjau šaligatviu už šimto žingsnių nuo namo, vildamasi, kad Viljamas įeis pro duris arba išeis pro jas. Mačiau, kaip į vidų įėjo bakalėjininkas... skrybėlininkės pasiuntinė su dviem didelėmis kartoninėmis dėžėmis... prekių pristatytojas iš Luvro... Mačiau, kaip išėjo vandentiekio tvarkytojai... nebežinau, kas dar... šešėliai... šešėliai... šešėliai... Nedrįsau užeiti pas kaimyninio namo durininkę... Ji tikriausiai nebūtų apsidžiaugusi... Ir ką ji galėtų man pasakyti?.. Nuėjau, persekiojama mane erzinančių žodžių: „Toks yra gyvenimas..."

Gatvės buvo nepakenčiamai liūdnos... Praeiviai – kaip vaiduokliai. Man imdavo daužytis širdis, kai tolumoje išvysdavau kokio nors pono kepurę – blizgančią kaip švyturys naktį ar kaip saulėje tviskantis paauksuotas kupolas... Bet tai būdavo ne Viljamas... Žemai kabančiame alaviniame danguje nespindėjo nė viena žvaigždelė...

Viskuo bjaurėdamasi grįžau į savo kambarį...

– Ak, taip, vyrai!.. Kad ir kas būtų – vežikai, liokajai, dabitos, klebonai ar poetai – jie visi vienodi... Ištvirkėliai!..

Maniau, kad atgaminau visus pastarųjų metų prisiminimus, bet paaiškėjo, kad ne, nes tų prisiminimų tiek daug. Jie tokie panašūs vieni į kitus, pavargau nuolat aprašinėti tas pačias istorijas, suktis monotoniškoje tų pačių veidų, tų pačių sielų, tų pačių šmėklų galerijoje. Be to, jaučiu, kad nebegaliu susikaupti, nerimas dėl ateities vis dažniau atitolina mane nuo praeities. Galėčiau dar papasakoti apie tai, kaip gyvenau pas grafienę Farden. Bet kam to reikia? Persisotinau, viskas man įsipyko. Iš visų socialinių reiškinių itin bjaurus reiškinys yra literatūrinė tuštybė... o iš visų kvailysčių pati didžiausia yra politinė kvailystė...

Ten susipažinau su tuo metu šlovę išgyvenančiu Buržė, ir tuo viskas pasakyta... Ak, kaip tik šis filosofas, poetas, moralistas gebėjo geriausiai perteikti niekingą manieringumą, intelektinį įnorį, melą žmonių, priklausančių tai aukštuomenės kategorijai, kur viskas dirbtina: geras skonis, meilė, virtuvė, religiniai jausmai, patriotizmas, menas, labdaringumas, net nedorybė, dangstoma padorumo ir literatūriškumo kauke... Tie žmonės nuoširdžiai ir karštai troško tik vieno dalyko – turėti kuo daugiau pinigų ir dėl to buvo dar niekingesni ir nuožmesni. Jeigu ne šis troškimas, tie vargšai būtų ne gyvos būtybės, o vaiduokliai...

Ten aš susidūriau su ponu Žanu – šeimyninės ir salono psichologu bei moralistu, nė kiek ne blogesniu ir ne kvailesniu už tą, kuris karaliaudavo salonuose... Ponas Žanas rausdavosi po namų sąšlavas... Ponas Polis Buržė tą patį darė su sielomis. Ir šeimyninės, ir salono vergovė skiriasi ne taip labai, kaip manoma!.. Bet pono Žano nuotrauką aš padėjau pačiame lagamino dugne, tad ir su juo susiję prisiminimai tegul nugrimzta giliai mano širdyje...

Antra valanda ryto... Mano židinys gęsta, lempos dagtis anglėja, neturiu nei malkų, nei aliejaus. Einu miegoti... Bet mano smegenys karščiuoja, nepavyks užmigti. Galvosiu apie tai, kas manęs laukia... kas nutiks rytoj... Naktis rami ir tyli... Žemę sukaustė šaltis, danguje spindi žvaigždės. O Žozefas šią naktį kažkur kelyje... Jis vėl iškyla man prieš akis... Matau jį sėdintį vagono kupė rimtą, užsisvajojusį, didžiulį... Jis šypsosi man... Pagaliau jis suteiks man ramybę, laisvę ir laimę... Laimę?..

Rytoj jį pamatysiu...

XVII

Jau aštuoni mėnesiai, kai neparašiau nė eilutės šiame dienoraštyje, nes buvau užsiėmusi kitais reikalais, ir mano mintys sukosi apie ką kita. Prieš tris mėnesius mudu su Žozefu išvykome iš Priorė ir įsikūrėme nedideliame restoranėlyje, netoli uosto Šerbūre. Mes susituokėme; mūsų reikalai klostosi gerai; darbas man patinka, esu laiminga. Aš gimiau prie jūros ir grįžau prie jos. Nors aš jos nesiilgėjau, man buvo malonu čia atsidurti. Peizažas skiriasi nuo skurdaus Odjerno peizažo, kurio kalvos kelia begalinį liūdesį, kur nuo smėlėtų krantų girdėti tik mirtį pranašaujantis, siaubą keliantis šniokštimas. Čia nėra nieko, kas mane liūdintų, priešingai, viskas džiugina... Čia justi linksmas karinio miesto šurmulys, čia verda spalvingas, margas karinio uosto gyvenimas. Meilė šiame mieste vaidina svarbų vaidmenį, ji skatina karo jūrininkus audringai šėlti. Čion mėgautis malonumais skuba minios iš toli atvykusių ir į tolimas šalis išvykstančių žmonių; čia gali išvysti nuolat besimainančius linksmus reginius, kvėpuoti taip gerai pažįstamais ir mėgstamais anglių ir dumblių kvapais, nors vaikystėje tokie kvapai man nebuvo malonūs... Mačiau vietinius jaunuolius, atliekančius tarnybą valstybės karo laivuose... Aš niekada nesikalbėdavau su jais ir neklausinėdavau apie savo brolį... Prabėgo tiek daug laiko nuo tos dienos, kai mes išsiskyrėme!.. Man jis tarytum mirė... „Labas..." „Gero vakaro..." „Sėkmės..." Kai jie blaivūs, būna labai nejautrūs... O kai jie nejautrūs, būna itin šiurkštūs... Su manimi jie elgiasi labai neutraliai... Beje, Žozefas nenori, kad aš flirtuočiau su paprastais jūrininkais, bjauriais bretonais, kurių kišenėse švilpauja vėjai ir kurie apgirsta po vienos trisdešimt šešių laipsnių stiprumo degtinės taurelės...

Bet aš dar turiu papasakoti apie įvykius, susijusius su mūsų išvykimu iš Priorė.

Priminsiu, kad Žozefas, gyvendamas Priorė, miegodavo ūkiniame pastate, virš pakinktų sandėlio. Ir žiemą, ir vasarą jis kasdien keldavosi penktą valandą. Gruodžio dvidešimt ketvirtos dienos rytą, praėjus mėnesiui po to, kai grįžo iš Šerbūro, jis pastebėjo, kad virtuvės durys praviros.

„Ką tai galėtų reikšti? – nustebo jis. – Nejaugi visi jau atsikėlę?“

Netoli užrakto, ant įrėminto stiklo, Žozefas pamatė rėžtuku stiklui rėžti išpjautą skylę, pro kurią buvo galima įkišti ranką. Ant grindų buvo pribirę drožlių, metalo nuolaužų ir stiklo šukių... Visos namo durys, išvakarėse užrakintos prižiūrint šeimininkei, buvo atviros. Be jokios abejonės, nutiko kažkas siaubinga... Labai susijaudinęs, Žozefas (perpasakoju žodžius, kuriuos jis sakė teismo pareigūnams) išėjo pro virtuvės duris ir patraukė dešinėn – koridoriumi, vedančiu į vaisių saugyklą, vonios kambarį ir prieškambarį; kairėje pusėje buvo sandėliukas, valgomasis, nedidelė svetainė, o pačiame gale – didžioji svetainė. Valgomajame buvo baisi netvarka, būdinga apiplėšimams... baldai išstumdyti, bufetas iškraustytas nuo viršaus iki apačios; jo stalčiai, kaip ir stalčiai, kuriuose buvo laikomos lėkštės ir tušti buteliai, gulėjo ant kilimo, o ant stalo tarp tuščių dėžių, tarp ant grindų išmėtytų nevertingų daiktų buvo ir brangi varinė žvakidė su žvake. Daugiausia siautėta sandėliuke... Jo gilumoje (regis, jau buvau apie tai užsiminusi) buvo įrengta sieninė spinta, rakinama sudėtingomis spynomis, kurių atrakinimo paslaptį žinojo tik šeimininkė. Toje spintoje buvo saugomas senovinis sidabras, sudėtas į tris sunkias dėžes; šios buvo sutvirtintos skersiniais, o jų kampai – plieniniais apkaustais, geležinėmis veržlėmis dėžės buvo pritvirtintos ir prie grindų, ir prie sienos. Visos trys iš saugyklos ištrauktos dėžės stovėjo kambario viduryje. Jos buvo tuščios. Tai pamatęs, Žozefas sukėlė aliarmą. Jis nubėgo prie laiptų ir iš visos gerklės suriko:

– Ponai!.. Greičiau lipkite žemyn... Mus apvogė!.. Mus apvogė!..

Netrukus laiptinėje pasigirdo žingsniai, kažkas griausmingai nubildėjo į apačią. Palaidine vilkinti šeimininkė pečius buvo apsigaubusi plona skara, šeimininkas bėgdamas segėsi kelnių, iš kurių lindo marškiniai, antuką... Susivėlę, veidai labai išblyškę, iškreipti grimasų, galėjai pamanyti, kad šeimininkai pabudo iš košmariško sapno.

– Kas atsitiko?! Kas atsitiko?! – šaukė jie.

– Mus apvogė... Mus apvogė!..

– Ką pavogė?.. Ką pavogė?..

Valgomajame šeimininkė sudejavo:

– Dieve mano!.. Dieve mano!..

Šeimininkas staugė:

– Ką pavogė?.. Ką?

Kai Žozefas nuvedė šeimininkę į sandėliuką, ji, išvydusi tris praviras dėžes, skėstelėjo rankomis ir garsiai sušuko:

– Mano sidabras!.. Dieve mano!.. Ar gali būti?.. Mano sidabras!..

Pamačiusi, kad dėžės tuščios, išsigandusi, pakraupusi iš siaubo šeimininkė krito ant parketo... Vaikišku balseliu suvapėjo:

– Jie paėmė viską!.. Jie paėmė viską... viską... net Liudviko XVI stiliaus prieskoninę.

Kol šeimininkė žiūrėjo į dėžes, kaip motina žiūri į mirusį savo vaiką, šeimininkas, kasydamas pakaušį ir vartydamas paklaikusias akis, dusliai virkavo it pamišėlis:

– Po perkūnais!.. Ak, po perkūnais!.. Kad tave griausmas!

Žozefas, nutaisęs siaubingą grimasą, irgi šaukė:

– Liudviko XVI stiliaus prieskoninę!.. Liudviko XVI stiliaus prieskoninę!.. Ak, banditai!..

Visi buvo sukrėsti, minutę truko mirtina tyla: tokia būna mirties tyla, tokia būna gyvų būtybių ir daiktų prostracija, ištinkanti po didelių griūčių, po baisių katastrofų... Nuo Žozefo rankose siūbuojančio žibinto ant išblyškusių veidų ir tuščių dėžių krito raudona, virpanti, pikta pranašaujanti šviesa...

Aš nulipau laiptais žemyn drauge su šeimininkais, kai tik išgirdau Žozefo riksmą. Matydama, kokia neganda įvyko, žvelgdama į komiškus šeimininkų veidus, pajutau jiems užuojautą. Atrodė, kad ši nelaimė asmeniškai palietė ir mane, kad esu šios šeimos narė ir dalijuosi skausmu. Norėjau pasakyti keletą paguodos žodžių ant grindų susmukusiai šeimininkei. Bet solidarumo, tikriau, vergiškumo jausena netrukus išgaravo.

Nusikaltimo brutalumas, iškilmingumas, teisingumas, religingumas visada baugina mane ir tuo pačiu metu – nežinau, kaip geriau pasakyti – kelia susižavėjimą. Ne, ne susižavėjimą, nes susižavėjimas – moralinis jausmas, o dvasinę egzaltaciją, ir tai, ką jaučiu aš, jaudrina tik mano kūną... Tai tarsi brutalus postūmis, kurį juntu visa fizine savo esybe, – ir kankinamas, ir teikiantis džiaugsmo, ir liguistai prievartaujantis mano lytį... Be jokios abejonės, tai keista, tai nepaprasta, galbūt net siaubinga, bet aš negaliu paaiškinti tų nesuprantamų ir stiprių pojūčių priežasties, tik žinau, kad bet koks nusikaltimas, ypač žmogžudystė, man paslaptingai siejasi su meile... Na taip!.. Nedoras nusikaltimas aistrina mane kaip dailus patinas...

Turiu pasakyti, kad po to, kai šiek tiek pamąsčiau, pavojingas, žiaurus, visa apimantis pasitenkinimas išstūmė mane užvaldžiusį gailestį ir peraugo į baisų linksmumą, vaikėzišką pasitenkinimą. Svarsčiau taip:

„Štai dvi būtybės, gyvenančios kaip kurmiai, kaip lervos... Gyvenančios kaip kaliniai, savanoriškai užsidarę tarp nesvetingų kalėjimo sienų... Viską, kas teikia gyvenimui džiaugsmo, o namams linksmumo, jie sunaikino kaip atliekas. Užuot naudojęsi savo turtais ir darę gerus darbus, jie užsisklendė. Tie kietaširdžiai nieko neduoda nuo šykštaus savo stalo badaujantiems, kenčiantiems žmonėms. Jie taupo netgi aukodami savo laimę. Ir kodėl turėčiau jų gailėti?.. Ak, ne!.. Tai, kas jiems nutiko, tėra įvykdytas teisingumas. Ištuštinę dėžes, tai yra atėmę dalį turto, gerieji vagys tik atkūrė pusiausvyrą... Apmaudauju, kad tie piktavaliai žmonės neliko pliki nuogi, skurdesni už valkatas, daugybę kartų bergždžiai prašiusius prie durų išmaldos, kad jiems neteks patirti visų apleisto žmogaus dalios, žmogaus, išleidžiančio paskutinį kvapą vos už kelių žingsnių nuo tos vietos, kur slepiamos prakeiktos brangenybės."

Vaizdas, kaip mano šeimininkai – su maišais ant pečių, vilkintys skarmalais, kruvinomis kojomis – traukia akmenuotu keliu ir tiesia ranką prašydami išmaldos prie nepermaldaujamo ir pikto turčiaus namų slenksčio, sužavėjo ir pralinksmino mane. Bet netrukus linksmumas peraugo į neapykantą, kai įsižiūrėjau į prie tuščių dėžių parkritusią šeimininkę. Ji atrodė kaip negyvėlė, buvo negyvesnė už numirėlę. Neįmanoma sugalvoti baisesnės mirties tokiai būtybei, kuri nemylėjo nieko, tik pinigus, ir kuriai buvo nusispjauti į tokius dalykus kaip mūsų džiaugsmai, geri mūsų darbai, mūsų meilė – dieviška sielos ištaiga... Koks gėdingas sielvartas, kokia negarbinga neviltis – atlygis už žeminimą ir nejautrumą, kurį patirdavau iš jos lūpų, įžvelgdavau jos akyse... Dabar aš mėgavausi, išgyvenau žiaudrų džiaugsmingumą. Norėjau šaukti: „Puikiai padaryta... puikiai pasidarbuota!" Rūpėjo sužinoti, kas tie nuostabūs, šaunūs vagys, ir padėkoti jiems visų vargšų vardu... išbučiuoti juos kaip brolius... Ak, gerieji vagys, atlikę teisingumo ir gailestingumo aktą, jūs privertėte mane išgyventi tokius stiprius ir nuostabius jausmus!

Šeimininkei netrukus pavyko susitvardyti... Kovingas, agresyvus jos charakteris atsiskleidė visa jėga.

– O ką tu čia veiki? – metė ponui piktu, niekinamu tonu. – Kodėl tu čia?.. Storas, išburkęs tavo veidas, iš kelnių išlindę marškiniai kelia juoką... Gal manai, kad tai padės susigrąžinti mūsų sidabrą? Klausyk... pagaliau atsipeikėk... daryk ką nors... susivok. Eik ieškoti žandarų, taikos teisėjo... Jau seniai jie turėjo čia būti!.. Ak, Dieve mano, na ir žmogus! – Šeimininkas pastatė kuprą ir jau ketino eiti. Ji šiurkščiai paklausė: – Kaip galėjo nutikti, kad nieko negirdėjai?.. Apšvarina namus... išlaužia duris, spynas, ištuština spintas ir dėžes... O tu nieko negirdi?.. Ak, netikėli drimba!

Šeimininkas ryžosi atsakyti:

– Bet ir tu, širdele, nieko negirdėjai.

– Aš?.. Tai visai kas kita... Argi ne vyras turėtų tuo pasirūpinti? Beje, tu mane erzini... Nešdinkis.

Kai šeimininkas lipo laiptais aukštyn ketindamas persirengti, šeimininkė visą savo įniršį nukreipė į mus ir ėmė burnoti:

– O jūs... Ko vėpsote į mane, ko stovite įbesti kaip kuolai?.. Jums nerūpi, kad apvogė jūsų šeimininkus, ar ne?.. Jūs irgi nieko negirdėjote?.. Visi lyg susitarę... Kaip puiku turėti tokius tarnus... Jums terūpi pavalgyti ir pamiegoti... Gyvulių banda! – Paskui kreipėsi į Žozefą: – Kodėl nelojo šunys?.. Atsakykite... kodėl?

Regis, šis klausimas sutrikdė Žozefą, bet jo ramybė buvo sudrumsta ne ilgiau kaip sekundę. Jis greitai atsitokėjo...

– Nežinau, ponia, – atsakė ramiu tonu. – Bet iš tikrųjų... šunys nelojo. Ak, labai keista!..

– Ar jūs buvote juos paleidęs?

– Žinoma, buvau, aš kas vakarą juos paleidžiu... Keista!.. Ak, iš tikrųjų keista!.. Tikriausiai vagys buvo gerai susipažinę su namu ir su... šunimis.

– Bet jūs, Žozefai, ištikimas, visada tvarkingas žmogus... Kodėl nieko negirdėjote?

– Teisybė... aš nieko negirdėjau... Tai irgi įtartina... Turiu pasakyti, kad aš miegu jautriai... Net girdžiu, kaip sode bėgioja katė... Neįtikėtina... Ir dar tie prakeikti šunys... Ak, kad juos kur!..

Šeimininkė nutraukė Žozefo žodžius:

– Liaukitės! Užsičiaupkite... Jūs gyvuliai, visi, visi! O Mariana?.. Kur Mariana?.. Kodėl jos čia nėra?.. Be jokios abejonės, miega kaip užmušta.

Ji išėjo iš sandėliuko ir prie laiptų suriko:

– Mariana!.. Mariana!..

Žiūrėjau į Žozefą, nenuleidžiantį akių nuo dėžių. Jis buvo nusiteikęs rimtai. Žvelgė labai paslaptingai...

Neaprašinėsiu visų šios dienos nesusipratimų, visų kvailysčių. Respublikos prokuroras, iškviestas telegrama, atvyko po dvylikos valandų ir pradėjo apklausą. Žozefą, Marianą ir mane apklausė vieną po kito, pirmuosius du formaliai, o su manimi bendravo priešiškai, tai nuteikė labai nemaloniai. Apieškojo kambarį, išrausė komodą ir lagaminus. Kruopščiai buvo patikrinta visa mano korespondencija... Atsitiktinumas, bet, dėkui Dievui, šio dienoraščio rankraštis nepakliuvo policininkams į rankas. Kai iki šių įvykių buvo likusios kelios dienos, aš išsiunčiau rankraštį Klėklė, parašiusiai man nuoširdų laišką. Teismo pareigūnai, su juo susipažinę, tikriausiai būtų radę dingstį apkaltinti Žozefą arba bent įtarti jį... Ir dabar suvirpa širdis, kai apie tai pagalvoju. Žinoma, jie apžiūrėjo visas sodo alėjas, visas lysves, sienas, visas gyvatvorės landas, visus tvoros plyšius, mažą kiemelį, išeinantį į gatvelę, – ieškojo pėdsakų... Bet žemė buvo sausa ir kieta, nebuvo įmanoma aptikti jokių pėdsakų, jokių žymių. Grotelės, sienos, tvorų plyšiai slėpė savo paslaptį. Kaip ir tiriant išprievartavimo bylą, atėjo daug vietos gyventojų, norinčių duoti parodymus. Vienas esą matęs kažkokį šviesiaplaukį, kuris „jam nepatikęs“, kitas – tamsiaplaukį, kuris „atrodęs baisiai“. Trumpiau tariant, apklausa nedavė jokių rezultatų. Neaptikta jokių pėdsakų, nepareikšta jokių įtarimų...

– Reikia palaukti, – vakare išvykdamas paslaptingai pasakė prokuroras. – Galbūt Paryžiaus policijai pavyks aptikti nusikaltėlių pėdsakus.

Diena buvo sunki, reikėjo sutvarkyti daug reikalų, nebuvo kada galvoti apie niūrų Priorė gyvenimą sukrėtusios dramos padarinius. Šeimininkė nedavė mums jokio atokvėpio. Reikėjo bėgti šen... bėgti ten... beje, be jokios priežasties, nes ponia visai pametė galvą... O Mariana elgėsi taip, tarytum nieko sukrečiamo šiuose namuose nebūtų nutikę... Ji man priminė Eženi, kurios mintys buvo nutolusios nuo to, kas rūpėdavo kitiems. Kai į virtuvę ateidavo šeimininkas, Mariana staiga tarytum apkvaišdavo ir neveikdavo nieko kita, tik vėpsodavo į jį susižavėjusiomis akimis... „O, mėsingas tavo veidelis... storos tavo rankos... didelės tavo akys!..“

Vakare, po pietų, kurie praėjo visiems tylint, galėjau šiek tiek pamąstyti. Jau iš pat pradžių man į galvą buvo atėjusi mintis, kad prie šios vagystės nagus yra prikišęs Žozefas, dabar ši nuojauta dar labiau sustiprėjo. Manau, esama sąsajų tarp jo kelionės į Šerbūrą ir pasirengimo šiam drąsiam ir nuostabą keliančiam sumanymui. Prisiminiau man jo pasakytus žodžius išvykimo išvakarėse: „Tai priklauso... nuo vieno labai svarbaus reikalo..."

Nors Žozefas ir stengėsi neišsiduoti, iš jo gestų, laikysenos, iš tariamo ramumo mačiau, kad jaučiasi nejaukiai... niekam kitam, be manęs, tai nekrito į akį...

Nė neketinau nuvyti tokių minčių, nes man jos buvo malonios.

Priešingai, džiūgaudavau, kai apie tai pagalvodavau... Kai Mariana trumpam išėjo iš virtuvės ir mes likome vieni, priėjau prie Žozefo ir švelniai, lipšniai, susijaudinusi paklausiau:

– Sakykite, Žozefai, ar ne jūs išprievartavote miške mažąją Klarą?.. Sakykite, ar ne jūs pavogėte šeimininkės sidabrą?

Užspeistas į kampą, sutrikęs nuo tokių klausimų, Žozefas pakėlė į mane akis... Staiga, nieko nepasakęs, prisiglaudė ir pabučiavo man į pakaušį; jo bučinys nuplikė kaip verdantis vanduo.

– Nebekalbėk apie tai, – pasakė jis, – tu važiuosi su manimi į restoranėlį... tu – mano sielos dvynė!..

Prisiminiau ponios Farden salonėlyje matytą kažkokį Indijos stabą – jo grožis buvo siaubingas, žudikiškas... Tą akimirką Žozefas buvo panašus į jį...

Slinko dienos ir mėnesiai... Savaime suprantama, teismo tarnautojai pamiršo tyrimą nieko neišsiaiškinę... Anot jų, tai Paryžiaus vagių darbas... O žmonių Paryžiuje daug... Pabandyk ką nors rasti tokioje minioje!..

Bylos tyrimo rezultatai papiktino šeimininkę. Ji paskutiniais žodžiais koneveikė teismo tarnautojus, nesugebėjusius sugrąžinti jai sidabro. Kad ir kaip būtų, ji vis dar vylėsi, jog bus rasta, pasak Žozefo, Liudviko XVI stiliaus prieskoninė. Šeimininkė kasdien sugalvodavo naujų keistų argumentų ir pateikdavo juos teismo tarnautojams; šiems tos nesąmonės taip įkyrėjo, kad jie apskritai liovėsi su ja bendrauti... Pagaliau aš nusiraminau dėl Žozefo... visą laiką būgštavau, kad jį gali ištikti katastrofa...

Žozefas irgi nusiramino ir toliau ištikimai tarnavo šeimininkams. Šis žmogus – tikras lobis. Negaliu nepratrūkti juoku, kai prisimenu pokalbį, kurį išgirdau prie svetainės durų. Šeimininkė kalbėjosi su Respublikos prokuroru, neaukštu storalūpiu sudžiūvėliu; jo veidas buvo pageltęs, profilis aštrus kaip kardo ašmenys.

– Ar neįtariate nė vieno iš savo tarnų? – paklausė prokuroras. – Pavyzdžiui, vežiko?

– Žozefo! – pasipiktinusi sušuko šeimininkė. – Šis žmogus mums labai atsidavęs... jis tarnauja čia daugiau kaip penkiolika metų!.. Pone prokurore, Žozefas – doras žmogus... tikras lobis! Dėl mūsų jis pultų į ugnį... – Susirūpinusi, suraukusi kaktą šeimininkė kažką mąstė, paskui pareiškė: – Galėčiau įtarti nebent mergiotę, mūsų kambarinę. Tos mergiotės aš visiškai nepažįstu. Galbūt Paryžiuje ji turi blogų pažinčių... ji dažnai rašo į Paryžių... Keletą kartų esu aptikusi ją geriančią vyną nuo mūsų stalo ir valgančią džiovintas slyvas... Jeigu tarnaitė geria šeimininkų vyną, iš jos galima tikėtis visko... – Ir tyliai pridūrė: – Niekada nereikia samdyti tarnų iš Paryžiaus... Ji iš tikrųjų kažkokia keista.

Matote, kokia nenaudėlė!..

Kaip visi nepatiklūs žmonės, ji irgi niekuo nepasitiki, nebent tais, kurie ją apvagia. Kuo toliau, tuo labiau įsitikinu, kad

Žozefas yra šios vagystės įkvėpėjas ir pagrindinis dalyvis. Aš ilgai stebėjau jį, kaip jūs teisingai manote, ne todėl, kad būčiau jautusi jam priešiškus jausmus, o todėl, kad man buvo smalsu ir kad buvau įsitikinusi, jog šis ištikimas ir atsidavęs tarnas, visų gerbiamas tarnas, šiuose namuose gvelbė viską, ką tik galėjo nugvelbti. Jis vogė avižas, anglis, kiaušinius, įvairius smulkius daiktus, kuriuos galima parduoti nebijant, kad bus išsiaiškinta, iš kur jie. Jo draugas zakristijonas vakarais ateidavo pas jį į pakinktų sandėlį ne šiaip sau, ne tik pasikalbėti apie antisemitizmo pranašumus. Žozefas, nuovokus, kantrus, protingas, pedantiškas žmogus, žinojo, kad iš kasdienių nedidelių vagysčių per metus galima sukaupti nemenką sumelę, ir aš esu įsitikinusi, kad jis patrigubindavo, keturis kartus padidindavo savo algą, o tai jau šis tas. Žinau, kad tokios smulkios vagystės visai ne tas pat, kas drąsus apiplėšimas, įvykdytas gruodžio dvidešimt ketvirtąją... Tai tik įrodo, kad jis mėgo ir šitaip darbuotis... Kas žino, gal Žozefas buvo kokios nors gaujos bendrininkas?.. Ak, kaip norėjau anuomet ir kaip noriu dabar sužinoti, kaip viskas yra iš tikrųjų!

Nuo to vakaro, kai Žozefo man parodytas pasitikėjimas susiliejo su aistra, jo bučinį išsiaiškinau kaip savotišką prisipažinimą padarius nusikaltimą, bet jis neigė mano įtarinėjimus. Veltui kamantinėjau, veltui spendžiau jam spąstus, švelniais žodžiais ir glamonėmis bandydama išprovokuoti, kad man išsipasakotų, jis nė karto taip ir neišsidavė... Žozefas, kaip ir šeimininkė, dėl akių neva nuoširdžiai vylėsi, kad vagys bus surasti. Žozefas kūrė planus, apgalvojo visas vagystės detales; jis primušė šunis, kad tie nelojo, grūmodavo kumščiais nežinomiems plėšikams, tariamiems vagims, tarsi iš tikrųjų būtų regėjęs juos bėgančius horizonte. Nebežinojau, nė ką galvoti apie tą nenuspėjamo elgesio žmogų. Vieną dieną manydavau, kad jis yra nusikaltėlis, kitą – kad ne. Tai mane siaubingai nervino.

Mes kaip ir anksčiau vakarais susitikdavome pakinktų sandėlyje.

– Na, Žozefai?..

– Ak, tai jūs, Celestina!

– Kodėl liovėtės su manimi kalbėtis?.. Kodėl manęs vengiate?..

– Vengiu jūsų?.. O Dievulėli!

– Taip... po ano įsimintino ryto...

– Nekalbėkite apie tai, Celestina... Jūs nusiteikusi labai niūriai.

Ir jis liūdnai palingavo galva.

– Žozefai, juk žinote, kad pasakiau juokais. Argi galėčiau jus mylėti, jei būtumėte padaręs tokius nusikaltimus? Mielas Žozefėli...

– Taip, taip... jūs gundote mane... Tai negerai...

– O kada mes išvyksime?.. Aš nebegaliu ilgiau čia gyventi.

– Ne dabar... Reikia dar palaukti...

– Bet kodėl?

– Todėl, kad negalima... dabar negalima...

Šiek tiek įsižeidžiau, tad įpykusi pasakiau:

– Tai nežmogiška!.. Jūs nenorite, kad mes kuo greičiau susieitume...

– Aš?.. – aistringai sušuko Žozefas. – Jeigu tik būtų įmanoma... Aš degu... degu iš nekantrumo!..

– Tuomet išvažiuokime...

Nesileisdamas į tolesnius aiškinimus, jis ir toliau priešgyniavo...

– Ne... ne... dabar dar negalima...

Žinoma, aš pagalvojau: „Beje, iš tikrųjų taip ir turi būti... Jei sidabrą pavogė jis, be abejonės, negali staiga išeiti ir įsikurti restoranėlyje... Iš karto kiltų įtarimas... Reikia, kad praeitų šiek tiek laiko ir kad šis paslaptingas nusikaltimas būtų pamirštas."

Kitos dienos vakare aš jam pasiūliau:

– Paklausykite, Žozefėli, aš žinau, ką reikia daryti, kad kuo greičiau iš čia išeitume... reikia taip susipykti su šeimininke, kad ji išvytų mus abu iš namų...

Bet jis ryžtingai paprieštaravo:

– Ne, ne... Nereikia to daryti, Celestina. Ak, ne... Aš myliu savo šeimininkus... Jie geri šeimininkai... Derėtų geruoju su jais išsiskirti... Turėtume išvykti nesusipykę, kaip rimti žmonės. Reikia, jog šeimininkai dėl to krimstųsi... – Rimtai ir liūdnai, be jokios ironijos pridūrė: – Juk žinote, kaip man bus liūdna išvykti... Gyvenu čia jau penkiolika metų... Po galais, aš prisirišau prie šių namų!.. O jums, Celestina, ar nebus gaila palikti šios vietos?

– Ak, ne! – juokdamasi sušukau.

– Tai negerai... tai negerai... reikia mylėti savo šeimininkus... šeimininkai yra šeimininkai... Paklausykite, ką aš jums patarsiu... Būkite maloni, švelni, nuolanki, atsidavusi... uoliai dirbkite... Vykdykite visus paliepimus... Celestina, su jais reikia išsiskirti gražiuoju... ypač su šeimininke...

Paklausiau Žozefo patarimo ir daviau sau žodį, kad tuos mėnesius, kol mes gyvensime Priorė, aš tapsiu pavyzdinga kambarine ir pelnysiu šeimininkų palankumą. Iš visų jėgų stengiausi elgtis protingai, būti paslaugi, švelni... Šeimininkė su manimi irgi elgėsi švelniau, po kurio laiko netgi ėmė bendrauti draugiškai. Nemanau, kad šeimininkės charakterio pasikeitimą lėmė mano paslaugumas. Šeimininkės puikybei, jos gyvenimo sampratai buvo suduotas skaudus smūgis. Ji jautėsi taip, lyg būtų išgyvenusi didžiausią gyvenimo nelaimę, siaubingą vienintelio jai brangaus žmogaus netektį; ji, romi, kelianti graudulį, jau nebekovojo, tik baisiausiai nusiminė. Jos nervai pairo, pasipūtimas išgaravo, dabar ji, matyt, ieškojo vien paguodos, užuojautos ir pasitikėjimo.

Priorė, dar taip neseniai buvęs pragaru, dabar visiems tapo tikru rojumi. Kaip tik tuo metu, kai tarp šeimynykščių įsivyravo ramybė, vieną rytą aš pareiškiau šeimininkei, kad turiu ją palikti. Sugalvojau romantišką istoriją... pasakiau, jog vykstu į gimtinę ir kad ten ištekėsiu už jaunuolio, kuris seniai manęs laukia. Graudžiais žodžiais kalbėjau, kaip liūdna, kaip gaila palikti tokią gerą šeimininkę, ir panašiai. Šeimininkė buvo priblokšta... Ji bandė mane sulaikyti, stengėsi sužadinti mano jausmus ir įgyti palankumą, žadėjo pridurti algos, apgyvendinti gerame antro aukšto kambaryje. Bet matydama, kad esu neperkalbama, buvo priversta pasiduoti.

– Aš taip pripratau prie jūsų!.. – atsidususi pasakė ji. – Ak, sėkmė apleido mane...

O kai po kelių savaičių pas ją atėjo Žozefas ir pasakė, kad jis jau visai suseno, labai pavargo, todėl nebegali toliau tarnauti, nes jam reikia pailsėti, šeimininkė reagavo dar skausmingiau.

– Jūs, Žozefai?.. – sušuko ji. – Ir jūs?.. Negali būti!.. Priorė persekioja prakeikimas... Visi mane palieka... visi mane palieka...

Šeimininkė verkė. Žozefas verkė. Šeimininkas verkė. Mariana verkė...

– Žozefai, išeidamas iš šių namų, jūs išsinešate mūsų širdgėlą!..

Deja, Žozefas išsinešė ne tik širdgėlą... jis išsinešė ir jų sidabrą!..

O aš iš tų namų išėjau sutrikusi... Galėjau be jokios sąžinės graužaties naudotis Žozefo pinigais, vogtais pinigais (ne tai svarbu, nes nežinia, ar apskritai esama švarių pinigų), bet aš būgštavau, ar jausmas, kurį jam jutau, nėra trumpalaikis susižavėjimas. Gali būti, kad jėga, su kuria Žozefas užvaldė mano protą ir kūną, netrukus praras galią... Gal tai tik laikinas mano jausmų pakrikimas?.. Būdavo akimirkų, kai klausdavau savęs, ar tik ne laki mano vaizduotė sukūrė tokį Žozefo paveikslą, o iš tikrųjų jis tėra paprasčiausias storžievis kaimietis, nesugebantis nei prievartauti, nei įvykdyti gudriai sumanyto nusikaltimo... Pasijusdavau nejaukiai, kai imdavau svarstyti, kuo viskas baigsis... Be to, ar ne keista, bet mintis, kad aš niekada nebetarnausiu svetimiems žmonėms, mane truputį liūdino... Anksčiau maniau, kad žinia apie įgytą laisvę suteiks daug džiaugsmo... Na ir ką?... Nesuteikė... Matyt, mano lemtis – būti tarnaite... Aš įsivaizdavau, kad turėsiu gyventi nedideliame, niūriame ir šaltame kambarėlyje, panėšinčiame į darbininko kambarį, gyventi be visokiausių puikių, gražių, minkštų daikčiukų, viso to, kas skatina malonias ydas ir ką aš taip mėgdavau čiupinėti, glamžyti, tvarkyti – panirti kaip į kvapnią vonią... Bet trauktis nebebuvo kur.

Ak!.. Ir kas tą pilką, lietingą dieną, kai atvykau į Priorė, galėjo pamanyti, jog aš pritapsiu prie to keisto, niūraus tylenio, kuris iš pradžių žiūrėjo į mane su baisia panieka?

Taigi mes įsikūrėme nedideliame restoranėlyje... Žozefas atjaunėjo. Atsitiesė, nebebuvo toks drimba kaip anksčiau. Grakščiai, nesivaržydamas žingsniuodavo nuo vieno stalo prie kito, iš vienos salės į kitą. Kvadratiniai, taip mane gąsdindavę jo pečiai suapvalėjo, o pakaušis, kartais toks bauginantis, tėviškai ramino. Gerai nusiskutęs, įdegęs, kaip raudonmedis švytinčia oda; ant viršugalvio užsidėjęs beretę, apsivilkęs mėlynais jūrininko marškiniais, jis panėšėjo į seną jūrininką, seną jūrų vilką, susidūrusį su neįtikėtinais dalykais, pabuvojusį keisčiausiuose kraštuose.

Labiausiai mane stebina Žozefo ramybė... Dabar jo akyse nebeįžvelgiu jokio nerimo... Aišku, kad jis stato savo gyvenimą ant tvirto pamato. Jis didesnis fanatikas, nei buvo anksčiau, jis pasisako už šeimą, už privačią nuosavybę, už religiją, už jūreivystę, už armiją, už tėvynę... Jis visada mane stebina!

Kai mes susituokėme, Žozefas padėjo mano vardu dešimt tūkstančių frankų... Neseniai jūros komisariatas skyrė jam sudužusio laivo daiktų už penkiolika tūkstančių frankų; jis sumokėjo už tuos daiktus grynaisiais ir pardavė juos pelnydamas daug naudos. Jis atlieka nedideles pinigines operacijas, tai yra skolina pinigus žvejams. Jau kuria planus, kaip praplėsti ūkį, ir ketina įsigyti kaimyninį namą. Galbūt Žozefas įrengs jame kavinę, kurioje visada skambės muzika...

Labai norėčiau sužinoti, kur jis gavo tiek daug pinigų ir koks yra jo turtas... Aš nieko nežinau. Jam nepatinka, kai imu apie tai kalbėti; nenori, kad šnekėčiau su juo apie tuos laikus, kai mes tarnavome... Trumpiau tariant, Žozefas viską pamiršo, tikras jo gyvenimas prasidėjo tik tada, kai jis tapo restoranėlio šeimininku...

Kai aš užduodu jam kokį nors mane kamuojantį klausimą, dedasi nesuprantąs, ką sakau. Tada jo akyse, kaip ir anksčiau, užsidega pikti žiburėliai... Man niekaip nepavyksta ko nors daugiau sužinoti apie Žozefą, negaliu išsiaiškinti jo gyvenimo paslapties...

Žozefas gerai tvarkosi mūsų namuose, ir mums puikiai sekasi. Mes pasamdėme tris padavėjus, aptarnaujančius mūsų klientus, moterį, atliekančią virtuvės ir namų ruošos darbus, taigi viskas eina kaip sviestu patepta... Tiesa, per tris mėnesius pakeitėme keturias tarnaites... Kokios reiklios Šerbūro tarnaitės, kokios jos vagilės, kokios ištvirkėlės!.. Neįtikėtina ir šlykštu...

Aš prižiūriu kasą, sėdžiu prie prekystalio tarp ryškiaspalvių butelių. Sėdžiu visiems matomoje vietoje ir šnekučiuojuosi su klientais... Žozefas reikalauja, kad būčiau tinkamai apsirengusi, ir niekada neatsisako nupirkti to, kas mane puošia; jam patinka, kai vakarais vilkiu gundomą dekoltuotą suknią...

Reikia vilioti lankytojus, nuolat kurti pakilią nuotaiką, kurstyti geismą... Man kaip įmanydami jau asistuoja du ar trys stori kvartirmeisteriai, du ar trys labai apsišvietę mechanikai. Be jokios abejonės, jie išleidžia daug pinigų, kad tik man patiktų. Žozefas skiria jiems ypač daug dėmesio, nes jie baisūs girtuokliai. Taip pat priėmėme tris kampininkus. Jie pietauja su mumis ir kiekvieną vakarą nusiperka vyno ir likerio, tai yra gėrimų, kuriuos geria visi... Kampininkai elgiasi su manimi labai mandagiai, o aš kiek galiu, tiek jiems pagelbsčiu... Bet aš žinau, kad nereikia peržengti ribos, tad apsiriboju palankiais žvilgsniais, dviprasmiškomis šypsenomis ir nevykdomais pažadais... Beje, dėl to aš nesuku galvos... Man pakanka Žozefo, neiškeisčiau jo net į admirolą, nes, manau, praradusi jį, daug ko netekčiau... Po galais, jis stiprus vyras... Nedaug yra jaunų žmonių, kurie gebėtų patenkinti moterį kaip jis... Tai iš tikrųjų stebina... Gal kitiems Žozefas ir nedailus, užtat man jis gražiausias iš visų vyrų... Su juo jaučiuosi puikiai!.. O, senas pabaisa!.. Kaip jis mane užvaldė!.. Jis ne tik moka visus žinomus meilės žaidimus, bet dar ir naujų prisigalvoja... Kai susimąstai, jog jis visą laiką gyveno provincijoje... Ir kada Žozefas, būdamas mužikas, išmoko visų tų nedorybių?..

Bet geriausiai Žozefas išmano politiką. Jo dėka restoranėlis, kurio iškabos „Prancūzų armijai" raidės tviska visame kvartale dieną aukso, o vakare ugnies spalvomis, tapo oficialia įtakingų antisemitų ir triukšmingų miesto patriotų susibūrimo vieta.

Pastarieji čia ateina bičiuliautis su armijos puskarininkiais ir jūrų laivyno seržantais. Čia jau vyko muštynės, per kurias buvo pralieta kraujo; daugybę kartų dėl kokios nors menkos dingsties puskarininkiai traukė iš makštų kardus ir kėsinosi nužudyti išdavikus. Tą vakarą, kai Dreifusas atvyko į Prancūziją, aš maniau, kad restoranėlis sugrius nuo šūksnių „Tegyvuoja armija!" ir „Mirtis žydams!" Tą vakarą Žozefas, jau spėjęs tapti populiariu šio miesto žmogumi, turėjo didžiulį pasisekimą. Jis užlipo ant stalo ir sušuko:

– Jei išdavikas kaltas, tegul jį išsiunčia iš čia... Jei nekaltas, tegul sušaudo...

Iš visų pusių pasigirdo garsūs šūksniai:

– Taip, taip! Tegul jį sušaudo! Tegyvuoja armija!

Toks siūlymas sukėlė audringą visų čia susirinkusiųjų reakciją. Restorane buvo girdėti tik kardų žvangesys ir kumščių trinksėjimas į marmurinius stalviršius. Kažkoks žmogus norėjo prieštarauti, bet to padaryti jam neleido, Žozefas puolė prie jo ir trenkė kumščiu – perskėlė lūpą, išmušė penkis dantis... Nelaimingąjį daužė kardais, plėšė nuo jo drabužius; kruviną, leisgyvį kaip šiukšlę išmetė į gatvę rėkdami: „Tegyvuoja armija!", „Mirtis žydams!" Būna akimirkų, kai man darosi baisu gyventi tarp sužvėrėjusių, nuo degtinės ištinusių, žmones žudančių vyrų. Bet Žozefas ramina mane:

– Nieko baisaus, taip ir turi būti...

Vakar, kai grįžome iš turgaus, Žozefas, trindamas rankas, labai linksmai pareiškė:

– Blogos naujienos. Kalbama apie karą su Anglija.

– Ak, Dieve mano! – sušukau aš. – O jeigu bombomis apmėtys Šerbūrą?

– Taigi!.. Taigi!.. – pašaipiai atsakė Žozefas. – Visos mano mintys sukasi apie vieną dalyką... tik apie tai tegalvoju... apie vieną svarbų dalyką...

Aš ėmiau drebėti... Tikriausiai Žozefas sukūrė kokį nors baisų planą.

– Juo ilgiau į tave žiūriu, – pasakė jis, – juo labiau įsitikinu, kad tu mąstai ne kaip bretonė... Ne, ne kaip bretonė... Greičiau kaip elzasietė. A?.. Kai sėdėsi prie prekystalio, tai visiems kris į akį.

Nusivyliau... Tikėjausi, kad Žozefas pasiūlys man ką nors baisaus... Per anksti ėmiau didžiuotis, kad būsiu drąsaus jo sumanymo dalyvė... Kiekvieną kartą, kai matau, kad Žozefas kažką svarsto, laki mano vaizduotė įsismagina... Įsivaizduoju ką nors tragiška: naktinius šturmus, plėšimus, kovą su peiliais, miško viržyne gulinčius gargiančius žmones... O Žozefo mintys sukosi tik apie vulgarią reklamą...

Susikišęs rankas į kišenes, šauniai ant galvos užsidėjęs mėlyną kepurę, jis juokingai mindžikavo nuo vienos kojos ant kitos...

– Ar supranti? – paklausė jis. – Kai vyksta karas, labai daili, labai gražiais drabužiais apsirengusi elzasietė uždega širdis, žadina patriotizmą... Niekas neskatina tiek daug gerti, kaip patriotiški jausmai... Ką apie tai manote?.. Aš įdėsiu jūsų portretą į laikraščius... gal net į afišas...

– Jau geriau aš liksiu dama! – atsakiau sausu tonu.

Mes dėl to susipykome ir pirmą kartą piktai apsižodžiavome.

– Tu taip nesilaužydavai, kai miegodavai su visais! – šaukė Žozefas.

– O tu... kai tu... Klausyk, palik mane ramybėje, kitaip išgirsi, ko dar nesi girdėjęs...

– Ištvirkėlė!

– Vagis!

Įėjo lankytojas... Daugiau ta tema nebekalbėjome. Vakare, karštai bučiuodamiesi, susitaikėme...

Aš užsisakysiu gražų elzasietės kostiumą iš aksomo ir šilko... Iš tikrųjų, negaliu pasipriešinti Žozefo užgaidoms. Nors šį kartą ir pratrūkau, Žozefas tvirtai laiko mane savo rankose, valdo kaip demonas. Ir aš esu laiminga, kad priklausau jam... Jaučiu, jog padarysiu viską, ko tik jis iš manęs pareikalaus, ir tikrai eisiu ten, kur jis lieps man eiti... net jei reikės nusikalsti!..

1900 metų kovas

Didysis demaskuotojas

Prieštaringo likimo rašytojo, „teisybės ieškotojo" ir demistifikuotojo Octave'o Mirbeau (1848–1917) talentas bei kūrybos aktualumas net ir pačioje rašytojo gimtojoje Prancūzijoje iš naujo buvo pripažintas tik po kelių ignoravimo, menkinimo ir šmeižto dešimtmečių. Įkvėptas Auguste'o Rodino ir Claude'o Monet gyvenimo bei darbų menininkas stengėsi revoliucionalizuoti savo amžininkų požiūrį į pasaulį, atverti jiems akis ir priversti pamatyti vertybes bei institucijas tokias, kokios jos yra iš tikrųjų, o ne tokias, kokias šio pasaulio galingieji mums jas norėtų parodyti. Mirbeau teigimu, rašytojo pareiga – priversti praregėti tuos, kurie „savo noru akli", ir pažvelgti „tiesiai į pačią Medūzą". Pamfletininkas, meno ir literatūros kritikas, dramaturgas pirmiausia buvo didysis demaskuotojas. Pasak Émile'io Zola, jis „atidavė savo širdį šio pasaulio vargšams ir kenčiantiesiems". „Tinkamai mąstantieji" ir įvairiaplaukiai šio pasaulio tartiufai didžiausiu jo nusikaltimu laikė tai, kad jis sugebėjo nuplėšti nuo visuomenės apsimetėlės kaukę ir pakišti jai veidrodį. Galingųjų – tų, kurie po rašytojo mirties privertė jį sumokėti užmarštimi – akyse jis tebuvo paprastas skandalistas ir ekscentrikas. Suprantama – juk savo kūryboje Mirbeau demaskavo, vainojo ir niekino tuščiagalvių visuomenės per tą patį savanorišką aklumą neretai išaukštintus ir išgarbintus demagogus, politikos perėjūnus, spekuliantus, machinatorius, rinkos „ryklius", „nuolankiuosius" Bažnyčios tarnus, „skaisčiąsias paneles" ir „dorybingąsias ponias". Nemenka visuomenės dalis – dažnai rašytojo kūriniuose įžvelgdama savo pačios portretą – ilgai negalėjo jam atleisti.

Dabar, po Mirbeau mirties praėjus kone šimtmečiui, galime drąsiai pasakyti – šio kūrėjo talentas išlaikė laiko egzaminą, ir jo vardą neabejodami galime įrašyti greta Zola, Marcelio Prousto, Franco Kafkos, Fiodoro Dostojevskio vardų.

Mirbeau gyveno įvykių kupinais Prancūzijos istorijos – vadinamosios *Belle Epoque* – metais ir buvo aistringas bei įtakingas jų dalyvis. Jis regėjo, kaip monarchijas keičia respublikos, kaip kyla karai ir liepsnoja revoliucijos, kaip kuriasi, plėtojasi ir nyksta įvairūs politiniai judėjimai bei teorijos, kaip skelbiami, išaukštinami ir pamirštami literatūriniai bei estetiniai manifestai. Kad ir kaip būtų paradoksalu, Mirbeau, kaip konkrečiu savo biografijos laikotarpiu gerbiamas šalies rašytojas ir pilietis, buvo išrinktas į Goncourt'ų akademiją – reikia atminti, kad ją sudarė vos dešimt narių. Tačiau tuo pat metu jo nemėgo nei kairieji, nei dešinieji, o „doruosius" visuomenės sargus rašytojas negailestingai erzino nežabotų aistrų aprašymais. Tamsiąją tikrovės pusę jis vaizdavo taip, kad ši drauge ir viliojo nepatirtomis nuodėmingo pasaulio paslaptimis, ir gąsdino savo neapsakomu žiaurumu.

Mirbeau laikėsi originalių ir drąsių tiek etinių, tiek estetinių pažiūrų. Kaip meno ir literatūros kritikas jis gyrė anuo metu neretai peikiamus Camille'į Pissarro, Paulį Cézanne'ą, Paulį Gauguiną, Auguste'ą Renoirą, atrado tokius rašytojus kaip Maurice'as Maeterlinckas ir Alfredas Jarry.

Mirbeau gimė 1848 m. vasario 16 d. Trevjere, Prancūzijos šiaurėje. Jo šeimoje buvo laikomasi konservatyvių religinių pažiūrų, todėl sūnų buvo nuspręsta atiduoti į Jėzuitų koležą. Mokykloje tvyranti kalėjimo atmosfera laužė mokinių gyvenimus. Vėliau sukurtame autobiografiniame romane *Sebastjanas Rošas* (1890) rašytojas papasakojo apie mokslo metais įgytą negyjančią dvasinę žaizdą. Knygoje pateikiama šokiruojanti trylikamečio Sebastjano istorija – jį mokykloje išprievartauja kunigas ir padaro jam neatitaisomą žalą.

Šiaip ne taip pabaigęs Jėzuitų koležą Mirbeau nieko nelaukdamas išvyko į Paryžių ieškoti savo gyvenimo kelio. Trejus metus mokėsi Paryžiaus universiteto Teisės fakultete, tačiau studijas metė ir kilus karui su Prūsija įstojo į nacionalinę gvardiją. 1970-aisiais jaunasis leitenantas buvo sužeistas ir hospitalizuotas (įspūdžiai iš ligoninių, kurias jam teko aplankyti, vėliau buvo vaizdingai aprašyti romane *Kalvarija,* 1886). Išėjęs į atsargą Mirbeau ėmėsi žurnalisto plunksnos – iš pradžių kaip teatro ir meno kritikas. Tuo metu rašytojas susipažino su tokiais Paryžiaus menininkais kaip Guy de Maupassant'as, Zola, Monet, Pissaro, Rodinas ir kt. Išgarsėjęs kaip žurnalistas, Mirbeau pradėjo rašyti politinėmis temomis. Mėgino laimę Paryžiaus fondų biržoje. Nesėkmingai bandė dirbti administracinį darbą. Keitėsi jo politinės pažiūros: buvo monarchistas, paskui radikalas, o 1885-aisiais, nusivylęs tariama Vakarų demokratija, kaip mažesnį blogį Mirbeau pasirinko anarchizmą ir tapo karštu jo šalininku.

Netrukus rašytojas nutolo nuo savo šeimos bei daugelio ankstesnių draugų, pamilo ir vedė moterį, ryšys su kuria buvo laikomas nederamu bet kokiam save gerbiančiam buržua – tai buvo varjetė artistė Alice Regnault. Jo žmona turėjo literatūrinių ambicijų ir parašė kelias šiokios tokios sėkmės sulaukusias knygas. Turbūt tai Mirbeau ir paskatino žurnalisto plunksną iškeisti į rašytojo. 1886 m. buvo išleistas jo autobiografinis romanas *Kalvarija* ir išsyk tapo bestseleriu. Vien per 1887-uosius pasirodė keliolika jo leidimų, rašytojas plačiai išgarsėjo. 1888 m. išėjo antiklerikalinis autoriaus romanas *Abatas Žiulis;* šis kūrinys kritikų vadinamas pirmuoju „prefroidiniu" romanu prancūzų literatūroje, manoma, kad įtakos jam turėjo Dostojevskio kūryba. Mirbeau šlovė augo. 1889 m. jis paskelbė *Sebastjaną Rošą* ir... rašytoją ištiko skausminga egzistencinė bei kūrybinė krizė. Tačiau šiuo periodu jam vis dėlto pavyko išleisti, vėlgi, tariant kritikų žodžiais, „preegzistencialistinį" romaną *Danguje* – jį sukurti paskatino Vincento Van Gogho gyvenimo drama. Kitas romanas gimė su didžiuliu vargu, Mirbeau abejojo ir blaškėsi, daug dirbo ir pagaliau 1899-aisiais skaitytojus pasiekė nakties košmarą primenantis, rytietiško kolorito kupinas alegorinis *Kankinimų sodas* (vėliau jis smarkiai paveikė Kafkos vaizduotę). Šiam ir neilgai trukus, 1900-aisiais, išleistam romanui *Kambarinės dienoraštis* – jie abu laikomi vienais geriausių autoriaus kūrinių – nemenkos įtakos turėjo garsioji Alfredo Dreyfuso byla, dar pagilinusi Mirbeau pesimizmą. Rašytojas, beje, buvo aktyvus melagingai apkaltinto kapitono gynėjas, pasirašė jo palaikymo laišką, dalyvavo visuose teismo posėdžiuose, sakė kalbas mitinguose, rašė straipsnius į spaudą, aplankė tremtyje gyvenantį Zola. Dėl to rašytoją ėmė sekti policija ir užvedė jam slaptą bylą (po Mirbeau mirties jo dosjė buvo rasta daugiau kaip 180 „kompromituojančių" dokumentų, kuriais remiantis buvo paprasčiau nustumti rašytojo kūrybą į užmarštį).

Kurdamas pastaruosius romanus autorius galutinai priėjo prie išvados, kad žudymas – vienas iš pamatinių valstybės ir žmonių bendrijos principų. Visuomenė sukurta taip, kad ji skatina žudikiškus instinktus, žiaurumą, godumą ir melą.

Pagrindinė *Kankinimų sodo* herojė Klara, kol gyvena Vakaruose, yra jauna paprasta mergina. Tačiau dėl likimo užgaidų atsidūrusi Rytuose ji neatpažįstamai pasikeičia – čia laisvę gauna jos tikrieji, sielos gilumoje slypintys sadistiniai polinkiai, ji ima mėgautis rafinuotu žiaurumu ir su malonumu stebi nežmoniškus ilgai besitęsiančius kankinimus.

Autoriaus alegorija aiški: kankinimų sodas – tai beviltiškas asmenybės, protestuojančios prieš kančių, prievartos ir išnaudojimo pasaulį sukūrusią visuomenę, šauksmas. Nenuostabu, kad romane aiškiai atsiskleidžia anarchistinės autoriaus pažiūros.

Apie visuomenės sugedimą, žiaurumą bei purvą, nors ir pasirinkus kitą požiūrio tašką, kalbama ir *Kambarinės dienoraštyje*. Dvi puikios garsių režisierių Jeano Renoiro ir Luiso Buñuelio romano ekranizacijos lėmė tai, kad šis kūrinys išgarsėjo labiau už *Kankinimų sodą*. Pagrindinei knygos herojei kambarinei Celestinai R. tenka susidurti su gausybe vienaip ar kitaip iškrypusių, bet iš pažiūros „labai dorybingų" ir mokančių gražiai pašnekėti žmonių. Asmeninio dienoraščio forma leidžia autoriui gana atvirai vaizduoti anuometinėje literatūroje netoleruotas erotines scenas. Tačiau ir pati visuomenės neva nuskriaustoji kambarinė anaiptol nėra nekalta avelė – cinizmu ir principų neturėjimu ji gali drąsiai varžytis su savo ponais. Galų gale panelė Celestina R. „išeina į žmones" – ištekėjusi už savo šeimininkus apvogusio tarno tampa turtinga ir „dorybinga" ponia.

Kambarinės dienoraštyje ir *Kankinimų sode* autorius panaudojo koliažo techniką ir atsisakė tikroviškumo kodo, jis ne tik peržengė tam tikrus savo epochos visuomenės tabu, bet ir sulaužė tradicines romano konvencijas, skindamas kelią naujoms literatūros formoms bei turiniui.

Dar po metų buvo išleistas aštraus satyrinio pobūdžio, kupinas ironijos rašytojo romanas *Dvidešimt viena diena iš neurasteniko gyvenimo*.

Dviejuose paskutiniuose romanuose – *Automobilis 628-E8* (1907) ir *Šuo dingo* (1913) – Mirbeau dar labiau nutolo nuo realizmo, pasitelkė vaizduotės žaismą ir kūrybinius eksperimentus – pagrindiniais kūrinių herojais tapo automobilis ir šuo. Pastarasis kūrinys, kad ir koks novatoriškas bei nekonvencinis, buvo itin palankiai sutiktas kritikų, bet greitai pamirštas.

Mirbeau mirė 1917 m. vasarį Paryžiuje, įsiplieskiant Pirmajam pasauliniam karui. Nemažai rašytojo kūrinių (apsakymai, publicistika, laiškai) buvo paskelbti tik praėjus kuriam laikui po jo mirties.

Šiuo metu dauguma Europos tautų jau turi išsivertusios kone visą šio ilgai užmaršty skendėjusio, bet neabejotinai didžio savo epochos rašytojo palikimą. Ypač jis buvo ignoruojamas totalitarinėse visuomenėse. Tad nenuostabu, kad sovietų blokui priklausiusiose šalyse, tarp jų ir Lietuvoje, jo kūryba buvo beveik nežinoma. Lietuviškai XX a. pirmojoje pusėje tebuvo išleisti vos keli smulkūs rašytojo kūriniai, o sovietų laikotarpiu ji mums visai neegzistavo. *Kambarinės dienoraštis* – pirmas stambus ir reikšmingas rašytojo kūrinys lietuvių kalba.

Saulius Repečka

Octave Mirbeau
Kambarinės dienoraštis

Iš prancūzų kalbos vertė
Vilma Linauskienė

Redaktorė
Inga Jankauskaitė

Serijos apipavidalinimo idėjos autorė
Agnė Dautartaitė-Krutulienė

Viršelio dailininkas
Zigmantas Butautis

Maketavo
Sigrida Juozapaitytė

2011-04-28
Tiražas 2 200 egz. Užsakymo nr. 448

Išleido UAB „Baltų lankų leidyba"
Kęstučio g. 10, LT-08116 Vilnius
leidykla@baltoslankos.lt
www.baltoslankos.lt

Spausdino „Sapnų sala"
S. Moniuškos g. 21, LT-08121 Vilnius
info@sapnusala.lt
www.sapnusala.lt

Goncourt'ų akademijos narys, Alfredo Dreyfuso gynėjas, pasak Émile'io Zola, „teisybės ieškotojas, atidavęs širdį šio pasaulio kenčiantiesiems", karo su Prūsija dalyvis, anarchistas, ne vieną dešimtmetį ignoruotas ir šmeižtas prieštaringo likimo rašytojas Octave'as Mirbeau (Oktavas Mirbo, 1848–1917) pagaliau užėmė garbingą literatūros klasiko vietą tarp tokių autorių kaip Marcelis Proustas, Franzas Kafka, Fiodoras Dostojevskis...

Mirbeau teigimu, rašytojo pareiga – priversti praregėti tuos, kurie „savo noru akli", ir pažvelgti „tiesiai į pačią Medūzą". „Deramai mąstantieji" ir įvairiaplaukiai šio pasaulio veidmainiai didžiausiu jo nusikaltimu laikė tai, kad jis sugebėjo nuplėšti nuo visuomenės apsimetėlės kaukę ir pakišti jai veidrodį.

Viename geriausių savo kūrinių *Kambarinės dienoraštis* tamsiąją tikrovės pusę autorius pavaizdavo taip, kad ji drauge ir viliojo nepatirtomis nuodėmingo pasaulio paslaptimis bei pikantiškomis detalėmis, ir kėlė pasibjaurėjimą. Kurdamas šį romaną rašytojas galutinai priėjo prie išvados, kad prievarta, godumas ir melas – vienas pamatinių žmonių bendrijos principų.
Pagrindinė romano herojė – aukštuomenės pasaulį pro rakto skylutes reginti kambarinė Celestina R. Pirmasis tarnaitės šeimininkas jos batus paverčia savo fetišu. Neilgai trukus ji aptinka šį pagyvenusį žmogų mįslingai mirusį, o jo burnoje styro jos batas... Celestina R. keliauja per įvairius namus ir susiduria su gausybe melagių, vienaip ar kitaip iškrypusių, bet iš pažiūros „labai dorybingų", „aukštus idealus" puoselėjančių žmonių. Asmeninio dienoraščio forma leidžia autoriui atvirai vaizduoti anuometinėje literatūroje netoleruotas erotines scenas. Tačiau ir pati visuomenės neva nuskriaustoji kambarinė nėra nekalta avelė – cinizmu ir principų neturėjimu ji gali drąsiai varžytis su savo ponais. Galų gale panelė Celestina R. „išeina į žmones" – ištekėjusi už savo šeimininkus apvogusio tarno tampa turtinga ir „dorybinga" ponia, engianti savo tarnus.

Kambarinės dienoraštį ypač išgarsino dvi puikios talentingų režisierių Jeano Renoiro ir Luiso Buñuelio ekranizacijos

Šis romanas – pirmas stambus ir reikšmingas rašytojo kūrinys lietuviškai.